

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Τοπική Μουσική Προφορικότητα
στις Καρυές της Ανατολικής
Ρωμυλίας – Βόρειας Θράκης
(Αστικές παρεμβάσεις και κοινότητα
στο χώρο και στο χρόνο)**

Βασίλειος Μητκούδης
(2066)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Αθηνά Κατσανεβάκη

Athina Katsanevaki

Athina Katsanevaki
02.07.2023 00:48

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2023

ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI
FACUNTY OF FINE ARTS
SCHOOL OF MYUSIC STUDIES

**Local Musical Orality in Karies of
Eastern Rumelia – Northern Thrace**
(Urban interventions and community in
space and time)

Vasileios Mitkoudis
(2066)

Supervisor: Athena Katsanevaki

Thessaloniki, June 2023

**Τοπική Μουσική Προφορικότητα
στις Καρυές της Ανατολικής
Ρωμυλίας – Βόρειας Θράκης
(Αστικές παρεμβάσεις και κοινότητα
στο χώρο και στο χρόνο)**

Περίληψη

Η παρούσα εργασία ανήκει στον τομέα της εθνομουσικολογίας και αφορά το χωριό Καρυές που βρίσκονταν στην περιοχή της Ανατολικής Ρωμυλίας - Βόρειας Θράκης. Πιο συγκεκριμένα, για την συλλογή των δεδομένων και των πληροφοριών που παρατίθενται πραγματοποιήθηκαν επιτόπιες έρευνες σε κατοίκους του συνοικισμού των Καρυωτών στα Γιαννιτσία του νομού Πέλλας, οι οποίοι κατάγονται από το χωριό των Καρυών της Ανατολικής Ρωμυλίας και τα Γιαννιτσία αποτελούν τον βασικό πυρήνα μετεγκατάστασής τους (1925). Μέσα από την συλλογή των τραγουδιών, αλλά και πληροφοριών σχετικά με την ζωή των ανθρώπων της τότε κοινωνίας, ηθών, εθίμων και συνήθειών, μελετήθηκε το δημοτικό τραγούδι αυτό καθ' αυτό και ο ρόλος που κατείχε από το παρελθόν έως και σήμερα, καθώς και η πορεία του μέσα στον χρόνο. Τα τραγούδια της ξενιτιάς, της αγάπης, τα κλέφτικα, τα ακριτικά, τα τραγούδια του γάμου, καθώς και τα τραγούδια ολόκληρου του εθιμικού κύκλου, φανερώνουν την έντονη παρουσία του δημοτικού τραγουδιού στην καθημερινότητα των ανθρώπων, καθώς επίσης και την σημασία του σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής, από την γέννηση έως τον θάνατο και τον σημαντικό ρόλο που κατείχε. Η έρευνα αυτή στέκεται ακόμη στα όρια της Αυτό-εθνογραφίας καθώς αποτελεί αποτέλεσμα της δια βίου σχέσης του ερευνητή με το πεδίο έρευνας του και την δημιουργική διαντίδραση μαζί του ως μέλους της κοινότητας.

Abstract

This work belongs to the field of ethnomusicology and concerns the village of Karies, which was located in the region of Eastern Romilia - Northern Thrace. Specifically, (and in reference with the data and information cited), field research was carried out among the residents of the Karies settlement in Giannitsa (Pella prefecture) who were refugees who migrated from the village of Karies in Eastern Romilia to Giannitsa which is the main center of their relocation and displacement (1925). Field research focused on traditional singing and its functionalities in the community life in the past and today, and its process of change in the course of time. All this information was gathered in the form of songs as well as information about the life of the people in the community, the morals, customs and habits. The migration songs, love songs, the «kleftika», «akritika», the wedding songs, as well as the songs of the entire ritual cycles, reveal the dynamic presence of the traditional song in people's everyday life, as well as its importance, in all aspects of life, from birth to death and the important role it held in community life. This research equally belongs to the field of Auto-ethnography as a result of the constant personal relationship of the researcher with his field and his creative interaction with it as a member of the community.

Περιεχόμενα

	σελ.
Περίληψη / Abstract	4
Αντί προλόγου	9
Εισαγωγή	11
Μεθοδολογία της έρευνας	12
1. Βόρεια Θράκη - Ανατολική Ρωμυλία: Ιστορική Αναδρομή	15
2. Οι Καρυές	21
2.1. Το χωριό	21
2.2. Μιλτιάδης Λουλουδόπουλος και πρώτες λαογραφικές καταγραφές (1903)	24
2.3. Αρχιμανδρίτης Νίκανδρος Παπαϊωάννου (Παπά-Νίκανδρος) και το Ελληνικόν Φιλανθρωπικόν Αδελφάτον «Η Καρυάτις Άρτεμις»	26
2.4. Πολιτιστικός Σύλλογος Ανατολική Ρωμυλία Καρυωτών Γιαννιτσών	27
3. Το Δημοτικό τραγούδι στις Καρυές	29
3.1. Πρώτη καταγραφή: Μιλτιάδης Λουλουδόπουλος – Αποτίμηση και κριτική προσέγγιση της πηγής	29
3.2. Δεύτερη καταγραφή: Αθανάσιος Μανούδης	32
3.3. Τρίτη καταγραφή και επιτόπια έρευνα των Καρυώτικων τραγουδιών: Βασίλειος Μητκούδης	34
3.4. Τραγουδιστικό Ρεπερτόριο	35
3.4.1. Έθιμα και Τραγούδια – το κοινωνικό πλαίσιο και η αναδιαμόρφωση	35
3.4.1.1. Τζαμάλα	36
3.4.1.2. Λαζαρίνες	38
3.4.1.3. Κάλαντα των Βαΐων	42
3.4.1.4. Κουνιές (το έθιμο στην Ιστορική και συγχρονική του διάσταση και επιτέλεση)	44
3.4.1.5. Το πανήγυρι της Αντριάδας	48
3.4.1.6. Καληνύτσα	52
3.4.1.7. Σιντιάνκα και Μιντζιά - τόποι και χρόνοι συνάντησης και κοινοτικής αλληλοβοήθειας και μουσικής εκπαίδευσης	55
3.4.1.8. Η κοινωνικο-οικονομική αλλαγή και ο μετασχηματισμός του εθίμου.....	56

3.4.1.9.	Σάρτα και Κάλαντα Χριστουγέννων - Το έθιμο του Χθες και του Σήμερα - η κοινωνικοποίηση των νεαρών αγοριών	57
3.4.1.10.	Τα Αρραβωνιάσματα και ο Γάμος	66
3.4.2.	Ακριτικά τραγούδια	84
1.	Ο Γιάννης και ο Δράκοντας	85
2.	(Θέριζε Ίάννω θέριζε)	86
3.	Ο Αντρειωμένος	87
4.	Το μικρό Βλαχόπουλο	88
3.4.3.	Κλέφτικα τραγούδια	89
1.	Μάνα σου λέω δεν μπορώ	90
2.	Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί	91
3.	Θοδώρα πάει για νερό	93
3.4.4.	Παραλογές	94
1.	Το Κάστρο της Ωριάς	95
2.	(Μαύρα μου χελιδόνια)	96
3.	Πάγω κι εγώ κι ο μαύρος μου	97
4.	Εψές είδα στον ύπνο μου	99
5.	Ο Μαδιανός και η άπιστη σύζυγος	101
6.	Παν τα πουλούδια στην βοσκή	102
7.	Κι όλα τα 'λάφια στο βουνό	103
3.4.5.	Τραγούδια της Αγάπης	104
1.	Τρείς λυγιρές	105
2.	Μια καλογρίτσα περπατεί	106
3.	'Μένα να βγω 'μένα να ιδώ	107
4.	(Στην πέτρα στην ριζόπετρα)	108
5.	Σταθείτε караβίτσια μου	109
6.	Ντόντο μου κι Ντοντούδα μου	111
7.	Γιώργης την Στάνω αϊγάπησεν	113
8.	Τρία κουρίτσια	114
9.	Το βλέπ'ς εκείνο το βουνό	116
10.	Παύλιο μ' τα 'ουβάλια σ' τα καλα	117
3.4.6.	Τραγούδια της Ξενιτιάς	118
1.	Βασίλεψεν πουλάκι μου	119
2.	Που ήσαν ξένη μ' τον χειμώνα	120
3.	Μια μάνα μια κακιά μάνα	121
4.	Χήρα Βουλγάρα	123
5.	(Μια μάνα είχε δυο παιδιά)	123
3.4.7.	Περιγελαστικά τραγούδια	124
1.	Πέντε έξ' νταήδες	125

2. Μπάτι κουρίτσια στου χουρό	126
3. Σήκω άντρα μ' να πας στο χωράφι	127
4. Σύρε μάνα πες τον Γιάννη	129
5. Παλληκάρια μ' ίσα ίσα	131
6. Κάποτε ήμουνα πουλί	132
3.4.8. Οι επιρροές του Μακεδονικού Αγώνα και μετέπειτα ιστορικών γεγονότων στο Δημοτικό τραγούδι των Καρυωτών	133
1. Σηκώνομαι πρωί πρωί	135
2. Ένα Σαββάτο βράδυ	137
3. Της Αλβανίας τα βουνά	138
3.5. Μουσική και Ποίηση στα δημοτικά τραγούδια των Καρυών	139
3.5.1. Ποητικά Μέτρα και στιχουργική	139
3.5.2. Τσακίσματα	139
3.5.3. Τριμήστιχη στροφή	141
3.5.4. Μουσικοί τρόποι	142
3.5.5. Ρυθμικό μέτρο	142
3.5.6. Μελωδικοί τύποι	142
Συγκεντρωτικός Πίνακας των Καρυώτικων Τραγουδιών	143
Αυτοεθνογραφικά στοιχεία	146
Συμπεράσματα	149
Παράρτημα	151
1) Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις	151
2) Χάρτες - Φωτογραφικό υλικό	167
Βιβλιογραφία	195

Βραχυγραφίες

αι.	αιώνας
αρ.	αριθμός/οί
βλ.	βλέπε
γεν.	γεννημένος/η
επίμ.	επιμέλεια
ερ.	ερευνητής/τρια
κ.	κύριος
κα.	κυρία
κ.α.	και άλλα
κ.τ.λ.	και τα λοιπά
μ.Χ.	μετά Χριστόν
ό.π.	όπως παραπάνω
πλ.	πληροφορίες/ία
π.Χ.	προ Χριστού
π.χ.	παραδείγματος χάρη
σελ.	σελίδα/ες
σημ.	σημείωση
Τ	Τονική
τ.	τόμος
τεύχ.	τεύχος
Υ	Υποτονική

Αντί προλόγου

Η παράδοση και η μουσική αποτελούσαν πάντα σημαντικούς παράγοντες που επηρέαζαν την ζωή μου. Από πολύ νωρίς, μπήκε στην ζωή μου η παραδοσιακή μουσική και ο χορός, αφού μόλις από τριών ετών έγινα μέλος παιδικής χορευτικής ομάδας του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών. Η αγάπη αυτή εμφυσηθήκε σε εμένα από την οικογένεια μου, αφού τόσο οι γονείς μου όσο και τα τρία μου αδέρφια ήταν και συνεχίζουν να παραμένουν ενεργά μέλη του παραπάνω συλλόγου. Μεγαλώνοντας με ακούσματα και μουσικές της ευρύτερης περιοχής της Θράκης αλλά και άλλων περιοχών της Ελλάδος, μου γεννήθηκε η επιθυμία για την ενασχόληση με την μουσική και ειδικότερα με την παραδοσιακή μουσική. Έτσι, παρακολούθησα μαθήματα ακορντεόν από το 2010 στο Δημοτικό Ωδείο Γιαννιτσών και αργότερα ακολούθησε η ενασχόληση μου με την γκάιντα από το 2014, ενώ ταυτόχρονα επιλέχθηκε το Μουσικό Σχολείο Γιαννιτσών για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η αγάπη για την παράδοση ενισχύθηκε μέσω της συμμετοχής σε πολλές μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις, τόσο στα πλαίσια του συλλόγου, ως χορευτή και αργότερα ως μουσικού – οργανοπαίχτη, όσο και στα πλαίσια του Μουσικού Σχολείου, μέσω της συμμετοχής κυρίως στην παραδοσιακή ορχήστρα και τις εμφανίσεις σε ποίικιλες εκδηλώσεις.

Η έλλειψη άλλων μουσικών που να ασχολούνται με την παράδοση στον χώρο του συνοικισμού των Καρυωτών στα Γιαννιτσά έδωσε αναγνώριση και περαιτέρω κίνητρο για πιο σοβαρή ενασχόληση με την παραδοσιακή μουσική αυτού του τόπου και καλλιέργησε το αίσθημα ευθύνης ως προς την διάσωση τραγουδιών και μουσικών που αφορούν την παράδοση του τόπου των προγόνων. Ιδιαίτερη τύχη και ευτυχία αποτέλεσε το γεγονός ότι κυρίως μέσω του συλλόγου υπήρξε η δυνατότητα πρόσβασης και γνωριμίας ανθρώπων που γνώριζαν και θυμόντουσαν παραδοσιακά τραγούδια και μουσικές των Καρυών.

Έτσι, η πρώτη καταγραφή πραγματοποιήθηκε με τον κ. Χρήστο Μπουγουδή, γεννημένο στις 6 Μαρτίου του 1942, με καταγωγή από τις Καρυές, ο οποίος και τραγούδησε 23 τραγούδια που θυμόταν να τραγουδούν η μητέρα και η γιαγιά του¹. Ο χοροδιδάσκαλος του συλλόγου Καρυωτών Γιαννιτσών κ. Παύλος Λιτούδης, γεννημένος το 1955, με καταγωγή επίσης από την Ανατολική Ρωμυλία, υπήρξε χοροδιδάσκαλος στο σύλλογο των Καρυωτών από το 1992 και είχε πρόσβαση σε ηλικιωμένους ανθρώπους του συνοικισμού Καρυωτών, οπότε μετέφερε τα τραγούδια που αυτός άκουσε και μελέτησε από αυτούς ως Καρυώτικα. Τέλος, η κα. Σουλτάνα Γκιζτιμούδη, γεννημένη το 1946, αποτελεί ένα από τα ιδρυτικά και δραστήρια μέλη του συλλόγου Καρυωτών Γιαννιτσών, γνωρίζει πάρα πολλές πληροφορίες για τα έθιμα και την ζωή στις Καρυές και παραθέτει και αυτή κάποια από τα τραγούδια των Καρυωτών όπως τα θυμάται από την μητέρα και από την γιαγιά της. Δυστυχώς, πολλοί από τους ανθρώπους που γνώριζαν τραγούδια έχουν φύγει από την ζωή και οι δυνατότητες καταγραφών περιορίζονται. Τέλος, σημαντική υπήρξε και συμβολή του κ. Αθανασίου Μανούδη, γεννημένου το 1951, καθώς μέσω του αρχείου του και συζητήσεων μαζί του αντλήθηκαν πληροφορίες τόσο για τραγούδια όσο και για ήθη και έθιμα των Καρυωτών².

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στους πληροφοριοδότες, κ. Χρήστο Μπουγουδή, κ. Παύλο Λιτούδη, κα. Σουλτάνα Γκιζτιμούδη και κ. Αθανάσιο Μανούδη, για την πολύτιμη βοήθεια τους, τις σημαντικές πληροφορίες που κατέθεσαν, την προθυμία, την ενθάρρυνση και την συμπαράστασή τους.

¹ Αξίζει να σημειωθεί ότι η μητέρα του, Ροδή Μπουγουδή, είναι μια από τις γυναίκες που κατέγραψε ο Αθανάσιος Μανούδης στις καταγραφές που πραγματοποίησε το 1980.

² βλ. αντίστοιχο κεφάλαιο.

Επίσης θερμές ευχαριστίες οφείλονται υπεύθυνη καθηγήτρια, στην κα. Αθηνά Κατσανεβάκη, τόσο για την αμέριστη συμπαράσταση της καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της παρούσης εργασίας, την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση της, καθώς και την συνεχή ενθάρρυνση και στήριξη της, όσο και για τις γνώσεις που αποκόμισα στον συγκεκριμένο τομέα καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, ευχαριστίες οφείλονται και στην οικογένεια μου, η οποία από πολύ νωρίς μου εμφύσησε την αγάπη για την παράδοση και συνέχισε με την ενθάρρυνση και την στήριξη της.

Εισαγωγή

Η συγκεκριμένη έρευνα και εργασία εντάσσεται στον κλάδο της εθνομουσικολογίας και μπορεί κανείς να την εντάξει στον κλάδο της Ιστορικής Εθνομουσικολογίας καθώς εντοπίζει και επιτελεί μια ιστορική συγκριτική ανασκόπηση από τρεις γενιές ερευνητών μίας κοινότητας. Ασχολείται με την καταγραφή και μελέτη του τραγουδιστικού κυρίως ρεπερτορίου των Καρυών της Ανατολικής Ρωμυλίας – Βόρειας Θράκης μέσα στο κοινωνικό και κοινοτικό τους πλαίσιο. Η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε σε κατοίκους του συνοικισμού Καρυωτών Γιαννιτσών οι οποίοι μετεγκαταστάθηκαν στα Γιαννιτσά μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1924 από τις Καρυές. Οι άνθρωποι που παραχώρησαν συνεντεύξεις και τραγούδησαν παραδοσιακά τραγούδια ανταποκρίθηκαν με μεγάλη τους χαρά και ευχαρίστηση.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή της προφορικής παράδοσης των Καρυωτών, τόσο στιχουργικά όσο και μουσικά, η σχέση της με την καθημερινότητα, τα ήθη, τα έθιμα και τις συνήθειες των ανθρώπων στις Καρυές έως και σήμερα, καθώς και η παρουσίαση του μουσικού πλούτου και πολιτισμού των Καρυών.

Η διάρθρωση της εργασίας έχει ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια ιστορική αναδρομή για την περιοχή της Βόρειας Θράκης και της Ανατολικής Ρωμυλίας, δηλαδή το ιστορικό υπόβαθρο που διαμόρφωσε τις συνθήκες για την δημιουργία του συγκεκριμένου πολιτισμού και επηρέασε όλες τις εκφάνσεις του, κατ' επέκταση και την μουσική του παράδοση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται πληροφορίες για το χωριό των Καρυών και σημαντικά πρόσωπα που έπαιξαν ρόλο στην πολιτιστική του κληρονομιά.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις καταγραφές των Καρυώτικων τραγουδιών που έχουν γίνει σε βάθος χρόνου, από το 1903 έως σήμερα. Επίσης, παρουσιάζονται έθιμα και τα σχετικά τραγούδια που τα συνοδεύουν, καθώς και το υπόλοιπο τραγουδιστικό ρεπερτόριο των Καρυών. Επιπρόσθετα παρατίθενται παράμετροι σχετικά με την μουσική και την ποίηση των τραγουδιών.

Ακολουθεί ένα κεφάλαιο με αυτοεθνογραφικά σχόλια, εμπειρίες και βιώματα ιδωμένα από το πρίσμα τόσο του μέλους της κοινότητας, όσο και του μουσικού ερευνητή.

Κλείνοντας παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και ακολουθούν απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις καθώς και φωτογραφικό παράρτημα από το φωτογραφικό αρχείο του Δημητρίου Χρ. Μητκούδη και του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών.

Μεθοδολογία της έρευνας

Η Εθνομουσικολογία είναι μία επιστήμη όπου η επιτόπια έρευνα κατέχει σημαντική θέση στην μεθοδολογία της. Σύμφωνα με τους Gregory Barz και Timothy J. Cooley, η έρευνα στο πεδίο αποτελεί το κομμάτι της παρατήρησης της εθνογραφικής διαδικασίας, όπου ο ερευνητής, ερχόμενος σε επαφή με άτομα μιας κοινότητας, επιχειρεί να μνηθεί στα πολιτιστικά και μουσικά δεδομένα της κοινότητας αυτής³. Έτσι, η συλλογή των πληροφοριών και του υλικού για την παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της επιτόπιας έρευνας, δηλαδή βιντεοσκοπήθηκαν ή ηχογραφήθηκαν συνεντεύξεις ανθρώπων που γνώριζαν τραγούδια, πληροφορίες, ήθη, έθιμα και άλλα λαογραφικά στοιχεία που είχαν σχέση με το θέμα. Η επιτόπια έρευνα αποτέλεσε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και ευχάριστη διαδικασία ιδιαίτερα μέσω της συνεργασίας, της εμπιστοσύνης και της ικανοποίησης της συμμετοχής από μέρους των πληροφοριοδοτών, αλλά και της διαπίστωσης ότι υπάρχει αγάπη προς την παράδοση και διάθεση για διάσωση της συλλογικής μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σύμφωνα με τον Curt Sachs (*The wellsprings of Music*, 16) θεωρείται ότι «αυτός που πραγματοποιεί έρευνα στο πεδίο, είναι σαν να βρίσκεται στον φράχτη ανάμεσα από την εθνολογία και την μουσικολογία». «Οι δραστηριότητες του Εθνομουσικολόγου χωρίζονται σε δύο διαδοχικά στάδια, επιτόπια έρευνα (field work) και στην μελέτη – εργασία γραφείου (desk work)»⁴.

Σε ότι αφορά την επιτόπια έρευνα, σύμφωνα με τον Malinowski, είναι απαραίτητη η συμβίωση με τους κατοίκους στην κοινότητα που μελετάται, ώστε να μετέχει ο ερευνητής όσο το δυνατόν περισσότερο σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής αυτής της κοινότητας που αποτελεί το επίκεντρο της μελέτης του⁵. Στις συνθήκες της παρούσας εργασίας οφείλει να διευκρινιστεί ότι η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε στον χώρο που γεννήθηκε, μεγάλωσε και συνεχίζει να ζει ο γράφων, με καταγραφές σε βάθος πενταετίας (2018-2023), αλλά και ακούσματα, εμπειρίες και βιώματα από την παιδική του ηλικία ως μέλος της κοινότητας και μέλος του τοπικού πολιτιστικού συλλόγου. Οπότε η συμμετοχική παρατήρηση είναι γεγονός και το οικείο, φιλικό κλίμα ανάμεσα στον γράφοντα και στους ανθρώπους της κοινότητας και πληροφοριοδότες ήταν δεδομένο.

Αρχειακή έρευνα προέκυψε στην παρούσα εργασία λόγω της ευγενικής παραχώρησης του προσωπικού αρχειακού υλικού του κ. Αθανασίου Μανούδη στον γράφοντα, που αποτελούνταν από καταγραφές παραδοσιακών Καρυώτικων τραγουδιών που πραγματοποιήθηκαν περί το 1980 σε μια προσπάθεια να καταγραφεί και να διασωθεί υλικό από ανθρώπους που γεννήθηκαν στις Καρυές και είχαν πιο πρόσφατα στην μνήμη τους τα τραγούδια και τα βιώματα αυτά. Η παραχώρηση αυτών των δεδομένων με σκοπό την αξιοποίηση του από κάποιον που ασχολείται με την μουσική και ενδιαφέρεται για την παράδοση και την ιστορία των Καρυών, μου έδωσε την δυνατότητα της σύγκρισης με τις πιο πρόσφατες προσωπικές καταγραφές.

Σε ότι αφορά τον δεύτερο παράγοντα που θέτει παραπάνω ο Curt Sachs, μελέτη – εργασία γραφείου (desk work), πολύτιμο βοήθημα και σημείο αναφοράς, αποτέλεσε το βιβλίο του Μιλτιάδη Λουλουδόπουλου, *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*, που εκδόθηκε του 1903, βασισμένο σε καταγραφές του 1901, το οποίο περιείχε μία μεγάλη συλλογή τραγουδιών από τις Καρυές διασώζοντας τους στίχους τους, ήθη, έθιμα, κ.α.. Η εξαιρετική αυτή δουλειά που ήταν αποτέλεσμα καταγραφών που πραγματοποιήθηκαν από τον

³ Barz, Gregory & Cooley, Timothy. *Shadows in the field*. σελ. 4.

⁴ Sachs, Curt. *The wellsprings of Music*. σελ. 16 από Κατσανεβάκη, Αθηνά. *Φωνητική εκτέλεση*. σελ. 8.

⁵ βλ. Κατσανεβάκη, Αθηνά. *Φωνητική εκτέλεση*. σελ. 16.

συγγραφέα στο χωριό των Καρυών, παρέχει μια πολύ αξιόλογη βάση δεδομένων (δυστυχώς χωρίς καταγραφή της μουσικής) για την μελέτη των Καρυώτικων τραγουδιών και την εξέλιξη τους μέσα στον χρόνο, δίνοντας την δυνατότητα να διαπιστώσουμε το κομμάτι της παράδοσης που διασώζεται μέχρι σήμερα.

Σύμφωνα με τον Alan Merriam, και το βιβλίο του *The Anthropology of Music*, τονίζεται ότι η εθνομουσικολογία είναι η μελέτη της μουσικής μέσα στον πολιτισμό⁶. Τα ήθη και τα έθιμα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού και για αυτό στην παρούσα εργασία θεωρήθηκε απαραίτητη η καταγραφή τους, όπως συναντάται στην συγκεκριμένη περιοχή που μελετήθηκε, ιδιαίτερα αφού εντοπίστηκε άμεση σύνδεση των εθίμων με συγκεκριμένα τραγούδια που τραγουδιόταν αποκλειστικά και μόνο σε αυτές τις περιστάσεις.

Σε ότι αφορά τα υπόλοιπα τραγούδια που δεν σχετίζονται με έθιμα, επιχειρήθηκε μια ομαδοποίηση τους ανάλογα με την θεματολογία τους, έχοντας σαν γνώμονα την ομαδοποίηση του Νικολάου Πολίτη, στο βιβλίο του *Δημοτικά Τραγούδια*.

Ωστόσο μια ιστορική αναδρομή τόσο για τον ευρύτερο χώρο της Βόρειας Θράκης, όσο και ιστορικά στοιχεία για το χωριό των Καρυών κρίθηκε απαραίτητη, γιατί τα βιώματα και οι ιστορικές μνήμες των ανθρώπων καθορίζουν την παράδοση του και είναι αυτά που αποτυπώνουν στα παραδοσιακά τους τραγούδια. Σε πολλές περιπτώσεις συμβαίνει και το αντίθετο, δηλαδή τα παραδοσιακά τραγούδια να συμπληρώνουν και δίνουν ιστορικές λεπτομέρειες και περαιτέρω πληροφορίες για ιστορικά γεγονότα.

Εν κατακλείδι, η επιτόπια έρευνα σε συνδυασμό με αρχειακή έρευνα και μέσα από το πρίσμα μιας ιστορικής επισκόπησης επιχειρούν να φωτίσουν όσο το δυνατόν πληρέστερα την παραδοσιακή μουσική των Καρυών μέσω των πολιτιστικών στοιχείων που την διαμόρφωσαν.

⁶ Merriam, Allan. *The Anthropology of Music*. σελ. 6.

Εικόνα 1: Χάρτης της Αρχαίας Θράκης (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυστών Γιαννιτσών).

1. Βόρεια Θράκη - Ανατολική Ρωμυλία: Ιστορική Αναδρομή

Η Θράκη, και πιο συγκεκριμένα το Βόρειο τμήμα της (που μετέπειτα ονομάστηκε "Ανατολική Ρωμυλία"), αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι του Ελληνικού πολιτισμού, του οποίου οι ρίζες φτάνουν ως την **αρχαιότητα**. Σύμφωνα με την **Ελληνική μυθολογία**, η Θράκη ήταν κόρη του Ωκεανού και της Παρθενόπης, και ήταν επίσης και αδερφή της Ευρώπης⁷. Ο Ορφέας, μια από τις σημαντικότερες μορφές της μυθολογίας, θεωρείται από τον Απολλώνιο τον Ρόδιο ότι γεννήθηκε στην περιοχή της Θράκης από την Μούσα Καλλιόπη και τον Οίαγρο και υπήρξε κορυφαίος μουσικός του αρχαίου κόσμου. Αναφορά στους Θράκες γίνεται από τον Όμηρο, στο έργο *Ιλιάς*, όπου μνημονεύονται ως σύμμαχοι των Τρώων⁸, καθώς επίσης και στην *Οδύσσεια*, ως ισχυροί πολεμιστές οι οποίοι κατεδίωξαν τον Οδυσσέα θέλοντας να τον εκδικηθούν για τις καταστροφές που είχαν υποστεί από το πρόσωπο του⁹. Κατά τον Ηρόδοτο, το γένος των Θρακών θεωρείται το μεγαλύτερο εις αριθμό, μετά από αυτό των Ινδών¹⁰. Σύμφωνα με αρχαίους ιστορικούς, όπως ο Στράβων, οι Θράκες είναι αυτοί που έδωσαν την θρησκεία και την μουσική στους υπόλοιπους Έλληνες¹¹. Κατόπιν, πιο συγκεκριμένα, από τον 7^ο – 6^ο αι. εντοπίζονται Ελληνικές αποικίες στην ευρύτερη περιοχή της Αρχαίας Θράκης και αναπτύσσονται φιλικές σχέσεις μεταξύ αυτών και των τοπικών Θρακικών πληθυσμών. Έτσι, περίπου το 610 – 600 π.Χ. Έλληνες προερχόμενοι από τη Μίλητο, τα Μέγαρα, τη Λοκρίδα, τη Φωκίδα και την Εύβοια, ιδρύουν την Απολλωνία (μετέπειτα Σωζόπολη)¹², τη Μεσημβρία,¹³ την Ιστιαία Μάχη (μετέπειτα Στενήμαχο)¹⁴, την Αγχίαλο¹⁵, την Οδησσό (μετέπειτα Βάρνα)¹⁶, την Καλλίπολη¹⁷, την Μάδυτο¹⁸, τη Σηλυβρία¹⁹, την Ευξεινούπολη²⁰ και άλλες γνωστές έως σήμερα πόλεις.

⁷ Emmy Patsi-Garin. *Επίτομο λεξικό Ελληνικής Μυθολογίας*. σελ. 467. και Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 19.

⁸ Ομήρου. *Ιλιάς*. Ραψωδία β', 846.

⁹ Ομήρου. *Οδύσσεια*, Ραψωδία ι', 39.

¹⁰ Ηρόδοτου. *Ιστορίαι*, 5, 3, 1. «Θρηϊκών δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἴνδους πάντων ἀνθρώπων.»

¹¹ Στράβων. *Γεωγραφικά*, 10, 3, 17, 1. «Ἀπὸ δὲ τοῦ μέλους καὶ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῶν ὀργάνων καὶ ἡ μουσικὴ πᾶσα Θρακία καὶ Ἀσιᾶτις νενόμισται.»

¹² Κορομηλά, Μαριάννα. *Οι Έλληνες της Μαύρης Θάλασσας: από την εποχή του Χαλκού ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα*. σελ. 111. και Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 21.

¹³ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 13. και Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 21.

¹⁴ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία – Πνευματικός βίος)*. σελ. 13.

¹⁵ Διαμαντόπουλος, Αδαμάντιος. *Η Αγχίαλος*. και Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 21. και Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 13.

¹⁶ Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 21.

¹⁷ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 13.

¹⁸ ό.π. σελ. 13.

¹⁹ ό.π. σελ. 13.

²⁰ Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 21.

Είναι επίσης γνωστό ότι οι Θράκες, κατά τα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, δηλαδή κατά τους **Ελληνιστικούς χρόνους**, αποτέλεσαν επίλεκτο σώμα στο εκστρατευτικό στράτευμα του Μακεδόνα Βασιλιά. Οι Θράκες ήταν καταπληκτικοί πελταστές και συμμετείχαν στην εκστρατεία του Αλέξανδρου κατά των Περσών στα βάθη της Ανατολής²¹.

Στα **Ρωμαϊκά χρόνια**, όλες αυτές οι περιοχές, τόσο της Θράκης όσο και της υπόλοιπης Ελλάδας, βρίσκονταν κάτω από την Ρωμαϊκή κυριαρχία, ενώ τα μεγάλα οδικά έργα βοήθησαν στην επικοινωνία και την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων της Θράκης και των υπολοίπων περιοχών²².

Σύμφωνα με τον Ιουλιανό (4^{ος} αι. μ.Χ.) η Θράκη θεωρείται η περιοχή που κληρονόμησε την αρχαία παράδοση²³, ενώ ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος αναφέρει «Αρχήν δε της Ευρώπης εγώ τίθημι την Θράκην, επεί και αυτό το Βυζάντιον (Κωνσταντινούπολις) της Θράκης εστί μέρος κάλλιστον και τιμιώτατον»²⁴. Στα χρόνια της **Βυζαντινής αυτοκρατορίας**, οι Θράκες κατείχαν σημαντική θέση τόσο πολιτισμικά όσο και χωροταξικά διότι βρίσκονταν στα ακριτικά βόρεια σύνορα της αυτοκρατορίας και επωμίστηκαν το βάρος να τα υπερασπιστούν καταπολεμώντας και σταματώντας τις επιδρομές αλλοφύλων βορείων λαών²⁵. Στην Θρακική παράδοση εντοπίζονται πολλά Ακριτικά δημοτικά τραγούδια που εξιστορούν τα κατορθώματα γενναίων ανδρών που υπερασπίζονται τα πάτρια εδάφη (βλ. αντίστοιχο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας). Τέτοια τραγούδια που δεν γνωρίζουμε και ίσως δεν θα γνωρίζουμε ποτέ αν αφορούσαν συγκεκριμένα γεγονότα παρ' ότι αμφισβητείται κατά πόσο ο χαρακτήρας τους ήταν «Ακριτικός» ή «μυητικός»²⁶ ωστόσο δεν έπαψαν να αποτελούν τραγούδια που ενίσχυαν (και για τον λόγο αυτό είχαν τέτοια διάδοση στον χώρο) την συνοχή των κοινοτήτων και την συνολική «εθνοτική» τους (σε τοπικότερο ή σε ευρύτερο πεδίο) αντίσταση σε εξωτερικούς κινδύνους.

Στο τέλος του 5^{ου} αι. μ.Χ. εμφανίζονται οι Βούλγαροι οι οποίοι διεκδικούν και αυτοί εδάφη της τότε Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Αρχικά, εγκαθίσταται στις νότιες όχθες του Δούναβη, όμως σταδιακά προχωρούν όλο και νοτιότερα με σκοπό τη δημιουργία Βουλγαρικού κράτους στα βυζαντινά εδάφη²⁷. Ο Βασίλειος Β' ο Βουλγαροκτόνος (1014 μ.Χ.) καταφέρνει να ελέγξει την επεκτατική τους ορμή, όμως διακόσια περίπου χρόνια αργότερα (1230 μ.Χ.) οι Βούλγαροι καταλαμβάνουν την περιοχή της Θράκης και την υποτάσσουν στην δική τους κυριαρχία για ενάμιση περίπου αιώνα²⁸.

Στα μέσα του 14^{ου} αι. πολλές περιοχές και σημαντικές πόλεις²⁹ της Θράκης περνάνε στα χέρια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ώσπου το 1453 με την άλωση της Κωνσταντινούπολης και τυπικά ολόκληρη η Βυζαντινή αυτοκρατορία τελεί υπό τον ζυγό της **Οθωμανικής αυτοκρατορίας**.

²¹ ό.π. σελ. 21.

²² Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 13.

²³ Λιάβας, Λάμπρος. "Η Μουσική Έρευνα της Θράκης: Ιστορική Αναδρομή". Σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. σελ. 24.

²⁴ ό.π. σελ. 24.

²⁵ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 14.

²⁶ Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. σελ. 8.

²⁷ Σκιάδης, Γ. "Η Βόρεια Θράκη από την αρχαιότητα ως το 1878". Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη-Κωνσταντινούπολη-Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. σελ. 325.

²⁸ Σκιάδης, Γ. "Αρχαία και Βυζαντινή Εποχή: της Θράκης". Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη-Κωνσταντινούπολη-Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. σελ. 37-38.

²⁹ Οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν την Καλλίπολη (1354), την Ανδριανούπολη (1361), τη Φιλιππούπολη (1363), τη Σόφια (1382), τη Νικόπολη (1388).

Η στρατηγική θέση της Θράκης (κοντά στην Κωνσταντινούπολη) και η εμπορική της θέση (έξοδος στη Μαύρη Θάλασσα και στο Αιγαίο πέλαγος) είχε ως αποτέλεσμα την ιδιαίτερα σκληρή αντιμετώπιση της Οθωμανικής κυριαρχίας στην περιοχή αυτή³⁰, πράγμα που έχει αποτυπωθεί και σε πολλά δημοτικά τραγούδια που αναφέρονται σε εκείνη την εποχή. Όπως και στις υπόλοιπες υπόδουλες περιοχές, έτσι και στη Θράκη οι Έλληνες υπέστησαν πολλά δεινά όπως βίαιους εξισλαμισμούς, παιδομάζωμα, δυσβάσταχτους φόρους, αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών στα βάθη της Ασίας, εγκατάσταση εποίκων στις περιοχές της Θράκης, με στόχο την εθνολογική αλλοίωση. Επίσης, η μακροχρόνια σκλαβιά κάτω από τον Οθωμανικό ζυγό απέκοψε τις περιοχές αυτές από τις Ευρωπαϊκές εξελίξεις³¹ με σημαντικές επιπτώσεις σε πολλούς τομείς της ζωής τους και οδηγώντας στον οικονομικό μααρασμό³². Προκειμένου να επιβιώσουν, οι Ελληνικοί πληθυσμοί συσπειρώθηκαν και συρρικνώθηκαν σε ορεινές περιοχές ή στα παράλια για περισσότερη ασφάλεια και έτσι, σταδιακά, αναπτύχθηκαν οι Ελληνικές κοινότητες³³.

Ειδοποιός διαφορά στην συμπεριφορά των Οθωμανών προς τους κατακτημένους ήταν η θρησκεία. Έτσι, όλοι οι Χριστιανοί είχαν την ίδια αυστηρή και βίαιη αντιμετώπιση, ανεξαρτήτως πολλές φορές της εθνολογικής τους καταγωγής, ενώ οι μουσουλμάνοι θεωρούνταν αυτομάτως «εθνοτικά» «Οθωμανοί» ή όπως πιο απλά αναφέρονταν σε αυτούς οι τοπικοί πληθυσμοί θεωρούνταν «εθνοτικά» «Τούρκοι» και περνούσαν σε καθεστώς ευνοίας³⁴.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πάρα πολλά δημοτικά τραγούδια της Θράκης που αναφέρονται σε αυτήν την περίοδο της ιστορίας, έχουν ως θεματολογία 1) γενναίους Έλληνες που αντιστέκονται στον Τουρκικό ζυγό, δίνοντας ακόμα και την ζωή τους υπερασπιζόμενοι τα πιστεύω τους, τα ιδεώδη τους, την οικογένεια τους και την πατρίδα τους (π.χ. Ο Αντρειωμένος, ο Γιαννάκας, ο Μπακλανιώτης κ.α.), 2) Ελληνίδες γυναίκες που αρνούνται να παντρευτούν Τούρκους και να αλλαξοπιστήσουν (π.χ. η Ρωμιοπούλα, η Λένω κ.α.), 3) παιδιά που ήταν θύματα παιδομαζώματος και κατέληξαν γενίτσαροι (π.χ. 'πο πέρας θαλάσσης κ.α.). Το γεγονός ότι υπάρχουν πολλά τραγούδια που η θεματολογία τους συνδέεται με την Τουρκοκρατία αιτιολογείται και από το γεγονός ότι στην Θράκη η διάρκεια της ήταν μεγαλύτερη και η αλληλεπίδραση μεταξύ των πληθυσμών εντονότερη³⁵.

Επίσης, παρατηρείται ότι κάποια από αυτά τα τραγούδια (π.χ. Ο Αντρειωμένος) προσαρμόζονται στα δεδομένα κάθε εποχής και έτσι ενώ ανήκουν στα τραγούδια του Ακριτικού κύκλου, τα καινούργια ιστορικά δεδομένα της Τουρκοκρατίας αντικαθιστούν την παλαιότερη εκδοχή και ως εχθρός εμφανίζεται πλέον ο Τούρκος³⁶.

Στα τέλη του 17^{ου} και τον 18^{ου} αι. η Οθωμανική αυτοκρατορία εισέρχεται σε μια περίοδο παρακμής και διοικητικής κρίσεως, ενώ ταυτόχρονα το Ελληνικό στοιχείο στην περιοχή της Θράκης παρουσιάζει άνθηση πάρα την ύπαρξη πολλών εμποδίων³⁷.

³⁰ Σκιάδης, Γ. "Η Βόρεια Θράκη από την αρχαιότητα ως το 1878". Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη-Κωνσταντινούπολη-Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. σελ. 327.

³¹ Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μαρία. *Οι Βαλκανικοί Λαοί (14^{ος} -20^{ος} αι.)*. σελ. 31.

³² Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρβές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 17.

³³ Πατσαβούδης, Σταύρος. *Χριστιανικές λατρευτικές παραδόσεις της Ανατολικής Ρωμυλίας*. σελ. 25.

³⁴ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρβές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 17.

³⁵ Τερζοπούλου, Μιράντα. "Ιστορία, μνήμη και «γεγονότα τραγούδια»". Σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. σελ. 124.

³⁶ Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μνηστικοί και παραλογές*. σελ. 8.

³⁷ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρβές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 18-19.

Καθ' όλη την διάρκεια της Τουρκοκρατίας, η εκκλησία έπαιξε καθοριστικό ρόλο τόσο στην ζωή και την καθημερινότητα των υπόδουλων Ελλήνων, όσο και στην διασφάλιση της συνέχισης της εθνικής συνειδήσεως, της γλώσσας, των ηθών και εθίμων, των παραδόσεων κ.α. Έτσι, ο Πατριάρχης θεωρούνταν εκπρόσωπος και αρχηγός των υπόδουλων ορθοδόξων (μαζί και των Ελληνικών Θρακιώτικων πληθυσμών της περιοχής αυτής) και η Εκκλησία φρόντιζε στις περιοχές αυτές της Θράκης, για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας, την ίδρυση και την λειτουργία των σχολείων, με στόχο την διατήρηση της διαφορετικής θρησκείας, της Ελληνικής γλώσσας και την προετοιμασία για την αποτίναξη του Τουρκικού ζυγού³⁸.

Τον 19^ο αι. ο Βουλγαρικός επεκτατισμός είναι πλέον φανερός και η διάθεση των υπόδουλων Βουλγάρων να συμπεριλάβουν τη Θράκη σε ένα μελλοντικό Βουλγαρικό κράτος είναι ξεκάθαρη³⁹.

Το 1867, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αναγκάζεται να αναγνωρίσει την σχισματική Βουλγαρική Εξαρχία⁴⁰ και ακολουθούν πολλές πιέσεις από τους Βουλγάρους ώστε αμιγώς Ελληνικά χωριά και πόλεις να προσχωρήσουν στην Εξαρχία προκειμένου να θεωρούνται πλέον Βουλγαρικές περιοχές⁴¹. Έτσι, οι περιοχές της Θράκης και της Μακεδονίας, πέραν του Τουρκικού ζυγού, έχουν να αντιμετωπίσουν και Βουλγαρικές πιέσεις τόσο στον θρησκευτικό τομέα (προσχώρηση στην Εξαρχία) όσο και στον γλωσσικό (κλείνουν τα Ελληνικά σχολεία και πιέζουν Έλληνες να μάθουν Βουλγάρικα).

Ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1877-1878, που έληξε με την συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (19 Φεβρουαρίου /3 Μαρτίου 1878) δημιούργησε το Βουλγάρικο κράτος, που συμπεριλάμβανε το μεγαλύτερο μέρος της Θράκης και της Μακεδονίας, χωρίς την Θεσσαλονίκη και τη Χαλκιδική, καθιστώντας τους Ελληνικούς πληθυσμούς αυτών των περιοχών υπόδουλους στους Βουλγάρους⁴².

Στις 1/13 Ιουλίου του 1878, με το Συνέδριο του Βερολίνου, ορίστηκε πως η γεωγραφική περιοχή ανάμεσα στον Αίμο στα Βόρεια, στη Ροδόπη στα Νότια, στον Όρβηλο στα Δυτικά και στην Μαύρη Θάλασσα στα Ανατολικά, θα ονομάζονταν «Ανατολική Ρωμυλία», η οποία ήταν αυτόνομη διοικητικά αλλά υπό την εξουσία του Σουλτάνου, ενώ ταυτόχρονα στη γεωγραφική περιοχή ανάμεσα στο Δούναβη, τον Αίμο και τον Εύξεινο πόντο, ιδρύθηκε αυτόνομη Βουλγαρική ηγεμονία, με χριστιανό ηγεμόνα, επίσης υπό την κυριαρχία του Σουλτάνου⁴³. Η αυτόνομη επαρχία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με το όνομα «Ανατολική Ρωμυλία» χωρίζονταν σε 6 νομούς και 26 επαρχίες, έχοντας πρωτεύουσα την Φιλιππούπολη. Στα χρόνια που ακολούθησαν, επειδή η Βουλγαρική πολιτική εποφθαλμιούσε την αυτόνομη Ανατολική Ρωμυλία, οι Βουλγαρικές δυνάμεις ανάγκαζαν τους Έλληνες της Ανατολικής Ρωμυλίας να

³⁸ Βαμβακίδου, Ιφιγένεια. *Θράκες: Εικαστικές Μαρτυρίες από τη Συμμετοχή τους στον Εθνικό Απελευθερωτικό Αγώνα του 1821*. σελ. 73.

³⁹ Σκιάδης, Γ. "Η Βόρεια Θράκη από την αρχαιότητα ως το 1878". Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη-Κωνσταντινούπολη-Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. σελ. 327-328.

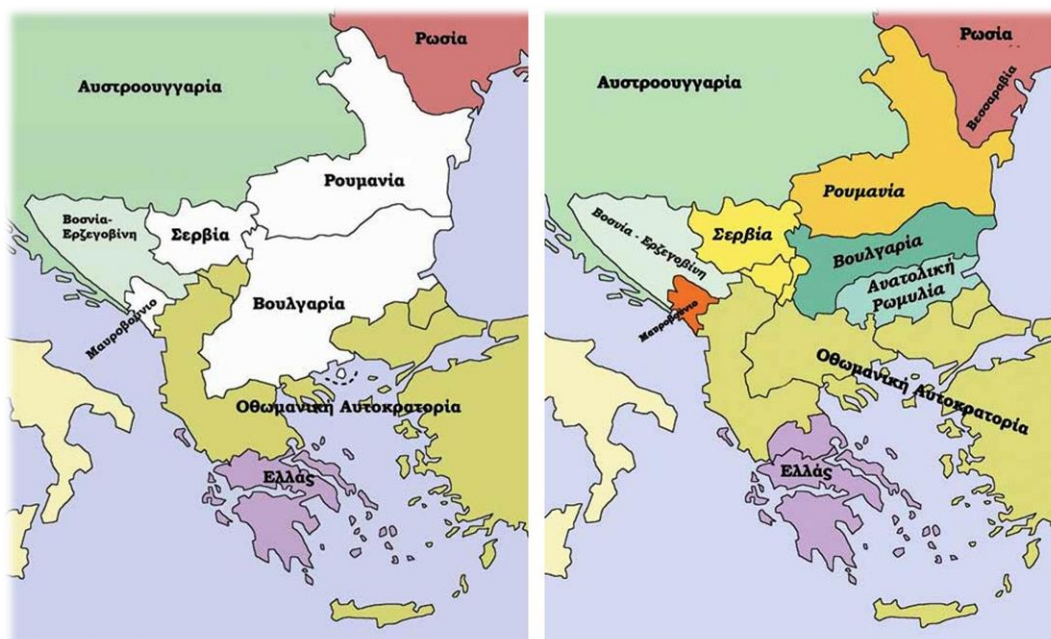
⁴⁰ Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μαρία. *Οι Βαλκανικοί Λαοί (14^{ος} -20^{ος} αι.)*. σελ. 219-221.

⁴¹ Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνος Α. "Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις ετοιμάζονται για τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας". Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη-Κωνσταντινούπολη-Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. σελ. 330.

⁴² ό.π. σελ. 333.

⁴³ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρμές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 22.

υποφέρουν τα πάνδεινα, καθώς αποτρόπαιες πράξεις, διωγμοί και δολοφονίες γίνονταν συνεχώς κατά των Ελλήνων.

Ο χάρτης των Βαλκανίων σύμφωνα με τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου

Ο χάρτης των Βαλκανίων σύμφωνα με τη Συνθήκη του Βερολίνου

Εικόνα 2: Χάρτης Βαλκανικών Πολέμων 1877-1878 (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών).

Στις 8 Σεπτεμβρίου του 1885, η Ανατολική Ρωμυλία προσαρτήθηκε στην Βουλγαρία πραξικοπηματικά υπό την ανοχή των μεγάλων δυνάμεων. Η Ελλάδα έκανε διπλωματικές διαμαρτυρίες, κήρυξε επιστράτευση, αλλά δεν μπόρεσε να βοηθήσει τους Έλληνες της Ανατολικής Ρωμυλίας γιατί οι Μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία, Γερμανία, Αυστρία, Ιταλία και Ρωσία) απέκλεισαν τα Ελληνικά λιμάνια με αποτέλεσμα να μην μπορεί να σταλεί βοήθεια στους Έλληνες της περιοχής⁴⁴. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Ελληνικοί πληθυσμοί στην περιοχή αυτή, σύμφωνα με τα αρχεία του στρατού, έφταναν τις 100.000, και ήταν αυτοί που έλεγχαν την οικονομία και την παιδεία⁴⁵.

Μετά την προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας από την Βουλγαρία, η κατάσταση για τους Έλληνες της περιοχής έγινε ακόμα δυσκολότερη. Οι Έλληνες στρατολογούνταν βίαια στον Βουλγαρικό στρατό, καταδικάζονταν στα Βουλγαρικά στρατοδικεία, εξορίζονταν, δημεύονταν οι περιουσίες τους, αναγκάζονταν να πληρώνουν βαρεία φορολογία, και επιπλέον μεταφέρονταν Βούλγαροι πολίτες στις περιοχές προκειμένου να αλλοιωθεί η Ελληνική σύνθεση κυρίως των μεγάλων παραλιακών πόλεων της Μαύρης Θάλασσας⁴⁶.

Παρατηρώντας όλα τα παραπάνω μέσα από το πρίσμα των ανακατατάξεων σε όλη την Βαλκανική χερσόνησο, μπορούμε να θεωρήσουμε ως βασική τους αιτιολόγηση την διεκδίκηση όσο το δυνατόν περισσότερων εδαφών στα πλαίσια της υπό διάλυση Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι κατά τα χρόνια του Μακεδονικού αγώνα (1904-1908 επίσημη διάρκεια) οι Έλληνες της Ανατολικής Ρωμυλίας και γενικότερα της Βόρειας

⁴⁴ Πασχαλίδου, Έφη. *Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα Γεγονότα στην Θράκη (1904-1908)*. σελ. 52.

⁴⁵ ό.π. σελ. 49.

⁴⁶ Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνος Α. "Η Ανατολική Ρωμυλία από το Συνέδριο του Βερολίνου". Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη-Κωνσταντινούπολη-Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. σελ. 350-352.

Θράκης αντιμετώπιζαν μεγαλύτερη οργή και μένος από την πλευρά των Βουλγάρων αφού τιμωρούσαν αυτούς για τις νίκες των ομοεθνών τους Ελλήνων στην Μακεδονία⁴⁷. Η κυβέρνηση της Βουλγαρίας ανέχονταν κάθε είδους βαρβαρότητα εναντίον του Ελληνικού στοιχείου, ανθελληνικά συλλαλητήρια γίνονταν σε μεγάλες πόλεις και έγιναν βανδαλισμοί ακόμη και σε Ελληνικές εκκλησίες⁴⁸.

Στις 15 Σεπτεμβρίου 1906 εφαρμόζεται νόμος που είχε ψηφιστεί από το 1891 (αλλά δεν είχε εφαρμοστεί μέχρι τότε) και καταργούσε την πρωτοβάθμια Ελληνική εκπαίδευση δυσχεραίνοντας ταυτόχρονα και την λειτουργία της δευτεροβάθμιας⁴⁹. Έτσι, όλα τα Ελληνικά σχολεία πέρασαν σε Βουλγαρικά χέρια με Βούλγαρο δάσκαλο, σε μια προσπάθεια εκβουλγαρισμού της εκπαίδευσης και γενικότερα του Ελληνισμού⁵⁰.

Η κατάσταση αυτή, κυρίως με τον εκβουλγαρισμό της εκπαίδευσης, εξώθησε πολλούς Έλληνες της περιοχής, ιδιαίτερα από το 1906 και έπειτα, σε ένα μαζικό κύμα μετανάστευσης προς την ελεύθερη τότε Ελλάδα, εγκαταλείποντας στις πατρογονικές τους εστίες λόγω φόβου ακόμα και για την ζωή τους⁵¹. Παρόλα αυτά, πολλοί ήταν οι Έλληνες που αποφάσισαν να μείνουν στην Ανατολική Ρωμυλία, να αντισταθούν με όποιον τρόπο μπορούν ελπίζοντας ότι κάποια στιγμή θα ελευθερωθούν και θα επιστρέψουν στην αγκαλιά της μητέρας Ελλάδος. Ωστόσο, από μαρτυρίες ανθρώπων της πρώτης γενιάς, γνωρίζουμε ότι οι Έλληνες επέλεξαν να μην στείλουν καθόλου τα παιδιά τους στο Βουλγάρικο σχολείο αρνούμενοι να συμμετάσχουν στην Βουλγάρικη εκπαίδευση⁵².

Οι πιέσεις και οι ανθελληνικές ενέργειες συνεχώς εντεινόταν στις περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας, στα πλαίσια μιας προσπάθειας “εθνοκάθαρσης” από την μεριά της Βουλγαρίας και οι μετακινήσεις Ελληνικών πληθυσμών συνεχίστηκαν και ολοκληρώθηκαν το 1924 - 1925 με την ανταλλαγή των πληθυσμών⁵³.

Η Ιστορία και οι καταστάσεις που βιώνει ένα έθνος, είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την παράδοση, όπου και αντικατοπτρίζονται τόσο τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα όσο και οι επιπτώσεις τους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Στα δημοτικά – παραδοσιακά τραγούδια της περιοχής μπορούμε να βρούμε αναφορές από το Βυζάντιο και ίσως και σε προ-Βυζαντινές περιόδους (Ακριτικά), την Τουρκοκρατία, τις επιπτώσεις της Βουλγαρικής κατοχής της περιοχής, αλλά και των Βαλκανικών πολέμων και άλλων ιστορικών γεγονότων ακόμα και της αρχαιότητας⁵⁴.

⁴⁷ Πασχαλίδου, Έφη. *Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα Γεγονότα στην Θράκη (1904-1908)*. σελ. 257.

⁴⁸ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρβές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσή (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 27.

⁴⁹ ό.π. σελ. 30.

⁵⁰ ό.π. σελ. 30.

⁵¹ Λιτουδή, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 37.

⁵² Πλήθος παππούδων και γιαγιάδων από τον συνοικισμό των Καρνωτών στα Γιαννιτσή ανέφεραν ότι επέλεξαν να μην στείλουν καθόλου τα παιδιά τους στο Βουλγάρικο σχολείο προκειμένου να μην συμμετέχουν στην Βουλγάρικη εκπαίδευση.

⁵³ βλ. Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνου Α. "Ο Ελληνισμός της Ανατολικής Ρωμυλίας από την προσάρτηση μέχρι και τον ξεριζωμό". Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη-Κωνσταντινούπολη-Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. σελ. 356-376.

⁵⁴ Υπάρχουν πολλά στοιχεία σε τραγούδια που παραπέμπουν σε αρχαιοελληνικούς μύθους, όπως το τραγούδι «Ο Γιάνης και ο Δράκοντας» (βλ.σελ.84), «Ο Άγιος Γιώργης και το Θηρίο» (βλ.σελ.42) που σύμφωνα με τον Ν.Γ.Πολίτη, στο βιβλίο του *Τα δημόδη Ελληνικά άσματα περί της δρακοκτονίας του Αγίου Γεωργίου*, σελ. 207, παρουσιάζει ομοιότητες με τον μύθο της διάσωσης της Ανδρομέδας από τον Περσέα καθώς και τον μύθο του Θησέα και του Μινώταυρου (βλ. Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. σελ.25-26). Επίσης το τραγούδι «Πάγω κι εγώ και ο μαύρος μου» (βλ.σελ.94-95) παρουσιάζει ομοιότητες με την αναγνώριση

2. Οι Καρυές

Οι Καρυές βρίσκονταν στην επαρχία Καβακλί και ήταν η δεύτερη κωμόπολη σε έκταση και πληθυσμό. Η επαρχία Καβακλί αποτελούνταν από 12 χωριά, στα οποία κατοικούσαν κυρίως Ελληνικοί πληθυσμοί, και έτσι οι Βούλγαροι ονόμαζαν την περιοχή «Μικρά Ελλάδα»⁵⁵.

Οι Καρυές ήταν χτισμένες σε χαμηλό λόφο και γύρω του χωριού υπήρχαν λόφοι αλλά και πεδιάδα πρόσφορη για καλλιέργεια⁵⁶. Αρδεύονταν από τον ποταμό Τούντζα. Στο χωριό υπήρχε το Τρανό Π'χάδι (δηλ. το Μεγάλο Πηγάδι), στο κέντρο περίπου του χωριού, το οποίο αποτελούσε χώρο συγκέντρωσης όπου γιόρταζαν με χορό και τραγούδι σε διάφορες περιστάσεις, καθώς και το Μουκρό Π'χάδι (δηλ. το Μικρό Πηγάδι), στην ανατολική πλευρά του χωριού.

Στο κέντρο των Καρυών υπήρχε η εκκλησία του χωριού αφιερωμένη στην Αγία Παρασκευή, η οποία σώζεται μέχρι σήμερα. Παλαιότερα υπήρχαν και άλλα παρεκκλήσια (του Αγίου Δημητρίου, του Αγίου Αθανασίου, του Προφήτη Ηλία, της Παναγιάς) τοποθετημένα περιμετρικά του χωριού. Μέσα στην εκκλησία, υπάρχει έως σήμερα η παλιά καμπάνα⁵⁷, ενώ το Ιερό Ευαγγέλιο φυλάσσεται από την δασκάλα του χωριού και είναι γραμμένο στα Ελληνικά και τυπωμένο στην Βενετία. Το Άγιο Δισκοπότηρο, που κατάφεραν να φέρουν οι πρόσφυγες μαζί τους, φυλάσσεται στον Ιερό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Γιαννιτσών (Μητρόπολη Γιαννιτσών).

Εικόνα 3: Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής στις Καρυές της Ανατολικής Ρωμυλίας (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Κοντά στις Καρυές, υπήρχε και το Μοναστήρι της Αγίας Τριάδος, όπου συγκεντρώνονταν οι κάτοικοι των χωριών της περιοχής κατά την γιορτή του Αγίου Πνεύματος, όπου πραγματοποιούνταν μεγάλο πανηγύρι.

του Οδυσσέα από την Πηνελόπη στην Οδύσσεια του Ομήρου (βλ. Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 142.).

⁵⁵ Μαραβελάκης, Μάξιμος, και Βακαλόπουλος, Απόστολος. *Αι πρόσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*. σελ. 64.

⁵⁶ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 34.

⁵⁷ Στην παλιά καμπάνα αναγράφεται: «ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΝ ΚΑΡΥΑΙΣ ΤΗ 15 ΜΑΪΟΥ 1901 Ο ΚΩΔΩΝ ΟΥΤΟΣ ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΘΗ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΗΣ ΑΓ. ΟΣ. Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ».

Στις Καρυές λειτουργούσε και σχολείο από το 1848 όπου διδάσκονταν τα Ελληνικά από Έλληνες δασκάλους⁵⁸. Επίσημη ίδρυση του φαίνεται το 1874 ενώ λειτουργούσε ως το 1903⁵⁹ και με πολλές δυσκολίες μέχρι το 1906, όταν η εκπαίδευση πέρασε οριστικά σε Βουλγαρικά χέρια. Το Δημοτικό σχολείο ήταν τετρατάξιο σχολείο αρρένων, με 200 μαθητές και 2 δασκάλους⁶⁰, ενώ ταυτόχρονα υπήρχε και ένα νηπιαγωγείο⁶¹. Χαρακτηριστικό της εποχής είναι ότι δεν φοιτούσαν όλα τα παιδιά στο σχολείο και δεν ολοκλήρωναν την φοίτησή τους σε όλες τις τάξεις, αφού τα παιδιά αποτελούσαν εργατικά χέρια, απαραίτητα στη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή του τόπου. Παρ' όλα αυτά, ο αριθμός των μαθητών του σχολείου των Καρυών κυμαινόταν μεταξύ 180 – 250 μετά το 1800⁶².

Το χωριό πήρε το όνομα του από τις άφθονες καρυδιές που φυτρώνουν στην περιοχή και η σημερινή του ονομασία Oreshnik, σημαίνει πάλι Καρυδιά (Καρυά σύμφωνα με την τοπική διάλεκτο), όπως και η Τούρκικη ονομασία του χωριού που ήταν Κόσλουτζα. Η Τούρκικη ονομασία του χωριού αναφέρεται και σε ένα δημοτικό τραγούδι που έχει καταγραφεί από τον Μιλτιάδη Λουλουδόπουλο, δάσκαλος στο σχολείο των Καρυών κατά τα έτη 1901 – 1902, και το τραγούδι αυτό αφηγείται τον θάνατο ενός ηρώα της περιοχής, του Παναγιώτη Μπέγκου, σε ηλικία 32 ετών, που αγωνίστηκε για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των Καρυωτών ενάντια στις ληστρικές επιδρομές των Κιρτζαλίδων⁶³.

77

72. — Ο Μπέγκος

Πέντε σεμμένδες ζέθηκαν 'πό μέσα 'πό τήν Διάβολο
'ζτό Κόζλουτζα) κατέβκαν.
Βάνουν κεάνον²⁾ και φωνάζι, κέανον και φωνάζι,
Νά μαζωχτή η πότουρα³⁾ του Κόζλουτζα σεμμένδες⁴⁾
Θά πάνε 'ζτό Γκατζιλεβό κατέβκαν κηρτζαλίδες⁵⁾.
Μόν' νά! κι ό Μπέγκος⁶⁾ πώφθασε 'π' τήν Ζάρα κατεβαίνει.
Μέ τά ουριώτικα τά βουβάλια.
Τά βουβάλια τ' μόν' απόλυκε και 'ζτό ταβλά τά δένει,
τήν μάννα του ρουτούσε.
— Δέ σέ ρωτώ μαννοβλά μου, τι 'φώναζεν ό κεχαγιάς;
— Δέν είνε Μπέγκο μ' κεχαγιάς, μόν' είνε μπεζιργκιάνης.
Μπέγκος τά βουβάλια τ' μάζωνε και 'ζτό Σακάρ⁷⁾ τά διώχνει.
Κι όπισω μόνον γύρισε, 'ζτόν τσορπατζή παγαίνει.
— Δέ σέ ρωτώ, βρέ τσορπατζή, τι 'φώναζι ό κεχαγιάς;
— Φώναζε, Μπέγκο, κεχαγιάς νά μαζωχτή η πότουρα,
του Κόζλουτζα σεμμένδες.
— Θά πάνε 'ζτό Γκατζιλεβό κατέβκαν' Κιρτζαλίδες.
Μπέγκος όπισω γύρισε 'ζτη μάννα του παίνει.
Τήν μάννα τ' μόνο άρπαξε και 'ζτά τσάλιά⁸⁾ τήν ρίχνει.
Και 'ζτό μάχασε εισέθηκε κόφτει τρία ματάκια⁹⁾.
Τά δυό διν' τήν Καλλιούδα του, τ' νά βάζει αυτός σου.
'Η μάννα τ' μέσ' 'ζτόν όντά σέθηκε τόν παίρνει τά πιστόλια,
καί κέρνα τούς σεμμένδες.
Και τόν κρασί τούς 'πλάνασε κι όλοι κατασάκι κέμουνον¹⁰⁾.
'Υ Μπέγκος μόνον 'βάσταξε σέ τέσσαρς κηρτζαλίδες.
Και μετερίζι¹¹⁾ έπανε και τό τουφεκι 'τράβηξε,
Έεγέρνει δυό νομάτι. Κι ό κηρτζαλίδς 'γονάτισε.
'ζτό κέζι¹²⁾ τόν μαζόνε.
Κι ό Μπέγκος μόνον χνίθηκε¹³⁾ άπ' τόν λαμπο τόν πάνει.
Και τόν λαμπο του έβγανε 'σάν του Μαυού τριφύλλι.
'Άλλος κηρτζαλίδς γονάτισε και τό τουφεκι 'τράβηξε,
τόν Μπέγκο νά θαρέσει.
Κι ό Μπέγκος μόν' βαρέθηκε 'ζτην πλάτη και 'ζτά στήθα.
Κι ό Μπέγκος τότε 'φώναξε 'σάν άξιο παλληκάρι.
— Που είσαι Δήμο πολιακοόδ' νά πάρης τό κεφάλι μ',
— Νά μη τό πάρουν τά σκουλά και με τό άμολόνουν.
Κι ό Δήμος μόνον έφθασε και τό κεφάλι τ' παίρνει,
χαμπέρ 'ζτη μάννα τ' τό στέλνει.

¹⁾ Κόζλουτζα καλούνται οι Καρυά, Τουρκιαί και Βουλγαρισί. —
²⁾ Κεχαγιάς. — ³⁾ πότουρα=περιπολία. — ⁴⁾ παλληκάρια. — ⁵⁾ Κιρτζαίοι. —
⁶⁾ Το παρατίθεμον όνομα άρπαγείται ήρωϊκόν και αιματηρόν συμπολεμικόν
Τούρκων προς μόνον τόν Μπέγκον, γενναϊόν και άτρόμητον ήρωα Καρυώ-
ταν, άνάνθρωπος όπ' είν' όπισθεν του έγκραταλευθόντα, μισρόν' προς τής συμ-
πολεμίας. Καίτοι τό όνομα τούτο παρουσιάζει άνωμαλίαν μερικώς άναγρά-
φομεν άδε διά τε τό Ιστορικόν αυτός μέρος και τό γνήσιον της Καρυωτι-
κής Μορφής. Συνθέτης, υπήρξεν ό Νικόλαος Νταγκίδης 1828, ως έκ παραδό-
σεως όμοιότυπου και πεποϊώτους λέγεται. — Περύ τού ήρωος τούτου Πανα-
γιώτου Μπέγκου, ηλικίας 32 ετών, άρπαγόνταν πολλοί ήρωϊκάς και γενναϊάς
πράξεις, και πολλή άνδραγαθήματα. Ούτος ήτο τό φόβητρον τών περι-
κοιτών Τούρκων και προστάτης τών χριστιάνων.
⁷⁾ Μέρος της Ρωσίας. — ⁸⁾ Είθος άκανθώδων θάμνων. δι' άν κατα-
σκυδόνται αίμασις, (φράσας της αλλής). — ⁹⁾ χαϊματήλια.

78

Και 'ζτό μπακίρι τάδανε¹⁾, 'ζτόν τόπο τά κρεμοβοσε.
Κι ή πότουρα μαζώχτηκε 'ζτ' Γκεργκέν' τά καραγάτια²⁾.
Γυρνά ό Δήμος του Πουλιακοόδ' και λέει 'ζτά παλληκάρια.
— Καλά 'πάγετε δέφρια μου, χωρίς τόν Μπέγκο παύ πάτε;
Μόν' νά! κ' ό Μπέγκος πώφθασε με τό ματάκ' 'ζτό φρόδι.
— Βρέ, χάντε, χάντε' αδέρφια μου, πάτε και μη φοβάστε.
— Φόνταν' είν' ό Μπέγκος μαζί' 'πό κάρνα μη δειλιάσατε.
Κι άν 'κίνησαν κι άν πάγαιναν κατέβκαν 'ζτό χωρό.
Και τόν μπακάλη φώναζαν, μπακάλη μόν' φωνάζουν.
— Βγάλε, ρακι με τόν κουβά, κρασί με τό μπακίρα
και κέρνα τούς σεμμένδες.
Και τό κρασί τούς 'πλάνασε κι όλοι κατασάκι κέμουνον³⁾.
'Υ Μπέγκος μόνον 'βάσταξε σέ τέσσαρς κηρτζαλίδες.
Και μετερίζι⁴⁾ έπανε και τό τουφεκι 'τράβηξε,
Έεγέρνει δυό νομάτι. Κι ό κηρτζαλίδς 'γονάτισε.
'ζτό κέζι⁵⁾ τόν μαζόνε.
Κι ό Μπέγκος μόνον χνίθηκε⁶⁾ άπ' τόν λαμπο τόν πάνει.
Και τόν λαμπο του έβγανε 'σάν του Μαυού τριφύλλι.
'Άλλος κηρτζαλίδς γονάτισε και τό τουφεκι 'τράβηξε,
τόν Μπέγκο νά θαρέσει.
Κι ό Μπέγκος μόν' βαρέθηκε 'ζτην πλάτη και 'ζτά στήθα.
Κι ό Μπέγκος τότε 'φώναξε 'σάν άξιο παλληκάρι.
— Που είσαι Δήμο πολιακοόδ' νά πάρης τό κεφάλι μ',
— Νά μη τό πάρουν τά σκουλά και με τό άμολόνουν.
Κι ό Δήμος μόνον έφθασε και τό κεφάλι τ' παίρνει,
χαμπέρ 'ζτη μάννα τ' τό στέλνει.

¹⁾ Τα έβόθισεν έντός έδρας; ίνα μη έκπαροσκοποιών. — ²⁾ Όνομα
Ιστορικώς τοσοσάκις έν Καρυάς προς τό λιμάνι τών άντιπών του ήδαι.
³⁾ Χαϊματήλιον, όπερ αποφυλλίζομενον εχηρημοόδοι παρ' τού έλατομίνου.
— ⁴⁾ Κακώς άνεχώρησαν (=οδίας εκόνισαν). — ⁵⁾ τόν 'ήσε εις τό σημάδι=
τόν έσκάπτευσεν. — ⁶⁾ χνίθηκε=εφημεσεν. — έχόθηκον (ως όμοιότυπον έδαι).

Εικόνα 4: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, ανιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή).*
Το τραγούδι υπ' αριθμόν 72. - Ο Μπέγκος. σελ.77.

⁵⁸ Κ. Μυρτ. Αποστολίδης. *Βούλγαροι ή Έλληνες οι Καρυώται.*: σημ. 2. σελ. 164.
⁵⁹ ό.π. σελ. 162.
⁶⁰ βλ. σελ. 23 της παρούσης εργασίας, Εικόνα 5: Πίναξ περιληπτικός του πληθυσμού, μαθητών και διδασκάλων των Ελληνικών χωριών της επαρχίας Καβακλή.
⁶¹ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, ανιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή).* σελ. ιγ.
⁶² ό.π. σελ. 156.
⁶³ ό.π. σελ. 77, 127.

Η **ιδρύση** του χωριού χρονολογείται πιθανώς γύρω στο 1350⁶⁴, και θεωρείται η παλαιότερη κωμόπολη της περιοχής⁶⁵.

Κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας υπήρξαν μετεγκαταστάσεις πληθυσμών και σε ότι αφορά την περιοχή των Καρυών αναφέρεται πως εγκαταστάθηκαν στη περιοχή έποικοι και από άλλες περιοχές της Θράκης αλλά και του υπόλοιπου Ελλαδικού χώρου όπως από την Ήπειρο, την Θεσσαλία, την Μακεδονία καθώς και πληθυσμοί από την Πίνδο⁶⁶. Σύμφωνα με προφορικές παραδόσεις, εικάζεται ότι κάποιοι κάτοικοι από τις περιοχές της Ηπείρου μετακινήθηκαν στην περιοχή λόγω των ιδιαίτερα δύσκολων συνθηκών που επιβάλλονταν στην περιοχή από τον Αλή Πασά, καθώς η γεωμορφολογία των Καρυών και γενικότερα της επαρχίας Καβακλί, που περιτριγυρίζονταν από βουνά, εξασφάλιζε ασφάλεια και έδινε δυνατότητα για κτηνοτροφία⁶⁷. Έτσι, δικαιολογούνται κάποια δημοτικά τραγούδια που φαίνεται να προέρχονται από την Ήπειρο, την Θεσσαλία, την Μακεδονία κ.α. περιοχές, όπως: «Του Κίτσου η μάνα κάθονταν», «Η κλέφτικη ζωή», «Φευγάτε παιδιά να φεύγουμε, πάμε στην Αλαμάνα», «Οπήγε κι άλλοι αρχηγοί, είναι κι υ Χατζηπέτρος...», «Η ολιγόπιστος χριστιανή», «Κι ούλοι αγάπησαν στα κάστρα, κι ούλ' μες' στα χωριά», κ.α.

Σε ότι αφορά τον **πληθυσμό** των Καρυών, όπως και των υπόλοιπων χωριών της επαρχίας Καβακλί, 12 στο σύνολο, κατοικούνταν αποκλειστικά από Ελληνικούς πληθυσμούς (Ελληνόφωνους ντόπιους Θράκιώτες και με Ελληνική Εθνοτική διαμορφωμένη ιστορικά συνείδηση)⁶⁸. Οι Καρυές αποτελούσαν το δεύτερο μεγαλύτερο χωριό της επαρχίας Καβακλί (μετά το Καβακλί), καθώς ο πληθυσμός του ανέρχονταν στις 4.000, σύμφωνα με τον Μιλτιάδη Λουλουδόπουλο⁶⁹ (βλ. Εικόνα 5).

Εικόνα 5: Πίναξ περιληπτικός του πληθυσμού, μαθητών και διδασκάλων των Ελληνικών χωριών της επαρχίας Καβακλή (από Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. ιε.).

Π Ι Ν Α Ξ
περιληπτικός του πληθυσμού, μαθητών και διδασκάλων των ελληνικών χωριών της επαρχίας Καβακλή.

	Όνομα χωριού	Πληθυσμός	Μαθηταί	Διδασκάλοι		Παρατηρ.
				αφ.	ελ.	
1	Καβακλή	9000	633	8	2	
2	Καρυαί	4000	200	2	1	
3	Μέγα Μοναστήριον . .	1600	50	2	—	
4	Μικρόν Μοναστήριον .	1060	45	1	—	
5	Τσεκούρ-κιοϊ	234	20	1	—	
6	Δράμα	214	—	—	—	
7	Δογάνογλου	800	50	2	—	
8	Άκ-Βουνάρ	780	65	1	—	
6	Συναπλή	1800	130	2	—	
10	Μέγα Βογιαλήκιον . .	1500	150	2	—	
11	Μικρόν Βογιαλήκιον .	800	60	1	—	
12	Μουραδανλή	700	40	1	—	
	Έν συνόλω	22488	1443	23	3	

Σ η μ. Τα περισσότερα τών Σχολείων είνε εκ τών λεγομένων «ήνω-μένα». — Τα ήλλα από τινος ήρξαντο να εκπαιδεύονται. Μέχρι τούδε δέν ήγένετο τούτο και δι' άλλους λόγους και διότι δέν ήπηρε παρθέναγωγείον. Σήμερον εξοικονομήη το πράγμα.

⁶⁴ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 43.

⁶⁵ Ο Κ. Μυρτ. Αποστολίδης αναφέρει τις Καρυές ως την «αρχαιότεραν και σπουδαιότεραν κωμόπολην επί Τουρκοκρατίας και μάλλον γνωστή απωτέρω». Για περισσότερες πληροφορίες επί του θέματος βλ. Κ. Μυρτ. Αποστολίδης. *Βούλγαροι ή Έλληνες οι Καρυώται.*, σελ. 157.

⁶⁶ Κ. Μυρτ. Αποστολίδης. *Βούλγαροι ή Έλληνες οι Καρυώται.*, σελ. 181-182, 203.

⁶⁷ Μαραβελάκης, Μάξιμος, και Βακαλόπουλος, Απόστολος. *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*. σελ. 219.

⁶⁸ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. ιδ.

⁶⁹ όπ. σελ. ιε.

Το 1906, 100 περίπου οικογένειες από τις Καρυές εγκατέλειψαν το χωριό και μετεγκαταστάθηκαν στις σημερινές Νέες Καρυές Λάρισας, περιοχή που τότε άνηκε στην ελεύθερη Ελλάδα⁷⁰. Μετά το 1912, κάποιες ακόμη οικογένειες εγκαταλείπουν το χωριό και τελικά, το 1925, γίνεται η ανταλλαγή των πληθυσμών και η οριστική μετεγκατάσταση των Καρυωτών που είχαν μείνει στο χωριό, στα Γιαννιτσά, όπου και δημιούργησαν τον συνοικισμό Καρυωτών⁷¹. Ο προσφυγικός πληθυσμός από τις Καρυές υπολογίζεται περίπου στις 2.500 – 3.000 ⁷².

2.2. Μιλτιάδης Λουλουδόπουλος και οι πρώτες λαογραφικές καταγραφές (1903)

Μια ξεχωριστή προσωπικότητα που αξίζει ιδιαίτερης μνείας είναι ο Μιλτιάδης Λουλουδόπουλος, ο οποίος ήταν απόφοιτος του Λυκείου Χρήστου Χατζηχρήστου της Κωνσταντινουπόλεως και διετέλεσε δάσκαλος στο σχολείο των Καρυών κατά την περίοδο 1901 – 1902 ⁷³. Ο Μ. Λουλουδόπουλος φαίνεται πως ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητος ως προς τα πολιτιστικά και λαογραφικά θέματα, διότι η επαφή του με το χωριό των Καρυών του έδωσε το κίνητρο να γράψει ένα βιβλίο με τίτλο: *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. Αν και ο ίδιος έχει καταγωγή από την Αγχίαλο της Ανατολικής Ρωμυλίας μπορούμε να υποθέσουμε ότι ενδεχομένως να εντυπωσιάστηκε από τα ήθη, τα έθιμα, τα τραγούδια και άλλα πολιτιστικά στοιχεία που συνάντησε στις Καρυές και κατέγραψε πολλά ιστορικά, τοπογραφικά, αλλά κυρίως, πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής. Το βιβλίο του εκδόθηκε στην Βάρνα το 1903 και αποτελεί μια πλούσια πηγή για την έως τότε δημοτική ποίηση και λαογραφία των Καρυών. Το βιβλίο αποτελείται από 208 σελίδες και περιλαμβάνει αρχικά ιστορικές σημειώσεις για τα χωριά της Επαρχίας Καβακλή, μεταξύ των οποίων είναι και οι Καρυές. Στην συνέχεια, παρατίθενται οι στίχοι από 111 «ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ» χωρισμένα σε τρεις κατηγορίες:

- A) Άσματα αδόμενα την παραμονήν της Του Χριστού γενέσεως
- B) Άσματα συμποσίου
- Γ) Άσματα θέρους, χορού και Σεδδάγκας

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου του καταγράφει:

- A) Δίστιχα άσματα του χωριού
- B) Αινίγματα
- Γ) Παροιμίες
- Δ) Προλήψεις, Δεισιδαιμονίαι και Έξεις

Το τρίτο μέρος του βιβλίου του τιτλοφορείται «ΑΝΑΛΕΚΤΑ» και περιλαμβάνει:

⁷⁰ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 50.

⁷¹ Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία-Βόρεια Θράκη*. σελ. 58, 86.

⁷² Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 51-52.

⁷³ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 155.

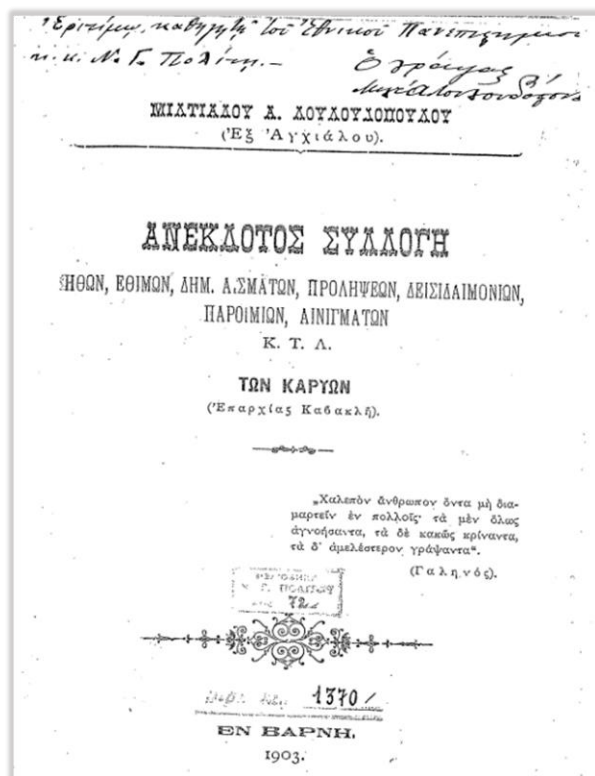
- A) Φράσεις και ιδιωτισμοί
- B) Ονόματα ανδρών και γυναικών
- Γ) Περί ενδυμασίας και καλύμματος
- Δ) Διδάσκαλοι
- Ε) Γραμματικά τινες παρατηρήσεις

Σε ένα τέταρτο μέρος, ο Μ. Λουλουδόπουλος περιγράφει τα «ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ» των Καρυών:

- A) Η Καληνύτσα
- B) Ο Γάμος
- Γ) Ο Θάνατος
- Δ) Το Σάββατον του Λαζάρου
- Ε) Σεδδάγκα και Μιντζιά
- ΣΤ) Χοροί

Για κάθε έθιμο που παραθέτει, αναφέρει πληθώρα τραγουδιών που συνόδευαν το έθιμο και κάποιες φορές τα όργανα που έπαιζαν. Τέλος στην σελίδα 199 παραθέτει τον Κατάλογο των Φιλόμουσων Συνδρομητών, ενώ στην τελευταία σελίδα τα Πρακτορεία και τους Πράκτορες⁷⁴.

Στον αντίποδα της καταγραφής των στίχων των τραγουδιών, που ευτυχώς είχε την ευαισθησία να συλλέξει και να διασώσει ο Μ. Λουλουδόπουλος, δυστυχώς υπάρχει το λυπηρό γεγονός ότι πολλές από της μουσικές των τραγουδιών έχουν χαθεί. Οι πιθανές αιτίες είναι: Α) η έλλειψη της καταγραφής της μουσικής με την βοήθεια κάποιας μουσικής σημειογραφίας, πέραν της καταγραφής του ποιητικού κειμένου, Β) η έλλειψη τεχνολογικών μέσων καταγραφής, Γ) η πρόσφατη ταχύτατη κοινωνική αλλαγή που οδηγεί στην πολύ πιο γρήγορη απώλεια της προφορικότητας. Ωστόσο, η σπουδαιότητα των καταγραφών του δεν μπορεί να αμφισβητηθεί.

Εικόνα 6: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή). Εξώφυλλο.*

Στο πάνω μέρος του εξωφύλλου φαίνεται η ιδιόχειρη αφιέρωση τους συγγραφώς «Επιτίμω καθηγητή του Εθνικού Πανεπιστημίου κ.κ. Ν. Γ. Πολίτη».

⁷⁴ Όλες οι πληροφορίες για τον Μ. Λουλουδόπουλο προέρχονται από το βιβλίο του: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή).*

2.3. Αρχιμανδρίτης Νίκανδρος Παπαϊωάννου (Παπά-Νίκανδρος) και το Ελληνικόν Φιλανθρωπικόν Αδελφάτον «Η Καρυάτις Άρτεμις»

Σημαντική φυσιογνωμία που συνέβαλε στην διάσωση των πολιτιστικών στοιχείων των Καρυών, ήταν ο **Αναστάσιος Παπαϊωάννου**, μετέπειτα Αρχιμανδρίτης Νίκανδρος Παπαϊωάννου (Παπά Νίκανδρος). Ο Α. Παπαϊωάννου κατάγονταν από το Μεγάλο Βογιαλίκη της Ανατολικής Ρωμυλίας, γεννήθηκε περίπου το 1877 και διετέλεσε δάσκαλος στις Καρυές από το 1903 έως το 1906⁷⁵. Τελείωσε το Δημοτικό και το Αστικό Σχολείο στην πατρίδα του και αφού δίδαξε στο χωριό του και κατόπιν στην Χάλκη, εγγράφηκε στην Νομική Σχολή Αθηνών (23/02/1900), την οποία διέκοψε κατά τις διπλωματικές του εξετάσεις καθώς μετέβη ως διευθυντής και δάσκαλος του σχολείου στις Καρυές. Σε καταστάσεις εχθρικές για το Ελληνικό στοιχείο, δραστηριοποιήθηκε έντονα, με σκοπό την συσπείρωση των Ελλήνων κατοίκων για την διατήρηση της Ελληνικής Εθνικής τους συνείδησης⁷⁶.

Ως διευθυντής του σχολείου των Καρυών, ίδρυσε τον μοναδικό σύλλογο του χωριού, το 1903, το «**Ελληνικόν Φιλανθρωπικόν Αδελφάτον «Η Καρυάτις Άρτεμις»**» και σκοπός του συλλόγου ήταν εκτός από το φιλανθρωπικό του έργο, να κρατήσει ενωμένους τους Καρυώτες μπροστά στις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν λόγω του Βουλγαρικού επεκτατισμού, καθώς επίσης και να βοηθήσει στην διατήρηση των ηθών και των εθίμων που αποτελούσαν τους συνεκτικούς ιστούς όλου του Ελληνισμού. Ο σύλλογος οργάνωνε θεατρικές παραστάσεις, έτσι ώστε με τα έσοδά να καλύπτονται κάποια από τα έξοδα του σχολείου των Καρυών⁷⁷. Η ύπαρξη ενός τέτοιου συλλόγου φανερώνει μια ευαισθησία από μέρους των Καρυωτών σε σχέση με τον πολιτισμό και την παράδοση, καθώς και την διάθεση τους να διατηρήσουν ζωντανή στην μνήμη τους την ιστορία τους και την πολιτιστική τους κληρονομιά.

Το 1906, ο Α. Παπαϊωάννου φυγαδεύτηκε από τις Καρυές επειδή κινδύνεψε η ζωή του. Το 1908 χειροτονήθηκε ως ιερέας και Αρχιμανδρίτης με το όνομα Νίκανδρος. Υπήρξε ενεργό μέλος του Μακεδονικού αγώνα και το 1912 αποτέλεσε τον πρωτεργάτη της απελευθέρωσης της Αριδαίας⁷⁸, ενώ

Εικόνα 7: Ο Αγωνιστής Παπά Νίκανδρος.
Δια χειρός Βασιλείου Μητκούδη. 2017.

⁷⁵ Παπαλαζάρου, Ιωάννη. *Αρχιμανδρίτης Παπά-Νίκανδρος: Μακεδονομάχος-Οπλαρχηγός*. σελ. 22-25.

⁷⁶ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 75.

⁷⁷ ό.π. σελ. 77.

⁷⁸ Παπαλαζάρου, Ιωάννη. *Αρχιμανδρίτης Παπά-Νίκανδρος: Μακεδονομάχος-Οπλαρχηγός*. σελ. 25.

από το 1932 έως τον θάνατό του (1966), έζησε στα Γιαννιτσά κοντά στους Καρυώτες που του ήταν ιδιαίτερα οικείοι.

Ο σπόρος της αγάπης προς τον πολιτισμό και την παράδοση που φύτεψε στις καρδιές των Καρυωτών ο Αναστάσιος Παπαϊωάννου (Παπά-Νίκανδρος), μέσα από τον σύλλογο που ίδρυσε στις Καρυές «Η Καρυάτις Άρτεμις», καλλιεργήθηκε στην πορεία του χρόνου και έτσι οι Καρυώτες ιδρύουν τον Πολιτιστικό Σύλλογο «Ανατολική Ρωμυλία» Καρυωτών Γιαννιτσών, στα Γιαννιτσά.

2.4. Εντάσσοντας την ιστορική κοινότητα και την προφορικότητα μέσα στον αστικό χώρο: Πολιτιστικός Σύλλογος «Ανατολική Ρωμυλία» Καρυωτών Γιαννιτσών.

Μετά την εγκατάσταση των Καρυωτών στα Γιαννιτσά το 1925, και ενώ αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες σε ότι αφορά την προσαρμογή τους στον καινούργιο τους τόπο, οι Καρυώτες δεν ξεχνούν τα έθιμα και τις παραδόσεις τους, τους χορούς και τα τραγούδια τους, και πολύ νωρίς ιδρύουν το σύλλογο «Η Ανατολική Ρωμυλία» με σκοπό να παρουσιάσουν τους παραδοσιακούς χορούς και τα τραγούδια της Ανατολικής Ρωμυλίας τόσο στα Γιαννιτσά όσο και σε άλλες πόλεις. Ο σύλλογος «Ανατολική Ρωμυλία» αποτελεί συνέχεια του συλλόγου «Η Καρυάτις Άρτεμις» που είχε ιδρύσει ο Αναστάσιος Παπαϊωάννου το 1903 στις Καρυές και το 1938 το χορευτικό τμήμα του συλλόγου συμμετέχει σε εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στα Παναθηναϊκό στάδιο, όπου παρουσιάζει τραγούδια και χορούς της Ανατολικής Ρωμυλίας⁷⁹.

Εικόνα 8: Ο σύλλογος «Ανατολική Ρωμυλία» στην Πάτρα το έτος 1962 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

⁷⁹ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 190.

Το 1978 αποτελεί ορόσημο στην ιστορία του Πολιτιστικού Συλλόγου Καρυωτών Γιαννιτών διότι καταρτίζεται το καταστατικό του και ιδρύεται επίσημα πλέον ο σύλλογος, ο οποίος συνεχίζει την πολιτιστική του παρουσία μέχρι και σήμερα με χορευτικά τμήματα ενηλίκων και παιδιών, όπου πραγματοποιείται η εκμάθηση παραδοσιακών χορών και τραγουδιών, καθώς οι χορευτές πολλές φορές τραγουδούν και τα τραγούδια τους χορεύοντάς τα.

Επιπρόσθετα ο σύλλογος διοργανώνει και συμμετέχει σε πληθώρα πολιτιστικών εκδηλώσεων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Αξίζει να σημειωθεί πως πολλά έθιμα συνεχίζουν να γίνονται και στις μέρες μας, στην περιοχή του συνοικισμού Καρυωτών, όπως η Σάρτα την παραμονή των Χριστουγέννων κατά την οποία μέλη του συλλόγου αλλά και άλλα άτομα του συνοικισμού Καρυωτών, βγαίνουν το βράδυ τραγουδώντας τα παραδοσιακά Κάλαντα (βλ. σελ. 57-65) συνοδεία γκάιντας⁸⁰, τα εννιά Φαγιά (έθιμο τις παραμονές των Χριστουγέννων) γίνεται σε πολλά σπίτια, το έθιμο της καμήλας παρουσιάζεται στον πεζόδρομο της πόλης με την βοήθεια του συλλόγου, οι Κουνιές πραγματοποιούνται στην αυλή του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου Γιαννιτών την δεύτερη μέρα του Πάσχα, όπου εμφανίζονται και τα χορευτικά τμήματα του συλλόγου, κ.α. Με την μεταφορά της κοινότητας στον χώρο και στον χρόνο ουσιαστικά έχει αλλάξει και ο χώρος επιτέλεσης των εθίμων και έχει μεταφερθεί σε αντίστοιχα σημεία-τόπους αστικού χώρου. Ωστόσο, η ομαδική συμβίωση σε ένα συγκεκριμένο χωροταξικά πλαίσιο της πόλης των Γιαννιτών (συνοικισμός Καρυωτών) διασφαλίζει και την διάθεση διατήρησης της διαφορετικής ταυτότητας των συγκεκριμένων προσφύγων και διαφοροποίησης από τους υπόλοιπους κατοίκους της πόλης μέσω των διαφορετικών τραγουδιών, χορών, εθίμων, κ.α.⁸¹

Επίσης έχει πραγματοποιήσει σημαντικές εκδηλώσεις προβάλλοντας την ιστορία, τα ήθη, τα έθιμα και σημαντικές προσωπικότητες του τόπου, καθώς και χοροί και τραγούδια της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Ρωμυλίας – Βόρειας Θράκης. Το 2000, ο σύλλογος κυκλοφόρησε έναν ψηφιακό δίσκο (CD) που περιείχε τραγούδια της Ανατολικής Ρωμυλίας συμπεριλαμβάνοντας και πολλά τραγούδια από τις Καρυές. Από το 2004 μέχρι το 2013 συνδιοργάνωνε το παιδικό φεστιβάλ παραδοσιακών χορών «Φιλίππεια» με την συμμετοχή χορευτικών τμημάτων από πολλές περιοχές της Ελλάδος, και κάθε χρόνο εκδίδει ημερολόγιο στο οποίο παρουσιάζει πλούσιο φωτογραφικό υλικό, έθιμα, φωτογραφίες από τις δράσεις του κ.α. Συχνά διοργανώνει επισκέψεις στις Καρυές, το χωριό των προγόνων, και αξίζει να σημειωθεί ότι πολλοί πηγαίνουν επανειλημμένα προκειμένου να επισκεφτούν τις πατρογονικές τους εστίες. Στο χώρο του Πολιτιστικού συλλόγου υπάρχει συνεχώς έκθεση παλαιού φωτογραφικού υλικού ακόμη και πριν μετεγκατασταθούν στα Γιαννιτσή, που πολλοί εμπιστεύονται στον σύλλογο, μια μικρή βιβλιοθήκη με βιβλία και περιοδικά που αφορούν κυρίως την Ανατολική Ρωμυλία, καθώς και αυθεντικές παραδοσιακές φορεσιές.

Εικόνα 9: Οικογένεια Μητκούδη στις Καρυές στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Δημήτριος και Ανθούλα Μητκούδη. Το εικονιζόμενο παιδί, Γιαννούλα Μητκούδη, απεβίωσε σε ηλικία 2 ετών, κατά την διάρκεια της προσφυγικής μετακίνησης των Καρυωτών από τις Καρυές της Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσή το 1925. (Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

⁸⁰ Συμμετέχει και παίζει γκάιντα ο γράφων.

⁸¹ Λουτζάκη, Ρένα. "Ο σύλλογος ως χώρος χορευτικής δραστηριότητας". Σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. σελ. 211.

3. Το Δημοτικό Τραγούδι στις Καρυές

3.1. Πρώτη καταγραφή: Μιλτιάδης Λουλουδόπουλος – Αποτίμηση και κριτική προσέγγιση της πηγής.

Ο Μιλτιάδης Λουλουδόπουλος εκτός από δάσκαλος του χωριού (1901 – 1902), είναι και ο πρώτος επίσημος καταγραφέας των στίχων 137 τραγουδιών και 66 δίστιχων, τα οποία αποτελούν μια ανυπολόγιστης αξίας βάση δεδομένων για την μουσικοποιητική κληρονομιά των Καρυών. Παρόλο που με βάση μεταγενέστερες καταγραφές έχουμε την μουσική από 62 τραγούδια που κατέγραψε ο ίδιος, η καταγραφή των στίχων είναι ιδιαίτερα σημαντική ακόμα και στις περιπτώσεις που η μουσική δεν μας έχει διασωθεί.

Ο Μ. Λουλουδόπουλος, έχει χωρίσει τα τραγούδια που έχει καταγράψει σε κατηγορίες (βλ. σελ. 24-25) ανάλογα με το περιεχόμενο τους και αξίζει να σημειωθεί ότι προσπάθησε να καταγράψει τους στίχους στο τοπικό γλωσσικό ιδίωμα των Καρυωτών⁸². Αυτό έχει ιδιαίτερη αξία σήμερα διότι με την πάροδο του χρόνου πολλοί στίχοι από τα τραγούδια που επιτελούνται - τραγουδιούνται και σήμερα, έχουν λησμονηθεί. Ακόμη, έχει καταγράψει τα τραγούδια που χρησιμοποιούνται - τραγουδιούνται σε ιδιαίτερες περιστάσεις και έθιμα, 22 στον αριθμό, γεγονός που, σε συνδυασμό με την περιγραφή του εθίμου από τον ίδιο, μας δίνει και πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα του εθίμου, τόσο στην ιστορική στιγμή καταγραφής του, αλλά και της μουσικής και του λόγου-ποίησής τους, αφού σχεδόν όλα τα τραγούδια που σχετίζονται με έθιμα τραγουδιούνται και σήμερα, και όσον αφορά την μουσική και όσον αφορά το μεγαλύτερο μέρος των στίχων (από μεταγενέστερες καταγραφές).

Άξιο λόγου είναι να αναφερθεί ότι ο Μ. Λουλουδόπουλος, με την χρήση υποσημειώσεων, εξηγεί πολλές από της ιδιωματικές λέξεις της περιοχής που συναντώνται στα τραγούδια, πράγμα που αποτελεί μια σημαντική βοήθεια στην κατανόηση των ποιητικών κείμενων αφού στις μέρες μας το γλωσσικό ιδίωμα των Καρυωτών έχει ατονήσει στην καθημερινή του χρήση και χρησιμοποιείται σπάνια⁸³. Επιπλέον, υπάρχουν κάποιες ιστορικές πληροφορίες στους σχολιασμούς - υποσημειώσεις σε ορισμένα τραγούδια ανάλογης θεματικής.

Πέραν των ερμηνευτικών και των ιστορικών υποσημειώσεων που αφορούν το τοπικό ιδίωμα, υπάρχουν υποσημειώσεις που σχολιάζουν τον τρόπο που τραγουδιόταν ένα τραγούδι και σχόλια σχετικά με την μετρική των στίχων. Πιο συγκεκριμένα, στην σελίδα 23, αναφέρει ότι τα άτομα που συμμετείχαν στην Σάρτα⁸⁴, «προπονούσαν» για να τραγουδήσουν τα Κάλαντα της παραμονής των Χριστουγέννων και ότι τα τραγουδούσαν «κατά διχορίαν», με τον πρώτο χορό να τραγουδάει με φωνή «συρομένη», ενώ τον δεύτερο χορό να επαναλαμβάνει την ίδια στροφή⁸⁵. Σε άλλη υποσημείωση, στη σελίδα 77, στο τραγούδι υπ' αριθμόν 72. – Ο Μπέγκος, εκτός από τα ιστορικά στοιχεία που παραθέτει για την προσωπικότητα του ήρωα, σχολιάζει ότι το τραγούδι αυτό παρουσιάζει κάποιες μετρικές ανωμαλίες, και αναφέρει το όνομα του

⁸² Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. ιζ.

⁸³ Για περισσότερες πληροφορίες επί του θέματος, έχει εκδοθεί λεξικό που εξηγεί λέξεις του γλωσσικού ιδιώματος βλ. Αλμπανούδης, Παύλος. *Το Γλωσσικό Ιδίωμα των Μοναστηριωτών (Περιοχής Καβακλή) Ανατολικής Ρωμυλίας: Φωνητική-Μορφολογία (Κλίση, Παραγωγή, Σύνθεση), συντακτικό-Λεξιλόγιο-Ονοματολογία-Κείμενα*. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ 1. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη, 2014.

⁸⁴ Ομάδα παλληκαριών που αποτελούνταν συνήθως από 3 έως 5 άτομα και τραγουδούσαν τα κάλαντα όλο το βράδυ της παραμονής από σπίτι σε σπίτι.

⁸⁵ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 23.

συνθέτη, Νικολάου Νταγκίδη, και την ημερομηνία 1828, σύμφωνα με αυτά που λέγονταν ομόφωνα εκ παραδόσεως⁸⁶.

Στα τραγούδια που έχει καταγράψει εντοπίζονται τραγούδια που έχουν θρησκευτικό περιεχόμενο, όπως το Κάλαντα της παραμονής των Χριστουγέννων, το τραγούδι υπ' αριθμόν 57. – Η μέλλουσα ζωή, που περιγράφει την παραβολή του πλούσιου και του φτωχού Λαζάρου, το τραγούδι υπ' αριθμόν 65. – Το όνειρον, που περιγράφει την μέλλουσα κρίση και τον παράδεισο, καθώς και το τραγούδι υπ' αριθμόν 82. – Ο άγιος Γεώργιος και το Θεριό, την γνωστή Παραλογή που περιγράφει την νίκη του Αγίου Γεωργίου ενάντια στο Θηρίο.

Μια άλλη κατηγορία είναι τα «άσματα συμποσίου», από τα οποία όσα τραγουδιούνται και τώρα με τις μελωδίες τους, στις Καρυές, είναι επιτραπέζια. Παρατηρείται ότι τραγούδια που στις Καρυές τραγουδιούνται ως επιτραπέζια, σε άλλα χωριά να τραγουδιούνται έρρυθμα και με διαφορετική μελωδία. Για παράδειγμα, το τραγούδι υπ' αριθμόν 65. – Το όνειρον, στις Καρυές είναι επιτραπέζιο, ενώ στα χωριά της Μαύρης Θάλασσας είναι χορευτικό με ρυθμό 2/4 και χορό Χεριάτικο Τραπανιστό. Το τραγούδι υπ' αριθμόν 67. – Η αποποίησης, στα Μοναστηριώτικα χωριά είναι χορευτικό με ρυθμό 6/8 και χορό Ζωναράδικο, ενώ στον Μ. Λουλουδόπουλο συγκαταλέγεται στα επιτραπέζια τραγούδια. Το τραγούδι υπ' αριθμόν 70. – Ο αγέρωχος καρaboκύρης, στα Μπογιαλικιώτικα χωριά είναι χορευτικό με ρυθμό 6/8 και χορό Ζωναράδικο, ενώ ο Μ. Λουλουδόπουλος το κατατάσσει στα επιτραπέζια. Ακόμα, το τραγούδι υπ' αριθμόν 66. – Ο Γιάννης και η Παπαδοπούλα, επιτραπέζιο κατά τον Μ. Λουλουδόπουλο, στο χωριό Καβακλί το τραγούδι είναι χορευτικό με ρυθμό 6/8 και χορό Ζωναράδικο⁸⁷.

Αυτή η ποικιλομορφία, δηλαδή οι ίδιοι στίχοι να τραγουδιούνται με διαφορετικό ρυθμό και μουσική σε διαφορετικές περιοχές της Βόρειας Θράκης, ακόμα και σε σχετικά κοντινά χωριά, μας αποτρέπει να βγάλουμε συμπεράσματα για το πώς τραγουδιόταν κάποια τραγούδια που δεν έχει διασωθεί η μουσική τους, στις Καρυές. Ακόμα και αν έχουμε καταγραφές των ίδιων στίχων με μουσική από άλλα χωριά της Ανατολικής Ρωμυλίας, αυτό δεν συνεπάγεται ότι τραγουδιόταν με τον ίδιο τρόπο στις Καρυές. Το ίδιο γεγονός καταδεικνύει και τον μουσικό πλούτο της περιοχής, αφού για τους ίδιους στίχους υπάρχουν διαφορετικές μουσικές και ρυθμοί από χωριό σε χωριό. Βέβαια, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου κάποιο τραγούδι συναντάται ακριβώς ίδιο, τόσο σε στίχους, όσο και σε μουσική, σε διαφορετικά χωριά (π.χ. το τραγούδι υπ' αριθμόν 41. – Η χήρα και ο νέος, το οποίον συναντάται ακριβώς ίδιο στο Καβακλί και στις Καρυές, το τραγούδι υπ' αριθμόν 111. – Ο κατηραμένος, το οποίον συναντάται ακριβώς ίδιο στο Καβακλί και στις Καρυές).

Μια άλλη κατηγορία τραγουδιών στο βιβλίο του Μ. Λουλουδόπουλου είναι τα «Άσματα Θέρους, Χορού και Σεδδάγκας⁸⁸», που με βάση μεταγενέστερες μουσικές καταγραφές, ορισμένα είναι χορευτικά τραγούδια, κάποια άλλα επιτραπέζια και κάποια που δεν γνωρίζουμε τι μουσική είχαν.

⁸⁶ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 77.

⁸⁷ Για όλες τις παραπάνω παρατηρήσεις-πληροφορίες, υπάρχει καταγεγραμμένο υλικό τόσο σε ψηφιακούς δίσκους (CD) όσο και στο διαδίκτυο, κάποια με ακριβώς τους ίδιους στίχους και κάποια με μικρές διαφορές, βλ. ψηφιακούς δίσκους: Πραντσιδής, Γιάννης. *Από τη Θράκη του Ορφέα & του Διόνυσου: Σκοποί και τραγούδια την Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης)*, Λιτούδης, Παύλος. *Οι Βόρειες Ωδές του Ορφέα: Ανέκδοτη Συλλογή Τραγουδιών Αν. Ρωμυλίας – Βόρειας Θράκης*, Λάντζος, Βασίλης. *Τα Μαυροθαλασσίτικα: παραδοσιακοί χοροί και τραγούδια της Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης)*, κ.α.

⁸⁸ βλ. Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. Μέρος Δ', κεφάλαιο Ε: Σεδδάγκα και Μιντζια, σελ. 196.

Στην θεματολογία των Καρυώτικων τραγουδιών που καταγράφει ο Μ. Λουλουδόπουλος ιστορικού περιεχομένου, που περιγράφουν ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, τραγούδια που αναφέρονται στην Τουρκοκρατία και στις σχέσεις μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων, είτε είναι ηρωικά, όπου ένας γενναίος Έλληνας αντιμετωπίζει πολλούς Τούρκους, είτε κάποιος Τούρκος ερωτεύεται και θέλει να πάρει κάποια Ελληνίδα. Κάποια τραγούδια έχουν ως θέμα τις σχέσεις Ελλήνων και Βουλγάρων, κάποια άλλα έχουν σαν θέμα την αγάπη και την ξενιτιά. Κάποια αντλούν την θεματολογία τους από τον ακριτικό κύκλο και κάποια από την κλέφτικη ζωή, ενώ άλλα είναι σκωπτικά.

Στην συνέχεια ο Μ. Λουλουδόπουλος παραθέτει 66 δίστιχα άσματα τα οποία στην πλειοψηφία τους είναι γραμμένα σε ποιητικό μέτρο ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, και έχουν ως κύρια θεματολογία την αγάπη. Με βάση μεταγενέστερες καταγραφές⁸⁹, τα δίστιχα αυτά τραγουδιόνταν στο έθιμο της Κουνιάς, όταν ένα παλληκάρι κουνούσε στην Κούνια την αγαπημένη του τραγουδώντας της και αφιερώνοντας της κάποια από αυτά τα δίστιχα⁹⁰.

Στην συνέχεια, παρατίθενται αινίγματα του χωριού και παροιμίες, καθώς και κάποιες προλήψεις, δεισιδαιμονίες και συνήθειες της περιοχής που έχουν λαογραφικό ενδιαφέρον. Στο τέλος αυτής της ενότητας (σελ. 140-142) αναφέρει στιχάκια που λέγονται κατά την περίοδο του Πάσχα και άλλα μικρά ποιητικά κείμενα, που ψάλλονται, συνήθως από παιδιά, σε διάφορες θρησκευτικές κυρίως περιστάσεις, και κάποια στιχάκια που έλεγαν με δυνατή φωνή όταν έπαιζαν.

Τέλος, ιδιαίτερης σημασίας θεωρείται η καταγραφή ηθών και εθίμων, διότι για το κάθε ένα από αυτά, εκτός από την περιγραφή του εθίμου, αναφέρει τραγούδια τα οποία χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά στην κάθε περίπτωση. Αρκετά από αυτά τα τραγούδια έχουν διασωθεί και μουσικά σε μεταγενέστερες καταγραφές⁹¹. Τέλος αναφέρει ότι τα μουσικά όργανα που υπήρχαν εκείνη την εποχή ήταν η φιόρα (φλογέρα), ο άσκαυλος, νταούλια και βιολιά⁹², τα οποία συνόδευαν μουσικά τα τραγούδια που τραγουδούσαν σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους.

Με βάση τα παραπάνω, οφείλουμε να θεωρηθούμε ιδιαίτερα τυχεροί που ο Μ. Λουλουδόπουλος εκπόνησε μια εργασία τέτοιου περιεχομένου και πληρότητας που μας παρέχει μια τόσο λεπτομερή καταγραφή για το χωριό των Καρυών σε τέτοιο βάθος χρόνου (1901-1903). Άξιος θαυμασμού είναι επίσης ο τρόπος που εργάστηκε για να συλλέξει όλο αυτό το υλικό στο βιβλίο του και τονίζει ότι αφιέρωσε πολύ προσωπικό χρόνο πηγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι και από καλύβα σε καλύβα. Τονίζει επίσης ότι ενδεχομένως να υπήρχε και άλλο υλικό που δεν κατάφερε να εντοπίσει. Η συγγραφική και λαογραφική του εργασία μας δίνει την δυνατότητα να συγκρίνουμε και να εντοπίσουμε ομοιότητες και αλλαγές σε σχέση με μεταγενέστερες καταγραφές και μας καθιστά ικανούς να μπορούμε να συμπληρώσουμε συγκριτικά ελλείψεις σε θέματα στίχων που χάθηκαν με την πάροδο του χρόνου. Με βάση τα παραπάνω, συνειδητοποιούμε τον στιχουργικό και μουσικό πλούτο που είχε ένα μόνο χωριό της περιοχής, οι Καρυές, και μπορούμε να φανταστούμε τον πλούτο που υπήρχε κατ' αναλογία στην υπόλοιπη περιοχή. Η Ιστορική αυτή καταγραφή του Μ. Λουλουδόπουλου, μας επιτρέπει να επιτελέσουμε μία Ιστορική συγκριτική έρευνα για το διάστημα αυτό του χρόνου που μεσολάβησε από την έρευνά του μέχρι την επιτέλεση της παρούσας επιτόπιας έρευνας.

⁸⁹ βλ. καταγραφές του Α. Μανούδη.

⁹⁰ Από προφορική μαρτυρία Χρήστου Δημητσούδη (Λεβέντης) και Σουλτάνας Γκιζτιμούδη.

⁹¹ βλ. καταγραφές του Α. Μανούδη.

⁹² Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 198.

3.2. Δεύτερη καταγραφή: Αθανάσιος Μανούδης

Ο επόμενος κύκλος καταγραφών πραγματοποιήθηκε από τον κ. Αθανάσιο Μανούδη, κάτοικο του συνοικισμού Καρυωτών Γιαννιτσών. Γεννήθηκε στα Γιαννιτσά Πέλλας, το 1951, με καταγωγή από τις Καρυές, σπούδασε στην Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης, και είναι πτυχιούχος του κλασικού τμήματος. Διορίστηκε ως καθηγητής σε γυμνάσιο το 1977 και από το 1982 – 1987 εργάστηκε ως εκπαιδευτικός σε Ελληνικό σχολείο στο Ανόβερο της Γερμανίας. Το 1978 ασχολήθηκε με την έρευνα της λαϊκής παράδοσης των Καρυωτών στα Γιαννιτσά. Υπήρξε ενεργό μέλος του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών και πιο συγκεκριμένα το 1978 συμμετείχε στην επιτροπή οργάνωσης και λειτουργία του Συλλόγου καθώς και υπήρξε ο ταμίας του πρώτου συμβουλίου. Διετέλεσε πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών από το 1988 έως το 1996. Αξίζει να σημειωθεί ότι δημοσιεύτηκαν πολλά άρθρα του στο περιοδικό «Ο Φίλιππος», που εκδίδει η ομώνυμη Ιστορική Λαογραφική Εταιρία «Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ», καθώς επίσης και στην Περιοδική Έκδοση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματίων Ανατολικής Ρωμυλίας, με κύρια θεματολογία ιστορικά, λαογραφικά και παραδοσιακά θέματα που πολλά από αυτά αναφέρονται στους Καρυώτες και γενικότερα στην παράδοση των Καρυών.

Ο Αθανάσιος Μανούδης την περίοδο γύρω στο 1980 πραγματοποίησε πληθώρα μουσικών και λαογραφικών καταγραφών, από άτομα που είτε γεννήθηκαν στις Καρυές, είτε γεννήθηκαν λίγο μετά την εγκατάσταση των Καρυωτών στα Γιαννιτσά, χρησιμοποιώντας τα τεχνολογικά μέσα της εποχής του (κασετόφωνο), έτσι ώστε να έχουν καταγραφεί τόσο οι στίχοι όσο και οι μουσικές διαφορών τραγουδιών από τις Καρυές, ήθη και έθιμα καθώς και λεπτομέρειες των παραδοσιακών Καρυώτικων φορεσιών.

Πιο συγκεκριμένα, ηχογράφησε και πήρε συνεντεύξεις από Καρυώτες γεννημένους στα τέλη του 19^{ου} αι. και στις αρχές του 20^{ου}, οι οποίοι του παρέδωσαν πλούσιο υλικό εκείνης της εποχής. Πιο συγκεκριμένα, κατέγραψε τραγούδια, πληροφορίες, ήθη και έθιμα από τους παρακάτω:

Μανώλης Καραγεωργούδης, γεννημένος το 1885
Χρήστος Χατζημιχαηλίδης, γεννημένος το 1910
Κυριακή Χατζημιχαηλίδου, γεννημένη το 1918
Ιωάννης Μανούδης, γεννημένος το 1922
Λαμπρινή Μπατικούδη, γεννημένη στις Καρυές
Ροδή Μπογούδη
Χρήστος Δημητσούδης (Λεβέντης)
Κυράνα Δημητσούδη
Θεοπούλα Γκογκίδου
Μάρω Πατσαβούδη
Κυριακή Παπαδοπούλου

Το μουσικό αρχείο του κ. Αθανασίου Μανούδη καταγεγραμμένο σε κασέτες παραχωρήθηκε ευγενικά από τον ίδιο στο γράφοντα, αφού ο γράφων αποτελούσε τον μοναδικό μουσικό και οργανοπαίκτη (ακκορντεόν και γκάιντα) του συνοικισμού Καρυωτών και ενεργό μέλος του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών, από ηλικία τριών ετών έως σήμερα. Σκοπός της παραχώρησης ήταν να διασωθούν τα παραδοσιακά Καρυώτικα τραγούδια, παραχωρώντας τα σε έναν μουσικό ο οποίος θα μπορούσε να τα αξιοποιήσει, ώστε να μην χαθούν με την πάροδο του χρόνου.

Ο γράφων, επεξεργάστηκε τις κασέτες που παρέλαβε από τον κ. Αθανάσιο Μανούδη, αντιγράφοντας αυτές σε ψηφιακούς δίσκους (CD), επιστρέφοντας τόσο τις πρωτότυπες κασέτες όσο και αντίγραφα τους σε ψηφιοποιημένους δίσκους (CD), ώστε ο καταγραφέας να

έχει μια πιο εύκολη πρόσβαση στο υλικό του, κρατώντας και ο ίδιος αντίγραφα για μελλοντική αξιοποίηση και διάσωση τους με την έγκριση του κ. Αθανασίου Μανούδη.

Το έργο του κ. Α. Μανούδη αποτελεί την πρώτη καταγραφή της μουσικής των Καρυώτικων τραγουδιών, αφού στο έργο του Μ. Λουλουδόπουλου που προηγήθηκε (1903), υπήρχε καταγραφή των στίχων αλλά όχι της μουσικής. Οι συγκεκριμένες καταγραφές παρέχουν την δυνατότητα να εντοπιστούν τυχόν αλλαγές στην ποιητική δομή των τραγουδιών συγκρίνοντάς τα με αυτά που καταγράφηκαν από τον Μ. Λουλουδόπουλο.

Επίσης, στις καταγραφές υπάρχουν κάποια τραγούδια που δεν εμφανίζονται στο προαναφερθέν βιβλίο, πράγμα που μας οδηγεί στο να υποθέσουμε ότι: Α) είτε αποτελούν μουσικά δεδομένα που δεν μπόρεσε να συγκεντρώσει ο Μ. Λουλουδόπουλος, Β) είτε ενδεχομένως να αποτελούν μεταγενέστερα τραγούδια από τις καταγραφές του Μ. Λουλουδόπουλου, Γ) είτε είναι από κοντινές περιοχές που υιοθετήθηκαν και από τους κάτοικους των Καρυών. Ανεξαρτήτως από τα παραπάνω είναι αξιοσημείωτη η διαπίστωση πως ένα χωριό της Ανατολικής Ρωμυλίας σαν τις Καρυές, παρουσιάζει μια τέτοια πληθώρα πραγματολογικών δεδομένων όσον αφορά την μουσική του έκφραση.

3.3. Τρίτη καταγραφή και επιτόπια έρευνα των Καρυώτικων τραγουδιών: Βασίλειος Μητκούδης

Ένας σύγχρονος κύκλος καταγραφών έγινε από τον Βασίλειο Μητκούδη (γράφοντα), από το 2018 έως το 2023, με σκοπό τον εντοπισμό Καρυώτικων τραγουδιών από κάποιους κατοίκους του συνοικισμού που θυμόνταν παραδοσιακά Καρυώτικα τραγούδια και μελωδίες.

Μια αρχική επιτόπια έρευνα έγινε στις 28/10/2018 με τον κ. Χρήστο Μπουγούδη (γεν. 1942), όπου και καταγράφηκαν 16 Καρυώτικα τραγούδια στον χώρο του Πολιτιστικού Συλλόγου Καρυωτών Γιαννιτσών. Παρόλα αυτά σχολίασε ότι ήξερε και άλλα τραγούδια άλλα δεν τα θυμόταν εκείνη την στιγμή. Αξίζει να σημειωθεί ότι σαν κάτοικοι και οι δύο του συνοικισμού Καρυωτών Γιαννιτσών, προέκυπταν συχνές συναντήσεις μεταξύ μας στον δρόμο, στην εκκλησία, και πάντα με ρωτούσε αν μου είχε κάποιο συγκεκριμένο τραγούδι και ξεκινούσε να μου το τραγουδάει. Αυτό μου έδινε την ευκαιρία να τον ρωτήσω κάποιες απορίες που είχαν προκύψει σχετικά με τους στίχους των τραγουδιών. Στην πορεία, θυμήθηκε κάποια τραγούδια αλλά λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών Covid-19 που μεσολάβησε μου ανέφερε κάποια τραγούδια τηλεφωνικά τα οποία και κατέγραψα με αυτόν τον τρόπο. Μετά το πέρας των παραπάνω συνθηκών συναντηθήκαμε ξανά προκειμένου να ολοκληρώσουμε τις καταγραφές, αφού είχα ετοιμάσει έναν κατάλογο με τα τραγούδια που είχαν ήδη καταγραφεί και του τον είχα δώσει για να σημειώσει και κάποια ακόμη που είχε θυμηθεί στην πορεία. Έτσι στις 18/08/2022, πραγματοποιήθηκε ένας δεύτερος κύκλος καταγραφών με κάποια επιπλέον τραγούδια που θυμήθηκε. Στις 24/03/2023 πραγματοποιήθηκε μια ακόμη καταγραφή τεσσάρων τραγουδιών, δύο εκ των οποίων θυμήθηκε όταν παρακολούθησε μια εκδήλωση του συλλόγου Καρυωτών Γιαννιτσών, όπου κάποια τραγούδια του θύμισαν αντίστοιχα Καρυώτικα με στιχουργικές και μουσικές διαφοροποιήσεις⁹³. Έτσι συνολικά Καταγράφηκαν 23 τραγούδια με τον κ. Χρήστο Μπουγούδη.

Η κ. Σουλτάνα Γκιτζιμούδη (γεν. 1946), αποτέλεσε το δεύτερο άτομο που προσεγγίστηκε για καταγραφές Καρυώτικων τραγουδιών που πραγματοποιήθηκαν στις 11/03/2023. Αξίζει να σημειωθεί ότι είχαν προηγηθεί και άλλες συνεντεύξεις μαζί της στα πλαίσια συλλογής πληροφοριών σε ότι αφορά έθιμα και συνήθειες των Καρυωτών πληροφορίες για τις παραδοσιακές φορεσιές και άλλα στοιχεία λαογραφικού ενδιαφέροντος. Σε ότι αφορά τα τραγούδια, τα θυμόταν από την μητέρα της και την γιαγιά της, και συνολικά καταγράφηκαν 9 τραγούδια.

Τέλος ο χοροδιδάσκαλος του συλλόγου Καρυωτών Γιαννιτσών, κ. Παύλος Λιτούδης (γεν. 1955), ερχόμενος σε επαφή με τους Καρυώτες από το 1992 αποτέλεσε τον επόμενο πληροφοριοδότη, αφού ο ίδιος γνώριζε πολλούς Καρυώτες είχε πάντα έντονο ενδιαφέρον για τις μουσικές και τα τραγούδια της περιοχής. Με καταγωγή από την Ανατολική Ρωμυλία και συγγραφικό, λαογραφικό έργο, είχε πάντα την διάθεση να εντοπίζει και να αναδεικνύει τα τραγούδια της περιοχής της Θράκης και κατ' επέκταση και των Καρυών. Έτσι συνολικά συνεισέφερε 11 τραγούδια σε συνέντευξη που έλαβε χώρα στις 11/03/2023.

⁹³ Η συγκεκριμένη φράση που ανέφερε μετά το πέρας της εκδήλωσης ήταν:
«Εμείς δεν το λέγαμε έτσι... Το λέγαμε αλλιώς. Να βρεθούμε να στο πω! ...».

3.4. Τραγουδιστικό Ρεπερτόριο

3.4.1. Έθιμα και Τραγούδια – Το κοινωνικό πλαίσιο και η αναδιαμόρφωση της μέσα από την αναδιοργάνωση του κοινοτικού πλαισίου.

Τα έθιμα και οι συνήθειες αποτελούν κομμάτι των βιωμάτων, των αναμνήσεων και της ιστορικής κληρονομιάς του πολιτισμού που παραλαμβάνει κάθε άτομο από την προηγούμενη γενιά. Έτσι και οι Καρυώτες, τηρούσαν τα έθιμα τους όσο βρίσκονταν στην Ανατολική Ρωμυλία, αλλά και στην καινούργια τους πατρίδα συνέχισαν να τα παραδίδουν από γενιά σε γενιά. Μαρτυρίες ηλικιωμένων κατοίκων του συνοικισμού Καρυωτών αναφέρουν ότι τα πρώτα χρόνια της μετεγκατάστασης τους μαζεύονταν τα απογεύματα της Κυριακής ή κάποιας γιορτής σε ένα κεντρικό σημείο του συνοικισμού, και κάποιες φορές με την συνοδεία της γκάιντας, της φιόρας (φλογέρας), του νταουλιού ή άλλες φορές απλά τραγουδώντας, χόρευαν και ανταμώνονταν όπως έκαναν και στο χωριό τους στις Καρυές. Αυτή η μεταφορά της κοινότητας στο χώρο και στον χρόνο είχε σαν αποτέλεσμα την «συσπείρωση» της κοινότητας γύρω ακριβώς από αυτά τα έθιμα μέσα στον ιδεατό χώρο του «κοινοτικού πλαισίου» μέσα στον αστικό ιστό των Γιαννιτών⁹⁴.

Ακόμα, υπήρχαν έθιμα που σχετίζονταν με μεγάλες θρησκευτικές γιορτές του χρόνου καθώς επίσης και έθιμα που είχαν σχέση με κοινωνικά γεγονότα. Μέχρι περίπου την δεκαετία του '70, τα ήθη και τα έθιμα των Καρυωτών συνέχιζαν να γίνονται αυθόρμητα στα Καρυωτικά σπίτια, αφού ακόμη ζούσαν άνθρωποι που είχαν γεννηθεί στις Καρυές και είχαν μεγαλώσει με τα βιώματα αυτών των εθίμων⁹⁵. Σταδιακά κάποια έθιμα προσαρμόζονταν στις καινούργιες συνθήκες (βλ. μιντζιά) ή πιθανώς να δέχονταν επιρροές από έθιμα άλλων κατοίκων της ευρύτερης περιοχής των Γιαννιτών, είτε προσφυγικής καταγωγής είτε γηγενών (π.χ. γάμος μεταξύ ανθρώπων διαφορετικής καταγωγής) όπου οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών που συνυπάρχουν σε ένα αστικό περιβάλλον είναι αναμενόμενες⁹⁶. Κάποια από αυτά σήμερα έφτασαν να πραγματοποιούνται με την βοήθεια του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτών, επειδή άλλαξαν οι κοινωνικές συνθήκες και έπαψαν πλέον να εξυπηρετούν τον μυητικό ρόλο⁹⁷ που κατείχαν καθώς ήταν απαραίτητα για την ένταξη των ατόμων στο κοινωνικό σύνολο (βλ. π.χ. Καληνύσα), ενώ κάποια άλλα συνεχίζουν να γίνονται αυθόρμητα από αρκετούς κατοίκους της περιοχής του συνοικισμού Καρυωτών (κάποια έθιμα του γάμου, τα εννιά φαγιά, η σάρτα, κ.α.).

⁹⁴ βλ. Katsanevaki, Athena. *The importance of the community: Its dynamics and its impact on contemporary research (Greece as a case-study)*. Journal of Ethnography and Folklore/New Series. τ.1-2. σελ. 14-15 και Λουτζάκη, Ρένα. "Ο σύλλογος ως χώρος χορευτικής δραστηριότητας". Σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. σελ. 211.

⁹⁵ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννισιά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 154.

⁹⁶ βλ. Λουτζάκη, Ρένα. "Ο σύλλογος ως χώρος χορευτικής δραστηριότητας". Σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. σελ. 211-212.

⁹⁷ Blacking, John. *How Musical is Man*. σελ. 38-41.

3.4.1.1. Η Τζαμάλα

Στην αρχή του ημερολογιακού έτους και μέσα στην περίοδο του δωδεκαημέρου, ένα έθιμο που εμφανίζεται στις Καρυές είναι το έθιμο της Τζαμάλας. Το συγκεκριμένο έθιμο συνδέεται με την αρχαιότητα και ίδιο ή με παραλλαγές συναντάται και σε άλλες περιοχές της Ελλάδος, όπως τα Ρουγκατσάρια, οι Αράπηδες, οι Μομό(γ)εροι, οι Μπαμπούγεροι και η Καμήλα με τους Ντιβιτζήδες. Στο συγκεκριμένο έθιμο, το οποίο είναι προχριστιανικό αλλά έχει ενσωματωθεί μέσα στον κύκλο των Χριστιανικών γιορτών, οι άντρες μεταμφιέζονται με παλιά ρούχα, προβιές ζώων, προσωπεία, κουδούνια, σπαθιά και πραγματοποιούν άγριες μιμητικές κινήσεις και έντονο θόρυβο από τους ήχους των κουδουνιών⁹⁸. Το έθιμο έχει συσχετιστεί με την εκδίωξη των κακών πνευμάτων, την γονιμότητα και την ευφορία της γης για την καινούργια χρονιά⁹⁹.

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, το έθιμο της Τζαμάλας έγινε αφορμή για να εκφραστεί η οργή των υποδουλωμένων Ελλήνων, καθώς και η διάθεση εκδίκησης και εναντίωσης προς τον Τούρκο κατακτητή¹⁰⁰. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις Καρυές το έθιμο της Τζαμάλας επαναλαμβάνονταν και την ημέρα της 25^{ης} Μαρτίου, του Ευαγγελισμού, όπου τραγουδιόταν ένα συγκεκριμένο τραγούδι που εξέφραζε την λαχτάρα για απελευθέρωση από τον Τούρκικο ζυγό:

Φευγάτι φίδια κι ουχιές
σήμερα είναι 'βαγγελισμός
'Έρχονται οι Τούρκ' μι τα βρακιά
οι κατσιβέλ' μι τα ταψιά
κι οι Ρουμιοί μι τα σπαθιά¹⁰¹

Πιο συγκεκριμένα, την παραμονή της πρωτοχρονιάς, κάθε γειτονιά ετοιμάζε μια ομάδα μεταμφιεσμένων, συνήθως μια παρέα νέων ανδρών, που απαρτίζονταν από συγκεκριμένες μεταμφιέσεις. Αρχηγός της κάθε ομάδας ήταν η Τζαμάλα, δηλαδή ένα άντρας, συνήθως σωματώδης, μεταμφιεσμένος με έναν χάρτινο, μουτζουρωμένο ή βαμμένο κόκκινο κώνο για καπέλο και με προσωπείο φτιαγμένο από δέρμα, με ανοίγματα για τα μάτια, την μύτη και το στόμα, διακοσμημένο με φλούδες λεμονιού γύρω από τα ανοίγματα και αποκρουστική όψη. Στο σώμα, η Τζαμάλα, φορούσε δέρμα, συνήθως μαύρο, ενώ στην πλάτη είχε ένα μαξιλάρι για να μοιάζει με καμπούρα. Στην μέση του κρέμονταν μεγάλα κουδούνια ενώ στο χέρι του κρατούσε ξύλινο σπαθί (καλούτζ') ή ρόπαλο (τοπούζ'). Στο κάτω μέρος φορούσε πουτούρι, τσαρούχια και μπγιάλια (κομμάτια δέρματος στις γάμπες τυλιγμένα με σκοινιά χιαστί). Τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας ήταν ο Γαμπρός, άντρας που φορούσε πουτούρια, η Νύφη, άντρας ντυμένος με παραδοσιακή νυφιάτικη Τσούκνα, ο Γιατρός, άντρας ντυμένος με ευρωπαϊκά ρούχα και δύο ακόμη άντρες μεταμφιεσμένοι σε γυναίκες. Η ομάδα των μεταμφιεσμένων περιδιάβαινε τους δρόμους του χωριού, ενώ τις περισσότερες φορές προπορεύονταν ο γκαϊτατζής παίζοντας συνήθως Συγκαθιστό. Η Τζαμάλα χόρευε ένα είδος τελετουργικού χορού κουνώντας τα χέρια και το κεφάλι και κάνοντας θόρυβο με τα κουδούνια και ακολουθούσε η καμήλα, μια κατασκευή που έμοιαζε με το συγκεκριμένο ζώο και την κουβαλούσαν ένας ή δύο άντρες, μαζεύοντας διάφορα εδέσματα (λουκάνικα, ξηρούς καρπούς, ψωμί, φρούτα κ.α.) από νοικοκύρηδες των σπιτιών. Όταν συναντιούνταν δύο ομάδες μεταμφιεσμένων, κάθε ομάδα

⁹⁸ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 155.

⁹⁹ Μανούδης, Αθανάσιος. "Οι μεταμφιέσεις της Πρωτοχρονιάς στις Καρυές της Αν. Ρωμυλίας". *Φίλιππος* 35. σελ. 49.

¹⁰⁰ ό.π. σελ. 51.

¹⁰¹ ό.π. σελ. 51. Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται και στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 133.

προσπαθούσε να κλέψει την Νύφη της άλλης ομάδας, ενώ η μουσική της γκάντας έπαιζε στο ρυθμό του Ζωναράδικου. Στο τέλος, αφού συμφιλιώνονταν, «γίνονταν ο γάμος», οι ομάδες κατέληγαν στον περίβολο της εκκλησίας, οπού μετά την Θεία Λειτουργία ξεκινούσε το γλέντι. Μερικές φορές, κάποιοι που ακολουθούσαν «την Τζαμάλα», τραγουδούσαν:

Μάνα μ' μάνα μ' το Τζαμάλ'
[Μάνα μ' μάνα μ' το Τζαμάλ']
Μάνα μ' θα με φάει
[Μάνα μ' θα με φάει] ¹⁰²

Εικόνα 10: Το Τζαμάλ'
(Αρχείο Δημητρίου
Χρ. Μητκούδη).

¹⁰² Μανούδης, Αθανάσιος. "Οι μεταμφιέσεις της Πρωτοχρονιάς στις Καρνές της Αν. Ρωμυλίας". *Φίλιππος* 35, σελ. 51-52.

3.4.1.2. Λαζαρίνες

Το Σάββατο του Λαζάρου, νεαρά κορίτσια και κοπέλες, τέσσερις στον αριθμό ή περισσότερες, ντυμένες με την γιορτινή τους ενδυμασία, πήγαιναν σε σπίτια συγγενών και γνωστών και τραγουδούσαν δύο συγκεκριμένα τραγούδια που αναφέρονται από τον Μ. Λουλουδόπουλο και οι νοικοκύρηδες, ως ανταμοιβή, τις έδιναν κάποια χρήματα¹⁰³. Τα τραγούδια είναι τα εξής:

Ένας καλός παλληκάρος κι όμορφο παλληκάρι
Στολίσκε κι αρματώθηκε και πάει να ‘ραβωνιάση
Κι ουδέ το ρούχο τ’ έντυσε κι ουδέ ζουνάρι ζώσκειν
Ζουνάρι χρυσοζούναρο χρυσοκομποδεμένο
Στους ουρανούς το διάζαν στους κάμπους το τυλίγουν
Και ‘ς τούτα τα πλεξώματα πλέγουν τον Άϊς-Γιάννη
Και συ Άϊς-Γιάννη μ’ γλήρορε βόηθα (ν) το παλληκάρι
Απούσαι νηός και γλήγορος και απούς καλούς ανθρώπους

Γραμματικός εκάθονταν στ’ αφεντικού τ’ αμπάρι
Και κάθουνταν κι ανέγνωνε χαρτί και καλαμάρι
Κι απ’ το πολύ τ’ ανέγνωμα κι απ’ το πολύ το γράμμα
Εσειστήκαν τα χέρια του κι έπεσεν η μελάνι
Κι ελέρωσε τα ρούχα του τα λερομεταξάτα
Και βγήκε και διαλάλησε σ’ ούλα τα μαύρα μάτια
Ποια έχει ρακοςάπωνα θερμόνια να τα πλύνει
Καμιά και δεν απήκοτα να τον καλοσμπουριάξει
Μόν’ η καλή π’ τον αγαπά και πως καλώς τον θέλει
Εγώ ‘χω ρακοςάπωνα θερμόνια να τα πλύνω
Βάνει το σάλιο τ’ς σάπωνα το δάκρυ τητ’ς νερούτσκο
Την φλόγα της καρδούλας τητ’ς ήλιο να τα στεγνώξει

Εκτός από τα παραπάνω τραγούδια, εάν στο σπίτι που τραγουδούσαν οι κοπέλες βρισκόταν «ο αϊγόρους», δηλαδή ο καλός κάποιος κοπέλας, και ζητούσε να πουν κάποιο άλλο τραγούδι της αγάπης, αυτές το έλεγαν¹⁰⁴.

Έτσι, μέσα από το έθιμο αυτό δίνονταν η αφορμή στις κοπέλες να επισκεφτούν τα σπίτια των παλληκαριών που τις ενδιέφεραν και να έχουν μια αφορμή να συναντηθούν έστω και τυπικά, πάντα κάτω από τα βλέμματα των μεγαλύτερων. Επιπλέον, τα παλληκάρια, είχαν την ευκαιρία να ζητήσουν από τις κοπέλες που τους ενδιέφεραν να τραγουδήσουν κάποιο τραγούδι της αγάπης, δίνοντας έτσι το στίγμα στον περίγυρο ότι υπάρχει κάποιο ενδιαφέρον μεταξύ τους. Αν η μέλλουσα πεθερά συμφωνούσε με την επιλογή του γαμπρού ως προς την νύφη, μαζί με τα κεράσματα που έδινε σε όλα τα κορίτσια, έδινε ιδιαίτερα δώρα ή χρήματα στην μελλοντική της νύφη, δείχνοντας την συναίνεση της και η κοπέλα της φιλούσε το χέρι ως ένδειξη σεβασμού¹⁰⁵. Οι γονείς πολύ συχνά γνώριζαν για τα ενδιαφέροντα των παιδιών τους και ήταν προετοιμασμένοι για αυτές τις «συναντήσεις». Έτσι, η μουσική και το τραγούδι, για μια ακόμα φορά, αποτελεί το μέσο για να επιβεβαιωθούν οι κοινωνικές σχέσεις μαζί και η συνέχιση και επιβίωση της κοινότητας.

¹⁰³ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 194-195.

¹⁰⁴ ό.π. σελ. 194.

¹⁰⁵ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 168.

Επιπλέον, το έθιμο αποτελεί μια μορφή κοινωνικοποίησης για τις κοπέλες και τα νεαρά κορίτσια, διότι εκείνη την εποχή δεν είχαν πολλές ευκαιρίες να κινηθούν σαν ομάδα, μόνες τους, χωρίς την παρουσία γονέων, στην κοινότητα. Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι στις Καρύες τα κορίτσια δεν πηγαίνουν σχολείο, καθώς το σχολείο ήταν μόνο αρένων, και αργότερα, μετά την μετεγκατάστασή τους στα Γιαννιτσά, τα κορίτσια εγκατέλειπαν νωρίς την φοίτηση (ως τις πρώτες τάξης του δημοτικού), συνήθιζαν να μένουν στο σπίτι, να ασχολούνται με τις οικιακές εργασίες και να βοηθούν στις αγροτικές και κτηνοτροφικές ασχολίες, με σκοπό μεγαλώνοντας να αναλάβουν τις υποχρεώσεις του δικού τους σπιτιού. Τα αυστηρά ήθη της εποχής επέβαλαν τα κορίτσια να είναι αρκετά περιορισμένα και να μετακινούνται με την συνοδεία γονέων ή κάποιου μεγαλύτερου αδερφού στις περισσότερες κοινωνικές εκδηλώσεις, ενώ μπορούσαν να πηγαίνουν μόνες μέχρι το πηγάδι (Τρανό πηγάδι) για να φέρουν νερό. Μέσα από έθιμα όπως οι Λαζαρίνες δίνονταν μια ευκαιρία στις νέες κοπέλες να κοινωνικοποιηθούν, να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και να λειτουργήσουν ανεξάρτητα από την οικογένειά τους, μόνες τους, εκφράζοντας ταυτόχρονα από την μεριά τους ένα πιθανό ενδιαφέρον προς το αντίθετο φύλο. Τα έθιμα αυτά θα μπορούσαμε να τα εντάξουμε στα λεγόμενα έθιμα της ενηλικίωσης που απαντούμε σε πολλές κοινωνίες ανα τον κόσμο που εδώ αποτελούν έθιμα κοινωνικοποίησης για τα μικρά κορίτσια¹⁰⁶. Τα κορίτσια περιδιάβαιναν στους δρόμους του χωριού σαν μια αμιγώς γυναικεία ομάδα, παρουσιάζονταν στο σπίτι κάποιου που τις ενδιέφερε και εάν εκείνος εκδήλωνε το ενδιαφέρον του, ζητώντας κάποιο τραγούδι ή μέσω της μητέρας του, που της πρόσφερε προσωπικό δώρο ή χρήματα, η κοπέλα από μόνη της είχε την δυνατότητα να τα αποδεχτεί, χωρίς την παρουσία των οικείων της, πράγμα που βοηθούσε στην κοινωνικοποίηση της και στην απόκτηση θάρρους και αυτοπεποίθησης μέσα στα ελεγχόμενα κοινωνικά πλαίσια.

Με την πάροδο του χρόνου, στο έθιμο συμμετέχουν και μικρότερα σε ηλικία κορίτσια ανά ομάδες, ένα από αυτά κρατούσε ένα καλάθι στολισμένο με λουλούδια της εποχής και κορδέλες, πηγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι τραγουδούσαν το τραγούδι του Λαζάρου:

Ήρθι Λάζαρος ήρθαν τα Βάγια
Ήρθι κι η μεγάλη εβδομάδα
Για να τρέξουμε στην εκκλησία
Και να ακούσουμε χρυσά βιβλία
Πού είσι Λάζαρι, που είσι κρυμμένους
μες στα χάντακα, χαντάκουμένους
Ξύπνα Λάζαρι κι μην κοιμάσι
ήρθ' η μάνα σου από την Πόλη
σ' έφερει χαρτί κι κουμπουλόι
Μάστι τα σκυλιά να μην μας φάνι
κι τ' αρνάκια σας να μην μας μπρίσουν
Κι οι κουτίτσες σας αυγά γενούνε
κι οι φωλίτσες σας δεν τα χωρούνε
δώστε μας κι μας να ευχηθούμε
Και του χρόνου¹⁰⁷

Οι νοικοκυρές έδιναν στα μικρά κορίτσια αυγά για να βάψουν το Πάσχα, καθώς και άλλα κέρασματα.

¹⁰⁶ Blacking, John. *How Musical is Man*. σελ. 38-41.

¹⁰⁷ Πατσαβούδης, Σταύρος. *Χριστιανικές λατρευτικές παραδόσεις της Ανατολικής Ρωμυλίας*. Μεταπτυχιακή εργασία. σελ. 84. Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται και στο βιβλίο: και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 173.

Το συγκεκριμένο έθιμο τηρούνταν στον συνοικισμό των Καρυωτών στα Γιαννιτσών περίπου μέχρι την δεκαετία το '70¹⁰⁸.

Track 01

Γραμματικός εκάθονταν

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Λαμπρινή Τζιμολίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Γραμ - μα - τι - κός ε - κά - θου - ντάν (ι)

στ'α - φε - ντι - κού τ'α - μπά - ρι

Γραμματικός εκάθονταν (ι) στ' αφεντικού τ' αμπάρι
Κι ακάθονταν κι ανέγνωνε χαρτί και καλαμάρι
Κι απ' το πολύ τ' ανέγνωμα κι απ' το πολύ το γράμμα
Εσειστήκαν τα χέρια του κι έπεσεν η(ε) μελάκι
Κι ελιάρωσεν τα ρούχα του τα λερομεταξάτα
Και βγήκεν και διαλάλησε σ' ούλα τα μαύρα μάτια
Ποια έχει ρακοςάπωνα θερμόνια να τα πλύνει
Καμιά και δεν απήκοτα να τον καλοσπουριάζει
Μόν' η καλή π' τον αγαπά και πως καλώς τον θέλει
Εγώ 'χω ρακοςάπωνα θερμόνια να τα πλύνω
Βάνει το σάλιο τ'ς σάπωνα το δάκρυ τητ'ς νερούτσκο
Την φλόγα της καρδούλας τητ'ς ήλιο να τα στεγνώξει
Κι εμείς τον τραλουηδούσαμε κι τώρα και του χρόνου

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 A2 με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα'.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

¹⁰⁸ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 169.

Ἦρθι Λάζαρος ἦρθαν τα Βάγια

Ἠχογράφηση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Στεφανία Ουζονίδου

Ἦρθι Λάζαρος ἦρθαν τα Βάγια
Ἦρθε κι η μεγάλη εβδομάδα
Για να τρέξουμε στην εκκλησία
Και να ακούσουμε χρυσά βιβλία
Τρέχει η Μάγδα κι η Μαρία
Με τα χέρια τους τα σταυρωμένα
Δεν μου δίνεται λίγο νεράκι
Πού είν'το στόμα μου πικρό φαρμάκι
Δεν μου δίνεται λιγὸ λεμόνι
Που είν' το στόμα μου σαν περιβόλι

Πού είσαι Λάζαρι, που είσαι κρυμμένους
μες στα χάντακα, χαντάκουμένους
Ξύπνα Λάζαρι κι μην κοιμάσαι
ἦρθ' η μάνα σου ἀπὸ την Πόλη
σ' ἔφερε χαρτί κι κουμπολόι
Μάστι τα σκυλιά να μην μας φάνε
κι τ' αρνάκια σας να μην μας μπρίσουν
Κι οι κουτίτσες σας αυγά γενούνε
κι οι φωλίτσες σας δεν τα χωρούνε
δώστε μας κι μας να ευχηθούμε
Και του χρόνου

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: AB με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.

Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκὸς Δεκασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

3.4.1.3. Κάλαντα των Βαΐων

Σύμφωνα με τον Μ. Λουλουδόπουλο¹⁰⁹, την Κυριακή των Βαΐων, τα κορίτσια έβγαιναν σε κάποια πλατεία και έψελναν το παρακάτω άσμα:

Βάια Βάια του Βαϊού
Κι ως την άλλη Κυριακή
Μένα βάλουν χαζνατάρ'¹¹⁰
Να μαζώνω το φηλί¹¹¹

Η Κυριακή των Βαΐων ήταν πολύ σημαντική μέρα για της Καρυές, διότι την συγκεκριμένη ημέρα πραγματοποιούνταν επίσημος χορός και υπήρχε αθρόα προσέλευση κατοίκων των γύρω Ελληνικών χωριών. Μεγάλοι χοροί επίσης γίνονταν την ημέρα της Ζωοδόχου Πηγής, το Πάσχα και του Αγίου Γεωργίου¹¹². Την ημέρα του Αγίου Γεωργίου τραγουδιόταν ένα τραγούδι που περιέγραφε την νίκη του Αγίου Γεωργίου επί του Δράκοντα, το οποίο έχει καταγραφεί από τον Μ. Λουλουδόπουλο αλλά δυστυχώς δεν έχει διασωθεί η μουσική του¹¹³:

Άγιε μ' Γιώργι αφέντη μου ασημοκαβαλλάρη
Αρματωμένος με σπαθί και μ' αργυρό κοντάρι
Σαν άγιος είσαι στη φωτιά σαν άγιος στη Θεότη
Θερίο 'χουμε 'ς τον τόπον μας μέσα σ' ένα πηγάδι
Ανθρώπους το ταγίζουμε κάθε πρωί και βράδυ
Μια μέρα δεν του δώκαμε άνθρωπο να δειπνήση
Σταλιά νερό δεν άφησε τον τόπο να ποτίση
Ας ρίζουμε τους λαχνούς κι ότινος θέλ' ας πέση
Να στείλη το παιδάκι του του λιονταριού πεσκέσι
Και ξέπεσεν ο λαχνός σε μιας βασιλοπούλας
Οπού την είχ' η μάνα της μόνη και μοναχούλα
Ο βασιλιάς σαν τ' άκουσε τούτο τον λόγον είπε
Όλο τον βió μου πάρτε τον μα το παιδί μ' αφήτε
Πολύς λαός μαζώχτηκε εμπρός 'ς τον βασιλέα
Σαν δε στέλλης την κόρη σου θα στείλουμε εσένα
Στολίσετε την κόρη μου ατίμητα πετράδια
Ατίμητα ολόχρυσά κι όλο μαργαριτάρια
Και πάλ' αυτήν στολίσετε κι αφήστε την για νύφη
Και δώστε την του λιονταριού του σκύλου να δειπνήση
Πολύς λαός συνάχτηκε για να την πάη 'ς την βρύσι
Δεν το 'λπιζ' η βαρυόμοιρη πως θα ξαναγυρίση
Κι έβγαλ' απ' τον κόρφο της ολόχρυσ' αλυσίδα

¹⁰⁹ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 141.

¹¹⁰ Πλούσιος.

¹¹¹ Φηλί, σύμφωνα με τον Μ. Λουλουδόπουλο, λέγεται ένα κομμάτι ψωμιού πάνω στο οποίο σφηνώνουν διάφορα νομίσματα όπως κάνουν και στον γάμο. Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 141.

¹¹² Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 197-198.

¹¹³ ό.π. σελ. 85-87. Το τραγούδι αυτό σύμφωνα με τον Ν.Γ.Πολίτη, στο βιβλίο του *Τα δημόδη Ελληνικά άσματα περί της δρακοκτονίας του Αγίου Γεωργίου*, σελ.207, παρουσιάζει ομοιότητες με τον μύθο της διάσωσης της Ανδρομέδας από τον Περσέα καθώς και τον μύθο του Θησέα και του Μινώταυρου (βλ. Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. σελ.25-26).

Κι έπιασαν και την έδεσαν 'ς του πηγαδιού τα χεΐλη
Άγις Γεώργις σαν τ' άκουσε πάγει να την γλυτώση
'Πο τον πικρό της θάνατο να την ελευθερώση
Από μακρυνά τον κύταζε κι από κοντά τον λέγει
Φύγε ξένε μ' απ' εδώ να μη σε φάη και 'σένα
Τούτο το άγριο θεριό όπου θα φάη εμένα
Λιγάκι θέλ' να κοιμηθώ στα γόνατα σ' επάνω
Κι εγώ σκοτώνω το θεριό κι απ' το κακό σε βγάνω
Σηκώθηκ' ανατολικά και κάνει τον σταυρό του
Μια κονταριά του τίναξε κι έκοψε τον λαιμό του
Πάλι ξαναδευτέρωσε τ' έκοψε τον λαιμό του
Κι έκαμε τόση ταραχή 'ς της πέτραις και 'ς το χώμα
Και πάλι ξαναχτύπησε και το θεριό σκωτώνει
Κι η κόρη 'πό τον φόβο της φωνάζει «Άγιε Γεώργι»
Άγιος Γεώργις σαν τ' άκουσε πολύ τον καλοφάνη
Που τώβρες κόρη τ' όνομα και που το ενθυμέσαι
Σαν έπεσες να κοιμηθείς 'ς τα γόνατα μ' επάνω
ήρτ' ένα περιστέρι

Κι εβάστα τίμιον σταύρο εις το δεξί του χέρι
Και μέσα έγγραφ' ο σταυρός να ζήση Άγιος Γεώργις
Κι όπου πιστεύει εις αυτόν ποτέ δεν τελειώνει
Σύρε κόρη μ' 'ς το καλό σύρε εις τον αφέντη σ'
Και 'πε του πως σε χάρισα σήμερα την ζωή σου
'Πε με ξένε μ' να ζης πώς λένε τ' όνομα σου
Άγιος Γεώργις λέγομαι από την Καισαρεία
Παρά να κάμη κάλεσμα ας χτίση εκκλησία
Κ' εις την μέσ' της εκκλησιάς άλλο καβαλλάρη
Αρματωμένον με σπαθί και με χρυσό κοντάρι
Στην δόξα και 'ς την δύναμι όπου σ' ενθυμίζω
οπού σκωτώνει το θεριό τον Δράκο τον μεγάλο
Κι ιδέ χαρά που έγινε 'ς εκείνο το παλάτι
Να την επάνε του Θεριού και πάλι πίσω νάρτη
Χρυσή κορδέλα πήρανε και τα μαλλιά της δένει
Κι ιδέ χαρά που 'γίνηκε 'ς όλην την οικουμένη

Εκτός από αυτούς τους μεγάλους χορούς, και άλλοι πολλοί χοροί γίνονταν κατά τις Κυριακές, εορτές και γενικότερα με κάθε ευκαιρία¹¹⁴, συνήθεια που συνέχισε να πραγματοποιείται και στα Γιαννιτσα στον χώρο του συνοικισμού Καρυωτών.

Εικόνα 11: Κυριακή του Πάσχα. Ο Τρανός Χορός (Πηγή: Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσα (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 171.)

¹¹⁴ ό.π. σελ. 198.

3.4.1.4. Κουνιές (το έθιμο στην Ιστορική και συγχρονική του διάσταση και επιτέλεση)

Οι *Κουνιές*, που είναι γνωστό έθιμο σε πολλές περιοχές του Ελληνικού χώρου, είναι ένα έθιμο που έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα. Ο μύθος της Αιώρας ανάγεται στην εποχή του Ικάριου. Τον Ικάριο επισκέφτηκε ο Θεός Διόνυσος, ο οποίος ερωτεύτηκε την κόρη του, την Ηριγόνη και μαζί απέκτησαν ένα υιό, τον Στάφυλο. Λόγω αυτής της αγάπης μεταξύ του θεού και της Ηριγόνης, ο Διόνυσος δώρισε στον Ικάριο ένα κλήμα και του δίδαξε την τέχνη του κρασιού. Στην προσπάθεια του Ικαρίου να μεταδώσει τις γνώσεις της καλλιέργειας της αμπέλου, κάποιοι βοσκοί μέθυσαν και τον σκότωσαν, νομίζοντας ότι τους είχε δηλητηριάσει. Η Ηριγόνη, όταν κατάφερε να βρει το πτώμα του πατέρα της, τον θρήνησε και μην μπορώντας να αντέξει τον χαμού του, κρεμάστηκε στο δέντρο κάτω από το οποίο βρήκε τον νεκρό πατέρα της. Ο Διόνυσος, πλημμυρισμένος από οργή, εκδικήθηκε τις κόρες της Αττικής, οι οποίες σε κατάσταση τρέλας αυτοκτονούσαν με τον ίδιο τρόπο. Οι Αθηναίοι, προκειμένου να εξιλεωθούν, πήραν χρησμό από το μαντείο των Δελφών που έλεγε ότι έπρεπε να τιμούσαν τον θεό Διόνυσο, τον Ικάριο και την Ηριγόνη. Έτσι, θέσπισαν την γιορτή της Αιώρας, κατά την οποία κορίτσια αιωρούνταν σε κούνιες τραγουδώντας ωδές και ενέταξαν αυτήν την γιορτή στα Ανθεστήρια, που ήταν γιορτή προς τιμήν του Διονύσου¹¹⁵.

Οι Καρυώτες πραγματοποιούσαν τις *Κουνιές* την εβδομάδα της Διακαινησίμου. Κάθε χρόνο, από την Κυριακή του Πάσχα, έστηναν τις *Κουνιές* σε ένα ύψωμα πάνω από το Τρανό Πηγάδι. Η προετοιμασία ξεκινούσε από την μεγάλη εβδομάδα, όταν κόβονταν μεγάλοι κορμοί δέντρων, πακτώνονταν κάθετα στο έδαφος, στο επάνω μέρος τους στερεώνονταν ένα οριζόντιο δοκάρι και εκεί στερεωνόταν η «Κουνιά», η οποία μπορούσε να περιφέρεται γύρω από αυτόν τον οριζόντιο άξονα. Στο ύψωμα τοποθετούνταν αρκετές *Κουνιές*, η μια δίπλα στην άλλη, έτσι ώστε να έχουν όλοι την δυνατότητα να κουνηθούν. Στις *Κουνιές* ανέβαιναν άτομα όλων των ηλικιών, με σύνθητες αντίτιμο ένα κόκκινο αυγό. Ο χώρος ήταν τόπος συνάντησης

Εικόνα 12: Ένα παιδί στην Αιώρα. 430-425 π.Χ. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Συλλογή Αγγείων, αρ. ευρ. ΒΣ 319. Το Αττικό ερυθρόμορφο αγγείο απεικονίζει την γιορτή της Αιώρας και αποδίδεται στον Ζωγράφο της Ερέτριας. (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών).

Εικόνα 13: Η Κουνιά (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

¹¹⁵ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 173. Για περισσότερες πλ. βλ. Β. C. Dietrich. *A Rite of Swinging during the Anthesteria*. Hermes 89. 1961. σελ. 36-50. και R. Martin – H. Metzger. *Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων*. Αθήνα, 1992. σελ. 145-148.

όλων των κατοίκων και αποτελούσε ευκαιρία συνάντησης νεαρών αγοριών και κοριτσιών. Τα παλληκάρια προσπαθούσαν να τραβήξουν το ενδιαφέρον των ελεύθερων κοριτσιών γυρνώντας την *Κουνιά* γύρω από τον οριζόντιο άξονα της, ύρα – ύρα (γύρω-γύρω, ολόγυρα-ολόγυρα¹¹⁶) όπως χαρακτηριστικά έλεγαν. Όποιος νεαρός έκανε τις περισσότερες περιστροφές κέρδιζε τις εντυπώσεις και τον θαυμασμό των υπολοίπων και ιδιαίτερα των ανύπαντρων κοριτσιών. Επίσης, οι άντρες κουνούσαν τις γυναίκες ή τις αρραβωνιαστικές τους, τραγουδώντας τους δίστιχα άσματα της αγάπης¹¹⁷. Ο Μ. Λουλουδόπουλος έχει καταγράψει 66 τέτοια δίστιχα¹¹⁸, ενώ από μεταγενέστερες καταγραφές¹¹⁹, μας έχουν διασωθεί τα παρακάτω, διασώζοντας και την μουσική τους:

Τριανταφυλλένια μάγουλα κι μάτια μενεξέδες
Για ‘σένα γλυκοκελαηδούν τα αηδόνια στους μπαχτσέδες

Άσπρο τριανταφυλλούδι κρατώ φοβούμαι να το βάψω
Φοβούμαι κι έχω δύο καρδιές και ποια καρδιά να κάψω

Να κάψω την μικρότερη κακιάνει η τρανίτερ’
Να κάψω την τρανίτερη κακιάνει η μικρότερ’

Αγάπη που ‘χα κι έχασα απ’ την κακογνωμιά μου
Τώρα την έχω σ’ άλλονα κι χαιρέτέ η καρδιά μου ¹²⁰

Τον άμμο (ν) άμμο περπατώ κι στον γιάλο πατούσα
Με άλλη κόρη παίζουμε κι εσένα αγαπούσα

Σου στέλνω γράμμα λάβε το μι κόκκινη κορδέλα
Αν το διαβάζ’ πουλάκι μου πάρε τον δρόμο κι έλα

Τα χιόνια που είναι στα βουνά (ν) όλα αναλούν¹²¹ και τρέχουν
Το(ς) πάθος της καρδούλας μου δεν αναλεί δεν τρέχει

Οι *Κουνιές* διαρκούσαν περίπου μία εβδομάδα, έως την Κυριακή του Θωμά και αποτελούσε μια αφορμή για διασκέδαση, ψυχαγωγία, συναντήσεις, χορό και τραγούδι, ενώ ταυτόχρονα δίνονταν η ευκαιρία να εκφραστεί τον ενδιαφέρον ανάμεσα σε νέους και νέες, μέσα από αποδεκτές από την κοινότητα πρακτικές.

Στα Γιαννιτσία, οι *Κουνιές* γίνονταν κάθε χρόνο, αρχικά, στην αυλή του στρατοπέδου του Μακεδονομάχου Καψάλη, στις αρχές τις δεκαετίας του ‘60 στην διασταύρωση των οδών Κύπρου και 14^{ης} Σεπτεμβρίου 1944, ενώ μετέπειτα κάτω από τον λόφο του Φιλιππίου και τέλος στον προαύλιο χώρο του 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Γιαννιτσών¹²². Αξίζει να σημειωθεί, ότι στο έθιμο συμμετείχαν, εκτός των Καρυωτών, και άλλοι κάτοικοι των Γιαννιτσών με διαφορετική καταγωγή, συνεχίζοντας να αποτελεί χώρο συνάντησης των νέων και εκδήλωσης

¹¹⁶ βλ. Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 179.

¹¹⁷ Προφορική μαρτυρία Χρήστου Δημητσούδη (Λεβέντης) και Σουλτάνα Γκιζτιμούδη.

¹¹⁸ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 109-114.

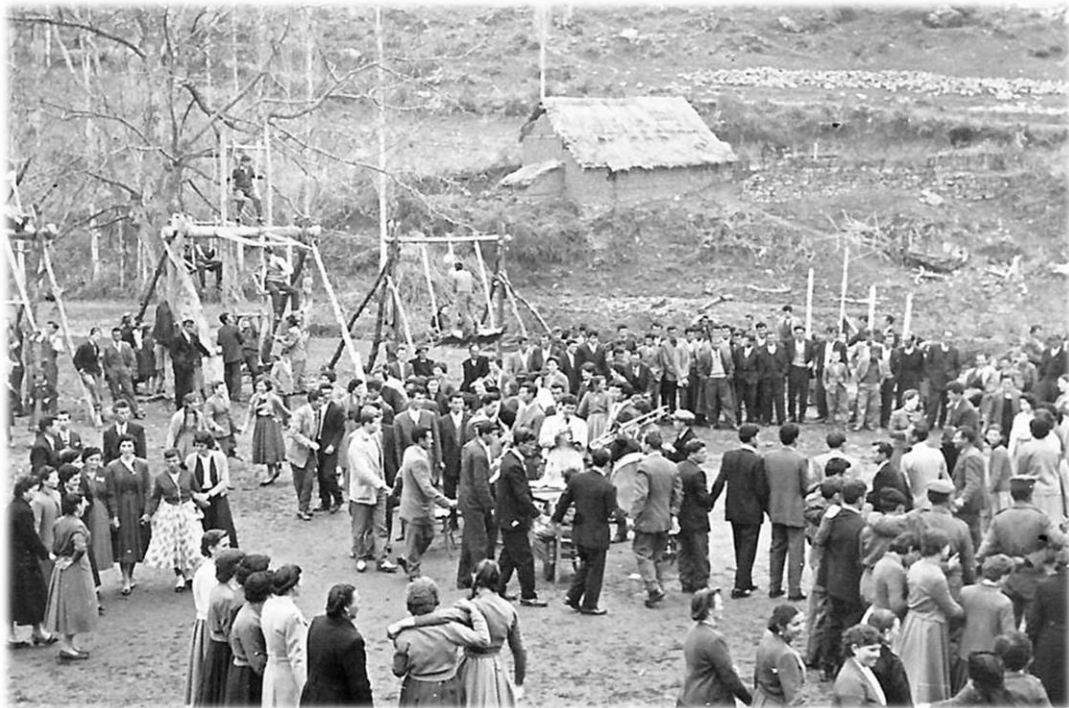
¹¹⁹ Οι καταγραφές των παραπάνω δίστιχων έγιναν από τον Αθανάσιο Μανούδη.

¹²⁰ Το συγκεκριμένο δίστιχο εμφανίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 112.

¹²¹ Λιώνουν.

¹²² Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσία (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 175.

ερωτικού ενδιαφέροντος. Το έθιμο άρχισε να ατονεί μετά την δεκαετία του '70 – '80, αλλά από την δεκαετία του '90 αναβιώνει σταθερά κάθε χρόνο, στο προαύλιο χώρο του 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Γιαννιτσών, το απόγευμα της Δεύτερης μέρας του Πάσχα, από τον Πολιτιστικό Σύλλογο "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών, όπου στήνεται μία Κουνιά και αφού κάποιιοι νέοι προσπαθήσουν να την γυρίσουν, ακολουθεί χορός από χορευτικά τμήματα του συλλόγου και γλέντι με την συμμετοχή του κόσμου.

Εικόνα 14: Οι Κουνιές στα Γιαννιτσά (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Τριανταφυλλένια μάγουλα

(Δίστιχα - Κουνιές)

Τραγούδι:
Χρήστος Δημητσούδης

Τριανταφυλλένια μάγουλα κι μάτια μενεξέδες
Για 'σένα γλυκοκελαηδούν τα αηδόνια στους μπαχτσέδες

Άσπρο τριανταφυλλούδι κρατώ φοβούμαι να το βάψω
Φοβούμαι κι έχω δύο καρδιές και ποια καρδιά να κάψω

Να κάψω την μικρότερη κακιώνει η τρανίτερ'
Να κάψω την τρανίτερη κακιώνει η μικρότερ'

Αγάπη που 'χα κι έχασα απ' την κακογνωμιά μου
Τώρα την έχω σ' άλλα κι χαίρετέ η καρδιά μου ¹²³

Τον άμμο (ν) άμμο περπατώ κι στον γιαλό πατούσα
Με άλλη κόρη παίζουμε κι εσένα αγαπούσα

Σου στέλνω γράμμα λάβε το μι κόκκινη κορδέλα
Αν το διαβάς' πουλάκι μου πάρε τον δρόμο κι έλα

Τα χιόνια που είναι στα βουνά (ν) όλα αναλούν και τρέχουν
Το(ς) πάθος της καρδούλας μου δεν αναλεί δεν τρέχει

Τα δίστιχα εμφανίζουν ποιητική δομή: AB με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

¹²³ Το συγκεκριμένο δίστιχο εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 112. Κάποια δίστιχα έχουν προστεθεί από διαφορετικές ηχογραφήσεις.

3.4.1.5. Το πανηγύρι της Αντριάδας

Από τα αρχαία χρόνια, ήταν σύνηθες οι θρησκευτικές τελετές να συνοδεύονται και από αθλητικούς αγώνες. Κάτι παρόμοιο συνέβαινε στο πανηγύρι της Αγίας Τριάδας ή, όπως έλεγαν οι Καρυώτες, στο «Παναΰρ της Αντριάδας». Πιο συγκεκριμένα, το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας βρισκόταν πέντε με έξι χιλιόμετρα νότια των Καρυών και πανηγύριζε κάθε χρόνο του Αγίου Πνεύματος. Η γιορτή στο μοναστήρι κρατούσε τρεις μέρες και εκεί μαζεύονταν κάτοικοι όλων των γύρω χωριών, έμποροι,πραματευτές, όπου και διανυκτέρευαν. Αφού παρακολουθούσαν τον εσπερινό και την ολονύκτια λειτουργία, έκαναν «κουρμπάνι¹²⁴» και έτρωγαν όλοι μαζί. Ακολουθούσε χορός με πολλά τραγούδια της περιοχής και διοργανώνονταν αγώνες πάλης, με συμμετοχή παλληκαριών από τα γύρω χωριά. Οι παλαιστές ονομάζονταν «Πεχλιβάνηδες» και το βραβείο ήταν ένα αρνί ή μία αγελάδα¹²⁵.

Ένα χαρακτηριστικό τραγούδι της ημέρας ήταν «Το Παναΰρ», που τραγουδιέται ως τις μέρες μας. Κατατάσσεται στα τραγούδια του Ακριτικού κύκλου¹²⁶ και τραγουδιέται σε πολλά χωριά της περιοχής. Παραλλαγή του τραγουδιού έχει καταγραφεί και από τον Μ. Λουλουδόπουλο¹²⁷:

Το παναγύρ' ήταν πολύ κι ο τόπος ήταν λίγος
Σαράντα 'δίπλων' ο χορός εξήντα δύο τραπέζια
Κι όσ' έρχονταν σεμπέτευαν κι όλ' τον Θεό δοξάζουν
Να μην έρτη ο Τσάμβοϊδας χαλάσ' το παναγύρι
Μον' να κι ο Τσάμβος πο'φθασε σαν φίδι πυρωμένο
Στέκουν γερόντια τον τιμούν παλληκάρια τον κερνούσαν
Κι αυτός μόνο τους ήλεγε κι αυτός μόνο τους λέγει
Δεν ήρτα 'γω για φάει για πειί(ν) και για την κουβέντα
Μόν' ήρτα να παλαίψουμε με τους πεχλεβανοί σας
Ποιος έχει χέρια σίδερα και νύχια τσελικένια
Για να'ρτή να παλαίψουμε να διούμ' ποιος θα νικήση
Και κά'νας δεν τον έκρινε μέσ' απ' το παναγύρι
Της χήρας ο υιός τον έκρινε της χήρας ανδρειωμένος
Εγώ 'χω χέρια σίδερα κι νύχια τσελικένια
Βρε έλα να παλαίψουμε και να βαρυοριχτούμε
Πόθεν καρφώσ' ο Τσάμβοϊδας γαϊτάνια αίμα τρέχουν
Πόθεν καρφώσ' της χήρας υιός τα όρνια κρέας χορταίνουν
Κι ο Τσάμβοϊδας γονάτισε κι ο Τσάμβοϊδας φωνάζει
Άφης με άφης της χήρας υιός χήρας το παλληκάρι
Τα κρέα μου τα ξέσχισες τα όρνια θα με φάνε
Και της χήρας υιός μόν' φώναζε της χήρας το παλληκάρι
Βρε φέρτε μας κρύο νερό να πιώ κ' εγώ κι ο Τσάμος

¹²⁴ Κοινή συνεστίαση.

¹²⁵ Μαραβελάκης, Μάξιμος, και Βακαλόπουλος, Απόστολος. *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*. σελ. 68.

¹²⁶ βλ. Μάκη, Βασίλη Χ. *Ακριτικά*. σελ. 203, Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 123 και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 40.

¹²⁷ Παραλλαγές του τραγουδιού συναντάμε στα εξής βιβλία: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 89, το τραγούδι υπ' αριθμόν 87. – Ο Τσάμβοϊδας, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 63. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρναίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 369. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 123. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 40. και Μάκη, Βασίλη Χ. *Ακριτικά*. σελ. 203.

Και κά'νας δεν τον έκρηνε μεσ' απ' το παναγύρι
Η μάννα τ' μόν' τον έκρηνε κι αυτή μον' τον ακούει
Τον Τσάμο πάει κρύο νερό τον υιό της πάει φαρμάκι

Όταν τραγουδιέται σε πανηγύρια και γλέντια στις μέρες μας, τραγουδιέται ένα μικρό κομμάτι από την αρχή του τραγουδιού, ενώ σε πιο πρόσφατες καταγραφές, κάποιοι στίχοι έχουν χαθεί:

Το παναύρ' ήταν πολύ κι υ τόπος ήταν λίγος
Μπουλάκ να μ'ν έρθει ο Τσάμβοϊδας να γίν' το παναύρ καλό
Μον' να κι ο Τσάμβοϊς που 'φτασει σα φίδι πυρωμένο
Ποιος έχει χέρια σίδερα και νύχια τσιλινκέινα
Σ' χήρας υ γιός πενεθηκε σ' χήρας το παλληκάρι
Εγώ ιχω χέρια σίδερα κι νύχια τσιλινκέινα
Όθεν καρφώσει ο Τσάμβοϊδας γαϊτάνι (ι) αίμα τρέχει
Όθεν καρφώσ' σ' χήρας υ γιός τα όρνια κρέας χορταίνουν

Κατά την διάρκεια της προετοιμασίας του φαγητού οι γυναίκες τραγουδούσαν διάφορα επιτραπέζια τραγούδια. Στην διαδρομή για το μοναστήρι επίσης τραγουδούσαν πολύ συχνά το τραγούδι «του Καρακόλιου», ο οποίος ήταν ληστής της περιοχής που λήστευε πλούσιους και βοηθούσε φτωχούς¹²⁸:

Χιρσαν τα κάρα να αραδίζ'ν (Κόλιου Καρακόλιου ι)
Στην Αντριάδα να πα'αίν' (Κόλιου Καρακόλιου ι)
Στου πάγαιμα καλά πα'αίν' στου γυρισμό φαρμάκι
Του παναύρ ήταν τρανό κι υ τόπους ήταν λίγους
Σαράντα δίπλων' ο χορός εξήντα δύο τραπέζια
Κι όσ' έρουνταν σουμπέτευαν κι του Θεό δοξάζουν

Το έθιμο – πανηγύρι της Αντριάδας στις μέρες μας πραγματοποιείται στην Λειβαδίτσα του νομού Πέλλας, από το Ιερό Ίδρυμα Ανατολικορωμιλιωτών «Αγία Τριάδα». Στο χωριό της Λειβαδίτσας ανεγείρεται εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Τριάδα, όπου φιλοξενεί το Ιερό εικόνισμα που υπήρχε στο μοναστήρι της Αγίας Τριάδας της Ανατολικής Ρωμυλίας, γίνεται εσπερινός την παραμονή, περιφορά της εικόνας και Θεία Λειτουργία ανήμερα της εορτής, μοιράζεται «κουρμπάνι» στους καλεσμένους, παρουσιάζονται χοροί της Ανατολικής Ρωμυλίας από χορευτικά τμήματα πολιτιστικών συλλόγων, συμπεριλαμβανομένου και του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτών, και ακολουθεί γλέντι με παραδοσιακή μουσική και χορό για όλους τους παραβρισκόμενους¹²⁹.

Εικόνα 15: Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

¹²⁸ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 176.

¹²⁹ Συμμετέχει παίζοντας γκάιντα και ακορντεόν ο γράφων.

ΤΟ ΠΑΝΑΨΡ' ¹³⁰

Το παναΨρ' ήταν πολύ κι υ τόπος ήταν λίγος
Μπουλάκ να μ'ν έρθει ο Τσάμβοϊδας να γίν' το παναΨρ καλό
Μον' να κι ο Τσάμβοϊς που 'φτασει σα φίδι πυρωμένο
Ποιος έχει χέρια σίδερα και νύχια τσιλινκείνα
Σ' χήρας υ γιός πενέθηκε σ' χήρας το παλληκάρι
Εγώ ιχω χέρια σίδερα κι νύχια τσιλινκείνα
Όθεν καρφώσει ο Τσάμβοϊδας γαϊτάνι (ι) αίμα τρέχει
Όθεν καρφώσ' σ' χήρας υ γιός τα όρνια κρέας χορταίνουν

Καθαρός στίχος

Το παναΨρ' ήταν πολύ κι υ τόπος ήταν λίγος
Μπουλάκ να μ'ν έρθει ο Τσάμβοϊδας να γίν' το παναΨρ καλό
Μον' να κι ο Τσάμβοϊς που 'φτασει σα φίδι πυρωμένο
Ποιος έχει χέρια σίδερα και νύχια τσιλινκείνα
Σ' χήρας υ γιός πενεθηκε σ' χήρας το παλληκάρι
Εγώ ιχω χέρια σίδερα κι νύχια τσιλινκείνα
Όθεν καρφώσει ο Τσάμβοϊδας γαϊτάνι αίμα τρέχει
Όθεν καρφώσ' σ' χήρας υ γιός τα όρνια κρέας χορταίνουν

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Μονόστιχη στροφή

¹³⁰ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 89, το τραγούδι υπ' αριθμόν 87. – Ο Τσάμβοϊδας, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 63. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρναίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 369. και Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 53, 111. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 123. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 40. και Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. σελ. 69-70 και Πραντσιδής, Γιάννης. *Από τη Θράκη του Ορφέα & του Διόνυσου: Σκοποί και τραγούδια την Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης)*. σελ. 28. CD2.

Το Παναῦο

Ηχογράφιση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτιά

Τραγούδι:
Χρήστος Δημητσούδης

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητικούδης

Το πα - να - ῦο ἡ - ταν πο - λύ - κι υ

6

τό - πος ἡ - ταν λί - γος Μπου-

10

λάκ' να μ'ν ἐρ - θειο Τσάμ - βοϊ - -δας να

14

γίν' το πα - να - γύρ' κα - λό

Γ Τ

Διατονικός τρόπος του Ρε

3.4.1.6. Καληνύτσα

Στις 24 Ιουνίου, στην θρησκευτική γιορτή του γενεθλίου του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, γίνεται σε πολλά μέρη τις Ελλάδος το γνωστό έθιμο «του Κλήδονα», το οποίο στις Καρυές ονομάζεται «Καληνύτσα». Η ονομασία του εθίμου σημαίνει την καλή είδηση που περιμένουν οι κοπέλες κατά την ολοκλήρωση του εθίμου¹³¹.

Το απόγευμα της παραμονής της εορτής όλα τα ελεύθερα κορίτσια που ήθελαν να "ανοίξει" η τύχη τους και να παντρευτούν, ετοιμάζονταν για το έθιμο. Ένα από τα κορίτσια, που ζούσαν και οι δύο γονείς του, έφερνε από την βρύση του χωριού το μουχτό νερό (μουλωχτό, αμίλητο), μέσα σε ένα λευκό χάλκινο δοχείο¹³². Το κορίτσι αυτό δεν έπρεπε να μιλήσει καθόλου καθ' όλη την διάρκεια της διαδρομής της. Κάποιοι νεαροί προσπαθούσαν να πειράξουν την κοπέλα που κουβαλούσε το αμίλητο νερό και να την κάνουν να τους μιλήσει. Αν αυτή παρασύρονταν και μιλούσε κατά την διάρκεια της διαδρομής, όλη ή διαδικασία έπρεπε να αρχίσει ξανά από την αρχή. Αυτή η διαδικασία αλληλεπίδραση αγοριών και κοριτσιών αποτελούσε μια μορφή εκδήλωσης ενδιαφέροντος μεταξύ τους.

Όταν η κοπέλα κατάφερνε να ολοκληρώσει με επιτυχία την μεταφορά του μουχτού νερού στο σπίτι, κάθε κοπέλα τοποθετούσε μέσα στο δοχείο ένα πολύτιμο αντικείμενο της, το «σημάδι» της, που μπορεί να ήταν ένα δαχτυλίδι, σκουλαρίκι, κ.α. και στην συνέχεια κλείδωναν το δοχείο, το σκέπαζαν με ένα κόκκινο μαντήλι και το άφηναν κάτω από μια τριανταφυλλιά για ολόκληρη την νύχτα. Ανήμερα της γιορτής, μετά την Θεία Λειτουργία, μαζεύονταν οι νέες κοπέλες ξανά και διάλεγαν την μικρότερη κοπέλα που είχε και τους δύο γονείς της εν ζωή, την έντυναν σαν νύφη, την στόλιζαν με χρυσά φλουριά και κοσμήματα, και περιδιάβαιναν σε όλο το χωριό τραγουδώντας «δια φωνής συρομένης και επαναλαμβάνουσαι πολλακίς»¹³³:

Καληνύτσα μου [Καληνύτσα μου] πρωτοστέφανη [πρωτοστέφανη]
Μάνα σ' σι στέλνει [Μάνα σ' σι στέλνει] για κρύο νιρό [για κρύο νιρό]
Να ποτίσιτι [Να ποτίσιτι] τον βασιλικό [τον βασιλικό]
Τον βασιλικό [τον βασιλικό] τον λιανόφυλλο [τον λιανόφυλλο]
Τον λιανόφυλλο [τον λιανόφυλλο] τον πλατόφυλλο [τον πλατόφυλλο]
Τον πλατόφυλλο [τον πλατόφυλλο] Καληνύτσα μου [Καληνύτσα μου]¹³⁴

Επειδή η μικρή κοπέλα ήταν ντυμένη σαν νύφη, προφανώς η ονομασία «Καληνύτσα» σχηματίστηκε από την ονομασία της ως «καλή-νυ(φί)τσα», με αποκοπή της συλλαβής «φι». Ακολουθούσαν έναν τελετουργικό τρόπο μετακίνησης στους δρόμους του χωριού όπου η κοπέλα που ήταν ντυμένη νύφη, η Καληνύτσα, βάδιζε κρατώντας πάνω στο κεφάλι της το λευκό χάλκινο δοχείο και τέσσερις κοπέλες βάδιζαν γύρω της, κρατώντας πάνω από το δοχείο τις τέσσερις γωνίες του κόκκινου μαντηλιού, τραγουδώντας¹³⁵.

Επιστρέφοντας στο σπίτι από όπου ξεκίνησαν και είχαν ετοιμάσει το έθιμο, τραγουδούσαν, χόρευαν, και το απόγευμα άνοιγαν το λευκό χάλκινο δοχείο με συγκεκριμένο τελετουργικό τρόπο. Τρεις παντρεμένες γυναίκες (μια φορά παντρεμένες), μαζεύονταν για να βοηθήσουν στο άνοιγμα του δοχείου. Μια αρραβωνιασμένη κοπέλα, που θα παντρεύονταν κατά την διάρκεια του τρέχοντος έτους, κάθονταν και πάνω από το κεφάλι της η μια παντρεμένη

¹³¹ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 163.

¹³² ό.π. σελ. 164.

¹³³ ό.π. σελ. 165.

¹³⁴ Το τραγούδι εντοπίζεται στο βιβλίο: ό.π. σελ. 166.

¹³⁵ ό.π. σελ. 165.

ξεκλείδωνε το δοχείο, η άλλη αφαιρούσε την κλειδαριά και η τρίτη έβγαζε το κόκκινο μαντήλι που κάλυπτε το δοχείο¹³⁶. Έπειτα, τραγουδούσαν προς τιμήν του Αϊ – Γιαννιού:

Σήμερα είναι τ' Αϊ Γιαννιού κι είναι μεγάλη χάρη
Όσα σιντούκια άνοιξαν όλα δικά μου να 'ναι

Στην συνέχεια, η Καληνύτσα έβγαζε τα σημάδια από το δοχείο και έδινε σε κάθε κοπέλα το δικό της αντικείμενο τραγουδώντας ένα δίστιχο της αγάπης κάθε φορά. Τέλος, αποχωρούσαν χαρούμενες, με πειράγματα, γέλια, ευχόμενες «και του χρόνου» και τραγουδούσαν¹³⁷ :

Καληνύτσα μου [Καληνύτσα μου] πρωτοστέφανη [πρωτοστέφανη]
Μάνα σ' σι στέλνει [Μάνα σ' σι στέλνει] για κρύο νιρό [για κρύο νιρό]
Να ποτίσιτι [Να ποτίσιτι] τον βασιλικό [τον βασιλικό]
Τον βασιλικό [τον βασιλικό] τον λιανόφυλλο [τον λιανόφυλλο]
Τον λιανόφυλλο [τον λιανόφυλλο] τον πλατόφυλλο [τον πλατόφυλλο]
Τον πλατόφυλλο [τον πλατόφυλλο] Καληνύτσα μου [Καληνύτσα μου]

Η Καληνύτσα είναι ένα έθιμο που εδώ και πολλά χρόνια έχει ατονήσει και δεν γίνεται αυθόρμητα. Αναβιώνει μόνο μέσω πολιτιστικών συλλόγων που το παρουσιάζουν σαν δρώμενο σε κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Εικόνα 16: Καληνύτσα (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

¹³⁶ ό.π. σελ. 166.

¹³⁷ ό.π. σελ. 166-167.

Καληνύτσα

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Λαμπρινή Τζιμολίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητικούδης

Χρωματικός τρόπος του Ρε

ΚΑΛΗΝΥΤΣΑ¹³⁸

Καληνύτσα μου [Καληνύτσα μου] πρωτοστέφανη [πρωτοστέφανη]
Μάνα σ' σι στέλνει [Μάνα σ' σι στέλνει] για κρύο νιρό [για κρύο νιρό]
Να ποτίσιτι [Να ποτίσιτι] τον βασιλικό [τον βασιλικό]
Τον βασιλικό [τον βασιλικό] τον λιανόφυλλο [τον λιανόφυλλο]
Τον λιανόφυλλο [τον λιανόφυλλο] τον πλατόφυλλο [τον πλατόφυλλο]
Τον πλατόφυλλο [τον πλατόφυλλο] Καληνύτσα μου [Καληνύτσα μου]

Καθαρός στίχος

Καληνύτσα μου πρωτοστέφανη
Μάνα σ' σι στέλνει για κρύο νιρό
Να ποτίσιτι τον βασιλικό
Τον βασιλικό τον λιανόφυλλο
Τον λιανόφυλλο τον πλατόφυλλο
Τον πλατόφυλλο Καληνύτσα μου

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκός πεντασύλλαβος, Δίστιχη στροφή

¹³⁸ Παραλλαγή του κειμένου του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 166, 167.

3.4.1.7. Σιντιάνκα και Μιντζιά - τόποι και χρόνοι συνάντησης και κοινοτικής αλληλοβοήθειας και μουσικής εκπαίδευσης

Η Σιντιάνκα αποτελεί μια συνήθεια στις Καρυές που μοιάζει με τα νυχτέρια. Όταν τελείωναν οι καλοκαιρινές αγροτικές εργασίες, γύρω στον Σεπτέμβριο, σε ένα ανοιχτό μέρος, οι γυναίκες άναβαν φωτιά, με ξύλα που έφερναν οι ίδιες, κάθονταν γύρω από την φωτιά, έγνεθαν, έπλεκαν, κεντούσαν, ενώ τραγουδούσαν ταυτόχρονα με τις εργασίες αυτές¹³⁹.

Η Μιντζιά είναι μια παρόμοια συνήθεια που γίνονταν κυρίως τον χειμώνα και πιο συγκεκριμένα τα βράδια όταν μαζεύονταν στα σπίτια για να κάνουν κάποιες εργασίες, όπως να εκκοκίσουν τα καλαμπόκια ή να γνέσουν μαλλί. Η νοικοκυρά του σπιτιού, που είχε κάποια από τις παραπάνω εργασίες καλούσε την γειτονιά να έρθει να βοηθήσει και με την σειρά της θα πήγαινε αυτή να ανταποδώσει την βοήθεια στους γείτονες της, όταν εκείνοι το χρειαζόνταν¹⁴⁰. Η Μιντζιά βασίζεται στην ιδέα της αλληλοβοήθειας και αποτελεί μια αφορμή που ενισχύει την συνεκτικότητα της κοινωνικής ομάδας.

Και οι δύο παραπάνω συνήθειες, η Σιντιάνκες και οι Μιντζιές, ήταν αφορμή να συναντηθούν νέοι και νέες και να βρεθούν κάποιες στιγμές ώστε να συνομιλήσουν και να εκφράσουν την συμπάθεια τους προς το άλλο φύλλο. Σε αυτές τις συγκεντρώσεις τραγουδιόταν πολλά τραγούδια¹⁴¹, συνήθως επιτραπέζια, καθώς ο σκοπός αυτών των συναθροίσεων ήταν να πραγματοποιηθούν κάποιες χειρωνακτικές εργασίες, με αποτέλεσμα τα χορευτικά τραγούδια να αντενδείκνυνται στην περίπτωση, αφού θα οδηγούσαν σε χορό και οι εργασίες θα έμεναν ημιτελείς. Επίσης, οι συναντήσεις στις Μιντζιες και στις Σιντιάνκες αποτελούσαν μια άτυπη μορφή διδασκαλίας των παραδοσιακών τραγουδιών, ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας. Ας μην ξεχνάμε ότι η καλλιφωνία πάντοτε αποτελούσε ένα θετικό προσόν για κάποια κοπέλα ώστε να επιλεγεί από κάποιον νέο σαν μέλλουσα σύντροφος. Κάποια από αυτά τα τραγούδια παρατίθενται στα επόμενα κεφάλαια.

Εικόνα 17: Μιντζιά (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

¹³⁹ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 196.

¹⁴⁰ ό.π. σελ. 196.

¹⁴¹ βλ. ό.π. σελ. 196, 79-105.

3.4.1.8. Η κοινωνικο-οικονομική αλλαγή και ο μετασχηματισμός του εθίμου

Μετά την μετεγκατάσταση των Καρυωτών στα Γιαννιτσά, οι Μιντζιές συνέχισαν να γίνονται όσο καιρό γίνονταν χειρωνακτικά οι γεωργικές εργασίες και χρειάζονταν εργατικά χέρια για την ολοκλήρωση τους στο σπίτι¹⁴² (να εκκοκίσουν τα καλαμπόκια, να καθαρίσουν κοζάδες¹⁴³ από βαμβάκι ή να γνέσουν μαλλί). Με την εμφάνιση των γεωργικών μηχανημάτων για την συλλογή της σοδιάς (εκσυγχρονισμός της γεωργίας), η συλλογή της σοδειάς γίνονταν με τα μηχανήματα και έπαψε να υπάρχει η ανάγκη να μαζεύονται στα σπίτια και να αλληλοβοηθούνται, αφού οι εργασίες αυτές δεν γίνονταν στο σπίτι. Αυτό αποτέλεσε και το τέλος για τις Μιντζιές, που είχαν σχέση με την αλληλοβοήθεια με τις γεωργικές εργασίες κατ' οίκον.

Η συνήθεια της Σιντιάνκας δεν πραγματοποιείται στις μέρες μας, με τον συγκεκριμένο τρόπο που γίνονταν παλαιότερα, φτιάχνοντας εργόχειρα και τραγουδώντας τα βράδια του φθινοπώρου στις αυλές. Παρόλα αυτά αν κάποιος περπατήσει, τις καλοκαιρινές βραδιές, στις γειτονιές του συνοικισμού Καρυωτών θα δει ηλικιωμένες κυρίως γυναίκες να μαζεύονται σε αυλές ή πεζοδρόμια, να συζητούν, να αστειεύονται, κάποιες να ασχολούνται με εργόχειρο και να περνούν τον χρόνο τους όλες μαζί. Αυτό συμβαίνει ακόμη στον συνοικισμό Καρυωτών Γιαννιτσών γιατί τα περισσότερα σπίτια είναι μονοκατοικίες και οι ηλικιωμένες κυρίως γυναίκες δεν συνηθίζουν να κατεβαίνουν στο κέντρο της πόλης για βόλτες ή να πηγαίνουν σε καφετερίες, οπότε το να μαζευτούν το βράδι στην αυλή μιας γειτόνισσας, να συζητήσουν και να αστειευτούν αποτελεί έναν τρόπο διασκέδασης για αυτές.

Εικόνα 18: Καρυώτισες σε Σιντιάνκα (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

¹⁴² Προφορική μαρτυρία της κ. Σουλτάνας Γκιζτιμούδη.

¹⁴³ Το βαμβάκι μαζί με την βάση που το στηρίζει στο φυτό. Όταν δεν προλάβαν να μαζέψουν εγκαίρως την παραγωγή του βαμβακιού και έβλεπαν ότι χαλούσε ο καιρός, μάζευαν το βαμβάκι βιαστικά μαζί με τα κοτσάνια του και τις νύχτες του χειμώνα ξεχώριζαν το βαμβάκι από τα άλλα υλικά (φύλλα και βλαστούς).

3.4.1.8. Σάρτα και Κάλαντα Χριστουγέννων - Το έθιμο του Χθες και του Σήμερα - η κοινωνικοποίηση των νεαρών αγορών

Τα Χριστούγεννα αποτελούν μια από της μεγαλύτερες θρησκευτικές γιορτές του έτους και η πληθώρα των καλάντων για την συγκεκριμένη γιορτή σε ολόκληρη την Ελλάδα είναι αξιοσημείωτη.

Στις Καρυές, ομάδες παλληκαριών, δεκαπέντε ετών και άνω, που αποτελούνταν από τρία, τέσσερα και πλέον άτομα, οι λεγόμενες «Σάρτες», αρκετό καιρό πριν την παραμονή των Χριστουγέννων έκαναν πρόβες και ετοιμάζονταν να τραγουδήσουν τα Κάλαντα των Χριστουγέννων¹⁴⁴. Την παραμονή το απόγευμα, μαζεύονταν και τραγουδούσαν όλο το βράδυ, ως το ξημέρωμα, τα Κάλαντα από σπίτι σε σπίτι. Η κάθε Σάρτα των νεαρών χωρίζονταν σε δύο υποομάδες, εκ των οποίων η πρώτη τραγουδούσε τους πρώτους δύο στίχους και στην συνέχεια η δεύτερη ομάδα τους επαναλάμβανε. Αυτή η διαδικασία συνεχίζονταν σε όλους τους στίχους των Καλάντων μέχρι να ολοκληρωθούν. Φρόντιζαν να έχουν μαζί τους φανούς και κάποιο ξύλο για να αποφεύγουν τα σκυλιά. Πολλές φορές ξεκινούσαν πηγαίνοντας πρώτα στα σπίτια των πιο εύπορων οικογενειών, ελπίζοντας να πάρουν καλύτερο φιλοδώρημα. Όταν έφταναν έξω από την πόρτα της αυλής ζητούσαν την βοήθεια των νοικοκυρών για να μουν στην αυλή, και έξω από την πόρτα του κυρίως σπιτιού, έλεγαν συγκεκριμένα δίστιχα ανάλογα με την περίπτωση. Έτσι, εάν υπήρχε κόρη έλεγαν:

Άνοιξε κόρη μ' την πόρτα σου έρχονται παλληκάρια
Με τσιμισίρια με μπρούσλιακα γεμάτοι με βαράκια

Εάν υπήρχε μόνο οικοδέσποινα έλεγαν:

Άνοιξε κυρά μ' την πόρτα σου έρετ' η Παναγιά
Με το Χριστό στην αγκαλιά με τον σταυρό στα χέρια

Στον νοικοκύρη έλεγαν:

Ψ'λέ λιγνε μου τσελεμπή
Ζαφίρη χαζνατάρη¹⁴⁵
Στο 'να το χέρι το φλουρί
Στ' άλλο μαργαριτάρι

Αν οι νοικοκύρηδες του σπιτιού ήθελαν να τους δεχτούν, άνοιγαν την πόρτα, ενώ αν δεν άνοιγαν, οι καλαντάρηδες έφευγαν. Αφού εισέρχονταν στην οικία, τους προσφέρονταν μαξιλάρια, τα οποία τοποθετούνταν μπροστά στα εικονίσματα, όπου και κάθονταν και έψαλαν τα Κάλαντα¹⁴⁶. Τελειώνοντας τα Κάλαντα, τραγουδούσαν για κάθε μέλος της οικογένειας ένα ιδιαίτερο τραγούδι, διαφορετικό για το νεογέννητο, για τον μαθητή, για τα μειράκια, για τις αρραβωνιασμένες κοπέλες, για νεόνυμφους, για νέους, για την κοπέλα που αγαπούσαν και για τους οικοδεσπότες. Υπάρχουν ακόμη τραγούδια αφιερωμένα σε μέλη της οικογένειας που

¹⁴⁴ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 23.

¹⁴⁵ Πλούσιε.

¹⁴⁶ Ο Μ. Λουλουδόπουλος, στην σελ. 25, αναφέρει ότι τραγουδούσαν τα παλαιά Κάλαντα (βλ. Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή*. σελ. 35-36. το τραγούδι υπ' αριθμόν 18. – ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΣΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ), ενώ σήμερα τραγουδιούνται τα Κάλαντα που παραθέτει στην σελ. 36, τραγούδι υπ' αριθμόν 19. – ΑΣΜΑ ΑΦΗΓΟΥΜΕΝΟΝ ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (βλ. Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή*. σελ. 36-37.)

έχουν πεθάνει¹⁴⁷. Στην συνέχεια, αφού τραγουδούσαν τα άσματα για όλα τα μέλη της οικογένειας, όλοι μαζί, Σάρτα και οικοδεσπότες, έλεγαν το παρακάτω:

Έχουμε ‘πο το Χριστό μας τον αφέντη ένα βαρύ κανίσχι¹⁴⁸
Όπως ‘τίμ’ σεν ο Θεός το άλας και το ψωμί τ’ άσπρα στη Βενετιά και
το φλουρί στη Δέση¹⁴⁹, έτσι να τιμήσουν τα παλληκάρια μας τον
Χριστό μας τον αφέντη εις χρόνους πολλούς, καλούς. Πάντα να
έχει ο αφέντης και να δίνει και τώρα και του χρόνου. Πέτε παλληκαράκια, αμήν!

Στην συνέχεια, λένε όλοι «Αμήν», παίρνουν το φιλοδώρημα τους και αναχωρούν. Αν στο σπίτι που μόλις είπαν τα Κάλαντα υπάρχει κάποια κοπέλα που ενδιαφέρει κάποιον νέο από την Σάρτα, τότε η ομάδα στέκονταν στην πόρτα της αυλής και έλεγε:

Σ’ αυτά τα σπίτια τα ψηλά με τα φτηνά σανίδια
Που κάθονται οι έμορφες με τα στενά τα φρύδια

Ή έλεγαν:

Π’ αφεντικό καν’ βγήκαμε σ’ αρχοντικό θα πάμε¹⁵⁰
Θα πάμε στον αφέντη μας τον πολυχρονεμένο

Σε άλλη περίπτωση, αν η κόρη του σπιτιού τους είχε φερθεί με ψυχρότητα σε κάποιον χορό ή αλλού, την περιγελούσαν λέγοντας:

Μαύρ’ είσαι μαύρη φαίνεσαι μαύρη κ’ η φορεσιά σου
Και μαύρα λουλούδια φύτεψαν απ’ την περπατησιά σου

Γενικότερα, στην αυλόπορτα τραγουδιόταν άσματα της αγάπης αν υπήρχε αντίστοιχο ενδιαφέρον για κάποια κόρη.

Ο Μ. Λουλουδόπουλος σημειώνει ότι το Καλάντισμα κρατούσε μέχρι το πρωί, και αυτή η διαδικασία, το να μένουν οι νέοι ξύπνιοι τις νύχτες του χειμώνα, δεν ήταν κάτι σπάνιο, αφού με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή περιφερόμενοι οι νέοι από σπίτι σε σπίτι, ευελπιστούσαν να συναντήσουν την κοπέλα που τους ενδιέφερε, να μιλήσουν για λίγο, να ανταλλάξουν όρκους αγάπης και πίστης, έως ότου να έρθει η ώρα που θα παντρευτούν¹⁵¹. Η Σάρτα λοιπόν είχε έκτος από τον θρησκευτικό της χαρακτήρα και μία κοινωνική προέκταση, παρέχοντας την ευκαιρία σε νέους και νέες να συναντηθούν, να δηλώσουν το ενδιαφέρον του ενός προς τον άλλον και να ακολουθήσουν τις αποδεκτές πρακτικές από την τοπική κοινωνία που θα οδηγήσουν στον γάμο.

Το έθιμο της Σάρτας δεν έχει σταματήσει να πραγματοποιείται έως τις μέρες μας, παρόλα αυτά έχουν υπάρξει αρκετές διαφοροποιήσεις σε σχέση με την παραπάνω περιγραφή.

Παλαιότερα, οι Σάρτες επισκέπτονταν τα σπίτια γνωστών, φίλων, συγγενών και όταν βρίσκονταν στο σπίτι της κοπέλας που τους ενδιέφερε, αν το ενδιαφέρον ήταν αμοιβαίο, η κοπέλα καρφίτσωνε στο γιλέκο του παλληκαριού ένα σημάδι, το «παγούνι», φτιαγμένο από

¹⁴⁷ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 32-35.

¹⁴⁸ Δώρο.

¹⁴⁹ Δύση.

¹⁵⁰ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται και στο βιβλίο: Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 164.

¹⁵¹ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 26.

πολύχρωμες κλωστές, το οποίο φανέρωνε την πρόθεση δέσμευσης (χωρίς να αποτελεί αρραβώνα) και ένα αρχικό στάδιο δημοσιοποίησης – επισημοποίησης του ενδιαφέροντος¹⁵².

Πριν μπει η Σάρτα στο σπίτι που θα έλεγε τα κάλαντα, τραγουδούσανε το παρακάτω τραγούδι:

Αν'ξι κυρά μ' την πόρτα σου κι έρχονται παλληκάρια [κι έρχονται παλληκάρια]
Βάλτε σκαμνιά προσκέφαλα να κάτς' τα παλληκάρια [να κάτς' τα παλληκάρια]
Κι αν έχεις κόρη έμορφη βάλ' την να μας κεράσει [βάλ' την να μας κεράσει]
Κι ανέβασ' την ψηλά ψηλά να μην την φάν' οι ψύλλοι [να μην την φάν' οι ψύλλοι]¹⁵³

Στην συνέχεια έμπαινε η παρέα των νεαρών στο σπίτι και τραγουδούσε τα Κάλαντα των Χριστουγέννων. Τα Χριστουγεννιάτικα Κάλαντα των Καρυωτών ξεκινούν αναφέροντας την Γέννηση του Χριστού και κατόπιν περιγράφουν την εικόνα της αμπέλου, όπου «ο δέντρος ήταν ο Χριστός, τα κλώνια τα Βαγγέλια, κι τα 'ργυρά φυλλούδια του ήταν οι προφητάδες». Στην συνέχεια αναφέρεται στα πάθη του Χριστού, στην σταύρωση Του από τους Εβραίους, αναφέρει τα πέντε καρφιά που κάρφωσαν τον Χριστό, παραθέτοντας έναν διάλογο ανάμεσα στον σιδηρουργό – χάλκοντα, ο οποίος τα έφτιαξε για τους σταυρωτές του Χριστού. Συνεχίζει και αφηγείται τον θρήνο της Παναγίας, φτάνει στην ανάσταση και τελειώνει με την μέλλουσα κρίση. Τέλος, προτρέπει τους Χριστιανούς να πάνε στην εκκλησία για να συμμετέχουν στην Θεία Λειτουργία. Αυτά τα κάλαντα συνεχίζουν ακόμα και στις μέρες μας να λέγονται από μια ομάδα που αποτελείται από μέλη του συλλόγου αλλά και άλλους κάτοικους του συνοικισμού, η οποία περιδιαβαίνει όλη την συνοικία των Καρυωτών και συνεχώς εμπλουτίζεται από νέους τραγουδιστές που αφήνουν το σπίτι τους και αυθόρμητα ακολουθούν την Σάρτα. Εδώ και αρκετά χρόνια την ομάδα της Σάρτας την συνοδεύει μουσικά παίζοντας γκάιντα ο γράφων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι περιμένουν την Σάρτα να περάσει το βράδυ της παραμονής και ιδιαίτερα οι ηλικιωμένοι που συγκινούνται έντονα και τραγουδούν μαζί με την Σάρτα τα κάλαντα, θυμούμενοι τα δικά τους παιδικά και νεανικά χρόνια όταν αυτοί έβγαιναν και καλάντιζαν.

Εκτός από τα Κάλαντα, υπάρχουν κάποιες ευχές, όπως ο Ντουβάς (προσευχή προς τα εικονίσματα), ευχή προς τον κανακάρη του σπιτιού, προς την αγαπητική κάποιου τραγουδιστή, προς το σπίτι που δεν δέχονταν την Σάρτα προς την ανύπαντρη κόρη, και παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες με τα αντίστοιχα που καταγράφει ο Μ. Λουλουδόπουλος. Στις μέρες μας ο Ντουβάς απαγγέλλεται, ενώ οι υπόλοιπες ευχές δεν τραγουδιούνται από την Σάρτα αν και υπάρχουν καταγεγραμμένες από τον Πολιτιστικό Σύλλογο "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτών, από μαρτυρίες γεροντότερων. Οι παραπάνω καταγραφές έχουν εξαιρετικές ομοιότητες με τις καταγραφές του Μ. Λουλουδόπουλου, αλλά είναι λιγότερες στον αριθμό (κάποιες ευχές που αναφέρονται στον Μ. Λουλουδόπουλο έχουν ξεχαστεί και δεν εντοπίζονται σε νεότερες καταγραφές).

¹⁵² Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρτές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 186.

¹⁵³ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 23.

Κάλαντα Χριστουγέννων (άσμα αφηγούμενον τα Πάθη του Χριστού)¹⁵⁴

Χριστούγεννα πρωτούγεννα πρώτη γιορτή του χρόνου
Ύψι Χριστός γεννήθηκε κι ο κόσμος δεν το νιώθει
Κι ο κόσμος και τα κλομπενιά κι ο βασιλιάς Αϊτός μας
Τα δυο Ύβγαγγέλια λειτουργούν και οι αποστόλοι ψέλνουν
Βρε ψέλνοντας διαβάζοντας τ' Χριστού ο δέντρος ξέρει
Ο δέντρος ήταν ο Χριστός τα κνου τα δυο Ύβγαγγέλια
Κι τα 'ργυρά φυλλούδια του ήταν οι προφητάδες
Προφήτευανέ κι έλεγαν για του Χριστού τα πάθη
Χριστέ μ' Χριστέ μ' αληθειανέ Χριστέ μου σταυρωμένε
Συ σταύρωναν οι παλιο-Οβροί πάνε να σε σκιντζέψουν
Κι όσα σκιντζιά κι αν σ' έκαμαν ούλα τα καταδέθικις
Ένα σκιντζιο πικρό σκιντζιό 'κεινο δεν καταδέθικις
Τον χάλκοντα παράγειλαν να κόψ' τρία πιρούνια
Κι αυτός ο τρισκατάρατός δέρνει και κόφτει πέντε
Ύσυ Φαραέ που τα 'κοψες πρέπει να μας διδάξεις
Βάλτε τα δυο στα χέρια του τα άλλα τα δυο στα πόδια
Το πέμπτο το φαρμακερό αγνάντια στην καρδιά του
Να τρέξει αίμα και νερό να λιγωθεί καρδιά του
Τ' Χριστού το αίμα έτρεχε σαν σιγανό ποτάμι
Κι η Παναγιά τον σφούγγιζε μ' ένα χρυσό μαντήλι
Βουλές βουλές τον σφούγγιζε βουλές μοιργιολογούσε
Μοιργιολογούσε κι έλεγε μοιργιολογά και λέει
Κρίμα στον γιόκα μ' τον καλό τον γιό μου τον αφέντη
Να που 'ταν ούλος μάλαμα τα στήθια τ' ασημένια
Να που 'χε το γλυκόστομα την ζαχαρένια γλώσσα
Χριστός μας αναστήθηκε ψηλά πάει στα ουράνια
Κι απόψι θελ' να κατεβεί στις εκκλησιάς την πόρτα
Να ανοίξει πόρτα να διαβεί δεξιά 'π' τον άγιο Δήμο
Να στρώσει το στρωμίτσι του να κάτς' να δικιοκρίνει
Να δικιοκρίνει αμαρτωλούς κι όλους τους κολασμένους
Χριστέ μου για την τάξη σου χρυσή καντήλα καίει
Κι αν βάλεις λάδι και κερί φέγγει τους μαχαλάδες
Κι αν βάλεις περισσότερό φέγγει τον κόσμο ν' ούλο
Και σας καλονυχτύζουμε πέσετε κοιμηθείτε
Ολίγο ύπνο πάρετε κι ευθείς να σηκωθείτε
Στην εκκλησία τρέξετε με προθυμία μπειτε
Και του Χριστού να ακούσετε την θεία λειτουργεί
Κι εμείς ετραγουδούσαμε και τώρα και του χρόνου

¹⁵⁴ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 36-37. και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 169-170.

Ντουβάς (προσευχή προς το εικόνισμα)

Έχουμε να πούμε τον Χριστό μας τον αφέντη ένα καλό βαρύ κανίσκι.
Όπως ετίμησε ο Θεός το άλας και το ψωμί και το φλουρί στη μέση,
έτσι να τιμήσουμε και εμείς τον Χριστό μας τον Αφέντη.
Χρόνους πολλούς. Πέστε παλληκαράκια, Αμήν.

Προς τον κανακάρη του σπιτιού¹⁵⁵

Να πούμε και τον Στέργιο μας ένα καλό τραγούδι
Μικρό τον έχει η μάνα του μικρό και κανακάρη
Τον άλλαξε τον έπλυνε και στο σχολειό τον στέλνει
Κι ο δάσκαλος τον έδερνε με μια χρυσή βεργούλα
Καλέ μ' που 'ναι τα γράμματα που 'ναι ο νους σου
Τα γράμματα είναι στο χαρτί κι ο νους μου στην αγάπη
Η αγάπη πέρα πέρασε πέρα στις μαυρομάτες
Από 'χουν μάτι σαν γυαλί και μάτι σαν γαϊτάνι
Το κάτω το ματόφρυδο σπυρί μαργαριτάρι
Το πάνω το ματόφρυδο σαν την ελιά βαμμένο
Κι εμείς ετραγουδούσαμε και τώρα και του χρόνου

Προς την αγαπητική κάποιου τραγουδιστή της Σάρτας¹⁵⁶

Σ' αφήνω κόρη μ' και θα πάω σ' αφήνω για αμανέτι
Σ' αφήνω το χρυσό σταυρό 'σημένιο δαχτυλίδι
Αχ δαχτυλίδι μ' βεργωτό τη βέργα να περάσει
Κι ο νοικοκύρης του σπιτιού ν' ασπρίσει να γεράσει

Προς το σπίτι που δεν δέχονταν την Σάρτα¹⁵⁷

Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε κρατσούνες κρεμασμένες
Περ'ασαν τα λιλέκια κουτσούλ'σαν τα ντουρέκια

Αν είχαν κόρη ανύπαντρη¹⁵⁸

Μουρή αρκούδα μαλλιαρή μι μαλλιαρά πουδάρια
Όταν σε βλέπουν κι έρχεσαι φεύγουν τα παλληκάρια

Τα κάλαντα αυτά αναφέρει και ο Μ. Λουλουδόπουλο στο βιβλίο του *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*, σελ. 36, με ελάχιστες διαφοροποιήσεις που αιτιολογούνται από το πέρασμα του χρόνου. Σε αυτό το βιβλίο καταγράφεται ένα «Παλαιόν Άσμα Χριστουγέννων», για το οποίο δυστυχώς δεν έχουμε μεταγενέστερη καταγραφή της μουσικής του, και το οποίο ξεκινάει με το «Χριστός Ανέστη» και στην συνέχεια περιγράφει την Γέννηση του Χριστού, ενώ τα κάλαντα που διασώζονται μέχρι σήμερα ξεκινούν από την Γέννηση και

¹⁵⁵ Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρνές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσή (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 188.

¹⁵⁶ ό.π. σελ. 188-189.

¹⁵⁷ ό.π. σελ. 189.

¹⁵⁸ ό.π. σελ. 189.

φτάνουν στην Ανάσταση και στην Δευτέρα Παρουσία Του Χριστού. Στιχουργικά και μετρικά υπάρχει αρκετή ομοιότητα με τα κάλαντα που συναντούμε σε πολλές περιοχές της Ελλάδος (αν είχε διασωθεί η μουσική ενδεχομένως να μπορούσαμε να σχολιάσουμε περεταίρω ομοιότητες και διαφορές με τα αντίστοιχα κάλαντα).

Παλιόν Άσμα Χριστουγέννων ¹⁵⁹

Χριστός ανέστη χαρά 'ςτον κόσμο
Χαρά 'στον κόσμο 'στα παλληκάρια
Κι η Παναγιά μας η θεοτόκος
Κι εκκοιλόνα και παρακάλα
Τους αποστόλους τους αρχαγγέλους
Κι οι αποστόλοι για μας γυρεύουν
Κι οι αρχαγγέλοι για μας πάσχουν
Βοηθήσατέ μας τούτη την ώρα
Τούτη την ώρα την 'βλογημένη
Κι όσω να πάσω κι όσω 'ναρθέσω
Η Παναγιά μας ελευθερύθη
Κι ελευθερώθη Χριστός 'γεννήθη
Σαν ήλιος λάμπει σαν νειό φεγγάρι
Κι ο νοικοκύρης να ζη και νάναι
Μ' όλ' τα παιδιά του μ' όλ' τη γυναίκα τ'

Εικόνα 19: Σάρτα στον Πολιτιστικό Σύλλογο "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών (Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

¹⁵⁹ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 35-36. Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ.168.

Άν'ξι κυρά μ' την πόρτα σου

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 24/03/2023

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδης

Αν' - ξι - κυ - ρά μ' την - πόρ - τα σου - κι έρ - χο - νται παλ - λη -
 4 - κά - ρια [κι έρ - χο - νται παλ - λη - κά - ρια] Βάλ' -
 7 τε - σκα - μνιά προ - σκέ - φα - λα - να κάτσ' τα παλ - λη -
 10 - κά - ρια [να κάτσ' τα παλ - λη - κά - ρια]

Διατονικός τρόπος του Σολ

Άν'ξι κυρά μ' την πόρτα σου κι έρχονται παλληκάρια [κι έρχονται παλληκάρια]
 Βάλτε σκαμνιά προσκέφαλα να κάτσ' τα παλληκάρια [να κάτσ' τα παλληκάρια]

Κι αν έχεις κόρη έμορφη βάλ' την να μας κεράσει [βάλ' την να μας κεράσει]
 Κι ανέβασ' την ψηλά ψηλά να μην την φάν' οι ψύλλοι [να μην την φάν' οι ψύλλοι]¹⁶⁰

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 A2 [A2] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβγ.
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος
 Δίστιχη Στροφή

¹⁶⁰ Παραλλαγή του τραγουδιού καταγράφεται από τον Μ. Λουλουδόπουλο στο βιβλίο του: *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 23.

ΚΑΛΑΝΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ¹⁶¹

Χριστούγεννα πρωτούγεννα πρώτη γιορτή του χρόνου
 Ήψι Χριστός γεννήθηκε κι ο κόσμος δεν το νιώθει
 Κι ο κόσμος και τα κλομπενιά κι ο βασιλιάς Αϊτός μας
 Τα δυο ΄Βαγγέλια λειτουργούν και οι αποστόλοι ψέλνουν
 Βρε ψέλνοντας διαβάζοντας τ' Χριστού ο δέντρος ξέρει
 Ο δέντρος ήταν ο Χριστός τα κνου τα δυο ΄Βαγγέλια
 Κι τα ΄ργυρά φυλλούδια του ήταν οι προφητάδες
 Προφήτευσαν κι έλεγαν για του Χριστού τα πάθη
 Χριστέ μ' Χριστέ μ' αληθειανέ Χριστέ μου σταυρωμένε
 Συ σταύρωναν οι παλιο-Οβροί πάνε να σε σκιντζέψουν
 Κι όσα σκιντζιά κι αν σ' έκαμαν ούλα τα καταδέθικις
 Ένα σκιντζιο πικρό σκιντζιο 'κεινο δεν καταδέθικις
 Τον χάλκοντα παράγγειλαν να κόψ' τρία πιρούνια
 Κι αυτός ο τρισκατάρατός δέρνει και κόφτει πέντε
 ΄Συ Φαραέ που τα 'κοψες πρέπει να μας διδάξεις
 Βάλτε τα δυο στα χέρια του τα άλλα τα δυο στα πόδια
 Το πέμπτο το φαρμακερό αγνάντια στην καρδιά του
 Να τρέξει αίμα και νερό να λιγωθεί καρδιά του
 Τ' Χριστού το αίμα έτρεχε σαν σιγανό ποτάμι
 Κι η Παναγιά τον σφούγγιζε μ' ένα χρυσό μαντήλι
 Βουλές βουλές τον σφούγγιζε βουλές μοιργιολογούσε
 Μοιργιολογούσε κι έλεγε μοιργιολογά και λέει
 Κρίμα στον γιόκα μ' τον καλό τον γιό μου τον αφέντη
 Να που 'ταν ούλος μάλαμα τα στήθια τ' ασημένια
 Να που 'χε το γλυκόστομα την ζαχαρένια γλώσσα
 Χριστός μας αναστήθηκε ψηλά πάει στα ουράνια
 Κι απόψι θελ' να κατεβεί στης εκκλησιάς την πόρτα
 Να ανοίξει πόρτα να διαβεί δεξιά 'π' τον άγιο Δήμο
 Να στρώσει το στρωμνίτσι του να κάτς' να δικιοκρίνει
 Να δικιοκρίνει αμαρτωλούς κι όλους τους κολασμένους
 Χριστέ μου για την τάξη σου χρυσή καντήλα καίει
 Κι αν βάλεις λάδι και κερί φέγγει τους μαχαλάδες
 Κι αν βάλεις περισσότερό φέγγει τον κόσμο ν' ούλο
 Και σας καλονυχτύζουμε πέσετε κοιμηθείτε
 Ολίγο ύπνο πάρτετε κι ευθείς να σηκωθείτε
 Στην εκκλησία τρέξετε με προθυμία μπειτε
 Και του Χριστού να ακούσετε την θεία λειτουργεί
 Κι εμείς τραγουδούσαμε και τώρα και του χρόνου

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ.

Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

¹⁶¹ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 36-37. και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 169-170.

Χριστούγεννα Πρωτούγεννα

(Κάλαντα Χριστουγέννων)

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

Χρι - στού-γεν - να Πρω - τού- γεν - να

5

πρώ - τη - γιο - ρτή - του χρό - νου Πό -

10

ψι Χρι - στός γεν - νή - θη - κε

14

κι ο - κό - σμος - δεν το νιώ - θει

T

Διατονικός τρόπος του Ρε

3.4.1.9. Τα Αρραβωνιάσματα και ο Γάμος

Τα αρραβωνιάσματα και ο γάμος ήταν η ευτυχής κατάληξη μιας διαδικασίας γνωριμίας και εκδήλωσης ενδιαφέροντος από το ένα φύλο στο άλλο, που συμπεριλάμβανε διάφορες, τυπικές και μη, διαδικασίες, είτε στα πλαίσια κάποιων εθίμων, είτε όχι. Πιο συγκεκριμένα, στο έθιμο της Σάρτα υπήρχε συγκεκριμένο τραγούδι που έλεγαν επιπρόσθετα από τα κάλαντα στο σπίτι της κοπέλας που τους ενδιέφερε, στις Κουνιές υπήρχαν δίστιχα που ήταν αφιερωμένα στις κοπέλες που αγαπούσαν οι νέοι, στις Λαζαρίνες ο νέος που ενδιαφέρονταν για μια νέα κοπέλα, ζητούσε να τραγουδήσουν ένα τραγούδι της αγάπης. Σημείο συνάντησης των νέων στις Καρυές ήταν το Τρανό Πχάδ' (Μεγάλο Πηγάδι), όπου πήγαιναν οι νέες του χωριού για να γεμίσουν τα μπακίρια¹⁶² τους με νερό και εκεί σύχναζαν και οι νέοι, όπου και εκδηλώνονταν το πρώτο αθώο ενδιαφέρον ανάμεσα τους¹⁶³. Όλα τα παραπάνω αποτελούν αποδεκτούς τρόπους γνωριμίας, κοινωνικοποίησης, ενηλικίωσης, ενσωμάτωσης στο κοινωνικό σύνολο, σύμφωνα με τα δεδομένα και τα ήθη της συγκεκριμένης εποχής και περιοχής.

Δεν πρέπει να εννοηθεί ότι όλοι οι γάμοι γίνονταν με αυτούς που τα παιδιά επιθυμούσαν. Το σύνηθες ήταν να σταλεί μια προξενήτρα από τον γαμπρό στον πατέρα της νύφης και να ξεκινήσει το «συνοικέσιο». Ο πατέρας δεν απαντούσε αμέσως, έλεγε ότι θα απαντήσει αύριο ή θα ρωτούσε την γυναίκα του κ.τ.λ. και μετά από 2 – 3 μέρες έδιναν την απάντηση και η κοπέλα φιλούσε το χέρι των προξενητάδων, οι οποίοι της έδιναν δώρα (συνήθως χρήματα) και ξεκινούσαν οι προετοιμασίες για τους αρραβώνες. Συχνά για το συνοικέσιο αποφάσιζαν οι γονείς και πολλές φορές δεν λαμβάνονταν υπόψιν η γνώμη της κοπέλας, έτσι, κατά την Σπαρτιατική μέθοδο, υπήρχε και συχνά το φαινόμενο της «απαγωγής», δηλαδή το κλέψιμο της κοπέλας από τον αγαπημένο της προκειμένου να μην την παντρευτεί κάποιος άλλος¹⁶⁴.

Εάν οι οικογένειες συμφωνούσαν ορίζονταν ότι την κοπέλα την «έταξαν» στον γαμπρό και την αμέσως επόμενη μέρα το απόγευμα οι προξενητάδες και ένας στενός συγγενής του γαμπρού, πήγαιναν στο σπίτι της κοπέλας με δώρα τοποθετημένα σε ένα «σινί¹⁶⁵». Τα δώρα ήταν βραχιόλια, σκουλαρίκια χρυσά, ένα φλουρί αξίας 100 γροσιών και ένας ασημένιος σταυρός. Η νύφη από την μεριά της, έστελνε στον γαμπρό ένα λευκό κεντητό μαντήλι με «τρυπαίς¹⁶⁶», το οποίο αποτελούσε πολύτιμο αντικείμενο για τον Γαμπρό, ενώ η σημασία του και η αξία του αναφέρεται σε πολλά γαμήλια τραγούδια¹⁶⁷:

Ακούς ακούς Κύριε γαμβρέ το τι σου λέει η μάνα σου
Μη φας μη πιείς πολύ κρασί και πέσεις και 'ποκοιμηθείς
Και διάβουν οι αρματωλοί σου πάρουν το μανδήλι την πρώτη αρραβώνα σου

Στο σεφέρι πάει ο νηός κι ο νηούτσικος
'Γύρισε ξεγύρισε τον Τύρναβον
Κι έσκυψε να πιεί νερό σε κρυόβρυσι
Τώπεσε τον μαντήλι του η αρραβώνα του¹⁶⁸

¹⁶² Χάλκινα δοχεία.

¹⁶³ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 167-168.

¹⁶⁴ ό.π. σελ. 174-175.

¹⁶⁵ Χαμηλόστρωτο τραπέζι.

¹⁶⁶ Ιδιαίτερο κέντημα.

¹⁶⁷ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 172.

¹⁶⁸ Ο Μ. Λουλουδόπουλος υποσημειώνει ότι παραλλαγές των τραγουδιών εμφανίζονται και στα έθιμα του γάμου στην επαρχία Κόνιτσας της Ηπείρου, χρησιμοποιώντας και την αντίστοιχη βιβλιογραφία, βλ. Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 172.

Τα αρραβωνιάσματα λοιπόν, ήταν ένα ευτυχές γεγονός που γινόταν συνήθως την εποχή του Αϊ Δημήτρη, όταν τελείωναν οι επαγγελματικές υποχρεώσεις των οικογενειών, διότι οι περισσότεροι ασχολούνταν είτε με την κτηνοτροφία, είτε με την γεωργία. Αυτή την εποχή υπήρχε χρονικά η ευκαιρία να γίνουν οι αρραβώνες, όπου και τραγουδιόταν ένα τραγούδι των αρραβώνων, στο οποίο προσάρμοζαν τα ονόματα των αρραβωνιασμένων ανάλογα την περίπτωση¹⁶⁹:

Καλοσόρ'σιν υ Αϊ Δημήτρης (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου¹⁷⁰ Ράντι¹⁷¹)
'Ραβωνιάζουν τα κουρτσούδια (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου Ράντι)
'Ραβωνιάζ' κι μια Καρυωτούδα (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου Ράντι)
Μι τουν Μπάτι τουν Θανάση (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου Ράντι)

Ο Μ. Λουλουδόπουλος αναφέρει ότι τα αρραβωνιάσματα γίνονταν μέσα στην σαρακοστή των Χριστουγέννων, πράγμα που συμπίπτει με την παραπάνω μαρτυρία (μετά τον Αϊ Δημήτρη)¹⁷². Η μνηστεία κρατούσε 1 – 3 μήνες το πολύ¹⁷³ και μετά γινόταν ο γάμος.

Η τελετή του γάμου γίνονταν ημέρα Κυριακή, όμως οι προετοιμασίες ξεκινούσαν από την Πέμπτη, όταν ο πατέρας του γαμπρού πήγαινε στον πατέρα της νύφης με τον Νούνο και 2 – 3 φίλους του για να συνεννοηθούν για την τέλεση του γάμου, αν θα γίνει ο γάμος «εν συντόμω ή εν πλάτει», αν θα υπάρχουν μουσικά όργανα και πόσα, κ.α. Την Παρασκευή πριν τον γάμο «πιάνουν το προζύμι» στο σπίτι του γαμπρού και στο σπίτι της νύφης, όπου τρεις γυναίκες που έχουν κάνει μόνο έναν γάμο, κοσκινίζουν το αλεύρι, μια νεαρή κοπέλα το ζυμώνει και δύο κορίτσια, από τα οποία το ένα ντύνεται νύφη και το άλλο γαμπρός, τραγουδούν σύμφωνα με τον Μ. Λουλουδόπουλο το παρακάτω τραγούδι:

Του πρώτου προζύμι κουράσιου το ζυμώνει
Κουράσιου το ζυμώνει κοράσιου τ' αναπιάνει
Με το σπαθί στην ζώση με τ'ς σκούφια στο κεφάλι ¹⁷⁴

Στις μέρες το τραγούδι διασώζεται ως εξής:

Μάλι μ' του πρώτου το προζύμ' κοράσιο το ζυμώνει
Με το 'να χερ' το ζύμωνε με τ' άλλο το γροθίζει

Άλλα τραγούδια που τραγουδιόντουσαν στα «προζύμια», δηλαδή κατά την ετοιμασία των ψωμιών του γάμου, ήταν τα παρακάτω:

Κι όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά (ι)
Κι (ο)η περιστερούδα η νύφη μας
Κάθητε στον πορού κι τραλουϊδα
Κ' ουδέν νιόν φοβάται κι ούτε δράκον
Μόν' την άνδραδερφή τ'ς την πυρονια
Απού την σηκώνει 'π' ούλα ταχυά¹⁷⁵

¹⁶⁹ Από προφορική μαρτυρία της κα. Σουλτάνας Γκιζτιμούδη.

¹⁷⁰ Άσπρη.

¹⁷¹ Υποκοριστικό του Χαρίκλεια, βλ. Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 101.

¹⁷² Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ.171.

¹⁷³ ό.π. σελ. 173.

¹⁷⁴ ό.π. σελ. 178.

¹⁷⁵ Το τραγούδι εντοπίζεται ίδιο στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 178.

Σήκου κυρά νύφη ξημέρωσε
Πότε δα ζυμώσεις τα εννιά ψωμιά
Και δα καρτερήσεις τα εννιά φίλ'
Και δα προγοδήσεις τα εννιά φίλ'¹⁷⁶

Ακολουθούσε χορός γύρο από την σκάφη που πιάνονταν το προζύμι με διάφορα τραγούδια της αγάπης, με συνοδεία μουσικού οργάνου, συνήθως γκάιντας¹⁷⁷. Στην συνέχεια, πήγαιναν στο πηγάδι για να πάρουν νερό για το ζύωμα των ψωμών το βράδυ. Κατά την διάρκεια του ζυμώματος τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι¹⁷⁸:

Βρε Πέτσιου Πέτσιου Βούλγαρη¹⁷⁹ Πέτσιου
Αν είσαι Πέτσιου μ' γλήγορος κι αν είσαι δουλευτάρης
Πάρε 'π' την θάλασσα νερό και παν' το στην αυλή σου
Και κώσε¹⁸⁰ τον ζερβόμυλο όγυρα¹⁸¹ στην πυροστιά σου
Φύτεψε 'μπέλ' τον Ντούναβο και κυδωνιά στον όχτον
Μάσε σταφύλια στο καλάθ' κυδώνια στο μανδήλι

Κατά το άλεσμα του πλιγουριού που θα χρειάζονταν για το τραπέζι του γάμου τραγουδούσαν:

(ν) Άλεθε μύλε μ' (ν) άλεθε τος κούρβας το κορμούδι
Βγάλε τ' αλεύρι κόκκινο κι την πασπάλη μαύρη
Για να περνούν (γ) οι (ι)έμορφής να παίρν' του κουκκινάδι
Για να περνούν κι οι άσκημες να παίρνουν τη πασπάλη¹⁸²

Εικόνα 20: Γλέντι Γάμου της Πουλίδη Στέλλας εν έτει 1956. Στον ώμο οι μπράτ'μοι και οι συγγενείς φορούν λευκό μαντήλι (Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

¹⁷⁶ Το τραγούδι εντοπίζεται ίδιο στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρμών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 179.

¹⁷⁷ Αυτήν την στιγμή δεν επιτρεπόταν να παραβρίσκεται άντρας.

¹⁷⁸ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρμών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 179.

¹⁷⁹ Ο εύλωτας, ο υπηρέτης, βλ. Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρμών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 179. υποσημείωση 3.

¹⁸⁰ Κ(λ)ώσε.

¹⁸¹ Ο(λο)γυρα.

¹⁸² Το τραγούδι εντοπίζεται σχεδόν αντούσιο στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρμών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 179-180.

Στις μέρες μας, κάποιες φορές, το έθιμο του προζυμιού πραγματοποιείται την Πέμπτη, πριν το γάμο, διότι οι περισσότεροι γάμοι γίνονται Σάββατο. Μικρά κοριτσάκια ανακατεύουν νερό και αλεύρι σε μια ξύλινη λεκάνη πιάνοντας προζύμι και στην συνέχεια οι συγγενείς χορεύουν συγκαθιστό χορό κρατώντας στα χέρια τους την λεκάνη με το προζύμι ανταλλάσσοντας την μεταξύ τους.

Το Σάββατο ζυμώνονται τα ψωμιά στο σπίτι του γαμπρού και ετοίμαζαν το «κες», μια κόκκινη σημαία με ένα μήλο τοποθετημένο στην κορφή της (αλλού το λένε και φλάμπουρο). Στο σπίτι της νύφης έφτιαχναν την «μηλιά», η οποία αποτελούνταν από ένα κοντάρι που στην κορυφή του είχε έναν κύλινδρο από βεργιές, στολισμένο με λουλούδια¹⁸³. Κατά την ετοιμασία της τραγουδούσαν τραγούδια της αγάπης, όπως και αυτό που ακολουθεί, το οποίο τραγουδιόνταν και κατά τον στολισμό της νύφης στην αυλή της εκκλησία:

Μαρή κυρά συμπεθερά και 'συ τ' αϊγόρου μάνα
Προλόγησες τον αετό και πήρε(ν) την πέρδικα
Κι ασκήμενες το σπίτι μου κι ομόρφεν' το δικό σου
Κι ασκήμεν το χαγιάτι μου κι ομόρφεν' το δικό σου
Κι ασκήμαν τα μπακί^{ου}ρια μου κι εμόρφαν τα δικά σου¹⁸⁴

Το βράδυ του Σαββάτου μαζεύονται οι μπράτ'μοι (μπρατίμοι)¹⁸⁵, ξυρίζουν τον γαμπρό, τον πεθερό, κ.τ.λ. και την νύχτα λούζουν τον γαμπρό.

Αφού ξυριστούν όλοι οι παρευρισκόμενοι συγγενείς του γαμπρού, ο γαμπρός με κάποιους από τους συγγενείς, κουβαλώντας φαγητά και κρασί, πηγαίνουν στο σπίτι της νύφης, ενώ ένας οργανοπαίκτης με γκάιντα προπορεύεται της πομπής. Προσφέρουν κρασί σε όποιον συναντούν στον δρόμο και εκείνος τους δίνει ευχές για τον γάμο. Στο σπίτι της νύφης έχουν φέρει και προσφέρουν σε ένα σινί καλυμμένο με λευκό μαντήλι το «αγαρλίκι», δηλαδή τα γαμήλια δώρα, που ήταν ένα χρηματικό ποσό, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση του γαμπρού, προς τον πεθερό του σαν "αγορά" της νύφης¹⁸⁶. Από την μεριά της νύφης προσφέρονται ολιγοδάπανα δώρα, όπως μαντήλια και πουκάμισα και δεν υπήρχε κάποια υποχρέωση για προίκα, όπως εννοούνταν στις πόλεις¹⁸⁷. Στο σινί με τα δώρα της νύφης υπήρχε και ένα μικρό δοχείο όπου οι παραβρισκόμενοι έριχναν διάφορα νομίσματα, χάρισμα στην νύφη¹⁸⁸. Στην συνέχεια, δειπνούσαν όλοι μαζί και όταν έφευγαν η νύφη στέκονταν στην πόρτα και φιλούσε το δεξί χέρι των καλεσμένων που έφευγαν, οι οποίοι της έδιναν δώρα. Μετά, την επιστροφή στο σπίτι του γαμπρού, ακολουθούσε γλέντι με χορό¹⁸⁹.

Την Κυριακή το πρωί, μόλις ξυπνούσαν ξεκινούσαν την ετοιμασία των φαγητών. Αν ο γάμος τελούνταν «συντόμως» τότε το μυστήριο τελούνταν προ μεσημβρίας, αν ο γάμος τελούνταν «εν πλάτει» τότε το μυστήριο πραγματοποιούνταν μετά μεσημβρίας¹⁹⁰.

¹⁸³ Στις μέρες μας, στον συνοικισμό Καρυωτών υπάρχει η συνήθεια η νύφη να πετάει ένα μήλο την ώρα που βγαίνει από το σπίτι της, πράγμα που μας θυμίζει την μηλιά που έκανα παλαιότερα.

¹⁸⁴ Το τραγούδι εντοπίζεται σχεδόν αυτούσιο στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 180.

¹⁸⁵ Οι φίλοι του γαμπρού.

¹⁸⁶ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 181.

¹⁸⁷ ό.π. σελ. 181.

¹⁸⁸ Αυτό σαν έθιμο επιβιώνει στις μέρες μας, όταν κερνάει η νύφη τους καλεσμένους ποτό, αυτοί ασημώνουν τον δίσκο, αφήνοντας επάνω χαρτονομίσματα.

¹⁸⁹ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 182.

¹⁹⁰ ό.π. σελ. 182.

Στην περίπτωση που οι συμπέθεροι είχαν συμφωνήσει ο γάμος να πραγματοποιηθεί προ μεσημβρίας, ο γαμπρός συνοδευόμενος από δύο μπράτ'μους που τους διάλεγε το Σάββατο, πήγαινε στην εκκλησία αφού είχε φιλήσει το δεξί χέρι των γονιών του. Κατά την διάρκεια της διαδρομής, συγγενείς κρατούσαν πάνω από το κεφάλι του γαμπρού το κεσ και τον ακολουθούσαν μέχρι την εκκλησία. Με τον ίδιο τρόπο πήγαινε και η νύφη στην εκκλησία, συνοδευόμενη από γυναίκες. Έξω από την εκκλησία η Νούνα στόλιζε την νύφη με μια νυμφική καλύπτρα (πέπλο) και τοποθετούσε στο κεφάλι της διάφορα λουλούδια και άλλα κοσμήματα¹⁹¹. Κατά την διάρκεια του στολισμού της νύφης έξω από την εκκλησία, οι παραβρισκόμενες γυναίκες και η Νούνα τραγουδούσαν τα παρακάτω τραγούδια:

Κι ώοι νυφίτσα μας καλή μας νύφη
Ποιος σε στολίζει και σε σκεπάζει
Κόκκινο ρούχο άσπρο τσιμπέρι

Τρέχουν οι βρύσες τρέχουν τα νιρά
Τρέχουν κι αρχόντοι να διούν την νύφη
Να διούν την νύφη πως την στολίζουν
Πως την στολίζουν και την σκεπίζουν
Κόκκινο ρούχο ασ'μένη ζώση
Χιάλκο ζουνάρι πράσινη σκέπη¹⁹²

Μαρή κυρά συμπεθερά και 'συ τ' αϊγόρου μάνα
Προλόδησες τον αετό και πήρε(ν) την πέρδικα
Κι ασκήμενες το σπίτι μου κι ομόρφεν' το δικό σου
Κι ασκήμεν το χαγιάτι μου κι ομόρφεν' το δικό σου
Κι ασκήμαν τα μακί¹⁹³ρια μου κι εμόρφαν τα δικά σου¹⁹³

Το μυστήριο του γάμου τελούνταν μετά την απόλυση της Κυριακάτικης Θείας Λειτουργίας. Τους νεόνυμφους και τους συγγενείς τους παραλάμβανε έξω από την εκκλησία μια βουβαλάμαξα, προηγούνταν η μηλιά και το κεσ, η γκάντα, νέοι και νέες που συγκάθιζαν, δηλαδή χόρευαν συγκαθιστό χορό, και ακολουθούσαν οι υπόλοιποι καλεσμένοι. Οι γυναίκες που βρίσκονταν πάνω στην άμαξα τραγουδούσαν μαζί με άλλα τραγούδια και τα παρακάτω τραγούδια του γάμου¹⁹⁴:

Βασίλου υιός παντρεύεται Βασίλου κόρη παίρνει
Την Κυριακή παντρεύεται την Φτέρα¹⁹⁵ η χαρά του
Την Τρίτη τον ήρθε μήνυμα να πάει βαρύ σεφέρι

Βρε (γι) έβγα (γι) έβγα μάνα μου να ιδείς τον υιός απόυ 'ρχεται
Να ιδείς τον γιός απόυ 'ρχεται με τ' πέρδικα στα χέρια (ιά)
Να στρώνει πέντε στρώματα δέκα μαξιλαράκια (ιά)
Να πέρν' τον γιό με τ' άρματα (νγκ) κόρη με τα στολίδια (ιά)
Ν' ανοιξ' την πόρτα (ν) εκκλησιάς κι ανάψτε τα μανάλια (ιά)

¹⁹¹ ό.π. σελ. 182.

¹⁹² Το τραγούδι εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 183.

¹⁹³ Το τραγούδι εντοπίζεται σχεδόν αυτούσιο στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 180.

¹⁹⁴ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 183.

¹⁹⁵ Δευτέρα.

Κι ήρθε να στεφανωθεί του Ρήγα θυγατέρα (ιά)
Του Ρήγα γιός παντρεύετε του Ρήγα θυγατέρα (ιά)¹⁹⁶

Βουλγάρα¹⁹⁷ βγάλε μας κρασί Βουλγάρα κέρασε μας
Βουλγάρα το κρασί πικρό και η ρακή σ' φαρμάκι
Κι εγώ 'ναι το κρασί μ' γλυκό και η ρακή μου μέλι

Στο σπίτι του γαμπρού τους υποδέχονταν οι γονείς του, και ενώ ο πατέρας τους καλωσόριζε και προσέφερε στον Νούνο κρασί, η μητέρα του γαμπρού κρατώντας έναν άρτο στο κεφάλι της και τρία ανάμενα κεριά στο δεξί της χέρι γύριζε τρεις φορές γύρω από την άμαξα που ήταν οι νεόνυμφοι. Έπειτα γινόταν η καταγραφή των δώρων της νύφης από τον Νούνο, καθ' υπαγόρευσίν του πεθερού της, ενώ κάποιος από τους παρευρισκόμενους χτυπούσε με τσεκούρι τρεις φορές έναν στύλο του σπιτιού τους ξορκίζοντας κάθε κακό πνεύμα, μια δεισιδαιμονία που είχε τις ρίζες της στην αρχαιότητα¹⁹⁸. Επίσης, ο Μ. Λουλουδόπουλος αναφέρει ότι μέχρι πριν από κάποια χρόνια από την εποχή των καταγραφών του (1903) υπήρχε συνήθεια να σπάζουν τον άξονα της άμαξας που επέβαιναν οι νεόνυμφοι, κάτι που ανάγεται στην αρχαιότητα επίσης¹⁹⁹, ενώ στις μέρες μας, υπάρχει η συνήθεια η νύφη πριν μπει στο καινούργιο σπίτι, να σπάζει ένα πιάτο στο κατώφλι του σπιτιού, ως ένδειξη καλοτυχίας.

Εικόνα 21: Γάμος της οικογένια Χαλεπούδη στις αρχές του 20^{ου} αι. (Αρχειο Δημητρίου Χρ. Μητικούδη).

¹⁹⁶ Στιχουργική παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 184.

¹⁹⁷ Η υπηρέτρια.

¹⁹⁸ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 184.

¹⁹⁹ ό.π. σελ. 185.

Στο κατώφλι του σπιτιού που θα εισέρχονταν οι νεόνυμφοι, στέκονταν μια νεαρή κοπέλα που τους υποδέχονταν προσφέροντας στην νύφη μέλι, σαν σημάδι καθαριότητας, φιλοπονίας και γονιμότητας²⁰⁰. Παρόμοιο έθιμο αναφέρεται από τον Σόλωνα στην Αττική όπου οι σύζυγοι συνήθιζαν να τρώνε πριν τον γάμο κυδώνι, ενώ στις μέρες μας η μητέρα του γαμπρού υποδέχεται του νεόνυμφους στο καινούργιο τους σπίτι κερνώντας τους γλυκό του κουταλιού, συνήθως κυδώνι, σύκο ή κεράσι. Επανερχόμενοι στις Καρυές, η νύφη έπαιρνε από το μέλι που της προσφέρονταν με τον δείκτη και έκανε το σημείο του σταυρού έξω και μέσα από το ανώφλι της πόρτας.

Στην συνέχεια, οι νεόνυμφοι ενώ στέκονταν πάνω σε ένα χαλί έξω από την πόρτα του σπιτιού, σύρονταν απότομα ώστε να μπουν μέσα χωρίς να πατήσουν στην γη. Έπειτα, ο γαμπρός και η νύφη οδηγούνταν στο νυφικό δωμάτιο, όπου και περίμεναν μέχρι να αναχωρήσουν οι καλεσμένοι, οπότε και έβγαιναν για να τους χαιρετίσουν και να δεχτούν ευχές και δώρα. Ακολουθούσε γεύμα, αλλά πριν καθίσουν έκαναν τρεις γύρες γύρω από το τραπέζι. Ο Νούνος θεωρούσε υποχρέωση του να καλέσει τον δικό του Νούνο, για αυτό ένας μπράτ'μος, με ένα λεμόνι και την γκάντα, καλούσε και αυτόν στον γάμο. Πριν αρχίσει το γεύμα, δορίζονταν στον Νούνο πουκάμισο, ενώ στην Νούνα μαντήλια, σκέπη κ.α., ενώ κατά την διάρκεια του γεύματος, δύο ζευγάρια κοριτσιών τραγουδούσαν για τον Νούνο και την Νούνα τραγούδια του γάμου, και απαραίτητα το παρακάτω τραγούδι:

Δε σ' ήξερα βρε νούνι μου νούνος αφού δα γένεις
Κάτου στου δαφνοβότανου στο κυρ συντέκν' την αυλή
Ν' ανέβω σε ψηλό βουνό σε πετρωτό Μπαλκάνι
Να πελεκίσω μάρμαρα να κατεβάσω χλιό νερό
Να κατεβαίν' υ σύντεκνος νε πλένει τα ποδάρια τ'
Όλοι με 'γειά σας αρχόντια μου στη 'γειά σας παλληκάρια

Ένα άλλο τραγούδι που αφιερώνονταν στον Νούνο ήταν τον παρακάτω²⁰¹:

Τρώτε και πίν'τε φίλοι μου κι 'γώ να τραλουιδήσω
Και τι τραγούδι να σας πω να αρέσ' η αφεντιά σας
Ποιος είδε ψάρι στο βουνό και θάλασσα σπαρμένη
Ποιος είδε κόρη έμορφη στα κλέφτηκα ντυμένη
Δώδεκα χρόν' γκιζέριζα κλέφτρα κι καπετάν'σα
Μι το ντουφέκι στο πλιυρό (ι) με τ' άρματα στη ζώση
Κι κάνας δε τ'ν αγρόνισεν που ήταν (γ)Ελληνοπούλα
Κι απ' το πολύ το σφίξιμο κι απ' την πολύ τ'ν ανάσα
Κι κόπ'καν τα φελέκια της κι φάν'καν τα στηθούδης
Κι τότε την αγρόνισαν που ήταν (γ)Ελληνοπούλα
Κι τ' άλογο (ι) της έπερνε(ν) κι στο βουνό παϊαίνει
(ν) Ανοίξτε Πέτρες και βουνά να σκίσω να περάσω
Να πάω κι εγώ στην μάνα μου να πάω κι στον μπουμπά μου
'Μολόγια σας (ν) αρχόντια μου στην υγεία σας βρε μπρατμούδια

Αφού φύγουν όλοι οι καλεσμένοι, μια συγγενής της νύφης, η οποία έχει τελέσει έναν μόνο γάμο, στρώνει το κρεβάτι των νεονύμφων οι οποίοι αποσύρονται για να ξεκουραστούν. Το πρωί, όταν σηκωθούν οι νεόνυμφοι, ρίχνουν στο κρεβάτι νομίσματα, τα οποία παίρνει ως δώρο αυτή που έστρωσε το κρεβάτι.

²⁰⁰ ό.π. σελ. 185.

²⁰¹ Σύμφωνα με προφορική μαρτυρία του κ. Χρήστου Μπουγουδή, ο οποίος το είχε μάθει παλαιότερα από ηλικιωμένη Καρυώτισσα που το τραγουδούσε στους γάμους, στον Νούνο.

Στην περίπτωση που ο γάμος γινόταν μετά μεσημβρίας, από το πρωί της Κυριακής οι δύο μπράτ'μοι έλουζαν τον γαμπρό, και τον περνούσαν μέσα από μιτάρια (κλωστές του αργαλειού) για να μην τον βασκάνουν²⁰². Ακολουθούσε χορός όπου οι μπράτ'μοι έπαιρναν ένα πρωτόψωμο, χόρευαν, το έσπαζαν πάνω στα κεφάλια τους και στην συνέχεια το μοιράζονταν, πηγαίνοντας το ένα τέταρτο του κάθε ψωμιού στο σπίτι της νύφης και δίνοντας το σε αυτήν. Κάτι αντίστοιχο γίνονταν και από την πλευρά της νύφης. Επίσης, πήγαιναν φαγητά από το σπίτι του γαμπρού στο σπίτι του Νούνου, και γίνονταν χορός. Στην συνέχεια, φώναζαν «Κες, κες!», για να μαζευτούν οι συμπαέροι και οι καλεσμένοι και όλοι μαζί ονομάζονταν «ασκέρι²⁰³». Το ασκέρι και ο γαμπρός συνόδευαν τον Νούνο από το σπίτι του στο σπίτι του γαμπρού, και στον δρόμο τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι²⁰⁴:

Τα φύλλα τα καρυόφυλλα τι στέκουν πικραμένα
Μήτι χαλάζι τα 'δειρεν μήτι βαρύς χειμώνας
Κι ούδε χαλάζι τα 'δειρεν κι ούδε βαρύς χειμώνας
Μόν' τα 'δειρεν υ Χάροντας μ' όλους τους 'πεθαμένους

Στην συνέχεια, ο γαμπρός ζητάει συγχώρεση από τους γονείς του και ξεκινούν να πάνε στο σπίτι της νύφης για να την πάρουν. Στο δρόμο οι γυναίκες τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι:

Του πρώτου τ' άστρου τ' ουρανού που πάει κατ' απ' τον ήλιου
Να το πουλήσει υ ουρανός κι υ νιός να τ' αϊγουράσει
Να το 'χει στο γάμο τ' φλάμπουρο στην εκκλησιά τ' λαμπάδα
Στο όμορφο το κίνημα φεγγάρι να τον φέγγει
Φέγγε Φεγγάρι χαμηλά να περπατώ το βράδυ
Να πάει υ νιός που τ' αγαπά να φέγγει να του πιάνει
Σύρε καλέ μ' απ' αϊγαπάς κι εγώ να βασιλέσω
Καλέ μ' τις πόρτες π' αγαπάς θηριά 'ναι λυσσασμένα
Στην μια μεριά 'ναι δώδεκα στην άλλη δεκαπέντε
Βρίσκει την κόρη που κάθονταν στο κίосκι που κοιμάται
Να την σμπουριάξει 'ντρέπεται να την ειπεί φοβάται
Κι απηκοτά και λέγοντας και την καλοσμπουριάζει
Κόρη μ' σα σ' έδωκ' υ Θεός της παγωνιάς τα κάλη
Σα σ' έδωκε και ριζικό ν' αρέσ' το παλληκάρι²⁰⁵

Η νύφη περίμενε τον γαμπρό, μαζί με τους προσκεκλημένους της, στην αυλή του σπιτιού της. Εκεί, η νύφη κρατούσε ένα μήλο που είχε πάνω του σφηνωμένα νομίσματα, το περίστρεφε γύρω από ένα καθρέφτη και συγχρόνως καθρεπτιζόνταν σε αυτόν και στην συνέχεια το πετούσε ανάμεσα στους καλεσμένους. Όποια γυναίκα κατάφερνε να το πιάσει, θεωρούνταν ότι θα είχε ευημερία και καλοτυχία στο σπιτικό της²⁰⁶.

Κατόπιν, παρατίθονταν γεύμα και δίνονταν διάφορα δώρα. Η μητέρα της νύφης, αφού φορούσε ζωνάρι στον γαμπρό τον ράπιζε δυνατά τρεις φορές (τον διν' τρεις παταριές) για να την θυμάται

²⁰² Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 186.

²⁰³ Στρατός.

²⁰⁴ Δυστυχώς, δεν υπάρχει μεταγενέστερη καταγραφή που να διασώζει την μουσική του τραγουδιού.

²⁰⁵ Το τραγούδι εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 187.

²⁰⁶ Η συνήθεια αυτή πραγματοποιείται ακόμη στον συνοικισμό των Καρυωτών.

στο μέλλον και για να προσέχει την κόρη της, ενώ ο γαμπρός σκίζει την λιμαριά²⁰⁷, βάζοντας εκεί ένα πορτοκάλι.

Εν συνεχεία, ετοιμάζονται οι άμαξες των προσκεκλημένων και τα άλογα των συγγενών στους οποίους δωρίζονταν από τους γονείς μαντήλια που τα έδιναν στα χαλινάρια των αλόγων. Στην συνέχεια ο Νούνος οδηγούσε τους μελλονύμφους στην άμαξα, ακολουθούσαν οι γονείς και η Νούνα, και αφού συγχωρούνταν, αποχωρίζονταν και με πομπή πήγαιναν στην εκκλησία. Στην πομπή, πρώτοι πήγαιναν οι ιππείς, ακολουθούσαν το κες και η μηλιά, νέοι και νέες που χόρευαν και στην συνέχεια διάφορες άμαξες, ενώ οι γυναίκες τραγουδούσαν τραγούδια του γάμου. Επιπλέον γίνονται και τα έθιμα του γάμου που τελείται πριν το μεσημέρι.

Τα τραγούδια του γάμου είναι πολλά. Ο Μ. Λουλουδόπουλος αναφέρει ότι πολλά τραγούδια του γάμου περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο του «Άσματα Συμποσίων²⁰⁸»²⁰⁹. Παρακάτω ακολουθούν τραγούδια που έχουν ιδιαίτερη σχέση με τον γάμο από τα οποία δυστυχώς δεν υπάρχουν μεταγενέστερες καταγραφές που να διασώζουν την μουσική²¹⁰:

Τρώτε και πίντε φίλοι μου, κι ἐγὼ νὰ τραλουδήσω.
Και τί τραλουδι νὰ σᾶς 'πῶ, νὰ 'ρέσ' ἢ ἀρεντιά σας,
Τ' Ἀρίφ-ἀγᾶ τὴν λεβεντιὰ νὰ σᾶς τὴν 'μολογήσω,
Ποῦταν ἄξιος 'ζτόν πόλεμο, 'ζτό τζέγκι παλληκᾶρι.
Τὸν 'γέλασαν οἱ φίλοι του, οἱ σκυλογενιτσάρδες·
Τὸν εἶπαν· χᾶϊντ' Ἀρίφ-ἀγᾶ νὰ πάμε μέσ' 'ζτὴ Λάρσα·
'Κεῖ 'ναι τὰ καπηλειὰ 'νοιχτὰ, πίνουν οἱ γενιτσάρδες.
Ξηλάστηκε Ἀρίφ-ἀγᾶς και 'πάει ξαρματωμένος.
Και 'πάει σιμὰ και 'πάει μακρὰ, ὡς τὴ 'μισὴ τὴ στράτα.
Βγαίν' ὁ καφετζῆς με τὸν καφέ, ἐχθροὶ με τὰ φαρμάκια·
Τρεῖς πιστολιαὶς τὸν βάρεσαν, 'ζτὰ στήθια και 'ζτὴν πλάτην·
Γιομόζ' τὸ στόμα τ' αἵματα, τὰ στήθια του φαρμάκι.
'Σὰν ἔκαμε και 'φώναξε, 'σὰν ἄξιο παλληκᾶρι·
—Νᾶχα τὸ τουφέκι μου τὴν ψυχὴ μου θὰ γλυτώσω·
—Νὰ εἶχα και τὸν μαῦρο¹) μου, πολλὰ ἤμαν κερδαιμένος.

Βλέπτε καράβια πῶρχονται, 'πὸ μέσα 'πὸ τὴν Πόλι,
Μὲ τετρακόσια κάτεργα, με χίλια παλληκᾶρια;
'Στὴν κρύνη²) κι ἀποῦ κάθουνταν, κόρη 'ραβωνιασμένη·
Τοῦ Ρήγα υἱὸς τὴν τριγυρνᾶ, φίλημα τὴν γυρεῦει·
—Γιὰ δὸς μου κόρη φίλημα, φίλημα μαῦρο 'μάτι;
—Πῶς νὰ σοὶ δώσω φίλημα, φίλημα μαῦρο 'μάτι;
—'Ελα νὰ παλαίψουμε 'ζτὸ μαρμαρέν' ἄλωνι·
—Κι ἂν με νικήσης, Ρήγα υἱέ, 'δική σου θὲ νὰ γένω·
—Κι ἂν σὲ νικήσω, Ρήγα υἱέ, σκλάβον θὲ νὰ σὲ πάρω·
—Σκλάβον θὲ νὰ σὲ πάρω 'γὼ μ' ὅλας τοὺς карабиούς σε.
—Γιὰ νὰ τραβᾶσι τὰ κουπιὰ, κι ὅλα τὰ παλαμάρια.

²⁰⁷ Το επάνω μέρος της τσούκνας.

²⁰⁸ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 38.

²⁰⁹ ό.π. σελ. 189.

²¹⁰ ό.π. σελ. 189.

Καλά τρώτε και πίνετε κι όλόγυρα δέν κυττάζτε.
 'Αρβανιτιά μάς 'πλάκωσε, σαράντα δυό νομάτοι.
 'Πήραν του Γιάννη τά παιδιά του Κώστα την γενναϊκά,
 'Πήραν και του Βλάχου παιδι την 'ραβανιστική του.
 Νά 'πάη Γιάννης 'ντρέπεται, ό Κώστας και φοβάται.
 Βρέ σύρε, σύρε Βλάχε παιδι, ποῦ ξέρς της γλώσσαις οὔλαις.
 Τά τούρκικα, τά φράγγικα και τά καλά ρωμαϊκά.
 Τόν μαῦρό τ' μόν' έρώτησε, τόν μαῦρο τ' μόν' 'ρωτοῦσε:
 —Δύνασαι μαῦρέ μ', δύνασαι 'ςτό γαίμα για να πλέξης;
 —Δύναμ' άφέντη, βασιληά, 'ςτό γαίμα για να πλέξω.
 Κι άν 'κίνησε, κι άν 'πήγαινε, 'πάγει κάτω 'ςτούς κάμπους.
 Κόφτει κεφάλια τούρκικα, κεφάλ' άπ' 'Αρβανίταις.
 Παίρνει του Γιάννη τά παιδιά, του Κώστα την γυναϊκα,
 παίρνει και την καλή του.

Εικόνα 22: Γάμος στις Καρνές στα μέσα της δεκαετίας του 1910 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Καλοσόρ'σιν υ Αϊ Δημήτρης

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητικούδης

Τραγούδι:
Χρήστος Δημητσούδης
Κυράνα Δημητσούδη
Λαμπρινή Τζιμολίδου

Κα - λο - σο - ρ'σεν υ Αϊ Δη - μή - τρης (κι οϊ μά - λι ράϊ - ντι - λι Μπέ - λου Ρά - ντι)

9

'Ρα - βω - νιά - ζουν τα - κουρ - τσουδία (κι οϊ μά - λι ράϊ - ντι - λι Μπέ - λου Ρά - ντι)

Χρωματικός τρόπος του Ρε

ΚΑΛΟΣΟΡ'ΣΙΝ Υ ΑΪ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Καλοσόρ'σιν υ Αϊ Δημήτρης (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου Ράντι)
'Ραβωνιάζουν τα κουρτσούδια (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου Ράντι)
'Ραβωνιάζ' κι μια Καρυωτούδα (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου Ράντι)
Μι τον Μπάτι τον Θανάση (κι οϊ μάλι ράιντίλι Μπέλου Ράντι)

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α΄ Β΄ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.
Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκός οκτασύλλαβος
Μονόστιχη στροφή

Το πρώτο το σκαφίδ'

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτόα

Τραγούδι:
Κυριακή Χατζημιχαηλίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Μά-λιμ' το πρώ - το___ το σκα - φιδ' κό - ρα- σιο_ το___ ζυ - μώ - νει

Με το_ 'να χέρ' το___ ζύ- μω - νε με___ τ'άλ- λο το γρο - θί - ζει

Διατονικός τρόπος του Ντο

Μάλι μ' του πρώτου το σκαφίδ' κοράσιο το ζυμώνει
Με το 'να χερ' το ζύμωνα με τ' άλλο το γροθίζει²¹¹

Το δίστιχο εμφανίζει ποιητική δομή: A B με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα'.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιούνται και τα τραγούδια:

(ν) Άλεθε μύλε μ' (ν) άλεθε τη^ς κούρβας το κορμούδι Track 10
Βγάλε τ' αλεύρι κόκκινο και την πασπάλη μαύρη
Για να περνούν (γ) οι (ι)έμορφής να παίρν' του κουκκινάδι
Για να περνούν κι οι άσκημες να παίρνουν την πασπάλη²¹²

Μαρή κυρά συμπεθερά και 'συ τ' αϊγόρου μάνα (ι) Track 11
Προλόγηδες τον αϊετό και πήρε(ν) την πέρδικα
Κι ασκήμενε(ν) το σπίτι μου κι ομόρφεν' το δικό σου
Κι ασκήμεν το χαγιάτι μου κι ομόρφεν' το δικό σου
Κι ασκήμ'ναν τα μπακί^{ου}ρια μου κι εμόρφαν τα δικά σου²¹³

²¹¹ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 178.

²¹² Το τραγούδι εντοπίζεται σχεδόν αυτούσιο στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 179-180.

²¹³ Το τραγούδι εντοπίζεται σχεδόν αυτούσιο στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 180, 183 και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 245.

Κι όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτιά

Τραγούδι:
Κυριακή Χατζημπαχλίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Κι-ο-λα τα που - λα - κια ζυ - γά ζυ - γά

κι(ο)η πε - ρι - στε - ρού - δα η νύ - φη — μας

T

ΚΙ ΟΛΑ ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ ΖΥΓΑ ΖΥΓΑ²¹⁴

Κι όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά
 Κι (ο)η περιστερούδα η νύφη μας
 [Κι (ο)η περιστερούδα η νύφη μας]
 Κάθεταν στον πορού κι τραλουίδα
 [Κάθεταν στον πορού κι τραλουίδα]
 Κι ούτε νιόν φοβάταν κι ούτε δράκον
 [Κι ούτε νιόν φοβάταν κι ούτε δράκον]
 Μόν' τ'ν άνδραδερφή της την πυρονια
 [Μόν' τ'ν άνδραδερφή της την πυρονια]
 Απού την σηκώνει 'π' ούλα ταχύ

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: AB [B]Γ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ αβ.
 Ποιητικό Μέτρο: Μεικτός Ιαμβικός επτασύλλαβος και Ιαμβικός τετρασύλλαβος

²¹⁴ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 178.

Τρέχουν οι βρύσες

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανουδής
Γιαννιτσά

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Τραγούδι:
Κυράνα Δημητσούδη
Λαμπρινή Τζιμολίδου

ΤΡΕΧΟΥΝ ΟΙ ΒΡΥΣΕΣ ²¹⁵

Τρέχουν οι βρύσες τρέχουν τα νιρά (ι)
Τρέχουν κι αρχόντοι να διούν την νύφη
Να διούν την νύφη πως την στολίζουν
Πως την στολίζουν και την σκεπίζουν
Κόκκινος ρούχος κι άσπρο τσιουμπέρι

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.

Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός πεντασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

²¹⁵ Το τραγούδι εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρρών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 183. και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 245.

Του πρώτου τ' άστρο τ' ουρανού

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Κυριακή Χατζημιχαηλίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητικούδης

Του πρώ- του τ' άσ τρο- τ' ου ρα- νού ——— που ——— πάει κά- τω απ' τον ή-λιου

Να το — που-λή- σει υ- ου - ρα-νός κι υ — νιός να τ' αϊ- γου- ρά-σει

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ Τ' ΑΣΤΡΟ Τ' ΟΥΡΑΝΟΥ ²¹⁷

Του πρώτου τ' άστρου τ' ουρανού που πάει κατ' απ' τουν ήλιου
 Να το πουλήσει υ ουρανός κι υ νιός να τ' αϊγουράσει
 Να το 'χει στο γάμο τ' φλάμπουρο στην εκκλησιά τ' λαμπάδα
 Στο όμορφο το κίνημα φεγγάρι να τον φέγγει
 Φέγγε Φεγγάρι χαμηλά να περπατώ το βράδυ
 Να πάει υ νιός που τ' αγαπά να φέγγει να του πιάνει
 Σύρε καλέ μ' απ' αϊγαπάς κι εγώ να βασιλέψω
 Καλέ μ' τις πόρτες π' αγαπάς θηριά 'ναι λυσσασμένα
 Στην μια μεριά 'ναι δώδεκα στην άλλη δεκαπέντε
 Βρίσκει την κόρη που κάθονταν στο κίосκι που κοιμάται
 Να την σμπουριάξει 'ντρέπεται να την ειπεί φοβάται
 Κι απηκοτά και λέγοντας και την καλοσμπουριάζει
 Κόρη μ' σας έδωκ' υ Θεός της παγωνιάς τα κάλη
 Σας έδωκε και ριζικό ν' αρέσ' το παλληκάρι

Το δίστιχο εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.

Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

²¹⁷ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 187. και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 222.

Τρώτι κι πίν'τι φίλοι μου

Ηχογράφηση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

Τρώτι κι πίν'τι φίλοι μου κι 'γώ να τραγουδήσω ω ω ω

Κι τι τραγούδι να σας πω να αρέσει η αφεντιά σας

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΤΡΩΤΕ ΚΑΙ ΠΙΝΤΕ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ ²¹⁸

Τρώτε και πίν'τι φίλοι μου κι 'γώ να τραγουδήσω
Κι τι τραγούδι να σας πω να αρέσει η αφεντιά σας
Ποιος είδε ψάρι στο βουνό και θάλασσα σπαρμένη
Ποιος είδε κόρη έμορφη στα κλέφτηκα ντυμένη
Δώδεκα χρόν' γκιζέρισεν κλέφτ'σα κι καπετάν'σα
Μι το ντουφέκι στο πλιυρό (ι) με τ' άρματα στη ζώση
Κι κά'νας δε τ'ν αγρόνισεν που ήταν (γ) Ελληνοπούλα
(ν) Κι απ' το πολύ το σφίξιμο κι απ' την πολύ τ'ν ανάσα
Κι κόπ'καν τα (ι) φελέκια της κι φάν'καν τα στηθούδης
Κι τότες την αγρόνισαν που ήταν (γ) Ελληνοπούλα
Κι τ' άλογο (ι) της έπερνεν κι στο βουνό παϊάινει
(ν) Ανοίξτε Πέτρες και βουνά (ι) να σκίσω να περάσω
Να πάω και εγώ στην μάνα μου να πάω και στον μπουμπά μου
'Μολόγια σας (ν) αρχόντια μου στην υγεία σας βρε μπρατμούδια

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ ΓΔ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ αβ
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

Το τραγούδι συμπεριλαμβάνεται και στην κατηγορία των Κλέφτικων τραγουδιών.

²¹⁸ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αιγιμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 66, το τραγούδι υπ' αριθμόν 56. – Η καπετάνος, και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 107. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 107. και Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. σελ. 61.

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιέται και το παρακάτω τραγούδι:

Ο ΓΙΩΡΓΗΣ ΚΑΙ Η ΓΙΩΓΡΑΙΝΑ ²¹⁹

Track 17

(ν) Υ Γιώργης κι (ν) η Γιώργαινα παντρεύουν τον υιό τους
Κι τι χαρίτσα που 'καμνει μι 'ννια ζυγές ντα(γ)ούλια
(ν) Όλον τον κόσμο κάλεσαν κι όλη την συγγινοίς του
Τον (ι) Άβα μας δεν κάλεσαν τον πρώτο μεσ' στο χώρι
Κι (γι) Άβας πάειν' ακάλεστος σαν μήλο μαραμένος
(ν) Ήρθες (ι) Άβα καλώς ήρθες κάτσε να σε φιλέψου
Φέρτε κρασί με τον κουβά ρακί με την ντουλούμπου
Τον (νι) Άβα να καλέσουμι τον πρώτο νε στην χώρι
Δεν ήρθα ιγώ για φάει πιεί κι ουδέ για το ρακί σας
(ν) Ήρθα να σφάξω τον γαμπρό την νύφη σας να πάρω

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ ΓΔ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

²¹⁹ Τραγούδι: Κυράννα Δημητσούδη.

3.4.2. Ακριτικά τραγούδια

Η Θράκη αποτέλεσε ένα ακριτικό κομμάτι του Ελληνικού χώρου και τα ακριτικά τραγούδια, όπου παρουσιάζονται ήρωες που μάχονταν με υπεράνθρωπες δυνάμεις, με γενναιότητα και θάρρος εναντίων των εχθρών είναι γεγονός²²⁰. Αυτό αποτελεί ένα βίωμα γενικότερα της περιοχής αλλά και όλου του Ελληνισμού με αποτέλεσμα και στις Καρυές να υπάρχουν δημοτικά τραγούδια αυτής της θεματολογίας.

²²⁰ Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ.16-17.

Ο Γιάννης και ο Δράκοντας

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδής

Πηγαίνει ο Γιάννης - η - ης για νι - ι - ρό - να - πιεί - κι να - γιμώσει

Υ Τ
Διατονικός τρόπος του Ρε

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙ Ο ΔΡΑΚΟΝΤΑΣ ²²¹

Πηγαίνει ο Γιάννης για νιρό να πιεί κι να γιμώσει ²²²
Κι ο δράκος τον περίμενε να 'υρίσ' κι να τον φάει
Ρίθκειν (ι) ο δράκος του μπροστά κι πάει σαράντα μέτρα
Ρίθκειν (ι) ο Γιάννης στο κατόπ' κι πάει σαράντα πέντε
Δεν συ ρωτώ βρε Γιάννη μου 'πο ποια φυλή κρατιέσι
(ν) Η μάνα μ' ήταν η αστραπή κι ο κύρης μου η βροντάρα
Κι 'γώ ειμι ο δρακοπέλεκας που πελεκώ τους δράκους
Σαράντα δράκους πέλεξα κι ακόμα έναν έχω
Σαράντα δράκους πέλεξα κι αυτόν τον τριγυρίζω
(ν) Άσε με Γιάννη (ν) άσε με (ν) εμένα το σακάτη
Για να περνώ απ' τα χωριά να δείχνω τ'ν αντρειοσύνη μ'

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή AB με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

²²¹ Παραλλαγές του τραγουδιού εντοπίζονται στα εξής βιβλία: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 68, το τραγούδι υπ' αριθμόν 59. – Ο Γιάννης και ο Δράκος, και σελ. 81, το τραγούδι υπ' αριθμόν 78. – Ο Γιάννης και ο Δράκος, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 61. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 50. και Μάκη, Βασίλη Χ. *Ακριτικά*. σελ. 147, 178.

²²² Σε παλαιότερες καταγραφές του κ. Αθανασίου Μανούδη διασώζεται ο στίχος ως εξής:

Πα' αίν' υ Γιάννης για νιαρό να πιεί και να γιομώσει
Το αρσενικό άρθρο υ προέρχεται από την στένωση του ο > ου και αντίστοιχα αυτού σε υ.

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιέται και το παρακάτω τραγούδι:

ΘΕΡΙΖΕ ΓΙΑΝΝΩ ΘΕΡΙΖΕ ²²³

Track 19

Θέριζε 'Ιάννω θέριζε σ' ένα πυκνό κριθάρι
Αρδίνια αρδίνια χώριζε σαράντα θεριστάδεις
Σκύφτει να βγάλ' του δεματ'κου με δάκρια του ποτίζει
Κι στου δεματ' γονάτιζε αγόρ' κοπέλι κάμνει
Και στην πιστίλκα τ'ς το 'βαλι παϊαίνει να το ρίξει
Κανέννας δεν την 'λόγιασε 'που τόσοι θεριστάδες
Μια πέρδικα την 'λόγιασε μεσ' απ' το φουντοκλάδι
Που πας που πας μωρ κόρη μου τι έχεις στην ποδιά σου
Αγόρ' κοπέλι (ι) έκαμα παϊαίνω να το ρίξω
Εγώ έχω δεκαοκτώ πουλιά καϊένα και δε ρίχνου
Εσύ έχεις ένα μοναχό παϊαίνεις να το ρίξεις
Εσύ έχεις δεκαοκτώ πουλιά τα 'χεις με την τιμή σου
Εγώ έχω ι ένα μοναχό το 'χω με τ'ν αντροπή μου

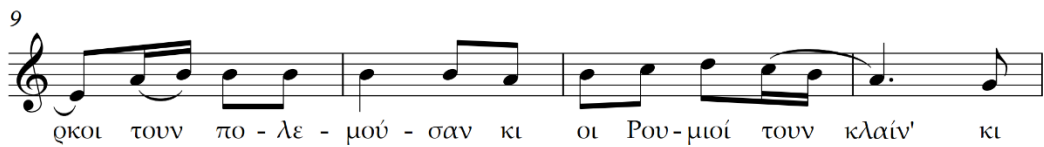
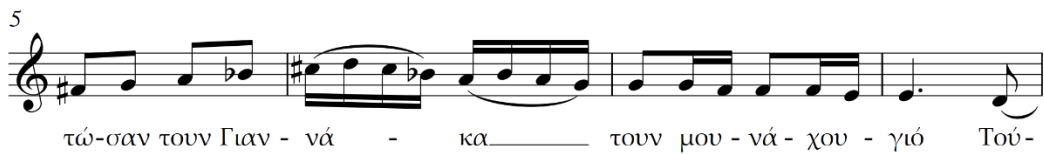
Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

²²³ Τραγούδι: Χρήστος Δημητσούδης, Χρήστος Μπουγούδης, Σουλτάνα Γκιζτιμούδη. Παραλλαγή του τραγουδιού εμφανίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 92, το τραγούδι υπ' αριθμόν 93. – Η μοιχοτόκος Βουλγαροπούλα, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 116.

Ο Αντρειωμένος

Ηχογράφηση:
Βασίλειος Μητούδης
Γιαννιτσά, 11/03/2023

Τραγούδι:
Παύλος Λιτούδης

Ο ΑΝΤΡΕΙΩΜΕΝΟΣ ²²⁴

Κάτω στην κρύα βρύση στα κρύα τα νιρά
Σκοτώσαν τον Γιαννάκα τον μοναχογιό
Τούρκοι τουν πολεμούσαν κι οι Ρουμιόι τουν κλαίν'
Κι δύο μουκρά κουρτσούδια τουν μοιριολογούν
Γιαννακ' δεν έχεις μάνα δεν έχεις κι αδερφή
Δεν εχ'ς καλή 'υναίκα να 'ρθει να σε ιδεί
Να κι η καλή 'υναίκα που 'ρθει να τουν δει
Στα γόνατα μόν' πέφτει κι τουν μοιριολογεί
Δε σου 'λιγα Γιαννάκα μ' δε σ' αρμήνευα
Μι Τούρκο μη τα βάνεις κι μην πουλιμάς
Σώπα μαρί 'υναίκα κι μη ντροπιάζισει
Αυτοί ήταν τρεις χιλιάδεις κι 'γω 'μαν μαναχός

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή:
ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ.
Ποιητικό Μέτρο: εναλλαγή Ιαμβικού
Δεκατρισύλλαβου και Δωδεκασύλλαβου
με την τομή μετά την 7^η συλλαβή
Δίστιχη στροφή

²²⁴ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρναίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 382. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 35. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 104.

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟ ²²⁵

Τα τρία αδέρφια τα καλά, τα πολυαγαπημένα
Κι που τρώγαν κι πίνανε κι λιανοτραγουδάνε
Πουλάκι πάει κι κάθισε απάνω στο δεντράκι
Δεν κελαηδούσε σαν πουλί ούτε κι σαν αηδώνι
Μον' κελαηδούσε κι έλεγε με ανθρώπινη φωνούλα
Τι κάθεστε κι πίνετε κι λιανοτραγουδάτι
Πήραν του Κώστα τα παιδιά του Αλέξη την γυναίκα
Κι του μικρού βλαχόπουλο την αρραβωνιαστ'κιά του
Να πάει ο Κώστας ντρέπεται Αλέξης να πάει φοβάται
Σύρε μωρέ Βλαχόπουλο που είναι η αρραβωνιαστικιά σου
Δίνει βιτσιά στον μαύρο του
Δύνασαι μαύρε μ' δύνασαι στο αίμα για να πλέξεις
Δύνομαι αφέντη μ' δύνομαι στο αίμα για να πλέξω
Μον' δέσε το κεφάλι σου μ' ένα χρυσό μαντήλι
Μην λάχει λάκος κι βρεθεί κι απ' την ζάλη πέσεις
Κι όσους θα κόψει το σπαθί σ' διπλά θα τους πατήσω
Στα έμπα μπήκε σαν αητός στα έβγα σαν πετρίτης
Και στο καλό τον γυρισμό κανέναν δεν αφήνει
Πήρε του Κώστα τα παιδιά του Αλέξη την γυναίκα
Και το μικρό Βλαχόπουλο την αρραβωνιαστ'κιά του

Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

²²⁵ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 88, 162. και Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. σελ. 34.

3.4.4. Κλέφτικα τραγούδια

Τα Κλέφτικα τραγούδια είναι μια κατηγορία τραγουδιών που συναντάται σε πολλά μέρη της Ελλάδος, με θεματολογία συνδεδεμένη με την Τουρκοκρατία και την ανάγκη των Ελλήνων να αντισταθούν και να πολεμήσουν ενάντια στον Τούρκικο ζυγό καταφεύγοντας σε ορεινές, δύσβατες περιοχές και προσπαθώντας να κάνουν ένα είδος ανταρτοπόλεμου ενάντια στους τότε κατακτητές²²⁶. Στην περιοχή της Θράκης υπήρχε αυτή η συνήθεια και αυτό το μαρτυρούν και τα αντίστοιχα τραγούδια²²⁷ που αναφέρονται είτε στον αποχωρισμό από την οικογένεια τους μετά την λήψη της απόφασης να φύγουν και να γίνουν κλέφτες, είτε σε αγώνες και κατορθώματα αυτών.

²²⁶ Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ.18.

²²⁷ Βαμβακίδου, Ιφιγένεια. *Θράκες: Εικαστικές Μαρτυρίες από τη Συμμετοχή τους στον Εθνικό Απελευθερωτικό Αγώνα του 1821*. σελ.66.

Μάνα σου λέω δεν μπορώ

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 18/08/2022

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδης

Μά-να σου λέ ω δεν_ μπο- ρώ_____ τους Τούρκους να___ δου- λεύ - υώ___

δεν η - μπο - ρώ___ δεν δύ - να- μαι - αι ε-μάλ-λια-σε η καρ- διά___ μου

Διατονικός τρόπος του Λα από Ρε

ΜΑΝΑ ΣΟΥ ΛΕΩ ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ

Μάνα σου λέω δεν μπορώ τους Τούρκους να δουλεύω
 Δεν ημπορώ δεν δύναμαι εμάλλιασε η καρδιά μου
 Θα πάρω το ντουφέκι μου κλέφτης να πάω να γίνω
 Να κατοικήσω στα βουνά και στις ψηλές ραχούλες
 Θα 'χω τους λόγγους συντροφιά και τα θηριά κουβέντα
 Θα φύγω μάνα μ' και μην κλαις μον' δώσ' μου την ευχή σου
 Κι ευχήσου με μανούλα μου Τούρκους πολλούς να κόψω
 Φύτεψε τριαντάφυλλο και μαύρο καρνοφύλλι
 Κι πότισ' τα με ζάχαρη κι πότισ' τα με μέλι
 Κι όσπου ανθίζουν μάνα μου και βγάζουν τα μπουμπούκια
 Ο γιόιζ σου δεν θα λαβωθεί θα πολεμάει τους Τούρκους
 Ήρθε μια μέρα θλιβερή μια μέρα πικραμένη
 Το καρνοφύλ' 'ναστέναξε τριανταφυλλιά δακρύζει
 Τότε κι εσύ μανούλα μου τα μαύρα να φορέσεις
 Ο γιόιζ σου πιά δεν πολεμά γιατί 'ναι μακαρίτης

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστιχη μουσική δομή αβ.
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
 Δίστιχη στροφή

Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί (μαρι) [Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί]
 Και κλείσαν τα μπουγάζια²²⁹ (ιά) (μαρι) [Και κλείσαν τα μπουγάζια (ιά)]
 Κι έπιασαν τα επτά (ν) παιδιά (μαρι) [Κι έπιασαν τα επτά (ν) παιδιά]
 Και τα (ι) επτά κλεφτούδια (ιά) (μαρι) [Και τα (ι) επτά κλεφτούδια (ιά)]
 Το (γι) ένα (γ) ήταν νιόγαμπρος (μαρι) [Το (γι) ένα (γ) ήταν νιόγαμπρος]
 Τα (ι) έξι παλληκάρια (ιά) (μαρι) [Τα (ι) έξι παλληκάρια (ιά)]
 Τον νιόγαμπρο τον έπιαναν (μαρι) [Τον νιόγαμπρο τον έπιαναν]
 Πάνουν να τον κρεμάσουν (ιά) (μαρι) [Πάνουν να τον κρεμάσουν (ιά)]
 Μεσ' Γκιουμουλτζίνας²³⁰ τα τσαρσιά²³¹ (μαρι) [Μεσ' Γκιουμουλτζίνας τα τσαρσιά]
 Στους πλούσιους τ' αργαστήρια (ιά) (μαρι) [Στους πλούσιους τ' αργαστήρια (ιά)]
 Χίλιοι παϊαίνουν νο μπροστά (μαρι) [Χίλιοι παϊαίνουν νο μπροστά]
 Κι πεντακόσ' 'πο πίσω (ιά) (μαρι) [Κι πεντακόσ' 'πο πίσω (ιά)]
 Παϊαίν' κι 'υναίκα τ' 'πο μεριά (μαρι) [Παϊαίν' κι 'υναίκα τ' 'πο μεριά]
 Σαν νύφη στολισμένη (ιά) (μαρι) [Σαν νύφη στολισμένη(ιά)]
 Παϊαίν' και η μάνα τ' το κατόπ' (μαρι) [Παϊαίν' και η μάνα τ' το κατόπ']
 Σαν μήλο μαραμένη (ιά) (μαρι) [Σαν μήλο μαραμένη (ιά)] ²³²
 Δεν κλαις μάνα μ' τα νιάτα μου (μαρι) [Δεν κλαις μάνα μ' τα νιάτα μου]
 Δεν κλαις την λεβεντιά μου (ιά) (μαρι) [Δεν κλαις την λεβεντιά μου (ιά)]
 Μον' κλαις μάνα μ' τα ρούχα μου (μαρι) [Μον' κλαις μάνα μ' τα ρούχα μου]
 Που π'λούνται στο παζάρι (ιά) (μαρι) [Που π'λούνται στο παζάρι (ιά)]

Καθαρός στίχος

Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί και κλείσαν τα μπουγάζια
 Κι έπιασαν τα επτά παιδιά και τα επτά κλεφτούδια
 Το ένα ήταν νιόγαμπρος τα έξι παλληκάρια
 Τον νιόγαμπρο τον έπιαναν πάνουν να τον κρεμάσουν
 Μεσ' Γκιουμουλτζίνας τα τσαρσιά στους πλούσιους τ' αργαστήρια
 Χίλιοι παϊαίνουν νο μπροστά κι πεντακόσ' 'πο πίσω
 Παϊαίν' κι 'υναίκα τ' 'πο μεριά σαν νύφη στολισμένη
 Παϊαίν' κι μάνα τ' το κατόπ' σαν μήλο μαραμένη
 Δεν κλαις μάνα μ' τα νιάτα μου δεν κλαις την λεβεντιά μου
 Μον' κλαις μάνα μ' τα ρούχα μου που π'λούνται στο παζάρι

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 [A1] A2 [A2'] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα' αα'.

Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

²²⁸ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζονται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 76, το τραγούδι υπ' αριθμόν 71. – Ο Κίτσοσ και η μάνα του. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 66. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 121.

²²⁹ Θαλάσσιο πέραςμα

²³⁰ Κομοτηνή

²³¹ Πιάτσα

²³² Σε άλλες καταγραφές άλλων τραγουδιστών ο στίχος λέει:

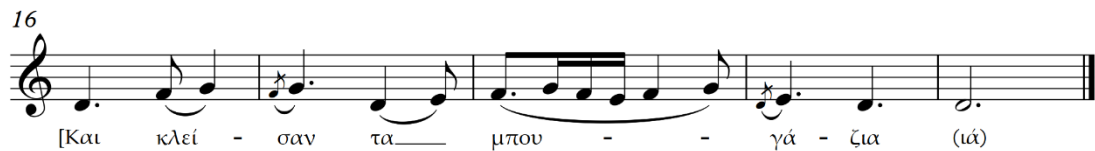
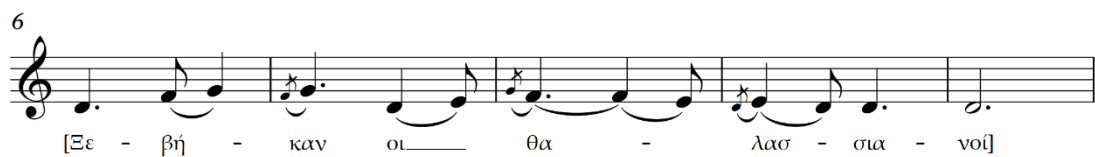
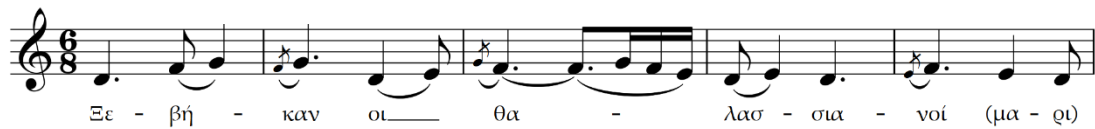
Παϊαίν' κι μάνα τ' 'πο μεριά με τα μαλλιά στα χέρια (στοιχείο αρχαίου Ελληνικού θρήνου)

Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανουδής
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Κυριακή Χατζημχαηλίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Θοδώρα πάνει για νιρό

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Λαμπρινή Τζιμολίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Θο - δώ - ρα π ά - νει για νι - ρό

6 (Θο - δώ - ρά χό - λα μ' Θο - δώ - ρα

Γ Τ

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΘΟΔΩΡΑ ΠΑΝΕΙ ΓΙΑ ΝΙΡΟ ²³³

Θοδώρα^ε πάνει για νιρό (Θοδώρα^ε χόλα μ' ²³⁴ Θοδώρα)
 Για πάει για νια για πάει για δυό (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)
 Στο δεύτερο(ν) το πάγιασμα (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)
 (γ) Εννιά νομάτει σταύρωνειν (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)
 Κι (γ)οι (γι)εννιά νταγλιόντισια (ε) (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)
 Δεν σε ρώτω Θοδώρα μου (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)
 Ποιος είναι πρώτος τσιουρμπατζής (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)
 Μπουμπάς μου (γ) είναι τσιουρμπατζής (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)
 (ν) Κι πρώτος μεσ' στην χώρα (ια) (Θοδώρα^ε χόλα μ' Θοδώρα)

Καθαρός Στίχος

Θοδώρα πάνει για νιρό
 Για πάει για νια για πάει για δυό
 Στο δεύτερο το πάγιασμα
 Εννιά νομάτει σταύρωνειν
 Κι οι εννιά νταγλιόντισια
 Δεν σε ρώτω Θοδώρα μου
 Ποιος είναι πρώτος τσιουρμπατζής
 Μπουμπάς μου είναι τσιουρμπατζής
 Κι πρώτος μεσ' στην χώρα

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α'Β' με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Οκτασύλλαβος, Δίστιχη στροφή

²³³ Παραλλαγή του τραγουδιού «Θοδώρα πάει για νερό σε κλέφτικο πηγάδι» και εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 87. το τραγούδι υπ' αριθμόν 83. – Η προδότης κόρη, και σελ. 102 το τραγούδι υπ' αριθμόν 106. – Η Σταμούλα.

²³⁴ Παιδί μου, γιέ μου.

3.4.3. Παραλογές

Οι παραλογές είναι κυρίως πολύστιχα διηγηματικά τραγούδια που το περιεχόμενο τους είτε στηρίζεται σε λαϊκές παραδόσεις, είτε σε φανταστικές αφηγήσεις²³⁵. Είναι πολύ διαδεδομένα όχι μόνο στον Ελλαδικό χώρο, αλλά και σε όλους τους Βαλκανικούς λαούς καθώς το περιεχόμενο τους αναφέρεται σε πανανθρώπινες εμπειρίες²³⁶.

²³⁵ Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ.17.

²³⁶ Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ.18.

Το κάστρο της Ωριάς

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

Όσα χωριά κι αν γύ - ρι - σα κίαν περ-πά τη - σα - α - α

σαν της Ωριάς το κά - α - α - στρο δε - εν ε - λό για - σα

Υ Γ
Διατονικός τρόπος του Λα από Ρε

ΤΗΣ ΩΡΓΙΑΣ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ²³⁷

Όσα χωριά κι αν γύρισα κι αν περπάτησα
Σαν της Ωργιάς το κάστρο δεν ελόγιασα
Τούρκοι το πολεμούσαν χρόνια δώδεκα
Δεν μπόρ'σαν να το πάρουν τ' αργυρόκαστρο
Ένα μικρό Τουρκάκι Ρωμιογύρισμα
Στον βασιλιά πηγαίνει και τον προσκυνά
Αφέντη βασιλιά μου τι 'ναι το τάμα σου
Σπαθί μαλαματένιο κι άλογο ταχύ
Χίλια φλουριά στην τσέπη και 'μπρος μας όποιος βγει

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκατρισύλλαβος με την τομή μετά την 8^η συλλαβή.
Δίστιχη στροφή

²³⁷ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 41. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 108, 321, και Μάκη, Βασίλη Χ. *Ακριτικά*. σελ. 87, 94, 119. και Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. σελ. 111. Επίσης, αναφέρεται από τον Baud-Bovy, Samuel. *Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι*. σελ. 26.

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιέται και το παρακάτω τραγούδι της Ξενιτιάς:

ΜΑΥΡΑ ΜΟΥ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ ²³⁸

Track 25

Μαύρα μου χελιδόνια (ν) από την Αραπιά
Κι άσπρα μου πελιστέρια (ν) από τον τόπο μου
Γιατί ψηλά πετάτε δεν χαμηλώνετε
Να γράψω στα φτερούδια σας μια λιανή γραφή
Να πάτε να το ρίξετε τος μάνας μ' την αυλή
Να πείτι την μανούλα μου να μη μι καρτερεί
Να πείτι κι την αγάπη μου να μην μι καρτριεί
Κι αν θέλει ας 'ραβωνιάσει κι αν θέλει ας παντρευτεί
Κι αν θέλ' μαύρα ας τα βάψει να κάτ'ς να καρτερεί
Μάνα και θυγατέρα σ' μαϊστρας το κορίτ'ς
Που μάγεψαν τον ήλιου κι τον κατέβαζαν
Πο' μαγεψαν κι 'μένα κι μι ξαγιάρτισαν
'Χιρνώ να πάω στο σπίτι χιόνια κι βροχές
'Υρνω κοιτάζω πίσου (γ) ήλιος κι ξαστεριά

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκατρισύλλαβος με την τομή μετά την 8^η συλλαβή.
Δίστιχη στροφή

²³⁸ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 59, το τραγούδι υπ' αριθμόν 48. – Ο εκμαυλισθείς νέος, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 188. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρυαίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 359. και Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 89, 163. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 241. και Πραντσιδής, Γιάννης. *Από τη Θράκη του Ορφέα & του Διόνυσου: Σκοποί και τραγούδια την Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης)*. σελ. 49. CD4.

Πάγω κι εγώ και υ μαύρος μου (μάρι) [Πάγω κι εγώ και υ μαύρος μου]
 Και τα λογονικά μου (ιά) (μάρι) [Και τα λογονικά μου]
 Βρίσκω νια κόρη που πλενείν (μάρι) [Βρίσκω νια κόρη που πλενείν]
 Σε μαρμαρένια γούρνα (ιά) (μάρι) [Σε μαρμαρένια γούρνα (ιά)]
 Να τη σπουργιάξ' αντρέπετε (μάρι) [Να τη σπουργιάξ' αντρέπετε]
 Να την ειπεί φοβάτε (ιά) (μάρι) [Να την ειπεί φοβάτε (ιά)]
 (ν) Αλέ' ουντας κι απίκουντας (μάρι) [(ν) Αλέ' ουντας κι απίκουντας]
 Γυρνά και την σμπουριάζει (ιά) (μάρι) [Γυρνά και την σμπουριάζει (ιά)]
 Κόρη μ' κουράσιο (γ) είσι 'συ (μάρι) [Κόρη μ' κουράσιο (γ) είσι 'συ]
 Γιόξ' αρραβωνιασμένη (ιά) (μάρι) [Γιόξ' αρραβωνιασμένη (ιά)]
 Ούτε κοράσιο (γ) είμι 'γώ (μάρι) [Ούτε κοράσιο (γ) είμι 'γώ]
 Ούτε 'ραβωνιασμένη (ιά) (μάρι) [Ούτε 'ραβωνιασμένη (ιά)]
 (ν) Άντρα (ν) έχω στην ξενιτιά (μάρι) [(ν) Άντρα (ν) έχω στην ξενιτιά]
 Και λείπει δέκα χρόνια (ιά) (μάρι) [Και λείπει δέκα χρόνια (ιά)]
 Κι ακόμα δυο τουν καρτερώ (μάρι) [Κι ακόμα δυο τουν καρτερώ]
 Στους τρεις τουν πετυχαίνω (ιά) (μάρι) [Στους τρεις τουν πετυχαίνω (ιά)]
 (ν) Αν δεν έρθει (ν) αν δε φανεί (μάρι) [(ν) Αν δεν έρθει (ν) αν δε φανεί]
 Καλογριά θα γίνου (ιά) (μάρι) [Καλογριά θα γίνου (ιά)]
 Τον 'να τον τρώει (γ) η ξενιτιά (μάρι) [Τον 'να τον τρώει (γ) η ξενιτιά]
 'Μένα τα μαύρα ράσα (ιά) (μάρι) ['Μένα τα μαύρα ράσα (ιά)]
 Κόρη μ' εγω είμ' υ άντραϊζ' ου (μάρι) [Κόρη μ' εγω είμ' υ άντραϊζ' ου]
 (ν) Εγώ είμαι κι υ καλόιζ' ου (ιά) (μάρι) [(ν) Εγώ είμαι κι υ καλόιζ' ου (ιά)]
 (ν) Αν είσαι συ (ν) υ αντρας μου (μάρι) [(ν) Αν είσαι συ (ν) υ αντρας μου]
 (ν) Αν είσαι κι υ καλός μου (ιά) (μάρι) [(ν) Αν είσαι κι υ καλός μου (ιά)]
 Δείξε σημάδι του σπιτιού (μάρι) [Δείξε σημάδι του σπιτιού]
 Και τότες να πιστέσω (ιά) (μάρι) [Και τότες να πιστέσω (ιά)]
 Μηλιά (γι) έχεις στην πόρτα σου (μάρι) [Μηλιά (γι) έχεις στην πόρτα σου]
 Και κλίμα στην αυλή σου (ιά) (μάρι) [Και κλίμα στην αυλή σου (ιά)]
 Κάμνει σταφίδα ριζική (μάρι) [Κάμνει σταφίδα ριζική]
 Και το κρασί μουσχάτο (ιά) (μάρι) [Και το κρασί μουσχάτο (ιά)]
 Όποιος το πιεί δροσίζιτι (μάρι) [(ν) Όποιος το πιεί δροσίζιτι]
 (ν) Κι ξανά το ζητάγει (ιά) (μάρι) [(ν) Κι ξανά το ζητάγει (ιά)]
 Κάποιος κακός μου γείτονας (μάρι) [Κάποιος κακός μου γείτονας]
 Σε το 'πεν και το ξέρεις (ιά) (μάρι) [Σε το 'πεν και το ξέρεις (ιά)]
 Δείξε σημάδι την κάμαρα (μάρι) [Δείξε σημάδι την κάμαρα]
 Και τότε να πιστέσου (ιά) (μάρι) [Και τότε να πιστέσου (ιά)]
 Καντύλι έχεις στην πόρτα σου (μάρι) [Καντύλι έχεις στην πόρτα σου]
 Καντύλι στον οντά σου (ιά) (μάρι) [Καντύλι στον οντά σου (ιά)]
 Που λούζεσαι χτενίζισι (μάρι) [Που λούζεσαι χτενίζισι]
 Και πλέκεις τα μαλλιά σου (ιά) (μάρι) [Και πλέκεις τα μαλλιά σου (ιά)]
 Κι χνίθ' καν κι αγκαλιάστηκαν (μάρι) [Κι χνίθ' καν κι αγκαλιάστηκαν]

²³⁹ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 57. τραγούδι υπ' αριθμόν 46. – Η παλνοστήσας σύζυγος, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 101. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρυαίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 364. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 143. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 85.

Πάγω κι 'γώ κι υ μαύρος μου

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανουδής
Γιαννιτά

Τραγούδι:
Κυριακή Χατζημχαηλίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Πά - γω κι ε - γώ και υ μαύ - ρος μου (μα - ρι)

6

[Πά - γω κι ε - γώ και υ μαύ - ρος μου]

11

Και τα λο - γο - νι - - - - - κα μου (ιά) (μα - ρι)

16

[Και τα λο - γο - νι - - - - - κά μου (ιά)]

T

Διατονικός τρόπος του Ρε

Καθαρός στίχος

Πάγω κι εγώ και υ μαύρος μου και τα λογονικά μου
Βρίσκω νια κόρη που πλενείν σε μαρμαρένια γούρνα
Να τη σπουργιάξ' αντρέπετε να την ειπεί φοβάτε
Αλέ'ουντας κι απίκουντας γυρνά και την σμπουριάζει
Κόρη μ' κουράσιο είσι 'συ γιόξ' αρραβωνιασμένη
Ούτε κοράσιο είμι 'γώ ούτε 'ραβωνιασμένη
Άντρα έχω στην ξενιτιά και λείπει δέκα χρόνια
Κι ακόμα δυο τουν καρτερώ στους τρεις τουν πετυχαίνω
Αν δεν έρθει αν δε φανεί καλογριά θα γίνου
Τον 'να τον τρώει η ξενιτιά 'μένα τα μαύρα ράσα
Κόρη μ' εγω είμ' υ άντραϊζ 'ου εγώ είμαι κι υ καλόιζ 'ου
Αν είσαι συ υ αντρας μου αν είσαι κι καλός μου
Δείξε σημάδι του σπιτιού και τότε να πιστέψω
Μηλιά έχεις στην πόρτα σου και κλίμα στην αυλή σου
Κάμνει σταφίδα ριζική και το κρασί μουσχάτο
Όποιος το πιεί δροσίζει κι ξανά το ζητάγει
Κάποιος κακός μου γείτονας σε το 'πεν και το ξέρεις
Δείξε σημάδι την κόμαρα και τότε να πιστέψου
Καντύλι έχεις στην πόρτα σου καντύλι στον οντά σου
Που λούζεσαι χτενίζισι και πλέκεις τα μαλλιά σου
Κι χνίθ' καν κι αγκαλιάστηκαν

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή:
A1'[A1] A2'[A2'] με αντίστοιχες
μουσικές φράσεις αα' αα'.
Ποιητικό μέτρο: Ιαμβικός
Δεκαπεντασύλλαβος

ΕΨΕΣ ΕΙΔΑ ΣΤΟΝ ΎΠΝΟ ΜΟΥ ²⁴⁰

Εψές είδα στον ύπνο μου [(ν) Εψές είδα στον ύπνο μου]
 είδα στο όνειρο μου (ιά) [είδα στο όνειρο μου (ιά)]
 Τον άγγελο που φίλευα [Τον άγγελο που φίλευα]
 και τον Χριστό (π) κερνούσα (ιά) [και τον Χριστό (π) κερνούσα (ιά)]
 Και την κυρά την Παναγιά [Και την κυρά την Παναγιά]
 πολύ την προσκυνούσα (ιά) [πολύ την προσκυνούσα (ιά)]
 Για να μου δώσει τα κλειδιά [Για να μου δώσει τα κλειδιά]
 κλειδιά του Παραδείσου (ιά) [κλειδιά του Παραδείσου (ιά)]
 Ν' ανοίξω τον Παράδεισο [Ν' ανοίξω τον Παράδεισο]
 να μπω να σεργιανίσω (ιά) να σεργιανίσω μέσα (ιά)
 Να διώ τους πλούσιους πως περνούν [Να διώ τους πλούσιους πως περνούν]
 τ'ν αφτώχεια πως διαβαίνει (ιά) [τ'ν αφτώχεια πως διαβαίνει (ιά)]
 Κάθενταν πλούσιος κάθενταν [Κάθενταν πλούσιος κάθενταν]
 στην πίσσα στα σκοτάδια (ιά) [στην πίσσα στα σκοτάδια (ιά)]
 Κρατούσεν και στα χέρια του [Κρατούσεν και στα χέρια του]
 σακούλες βουλωμένες (ιά) [σακούλες βουλωμένες (ιά)]
 Κάθενταν φτώχεια κάθενταν [Κάθενταν φτώχεια κάθενταν]
 στον ήλιο στο φεγγάρι (ιά) [στον ήλιο στο φεγγάρι (ιά)]
 Κρατούσεν και στα χέρια της [Κρατούσεν και στα χέρια της]
 λαμπάδες αναμένες (ιά) [λαμπάδες αναμένες (ιά)]
 Να φτώχεια τις σακούλες μας [Να φτώχεια τις σακούλες μας]
 και δώστε μας λαμπάδες (ιά) [και δώστε μας λαμπάδες (ιά)]
 Έχετε τις σακούλες σας [Έχετε τις σακούλες σας]
 σακούλες βουλωμένες (ιά) [σακούλες βουλωμένες (ιά)]
 Ιδώ βαρίζ' δε δίνουμε [Ιδώ βαρίζ' δε δίνουμε]
 χαράτς' κι δεν πληρών'με (ιά) [χαράτς' κι δεν πληρών'με (ιά)]

Τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1[A1] A2'[A2'] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις
 αα'α'

Ποιητικό μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

Μονόστιχη στροφή

²⁴⁰ Το τραγούδι παραπέμπει στην παραβολή του πλούσιου και του φτωχού Λαζάρου, την παραβολή των δέκα παρθένων και στην μεταθάνατον ζωή. Παραλλαγή του τραγουδιού εμφανίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 67, το τραγούδι υπ' αριθμόν 57. – Η μέλλουσα ζωή. και σελ. 73, το τραγούδι υπ' αριθμόν 65. – Το όνειρον. και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 209.

Εψές είδα στον ύπνο μου

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Χρήστος Δημητσούδης

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Ε - ψές εί - δα στον ύπ - νο μου [ε - ψές εί - δα στον ύπ - νο μου]

εί - δα στο ό - νει - ρό μου (ιά) [εί - δα στο ό - νει - ρο - μου (ιά)]

Γ Τ

Διατονικός τρόπος του Ρε

Καθαρός στίχος

Εψές είδα στον ύπνο μου είδα στο όνειρο μου
Τον άγγελο που φίλευα και τον Χριστό κερνούσα
Και την κυρά την Παναγιά πολύ την προσκυνούσα
Για να μου δώσει τα κλειδιά κλειδιά του Παραδείσου
Ν' ανοίξω τον Παράδεισο να μπω να σεργιανίσω
Να διώ τους πλούσιους πως περνούν τ'ν αφτώχεια πως διαβαίνει
Κάθενταν πλούσιος κάθενταν στην πίσσα στα σκοτάδια
Κρατούσεν και στα χέρια του σακούλες βουλωμένες
Κάθενταν φτώχεια κάθενταν στον ήλιο στο φεγγάρι
Κρατούσεν και στα χέρια της λαμπάδες αναμένες
Να φτώχεια τις σακούλες μας και δώστε μας λαμπάδες
Έχετε τις σακούλες σας σακούλες βουλωμένες
Ιδώ βαρίζ' δε δίνουμε χαράτς' κι δεν πληρών' με

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιέται και το παρακάτω τραγούδι:

Ο ΜΑΔΙΑΝΟΣ ΚΑΙ Η ΑΠΙΣΤΗ ΣΥΖΥΓΟΣ ²⁴¹

Track 28

Τα δύο τα 'δέρφια τα καλά [Τα δύο τα 'δέρφια τα καλά]
Τα πολύ(ο)αγαπημένα (ιά) [Τα πολύ(ο)αγαπημένα (ιά)]
Μαζί έτρωγαν μαζί έπιναν [Μαζί έτρωγαν μαζί έπιναν]
Μαζί χαροκοποούνταν (ιά) [Μαζί χαροκοποούνταν (ιά)]
Κι που 'τρώγαν κι (γι) έπιναν [Κι που 'τρώγαν κι (γι) έπιναν]
Κι 'ρχήσαν να πινιούντι (ιά) [Κι 'ρχήσαν να πινιούντι (ιά)]
Ένας πινούσιν τ' άσπρα του [Ένας πινούσιν τ' άσπρα του]
Κι υ άλλος τα φλουριά του (ιά) [Κι υ άλλος τα φλουριά του (ιά)]
Κι υ Μαδιανός μικρότερος [Κι υ Μαδιανός μικρότερος]
Πινούσιν την καλή του (ιά) [Πινούσιν την καλή του (ιά)]
Βρε σώπα σώπα Μαδιανέ [Βρε σώπα σώπα Μαδιανέ]
Και μη πενάς (νγκ) καλή σου (ιά) [Και μη πενάς (νγκ) καλή σου (ιά)]
Μπροστά σου παίζει και γελά [Μπροστά σου παίζει και γελά]
Κι από κρυφά δανείζει (ιά) [Κι από κρυφά δανείζει (ιά)]
Γρόσια πολλά φλουριά πολλά [Γρόσια πολλά φλουριά πολλά]
Ας έχει κι ας δανείζει (ιά) [Ας έχει κι ας δανείζει (ιά)]
Μωρ' δεν δανείζ' τα γρόσια σου [Μωρ' δεν δανείζ' τα γρόσια σου]
Ουδέ κι τα φλουριά σου (ιά) [Ουδέ κι τα φλουριά σου (ιά)]
Μόνο δανείζει φίλημα [Μόνο δανείζει φίλημα]
Κι όλην την αφεντιά σου (ιά) [Κι όλην την αφεντιά σου (ιά)]

Καθαρός στίχος

Τα δύο τα 'δέρφια τα καλά τα πολυαγαπημένα
Μαζί έτρωγαν μαζί έπιναν μαζί χαροκοποούνταν
Κι που 'τρώγαν κι έπιναν κι 'ρχήσαν να πινιούντι
Ένας πινούσιν τ' άσπρα του κι υ άλλος τα φλουριά του
Κι υ Μαδιανός μικρότερος πινούσιν την καλή του
Βρε σώπα σώπα Μαδιανέ και μη πενάς καλή σου
Μπροστά σου παίζει και γελά κι από κρυφά δανείζει
Γρόσια πολλά φλουριά πολλά ας έχει κι ας δανείζει
Μωρ' δεν δανείζ' τα γρόσια σου ουδέ κι τα φλουριά σου
Μόνο δανείζει φίλημα κι όλην την αφεντιά σου

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1[A1] A2'[A2'] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα'αα'

Ποιητικό Μέτρο : Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

Μονόστιχη στροφή

²⁴¹ Τραγούδι: Χρήστος Δημητσούδης. Παραλλαγή του τραγουδιού εμφανίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 93. το τραγούδι υπ' αριθμόν 94. – Ο Μαδιανός και η άπιστος σύζυγος του. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 134. και Μάκη, Βασίλη Χ. *Ακριτικά*. σελ. 94.

Κι όλα τα 'λάφια στο βουνό

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτιά

Τραγούδι:
Χρήστος Δημητσούδης

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Κι όλα τα 'λάφια στο βουνό κι όλες οι αλαφίνες

(μπρό - ο - όι) [κιό-λες οι αλαφίνες]

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΚΙ ΟΛΑ ΤΑ 'ΛΑΦΙΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ ²⁴²

Κι όλα τα 'λάφια στο βουνό κι όλες οι αλαφίνες (μπρόι) [κι όλες οι αλαφίνες]
ια μια λαφίνα ταπεινή δεν βόσκει δεν σταλίζει²⁴³ (μπρόι) [δεν βόσκει δεν σταλίζει]
Όλο τα μπόσκα περπατεί κι στα ζερβιά κοιμάτι (μπρόι) [κι στα ζερβιά κοιμάτι]
Γιατί 'λαφίνα ταπεινή δε βόσκεις δε σταλίζεις (μπρόι) [δε βόσκεις δε σταλίζεις]
Όλο τα μπόσκα περπατείς κι στα ζερβιά κοιμάσει (μπρόι) [κι στα ζερβιά κοιμάσει]
Δώδικα χρόνια (ι) έκαμα στείρα δίχως μοσχάρι (μπρόι) [στείρα δίχως μοσχάρι]
Πάτ'σα στα δικάτεσσερα κι έκαμα το μοσχάρι (μπρόι) [κι έκαμα το μοσχάρι]
Κι ο χάρος με τ' αγνάντεψέν 'πο μια ψηλή ραχούλα (μπρόι) [πο μια ψηλή ραχούλα]

Καθαρός στίχος

Κι όλα τα 'λάφια στο βουνό κι όλες οι αλαφίνες
ια μια λαφίνα ταπεινή δεν βόσκει δεν σταλίζει
Όλο τα μπόσκα περπατεί κι στα ζερβιά κοιμάτι
Γιατί 'λαφίνα ταπεινή δε βόσκεις δε σταλίζεις
Όλο τα μπόσκα περπατείς κι στα ζερβιά κοιμάσει
Δώδικα χρόνια (ι) έκαμα στείρα δίχως μοσχάρι
Πάτ'σα στα δικάτεσσερα κι έκαμα το μοσχάρι
Κι ο χάρος με τ' αγνάντεψέν 'πο μια ψηλή ραχούλα

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 A2 [A2'] με αντίστοιχη μουσική δομή αββ'.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

²⁴² Παραλλαγή του τραγουδιού συναντάμε στο βιβλίο: Περιστέρη, Σπυρίδωνος Δ. *Δημοτικά τραγούδια Ηπείρου και Μωρηά: Σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Παρασημαντική*. σελ. 78-79.

²⁴³ Σταυλίζεται

Μάνα κι γιός ουμάλωναν

Ηχογράφιση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Λαμπρινή Τζιμολίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

(μπρόι μπρό - ο - οϊ) — μά - να κι γιός ου - μα - λω - ναν για μια Βουλ - γά - ροπούλα (ια)

Διατονικός τρόπος του Ρε

MANA KI GIOS OYMALΩNAN ²⁴⁴

- (Μπρόι μπρο) Μάνα κι γιός ουμάλωναν για μια Βουλγαροπούλα (ια)
 (Μπρόι μπρο) Κι υ γιός Βουλγάρα αγάπησεν κι η μάνα δεν την θέλει (ια)
 (Μπρόι μπρο) Και 'συ 'σαι υιέ μ' γραμματικός Βουλγάρα δεν σε πρέπει (ια)
 (Μπρόι μπρο) Και εγώ μάνα μ' γραμματικός κι αυτή 'ναι αρχοντοπούλα (ια)
 (Μπρόι μπρο) Που 'χει τα χίλια πρόλατα τα (γ) εκατό γελάδια (ια)
 (Μπρόι μπρο) Λύκος να φάει τα πρόλατα και υ ψόφος τα 'γελάδια (ια)
 (Μπρόι μπρο) Μάνα μ' Βουλγάρα αιγάπησα Βουλγάρα και θα πάρω (ια)
 (Μπρόι μπρο) Κι γιός τ' μάνα τ' δεν άκουσε Βουλγάρα πάει να πάρει (ια)
 (Μπρόι μπρο) Κοντύλα μπούκλα γιόμωσε (ν)τ' Βουλγάρα πάει να φέρει (ια)
 (Μπρόι μπρο) Κι η πεθερά κι υ πεθερός τα δέντρα ξεριζώνουν (ια)
 (Μπρόι μπρο) Βγαίνουν τα φίδια ζωντανά (λ) οχιές μι δύο κεφάλια (ια)
 (Μπρόι μπρο) Μαγείρευαν για τον γαμπρό πέρδικια περιστέρια (ια)
 (Μπρόι μπρο) Μαγείρευαν κι για την νύφ' (λ) οχιές μι δύο κεφάλια (ια)
 (Μπρόι μπρο) Ήρθες νύφη μ' καλώς ήρθες κάτσε να σε φιλέψουμι
 (Μπρόι μπρο) Κι εγώ στην μάνα μ' (γι) έφαγα κι (γ) είμαι χορταμένη (ια)
 (Μπρόι μπρο) Κάτσε νύφη μ' να φας φαϊ ψάρια τηγανισμένα (ια)
 (Μπρόι μπρο) Κι εμάς είναι τ' αντέτι μας πρώτα να τρώει η νύφη (ια)
 (Μπρόι μπρο) Κι παίρνει μια κι παίρνει δύο στο τρίτο φαρμακώθ' κε (ια)
 (Μπρόι μπρο) Φέρε μάνα μ' κρύο νερό κρύο νερό πεθαίνω (ια)
 (Μπρόι μπρο) Νύφη μ' νερό δεν έφερεις καν' τι νερό γυρεύεις (ια)
 (Μπρόι μπρο) Εδώ νερό δεν βρίσκεται κι ουδέ κρασί πουλιέται (ια)

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α'Β' με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα

Ποιητικό Μέτρο : Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

²⁴⁴ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στα εξής βιβλία: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 82. το τραγούδι υπ' αριθμόν 79. – Η εμμονή εν τοις πατροπαραδότοις, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 99. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρυαίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 389, 391. και Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 89, 163.

3.4.5. Της Αγάπης

Τα τραγούδια της Αγάπης αποτελούν μια κατηγορία που περιγράφει τόσο τα συναισθήματα και τις συνήθειες της εποχής σχετικά με την γνωριμία των νέων με σκοπό τον γάμο, ανεκπλήρωτους έρωτες, τη στάση των γονέων ως προς τις επιθυμίες των παιδιών τους, κ.α. Στις Καρυές και γενικότερα στην περιοχή της Θράκης υπάρχει μια θεματολογία τραγουδιών σχετικά με κοπέλες που δεν ήθελαν να παντρευτούν Τούρκους, κοινός τόπος σ' όλα τα μέρη της υπόδοιλης Ελλάδας αφού τους διαφοροποιούσε και το θέμα της θρησκείας πέρα από το γεγονός ότι τους έβλεπαν ως κατακτητές.

Τρεις Λυγερές

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτιά

Τραγούδι:
Χρήστος Δημησούδης

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Τρεις Λυ - γι - ρές τρεις λυ - γι - ρες Α - νέ - βη - ναν_ κα - τέ - βη - ναν

Διατονικός τρόπος του Ντο

ΤΡΕΙΣ ΛΥΓΕΡΕΣ ²⁴⁵

Τρεις λυγερές τρεις λυγερές
Ανέβηναν κατέβηναν
Πάνουν να μάσουν 'μάραντο
Κι του μελισσουβότανο
Έμασαν πόσου (ι) έμασαν
Και στην πιστίλκα τ'ς το 'βαναν
Και στην ποδιά τους το 'βαναν
Και στην αϊγάπη τ'ς το στείλναν
Τρεις φουντούδισ του φτιαναν
Και στην αϊγάπη τ'ς το στείλναν
Αϊγάπη κι αϊγαπούλα μου
Κι ωχ αμάν αμάν καρδούλα μου

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχη μουσική δομή αα'.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Οκτασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

²⁴⁵ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 62.

Μια καλογρίτσα περπατεί

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Κυριακή Χατζημιχαλίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Μια κα - λο - γρί - τσα πε - ρπα - τεί στην ά - κρη του θα - λλά - σιου

9
Με τα μα - λλιά τ'ς τα ξέ - πλε - γα τα χέ - ρια τ'ς σταύ - ρω - μέ - να

Υ Τ

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΚΑΛΟΓΡΙΤΣΑ ²⁴⁶

Μια καλογρίτσα περπατεί στην άκρη του θαλάσσιου
Με τα μαλλιά τ'ς τα ξέπλεγα τα χέρια τ'ς σταυρωμένα
Μάζωνε πέτρες στην ποδιά λιθάρια στο ζωνάρι τ'ς
Πετροβοΐλα την θάλασσα παρακαλεί και λέγει
Θάλασσα πικροθάλασσα πικρή φαρμακωμένη
Κόψ' θάλασσα μ' τα κύματα σ' πάψει και τους νταλγκάιδιζ
Να κατακάτς' υ κουρνιαχτός να σηκωθεί αντάρα
Να βγει τος μάνας μ' υ γαμπρός της πεθεράς (ν) υ γιός σου
Να βγει και το πουλούδι μου η πρώτη μου η αγάπη
Που μας στεφάνων' υ Χριστός με(ν) το δεξί(ν) το χέρι
Και τα στεφάνια που 'βανε (ν) ούλο φλουρί κι ασήμι

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχη μουσική δομή αα.

Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος

Μονόστιχη στροφή

²⁴⁶ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 88, το τραγούδι υπ' αριθμόν 86. – Της καλογραιάς το παράπονο.

Μένα να βγώ μένα να ειδώ

Ηχογράφιση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτόα

Τραγούδι:
Χρήστος Δημητσούδης

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητικούδης

Μέ - να να βγω μέ - να να ει - δώ

μέ - να να γκι - ζια - ρί - σου (μπρο)

γ τ
Διατονικός τρόπος του Ρε

‘MENA NA BΓΩ ‘MENA NA IDΩ ²⁴⁷

‘Μένα να βγω ‘μένα να ιδώ ‘μένα να γκιζιαρίσου (μπρο)
 ‘Μένα να ιδώ τ’ αϊταίρι μου ‘μένα να το ρωτήσου (μπρο)
 Η αγάπη ‘πόθεν πιάνεται κι (α)πόθεν ‘ου κρατιέται (μπρο)
 (v) Από τα μάτια πιάνετε στα χείλη κατεβαίνει (μπρο)
 Κι από τα χείλη στην καρδιά μ’ κι στην καρδιά ριζώνει (μπρο)
 Κι ρίζωσεν κι πάθιόσεν κι εγκιν’ κομμά’ τι πάθος (μπρο)
 Τα χιόνια που ‘ναι στα (ι) βουνά (v) όλα αναλούν κι τρέχουν (μπρο)
 Το πάθος της καρδούλας μου δεν αναλεί δεν τρέχει (μπρο)

Καθαρός στίχος

‘Μένα να βγω ‘μένα να ιδώ ‘μένα να γκιζιαρίσου
 ‘Μένα να ιδώ τ’ αϊταίρι μου ‘μένα να το ρωτήσου
 Η αγάπη ‘πόθεν πιάνεται κι πόθεν ‘ου κρατιέται
 Από τα μάτια πιάνετε στα χείλη κατεβαίνει
 Κι από τα χείλη στην καρδιά μ’ κι στην καρδιά ριζώνει
 Κι ρίζωσεν κι πάθιόσεν κι εγκιν’ κομμά’ τι πάθος
 Τα χιόνια που ‘ναι στα βουνά όλα αναλούν κι τρέχουν
 Το πάθος της καρδούλας μου δεν αναλεί δεν τρέχει

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α΄Β΄ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος
 Δίστιχη στροφή

²⁴⁷ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 171.

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιέται και το παρακάτω τραγούδι:

ΣΤΗΝ ΠΕΤΡΑ ΣΤΗΝ ΡΙΖΟΠΕΤΡΑ²⁴⁸

Track 34

Στην πέτρα στην ριζόπετρα κλίμα ήταν φυτρωμένο (μπρόι)
Κάμνει τα φύλλα (ι) τ' πράσινα και τα σταφύλια τ' μαύρα (μπρόι)
Κι το κρασάκ' να πο' 'καμνει σαν του λαγού το (γ) αίμα (μπρόι)
(ν) Όσες μανιούλες κι αν το πιούν καμιά παιδί δεν κάμνει (μπρόι)
(ν) Ας το 'πνιν κι(αι) μανούλα μου 'ς μη με 'καμνε(ν) κι μένα (μπρόι)

Καθαρός στίχος

Στην πέτρα στην ριζόπετρα κλίμα ήταν φυτρωμένο
Κάμνει τα φύλλα τ' πράσινα και τα σταφύλια τ' μαύρα
Κι το κρασάκ' να πο' 'καμνει σαν του λαγού το αίμα
Όσες μανιούλες κι αν το πιούν καμιά παιδί δεν κάμνει
Ας το 'πνιν κι μανούλα μου 'ς μη με 'καμνε κι μένα

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α'Β' με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος
Μονόστιχη στροφή

²⁴⁸ Παραλλαγή του τραγουδιού εμφανίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 102, το τραγούδι υπ' αριθμόν 108. – Ο ξένος, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 183.

ΣΤΑΘΕΙΤΕ ΚΑΡΑΒΙΤΣΙΑ ΜΟΥ ²⁴⁹

Σταθείτε караβίτσια μου [Σταθείτε караβίτσια μου]
Κι εσείς караβοκύρδες μου [Κι εσείς караβοκύρδες μου]
(ν) Αυτόν τον νιον (ν) απου ‘χετι [(ν) Αυτόν τον νιον (ν) απου ‘χετε]
Το νιό το παλληκάρι (ιά) [Το νιό το παλληκάρι (ιά)]
Χίλια δίνω να τουν ιδώ [Χίλια δίνω να τουν ιδώ]
Κι δύο να τον σπουριάζω ιγώ [Κι δύο να τον σπουριάζω ιγώ]
Κι αμέτρητα λογάρια (ιά) [Κι αμέτρητα λογάρια (ιά)]
Για να τον ‘ξαγοράσω ιγώ [Για να τον ‘ξαγοράσω ιγώ]
Δώσε μάνα μ’ τα (γ) εκατό [Δώσε μάνα μ’ τα (γ) εκατό]
Κι ‘γω να δώσω χίλια (ιά) [Κι ‘γω να δώσω χίλια (ιά)]
Να πάρουμεν αυτόν τον νιό [Να πάρουμεν αυτόν τον νιό]
Το νιό το παλληκάρι (ιά) [Το νιό το παλληκάρι (ιά)]
Σαν θέλεις μάνα μου γιό τον καμν’ς [Σαν θέλεις μάνα μου γιό τον καμν’ς]
Αν θέλεις παραγιό σου (ιά) [Αν θέλεις παραγιό σου (ιά)]
Αν θέλ’ς μάνα μ’ γαμρό τον καμν’ς [Αν θέλ’ς μάνα μ’ γαμρό τον καμν’ς]
Αν θέλ’ς κι ‘γώ τον παίρνου (ιά) [Αν θέλ’ς κι ‘γώ τον παίρνου (ιά)]

Καθαρός στίχος

Σταθείτε караβίτσια μου
Κι εσείς караβοκύρδες μου
Αυτόν τον νιον απου ‘χετι
Το νιό το παλληκάρι
Χίλια δίνω να τουν ιδώ
Κι δύο να τον σπουριάζω ιγώ
Κι αμέτρητα λογάρια
Για να τον ‘ξαγοράσω ιγώ
Δώσε μάνα μ’ τα εκατό
Κι ‘γω να δώσω χίλια
Να πάρουμεν αυτόν τον νιό
Το νιό το παλληκάρι
Σαν θέλεις μάνα μου γιό τον καμν’ς
Αν θέλεις παραγιό σου
Αν θέλ’ς μάνα μ’ γαμρό τον καμν’ς
Αν θέλ’ς κι ‘γώ τον παίρνου

Τραγουδί εμφανίζει ποιητική δομή: A1[A1] A2[A2] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικοί οκτασύλλαβοι και δεκαπεντασύλλαβοι
Δίστιχη στροφή

²⁴⁹ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυνών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 56, το τραγούδι υπ’ αριθμόν 45. – Η εξαγορά, και σελ. 87, το τραγούδι υπ’ αριθμόν 84. – Η εξαγορά.

Σταθείτει καραβίτσια μου

Ηχογράφιση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Λαμπρινή Τζιμολίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Στα - θεί - τει κα - ρα - βί - τσια μου

6

[στα - θεί - τει κα - ρα - βί - τσια μου]

11

Κι ε - σείς κα - ρα - βο - κύρ - δες μου

16

[κι ε - σείς κα - ρα - βο - κύρ - δες μου]

T

Διατονικός τρόπος του Mi

ΝΤΟΝΤΟ ΚΙ ΝΤΟΝΤΟΥΔΑ ΜΟΥ ²⁵⁰

Ντόντο²⁵¹ μου κι (όι) Ντοντούδα μου [Ντόντο μου κι (όι) Ντοντούδα μου]
 Βάκλα και караγκιόζου (ιά) [Βάκλα και караγκιόζου (ιά)]
 Π' αϊγάπσες Τούρκον και Ρωμιό [Π' αϊγάπσες Τούρκον και Ρωμιό]
 Τον Τούρκο δίνειχ'ς φίλημα [Τον Τούρκο δίνειχ'ς φίλημα]
 Κι απ' τον Ρωμιό βασιλικόν [Κι απ' τον Ρωμιό βασιλικό]
 Βασιλικέ μου πράσινε [Βασιλικέ μου πράσινε]
 Κι μοσκεμναθραμένε (ιά) [Κι μοσκεμναθραμένε (ιά)]
 Να σε φυτέψω στην στρατιά [Να σε φυτέψω στην στρατιά]
 Φοβούμαι 'πο στρατιωτις (ιά) [Φοβούμαι 'πο στρατιωτις (ιά)]
 Να σε φυτέψω στο βουνό [Να σε φυτέψω στο βουνό]
 Φοβούμαι 'πο τα 'λάφια (ιά) [Φοβούμαι 'πο τα 'λάφια (ιά)]
 Να σε φυτέψω στην καρδιά [Να σε φυτέψω στην καρδιά]
 Μόνο (γι) εκε(ι) ριζώνει (ιά) [Μόνο (γι) εκε(ι) ριζώνει (ιά)]
 Και ρίζωσεν κι πάθωσεν [Και ρίζωσεν κι πάθωσεν]
 Κι ενγγιν' 'κομά τι πάθος (ιά) [Κι ενγγιν' 'κομά τι πάθος (ια)]
 Τος πάθος τος καρδούλας μου [Τος πάθος τος καρδούλας μου]
 Δεν αναλεί δεν τρέχει (ιά) [Δεν αναλεί δεν τρέχει (ιά)]
 Τα χιόνια που_ είναι στα βουνά [Τα χιόνια που_ είναι στα βουνά]
 (ν) Όλα αναλούν κι τρέχουν (ιά) [(ν) Όλα αναλούν κι τρέχουν (ιά)]
 Τος πάθος τος καρδούλας μου [Τος πάθος τος καρδούλας μου]
 Δεν αναλεί δεν τρέχει (ιά) [Δεν αναλεί δεν τρέχει (ιά)]

Καθαρός στίχος

Ντόντο μου κι Ντοντούδα μου Βάκλα και караγκιόζου
 Π' αϊγάπσες Τούρκον και Ρωμιό
 Τον Τούρκο δίνειχ'ς φίλημα κι απ' τον Ρωμιό βασιλικόν
 Βασιλικέ μου πράσινε κι μοσκεμναθραμένε
 Να σε φυτέψω στην στρατιά φοβούμαι 'πο στρατιωτις
 Να σε φυτέψω στο βουνό φοβούμαι 'πο τα 'λάφια
 Να σε φυτέψω στην καρδιά μόνο εκεί ριζώνει
 Και ρίζωσεν κι πάθωσεν κι ενγγιν' 'κομά τι πάθος
 Τος πάθος τος καρδούλας μου δεν αναλεί δεν τρέχει
 Τα χιόνια που_ είναι στα βουνά όλα αναλούν κι τρέχουν
 Τος πάθος τος καρδούλας μου δεν αναλεί δεν τρέχει

Τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1[A1] A2'[A2'] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ αβ
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος και οκτασύλλαβος
 Μονόστιχη στροφή

²⁵⁰ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο: Πραντσιδής, Γιάννης. *Από τη Θράκη του Ορφέα & του Διόνυσου: Σκοποί και τραγούδια την Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης)*. σελ. 27. CD 2.

²⁵¹ Αντωνία

Ντόντο κι Ντοντούδα μου

Ηχογράφιση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Κυράννα Δημητσούδη

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Ντό - ντο μου κι(όι) Ντο - ντού - δα μου

6

[Ντό - ντο μου κι(όι) Ντο - ντού - δα μου]

11

Βάκ - λα κι κα - ρα - γκίό - ζου (ιά)

16

[Βάκ - λα κι κα - ρα - γκίό - ζου (ιά)]

Υ Τ

Διατονικός τρόπος του Ρε

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιέται και το παρακάτω τραγούδι:

ΓΙΩΡΓΗΣ ΤΗΝ ΣΤΑΝΩ ΑΪΓΑΠΗΣΕΝ

Track 37

Γιώργης την Στάνω αϊγάπησεν [Γιώργης την Στάνω αϊγάπησεν]
Από μικρός κι ως τράνεψεν [Από μικρός κι ως τράνεψεν]
Κι έγκιν' υ Γιώργης για παντρεία [Κι έγκιν' υ Γιώργης για παντρεία]
Και η Στάνω για αρραβόνια (ια) [Και η Στάνω για αρραβόνια (ια)]
Πρόγοτσε Γιώργης την Στάνω [Πρόγοτσε Γιώργης την Στάνω]
Κι (ε)η μάνα τ'ς η τουσμάνισσα [Κι (ε)η μάνα τ'ς η τουσμάνισσα]
Τα 'βγαλε τ' 'πό τρανή γενιά [Τα 'βγαλε τ' 'πό τρανή γενιά]
Πρόγοτσε Γιώργης σ' άλλ' κόρη [Πρόγοτσε Γιώργης σ' άλλ' κόρη]
Σ' άλλ' κόρη κι απ' άλλο χωριό [Σ' άλλ' κόρη κι απ' άλλο χωριό]
Και εκείν' Στάνω την έλεγαν [Και εκείν' Στάνω την έλεγαν]
Στάνως η αξαδέρφη (ια) [Στάνως η αξαδέρφη (ια)]

Καθαρός στίχος

Γιώργης την Στάνω αϊγάπησεν
Από μικρός κι ως τράνεψεν
Κι έγκιν' υ Γιώργης για παντρεία
Και η Στάνω για αρραβόνια
Προγοτσε Γιώργης την Στάνω
Κι η μάνα τ'ς η τουσμάνισσα
Τα 'βγαλε τ' 'πό τρανή γενιά
Πρόγοτσε Γιώργης σ' άλλ' κόρη
Σ' άλλ' κόρη κι απ' άλλο χωριό
Και εκείν' Στάνω την έλεγαν
Στάνως η αξαδέρφη

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A[A] B[B] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός οκτασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

ΤΟ ΒΛΕΠ'Σ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΒΟΥΝΟ ²⁵²

Το βλέπ'ς εκείνο το βουνό το κορφανταριασμένο
Που 'χει ανταρούλα στην κορφή
[Που 'χει ανταρούλα στην κορφή] και κατεχνιά στον κάμπο
(ν) Εκεί κοιμάται μια ξανθιά
[(ν) Εκεί κοιμάται μια ξανθιά] μιας χήρας θυγατέρα
Το πώς να της ξυπνήσουμε
[Το πώς να της ξυπνήσουμε] το πώς να της το ειπούμε
Ξύπνα καημένη Αναστασιά
[Ξύπνα καημένη Αναστασιά] ξύπνα και μην κοιμάσαι
Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά
[Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά] να σβήσεις το λιχνάρι
Γιατί μας πήρε η χαραυγή
[Γιατί μας πήρε η χαραυγή] το δόλιο μεσημέρι
Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά
Πώς να σηκωθώ λεβέντη μου και πώς να (ι) 'μολογήσω
(Ωρέ) μπλεχτήκαν τα μαλλάκια μου
[Μπλεχτήκαν τα μαλλάκια μου] μαζί με τα δικά σου
[Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά]

Καθαρός στίχος

Το βλέπ'ς εκείνο το βουνό το κορφανταριασμένο
Που 'χει ανταρούλα στην κορφή κατεχνιά στον κάμπο
Εκεί κοιμάται μια ξανθιά μιας χήρας θυγατέρα
Το πώς να της ξυπνήσουμε το πώς να της το ειπούμε
Ξύπνα καημένη Αναστασιά ξύπνα και μην κοιμάσαι
Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά να σβήσεις το λιχνάρι
Γιατί μας πήρε η χαραυγή το δόλιο μεσημέρι
Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά
Πώς να σηκωθώ λεβέντη μου και πώς να 'μολογήσω
Μπλεχτήκαν τα μαλλάκια μου μαζί με τα δικά σου

Τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 A2 B1 με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβγ
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Τριημίστιχη στροφή

²⁵² Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *En Néais Karvaís 1907: Ap' ton papπού στον εγγονό*. σελ. 362.

Το βλέπ'ς εκείνο το βουνό

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

Το βλέπ'ς ε - κει - νο το βου - νό - το

5

κορ - φα - ντά - ρια - σμέ - νο που

7

'χεια - ντα - ρού - λα - στην - κο - ρφή

Γ Τ

Διατονικός τρόπος του Ρε

Τρία Κουρτσούδια

Ηχογράφηση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδής

Τρί - α κο - ρί - τσια (μπού - γιούμ) τρί - α κο - ρί - - τσιά

6
πάν' για — ίν - τσια (μπού - γιούμ) πάν' για — ίν - τσια

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΤΡΙΑ ΚΟΥΡΙΤΣΙΑ

Τρία κουρίτσια (μούλιου μ'²⁵³) [Τρία κουρίτσια]²⁵⁴
 Παν' για ίντσια (μούλιου μ') [Παν' για ίντσια]
 Τα σταυρώνω (μούλιου μ') [Τα σταυρώνω]
 Τα ρωτούσα (μούλιου μ') [Τα ρωτούσα]
 Καρυωτούδεις είστι [Καρυωτούδεις]
 Ρωμοπούλις είστι [Ρωμοπούλις]
 Καρυωτούδεις είμαστι [Καρυωτούδεις]
 Ρωμοπούλις είμαστι [Ρωμοπούλις]

Τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1[A1] A2'[A2'] με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ αβ
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικοί πεντασύλλαβοι επτασύλλαβοι, Τροχαϊκοί τετρασύλλαβοι και
 εξασύλλαβοι και επτασύλλαβοι
 Δίστιχη στροφή

²⁵³ (θεία μου)

²⁵⁴ Σε άλλες ηχογραφήσεις ο στίχος τραγουδιέται ως εξής:
 Τρία κουρ'τσούδια (μούλιου μ') [Τρία κουρ'τσούδια]

Παύλιο μ' τα 'ουβαλια σ' τα καλά

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Λαμπρινή Τζιμολίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Παύ - λιο__ τα__ 'ου - βά - λια σ' τα__ κα - λά__

6
(Παύ - λιο__ λιό__ ντιουλ - γκε - ρού - δι μου)

11
ποιός δα__ τα__ κα - μα - ρώ - νει (ιά__

16
(Παύ - λιο__ λιό__ ντιουλ - γκε - ρού - δι μου)

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΠΑΥΛΙΟ ΤΑ 'ΟΥΒΑΛΙΑ Σ' ΤΑ ΚΑΛΑ

Παύλιο μ' τα 'ουβάλια σ' τα καλά (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι²⁵⁵ μου)
 Ποιος δα τα καμαρώνει (ιά) (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου)
 Παύλιο μ' τα παιδιά σ' τα καλά (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου)
 Ποιος δα τα καμαρώνει (ιά) (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου)
 Παύλιο τ' γυναίκα σ' την καλή (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου)
 Ποιος δα την καμαρώνει (ιά) (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου)
 (ν) Άλλον (ν) άντρα δα πάρει (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου)
 (ν) Κι θα την καμαρώνει (ιά) (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου)

Καθαρός στίχος

Παύλιο μ' τα 'ουβάλια σ' τα καλά ποιος δα τα καμαρώνει
 Παύλιο μ' τα παιδιά σ' τα καλά ποιος δα τα καμαρώνει
 Παύλιο τ' γυναίκα σ' την καλή ποιος δα την καμαρώνει
 Άλλον άντρα δα πάρει κι θα την καμαρώνει

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α1'Α2' με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
 Δίστιχη στροφή

²⁵⁵ Ντιουλγκέρης = χτίστης, Ντιουλγκερούδι = μικρός χτίστης.

3.4.6. Τραγούδια της Ξενιτιάς

Τα τραγούδια της Ξενιτιάς εμφανίζονται και στην περιοχή της Θράκης και στον χωριό των Καρυών, όπως και σε όλες τις περιοχές της Ελλάδος, αφού ο ξενιτεμός, κυρίως των νέων, ήταν συχνός σαν αποτέλεσμα δύσκολων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που βίωναν οι Έλληνες, κυρίως κάτω από τον Τούρκικο ζυγό όπου οι λόγοι για να εγκαταλείψουν την πατρίδα ήταν ακόμη περισσότεροι.

Βασίλεψεν πουλάκι μου

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσά

Τραγούδι:
Κυράννα Δημισσούδη

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Βα-σί - λε - ψεν_που- λά - κι_μου (ι) (Λέ - νω ρούσα η Λέ - νω μ')

ΒΑΣΙΛΕΨΕΝ ΠΟΥΛΑΚΙ ΜΟΥ ²⁵⁶

Βασίλεψεν πουλάκι μου (ι) (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Γκιζέρισ' την μανούλα σου (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Μπαϊλντισεν μωρά παιδιά (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Μπαϊλντισεν γερόντια (ια) (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Μπαϊλντισεν κι η εργατιά (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Δουλεύοντας στα ξένα (ια) (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Τα ξένα είναι βαρετά (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Βαρύτερα απ' τον χάρο (ια) (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Υ χάρος παίρνει και ξεχνά (ι) (Λένω ρούσα η Λένω μ')
Κι η ξενιτιά μαυρίζει (ια) (Λένω ρούσα η Λένω μ')

Καθαρός στίχος

Βασίλεψεν πουλάκι μου
Γκιζέρισ' την μανούλα σου
Μπαϊλντισεν μωρά παιδιά μπαϊλντισεν γερόντια
Μπαϊλντισεν κι η εργατιά δουλεύοντας στα ξένα
Τα ξένα είναι βαρετά βαρύτερα απ' τον χάρο
Υ χάρος παίρνει και ξεχνά κι η ξενιτιά μαυρίζει

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α' Β' με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός οκτασύλλαβος και Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Μονόστιχη στροφή

²⁵⁶ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 80. τραγούδι υπ' αριθμόν 74. – Η δύναμη του έρωτος.

Που ήσαν ξένε μ' τον χειμώνα

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 24/03/2023

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

Που η-σαν ξέ - ε - νε - ε - εμ' τον χει - ει - μώ - ω - να

ντά- μαν_____ ά - αρ - ρω - ω - στός_ (δυο μου μά - τια)

[ντά - μαν_____ ά - αρ - ρω - ω - ω - ω - στός

T T

ΠΟΥ ΗΣΑΝ ΞΕΝΕ Μ' ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

Που ήσαν ξένε μ' τον χειμώνα ντάμαν άρρωστος (δύο μου μάτια) [ντάμαν άρρωστος]
Ξένος ήμαν ο καημένος ξένα δούλευα (δύο μου μάτια) [ξένα δούλευα]
Κι ότι έβγαζα ο καημένος 'σένα τα 'στελνα (δύο μου μάτια) ['σένα τα 'στελνα]
Σου 'στειλα γυαλί κι χτένι και καραμπογιά (δύο μου μάτια) [και καραμπογιά]
Για να βάφεις τα μαλλιά σου να χτενίζεσαι (δύο μου μάτια) [να χτενίζεσαι]

Καθαρός στίχος

Που ήσαν ξένε μ' τον χειμώνα ντάμαν άρρωστος
Ξένος ήμαν ο καημένος ξένα δούλευα
Κι ότι έβγαζα ο καημένος 'σένα τα 'στελνα
Σου 'στειλα γυαλί κι χτένι και καραμπογιά
Για να βάφεις τα μαλλιά σου να χτενίζεσαι

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 A2' [A2] με αντίστιχη μουσική δομή αββ'.
Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκός Δεκατρισύλλαβος
Μονόστιχη στροφή

Η Κατάρα της Μάνας

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδής

Μια μά-να μια κα - κιά μά - να τον γιό της κα - τα-ριέ - ται
[τον γιό της κα - τα - ριέ - ται
Να πας παι-δι μ' να πας παιί - δίμ' και πίσω να μην έ-ρθεις
4 [και πί - σω να μην έ - ρθεις]

Υ Τ
Διατονικός τρόπος του Ρε

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ²⁵⁷

Μια μάνα μια κακιά μάνα τον γιό της καταριέται [τον γιό της καταριέται]
Να πας παιδί μ' να πας παιδί μ' και πίσω να μην έρθεις [και πίσω να μην έρθεις]
Διώχνεις μι μάνα μ' διώχνεις μι διώχνεις μι να πηγαίνω [διώχνεις μι να πηγαίνω]
Θα πάγω μάνα μου εκεί που 'ναι τα χελιδόνια [που 'ναι τα χελιδόνια]
Θα κάνω μήνες δώδεκα και χρόνους δεκαπέντε [και χρόνους δεκαπέντε]

²⁵⁷ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στα δημοτικά τραγούδια από χειρόγραφα της Μονής Ιβήρων τα οποία χρονολογούνται στα μέσα του 17^{ου} αι. βλ. Bouvier, Bertrand. *Δημοτικά Τραγούδια από Χειρόγραφο της Μονής Ιβήρων*. τραγούδι 11. σελ. 11, 49, 70. και Μαζαράκη Δέσποινα. *Μουσική Ερμηνεία Δημοτικών Τραγουδιών από Αγιορείτικα Χειρογραφα*. τραγούδι 11. σελ. 61, 78 - 79. Επίσης, παραλλαγές του τραγουδιού εμφανίζονται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινημάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 54, το τραγούδι υπ' αριθμόν 42. – Η κατάρα της μάνας, σελ. 68, το τραγούδι υπ' αριθμόν 58. – Ο άρρωστος, και σελ. 105, το τραγούδι υπ' αριθμόν 111. – Ο κατηραμένος. και Παλασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 191. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρυαίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 370. και Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 85, 157. και Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. σελ. 235.

Κι αν πας παιδί μ' στην ξενιτειά δεύτερο μην γυρίσεις [δεύτερο μην γυρίσεις]
 Θα πάγω μάνα μ' σ' ξενιτειά στα έρημα τα ξένα [στα έρημα τα ξένα]
 Θα 'ρθει μάνα μ' του Αϊ Γιωργιού και σ' Πασχαλιάς ημέρα [και σ' Πασχαλιάς ημέρα]
 Θα πας μάνα μ' στην εκκλησιά θα πας να προσκυνήσεις [θα πας να προσκυνήσεις]
 Θα ιδείς τους νιούς θα ιδείς τα νιά θα ιδείς τα παλληκάρια [θα ιδείς τα παλληκάρια]
 Θα ιδείς τον τόπου μ' αδειανό κι το στασίδι μ' μαύρο [κι το στασίδι μ' μαύρο]
 Τότες μάνα μ' θα (ι) θυμηθείς τον γιό σου τον χαμένο [τον γιό σου τον χαμένο]
 Και πίσω πίσω θα γυρνάς τ' άρη το μονοπάτι [τ' άρη το μονοπάτι]
 Κι όσους διαβάτες κι αν ιδείς (ν) ούλους θα τους ρωτάς σου [ν' ούλους θα τους ρωτάς σου]
 Μην είδατε μην άξετε τον γιό μου τον χαμένο [τον γιό μου τον χαμένο]
 Δώσ' μας σημάδια του κορμιού σημάδια του προσώπου [σημάδια του προσώπου]
 Να που 'χε ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθη [και το φεγγάρι στήθη]
 Εψές τ' αργά τον είδαμε ήλιος 'ταν βασιλεύει [ήλιος 'ταν βασιλεύει]
 Τον είδαμε τον άξαμε σι δύο βουνά 'πο πίσω [σι δύο βουνά 'πο πίσω]
 Στο δάθε πέφτει καταχνιά στο κείθε πέφτει αντάρα [στο κείθε πέφτει αντάρα]
 Στη μέσ' ήταν ο νιούτσικος στην άμμο ξαπλωμένος [στην άμμο ξαπλωμένος]
 Μαύρα πουλιά τουν κλώθουνταν θηριά τουν τριγυρούσαν [θηριά τουν τριγυρούσαν]
 Κι ένα πουλί τρανό πουλί κι τι θηριό μεγάλο [κι τι θηριό μεγάλο]
 Στα στήθια τ' μόνο κάθουνταν στα μάτια τον κοιτάει [στα μάτια τον κοιτάει]
 Ωσπου να βγει η ψυχούλα του να κάτσει να τουν φάει [να κάτσει να τουν φάει]
 Κι αυτός μόνο τα ήλεγε κι τα παρακαλούσι [κι τα παρακαλούσι]
 Σύρτε πουλιά μ' στον τόπο σας πουλιά μ' στο βιλαέτ' σας [πουλιά μ' στο βιλαέτ' σας]
 Ωσπου να βγει η ψυχούλα μου να 'ρθήτι να μι φάτι [να 'ρθήτι να μι φάτι]
 Να φάτε στήθια μάρμαρο κι πλάτες ανδρειωμένες [κι πλάτες ανδρειωμένες]
 Να πάρτε το δεξί μ' το χέρ' πω'χει το δακτυλίδι [πω'χει το δακτυλίδι]
 Να πάτε να το ρίξετε στις μάνας μου την πόρτα [στις μάνας μου την πόρτα]
 Να βγαίν' η μάνα μ' το ταχιά να διώχνει τ' άγελάδια [να διώχνει τ' άγελάδια]
 Ν' από το χέρι να σκουντάψ' να σκύψει να του πάρει [να σκύψει να του πάρει]
 Να το διαβάζ' η μάνα μου να κλαίει υ μπαμπάς μου [να κλαίει υ μπαμπάς μου]
 Να το διαβάζ' υ μπαμπάς να κλαίει υ αδερφός μου [να κλαίει υ αδερφός μου]
 Να το διαβάζ' υ αδερφός να κλαίει η αδερφή μου [να κλαίει η αδερφή μου]
 Να το διαβάζ' η αδερφή να κλαίει η καλή μου [να κλαίει η καλή μου]
 Να το διαβάζ' η καλή μου να κλαίει υ μαχαλάς μου [να κλαίει υ μαχαλάς μου]
 Να το διαβάζ' υ μαχαλάς να κλαίουνε οι φίλοι μ' [να κλαίουνε οι φίλοι μ']
 Να το διαβάζ' υ οι φίλοι μου να χαίροντ' οι εχθροί μου [να χαίροντ' οι εχθροί μου]

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 A2 [A2] με αντίστιχη μουσική δομή αβγ.
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
 Δίστιχη στροφή

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιούνται τα παρακάτω τραγούδια:

ΧΗΡΑ ΒΟΥΛΓΑΡΑ ²⁵⁸

Track 44

Δώδεκα χρόνια έκανα σε μια χήρα Βουλγάρα [σε μια χήρα Βουλγάρα]
Το μάτι μου δεν σήκουσα λίγο να της κοιτάζω [λίγο να της κοιτάζω]
Τα χείλη μου δεν έπαιξα λόγο να της μιλήσω [λόγο να της μιλήσω]
Κι ‘στερα (v) απ’ τα δώδεκα γυρίζω και της λέω [γυρίζω και της λέω]
Δώς μου κυρά μ’ τα χάκια μου κυρά μ’ την δούλεψι μου [κυρά μ’ την δούλεψι μου]
Μπαμπάς μου με παράγγειλε να πάω να ‘ραβουνιάσω [να πάω να ραβουνιάσω]
(μ) Σαν θέλεις δούλε μ’ παντρεία (μ) σαν θέλεις αρραβώνα [σαν θέλεις αρραβώνα]
Δώδεκα δούλτσις (v) εχού ιγώ δώδεκα μεριοδούλτσις [δώδεκα μεριοδούλτσις]
Σαν θες την ρούσα πάρε ‘συ σαν θες την μαυρομάτα [σαν θες την μαυρομάτα]
(v) Ούτε την ρούσα θέλου ιγώ (v) ούτε την μαυρομάτα [(v) ούτε την μαυρομάτα]
Μπαμπάς μ’ χήραν αϊγάπησε χήρα και ‘γω θα πάρω [χήρα και ‘γω θα πάρω]
Αυτά τα λόγια που μου λες δούλε μ’ τα λες για μένα [δούλε μ’ τα λες για μένα]
Πάρε δούλε μ’ τα χάκια σου πάρε την δούλεψι σου [πάρε την δούλεψι σου]
Και σήκω τα χαράματα πριν σε βρει ο ήλιος μέσα [πριν σε βρει ο ήλιος μέσα]

ΜΙΑ ΜΑΝΑ ΕΙΧΕ ΔΥΟ ΠΑΙΔΙΑ ²⁵⁹

Track 45

Μια μάνα είχε δυο (v) παιδιά στον πόλεμο σταλμένα [στον πόλεμο σταλμένα]
Πες της να μην τα καρτερεί να μην τα περιμένει [να μην τα περιμένει]
Γιατί αυτά σκοτώθηκαν στο Τύρναβο ‘που κάτω [στο Τύρναβο ‘που κάτω]
Κι ο Τύρναβος κατέβασε δέντρα ξεριζωμένα [δέντρα ξεριζωμένα]
Κατέβασε και μια μηλιά με μήλα φορτωμένη [με μήλα φορτωμένη]
Και πάνω στα κλωνάρια της δυο ‘δέρφια ‘γκαλιασμένα [δυο ‘δέρφια ‘γκαλιασμένα]
Κι ο ένας τον έναν έλεγε κι ο ένας τον άλλον λέει [κι ο ένας τον άλλον λέει]
Για βάστα με καλά ‘δερφέ να μην ξεχωριστούμε [να μην ξεχωριστούμε]
(v) Εδώ χωρίζουν τα βουνά (v) εδώ και τα λαγκάδια [(v) εδώ και τα λαγκάδια]
(v) Εδώ χωρίζουμε και ‘μείς και σ’ άλλον κόσμο πάμε [και σ’ άλλον κόσμο πάμε]
Κι μάνα τους τα κοίταζε ‘πό μια ψηλή ραχούλα [‘πό μια ψηλή ραχούλα]
Για διέστε τα παιδάκια μου πώς είν’ αγκαλιασμένα [πώς είν’ αγκαλιασμένα]
Πώς ήταν πρώτα ζωντανά και τώρα σκοτωμένα [και τώρα σκοτωμένα]

Τα τραγούδια εμφανίζουν ποιητική δομή: A1 A2 [A2] με αντίστιχη μουσική δομή αβγ.

Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος

Δίστιχη στροφή

²⁵⁸ Τραγούδι: Χρήστος Μπουγούδης. Παραλλαγή του τραγουδιού εμφανίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 54, το τραγούδι υπ’ αριθμόν 41. – Η χήρα και ο νέος, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 120. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρυαίς 1907: Απ’ τον παππού στον εγγονό*. σελ. 357. και Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 84, 155-156. και Πραντσιδής, Γιάννης. *Από τη Θράκη του Ορφέα & του Διόνυσου: Σκοποί και τραγούδια την Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης)*. σελ. 22. CD1.

²⁵⁹ Τραγούδι: Χρήστος Μπουγούδης. Παραλλαγή του τραγουδιού εμφανίζεται στο βιβλίο: Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 215. και Περιστέρη, Σπυρίδωνος Δ. *Δημοτικά τραγούδια Ηπείρου και Μωριά: Σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Παρασημαντική*. σελ. 20-21, 22-23.

3.4.7. Περιγελαστικά τραγούδια

Είναι συχνή η τάση των Ελλήνων να βλέπουν με περιπαικτική διάθεση διάφορα γεγονότα, τύπους χαρακτήρων ή καταστάσεις της καθημερινότητας και τα περιγελαστικά τραγούδια είναι απόρροια αυτής της οπτικής τους. Αυτή η συνήθεια συνήθως έχει και κοινοτική σημασία μια και γίνεται πολλές φορές ο τρόπος για την σάτυρα προς παραδειγματισμό «των κακώς κειμένων». Στις Καρυές είναι πολύ έντονη η περιπαικτική αυτή διάθεση και αυτό φαίνεται τόσο από τα περιγελαστικά τους τραγούδια αλλά και από το γεγονός ότι όλοι στον συνοικισμό έχουν περιγελαστικά παρατσούκλια ενώ οι περισσότεροι από τους ηλικιωμένους συνεννοούνται χρησιμοποιώντας αυτά και όχι τα επίσημα ονόματα τους. Η έμφυτη και πηγαία περιπαικτική τους διάθεση φαίνεται έμπρακτα στο αποκριάτικο έθιμο «τα περιγέλια» που λάμβανε χώρα μέχρι πρόσφατα (δεκαετία 1970 – 1980) στον συνοικισμό Καρυωτών, αυθόρμητα κάθε χρόνο.

Πιο συγκεκριμένα, τα περιγέλια ήταν ένα έθιμο που πραγματοποιούνταν κάθε χρόνο την παραμονή της Καθαράς Δευτέρας όπου ομάδες Καρυωτών, συνήθως μεταμφιεσμένοι, περιδιάβαιναν τα σπίτια του συνοικισμού και έλεγαν έξω από κάθε σπίτι αυτοσχέδια σατιρικά δίστιχα που ξεκινούσαν με την χαρακτηριστική φράση «άκ'σι, ακ'σι...», δηλαδή άκουσε, άκουσε και στην συνέχεια ανέφεραν μεγαλοφώνως κάποιο ατόπημα, σφάλμα, αστοχία επιπολαιότητα, φωνάζοντας το όνομα του ανθρώπου που περιγελούσαν. Συχνά χτυπούσαν τενεκέδες για να τραβήξουν την προσοχή και να ακούσουν όλοι «τα περιγέλια» και πολλές φορές υπερέβαλαν με σκοπό να συνετίσουν τον «ένοχο» και να συμμορφωθεί με τους άτυπους κανόνες της κοινωνίας. Όλοι οι κάτοικοι αντιμετώπιζαν το γεγονός αυτό με χιουμοριστική διάθεση και σπάνια γίνονταν παρεξηγήσεις²⁶⁰.

²⁶⁰ Μανούδης, Αθανάσιος. "Οι Μεταμφιέσεις της Πρωτοχρονιάς: η «Τζαμάλα» ή «Καμήλα»". *Φίλιππος* 35. σελ. 23-24. και Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία-Πνευματικός βίος)*. σελ. 164-165.

Πέντ' ἑξ' νταήδες

Ηχογράφηση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 11/03/2023

Τραγούδι:
Σουλτάνα Γκιζτιμούδη

Εί - μα - σταν_ πέντ' ἑξ' ντα-α - ἡ - δις [εἶ - μα - σταν_ πέντ' ἑξ' ντα-α - ἡ - δις]

9
(χάι χάι - ι χάι)_ πέντ' ἑξ' ντα - ἡ δις (μπρε μπρε μπρε)_ πέντ' ἑξ' ντα - ἡ - δις

T

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΠΕΝΤΕ ΕΞ' ΝΤΑΗΔΕΣ²⁶¹

Είμασταν πέντε εξ' νταήδες [εἶμασταν πέντε ἑξ' νταήδες]
 (χάι χάι χάι) [πέντε εξ' νταήδες] (μπρε μπρε μπρε) [πέντε εξ' νταήδες]
 Πήραν ὅλοι τους μπαλτάδες [πήραν ὅλοι τους μπαλτάδες]
 (χάι χάι χάι) [τους μπαλτάδες] (μπρε μπρε μπρε) [τους μπαλτάδες]
 Βρήκαν ἓνα κούφιο δέντρο [βρήκαν ἓνα κούφιο δέντρο]
 (χάι χάι χάι) [‘να κούφιο δέντρο] (μπρε μπρε μπρε) [‘να κούφιο δέντρο]
 Εἶχε μέσα κουκουβάιες [εἶχε μέσα κουκουβάιες]
 (χάι χάι χάι) [κουκουβάιες] (μπρε μπρε μπρε) [κουκουβάιες]
 Ὅλοι πήραν ἀπὸ δύο [ὅλοι πήραν ἀπὸ δύο]
 (χάι χάι χάι) [ἀπὸ δύο] (μπρε μπρε μπρε) [ἀπὸ δύο]
 Τ'ν αρχηγό τον δώσαν μία [τ'ν αρχηγό τον ‘δώσαν μία]
 (χάι χάι χάι) [τον ‘δώσαν μία] (μπρε μπρε μπρε) [τον ‘δώσαν μία]
 Τον υπαρχηγό καμία [τον υπαρχηγό καμία]
 (χάι χάι χάι) [‘ρχηγό καμία] (μπρε μπρε μπρε) [‘ρχηγό καμία]

Καθαρός στίχος

Εἶμασταν πέντε εξ' νταήδες
 Πήραν ὅλοι τους μπαλτάδες
 Βρήκαν ἓνα κούφιο δέντρο
 Εἶχε μέσα κουκουβάιες
 Ὅλοι πήραν ἀπὸ δύο
 Τ'ν αρχηγό τον δώσαν μία
 Τον υπαρχηγό καμία

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A [A] [A'] με αντίστιχη μουσική δομή ααβ.
 Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκός Οκτασύλλαβος, Μονόστιχη στροφή

²⁶¹ Το τραγούδι εντοπίζεται αυτούσιο στο βιβλίο: Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. σελ. 45, 102.

Μπάτι κουρίτσια στου χουρό

(Τριπόδης)

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 11/03/2023

Τραγούδι:
Παύλος Λιτούδης

Μπά - τι κου - ρί - τσια - στου χου - ρό τώ - ρα που έ - χι - τι κι - ρό

9
Μι - θαύ-ριο πά - ντριω - ό - σα - στι μι ά-ντρεςμπερ-διω - υό - σα - στι

Διατονικός τροπος του Ρε

ΜΠΑΤΙ ΚΟΥΡΙΤΣΙΑ ΣΤΟΥ ΧΟΥΡΟ

Μπάτι κουρίτσια στου χουρό
 Τώρα που έχιτι κιρό
 Μιθαύριο παντριβόσαστι
 Μι άντρες μπερδιβόσαστι
 Δεν σας αφήν' οι άντρι ζας
 Να πάτι στις μανάδι ζας
 Δεν σας αφήν' κι πιθηρά
 Να πάτι οπ' είναι χαρά
 Τους άντρις τους μιθίζουμι
 Κι τους αποκοιμίζουμι
 Κι την κακιά την πιθηρά
 Την βάνω κατ' στην πυροστιά
 Κι τουν κακό τουν πεθιρό
 Τουν στρώνου όπου θέλου ιγώ
 Τουν στρώνου ιδώ τουν στρώνου εκεί
 Τουν στρώνου όξου στην αυλή

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒΓΔ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αα'ββ'.
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Οκτασύλλαβος
 Τετράστιχη στροφή

ΣΗΚΩ ΑΝΤΡΑ Μ' ΝΑ ΠΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΑΦΙ

Σήκω (ν) άντρα μ' σήκω να πας στο χωράφι
(μ) Τι τρελή γυναίκα (μ) τι τρελά σμπουριάζεις
'Γω ζιγάρ' δεν έχω (μ) τι χωράφ' δα κάνω
(μ) Πούλ'σιν τα γκιρντάνια τ'ς κι ζιγάρ' τουν πήρε

[Σήκω (ν) άντρα μ' σήκω να πας στο χωράφι]
[(μ) Τι τρελή γυναίκα (μ) τι τρελά σμπουριάζεις]
(μ) 'Γω (ν) αλέτρ' δεν (ν) έχω (ν) τι χωράφ' δα κάνω
Πουλ'σεν τα σκουουαρίκια τ'ς κι αλέτρ' τουν πήρε

[Σήκω (ν) άντρα μ' σήκω να πας στο χωράφι]
[(μ) Τι τρελή γυναίκα (μ) (μ) τι τρελά σμπουριάζεις]
(μ) 'Συ καρδιά δεν είδες (μ) 'συ καρδιά δεν ακ'σεις
Σήκω βρε γυναίκα να πας στου χωράφι

Καθαρός στίχος

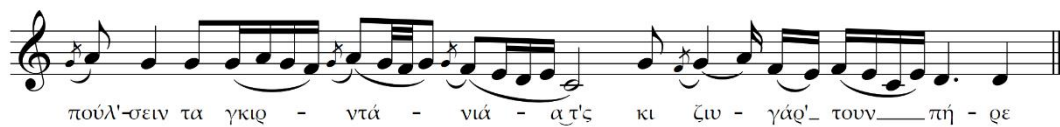
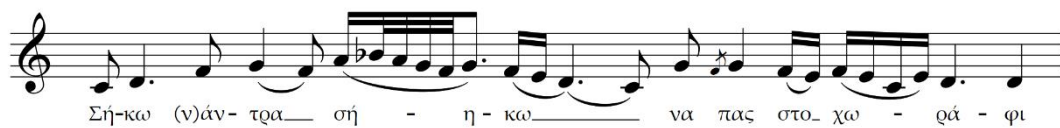
Σήκω άντρα μ' σήκω να πας στο χωράφι
Τι τρελή γυναίκα τι τρελά σμπουριάζεις
'Γω ζιγάρ' δεν έχω τι χωράφ' δα κάνω
Πούλ'σιν τα γκιρντάνια τ'ς κι ζιγάρ' τουν πήρε
'Γω αλέτρ' δεν έχω τι χωράφ' δα κάνω
Πουλ'σεν τα σκουουαρίκια τ'ς κι αλέτρ' τουν πήρε
'Συ καρδιά δεν είδες 'συ καρδιά δεν ακ'σεις
Σήκω βρε γυναίκα να πας στου χωράφι

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α Β Γ Δ με αντίστοιχη μουσική δομή αα βγ.
Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκός Δωδεκασύλλαβος
Τετράστιχη στροφή

Σήκω ν' άντρα μ' να πας στο χωράφι

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 18/08/2022

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδης

ΣΥΡΕ ΜΑΝΑ ΠΕΣ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ

Σύρε μάνα (καλή μου) [μάνα] [σύρε μάνα] πες τον Γιάννη
[Σύρε μάνα πες τον Γιάννη] θα με πάρει τι θα κάνει
Πήγα κόρη (καλή μου) [κόρη] [πήγα κόρη] και τον είπα
[Πήγα κόρη μ' και τον είπα] θέλει το αμπέλι προίκα
Δώσ' τον μάνα (καλή μου μάνα) [δώσ' τον μάνα] το αμπέλι
[Δώσ' τον μάνα το αμπέλι] εις τον Γιάννη το τεμπέλι

Σύρε μάνα (καλή μου) [μάνα] [σύρε μάνα] πες τον Γιάννη
[Σύρε μάνα πες τον Γιάννη] θα με πάρει τι θα κάνει
Πήγα κόρη (καλή μου) [κόρη] [πήγα κόρη] και τον είπα
[Πήγα κόρη μ' και τον είπα] θέλει την φουράδα προίκα
Δώσ' τον μάνα (καλή μου μάνα) [δώσ' τον μάνα] την φοράδα
[Δώσ' τον μάνα την φοράδα] για να καν' ο Γιάνν'ς καβάλα

Σύρε μάνα (καλή μου) [μάνα] [σύρε μάνα] πες τον Γιάννη
[Σύρε μάνα πες τον Γιάννη] θα με πάρει τι θα κάνει
Πήγα κόρη (καλή μου) [κόρη] [πήγα κόρη] και τον είπα
[Πήγα κόρη μ' και τον είπα] θέλει τη βουβάλα προίκα
Δώσ' τον μάνα (καλή μου μάνα) [δώσ' τον μάνα] τη βουβάλα
[Δώσ' τον μάνα την βουβάλα] ίσως τον αρέσ' το γάλα

Καθαρός στίχος

Σύρε μάνα πες τον Γιάννη Θα με πάρει τι θα κάνει
Πήγα κόρη και τον είπα Θέλει το αμπέλι προίκα
Δώσ' τον μάνα το αμπέλι Εις τον Γιάννη το τεμπέλι

Σύρε μάνα πες τον Γιάννη Θα με πάρει τι θα κάνει
Πήγα κόρη και τον είπα Θέλει την φουράδα προίκα
Δώσ' τον μάνα την φοράδα Για να καν' ο Γιάνν'ς καβάλα

Σύρε μάνα πες τον Γιάννη Θα με πάρει τι θα κάνει
Πήγα κόρη και τον είπα Θέλει τη βουβάλα προίκα
Δώσ' τον μάνα τη βουβάλα Ίσως τον αρέσ' το γάλα

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: Α'Β' Γ'Δ' Ε' Ζ' με αντίστοιχη μουσική δομή αα αβ αβ.

Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκός Οκτασύλλαβος

Τρίστιχη στροφή

Σύρε μάνα πες τον Γιάννη

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδής

Σύ-ρε μά-να (κα - λή μου μά-να - α) [σύ-ρε μά-να - α] πες τον Γιάν-νη

5

[Σύ-ρε μά-να _____ πες τον Γιάν-νη - η] θα με πά-ρει _____ τι θα κά - νει

9

πή-γα κό-ρη (κα - λή μου κό-ρη - η) [πή-γα κό-ρη - η] και τον εί - πα

13

[πή - γα _____ κό - ρη - ημ' και τον εί - πα]

15

θέ - λει _____ το _____ α - μπέ - λι προί - κα

17

Δώσ' τον μά-να (κα - λή μου μά-να - α) [δώσ' τον μά-να - α] το α - μπέ - λι

21

[Δώσ' τον _____ μά - να _____ το α - μπέ - ε - λι]

23

εις τον _____ Γιάν - νη _____ τον τε - μπέ - ε - λι

Υ Τ

Παλληκάρια μ' ίσα ίσα

Ηχογράφηση: Αθανάσιος Μανούδης
Γιαννιτσιά

Τραγούδι:
Κυριακή Χατζημιχαηλίδου

Μουσική μεταγραφή: Βασίλειος Μητκούδης

Παλ - λη - κά - ρια μ' (ν')ί - σα ί - - - σα
6
και - ψηου - λά - σαν κυ - πα - ρίς - - - σα

Γ Τ
Διατονικός τρόπος του Ρε

ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ ΙΣΑ ΙΣΑ ²⁶²

Παλληκάρια μ' (ν) ίσα ίσα
Και ψηλά σαν κυπαρίσσια
Να μη λαχ' κι παντριωτείτι
(ν) Ούλα θα μιτανιώθειτι
Όποιος είναι παντριμένος
Περπατεί νο μαημένος
Όποιος είν' 'ραβωνιασμένος
Περπατεί λογαριασμένος
Κι όποιος είναι παλληκάρι
Περπατεί νο το lionτάρι

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστοιχες μουσικές φράσεις αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Τροχαϊκός οκτασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

Με τον παραπάνω μελωδικό τύπο τραγουδιούνται και οι παρακάτω στίχοι:

Λεμονιές πολλές ποτίζω
Και λεμόνια δεν ορίζω
Μες στις λεμονιές γυρίζαν
Τρεις κοπέλες τριγυρίζαν

²⁶² Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 241. και Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρναίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. σελ. 373.

Κάποτε ήμουνα πουλί

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγουδής

Κά - πο - τε ή - μου - να που - λί και μ'α - γα - πού - σα - νε πολ - λοί

5
τώ - ρα εί - μαί — χε - λι - δό - νι και κα - νείς δεν — με ζυ - γώ - νει

Χρωματικός τρόπος του Ρε

ΚΑΠΟΤΕ ΗΜΟΥΝΑ ΠΟΥΛΙ ²⁶³

Κάποτε ήμουνα πουλί και μ' αγαπούσανε πολλοί
 Τώρα είμαι χελιδόνι και κανείς δεν με ζυγώνει
 Τώρα μου κόψαν τα φτερά και περπατώ λυπητερά
 Δεν μπορώ για να πετάξω την αγάπη μου να φτάσω
 Μια μάνα είχε όμορφο νιό τον εξηλεύει το χωριό
 (Αχ) τον εξηλεύει η ρούγα μια μικρή παπαδοπούλα
 Τον εξηλεύει η γειτονιά τρέμουν ραγίζουν τα βουνά
 Τον εξηλεύ' κι μάνα του καήλα του και λαύρα του
 Άντρα θέλει να τον κάνει και στεφάνι να τον βάλει
 Μια Κυριακή και μια λαμπρή 'πουφάσισε να του το πει
 Μια επίσημη ημέρα ντύθηκε σαν περιστέρα
 Γιέ μου εγώ σε αγαπώ μα ντρέπομαι να σου το πω
 Άντρα θέλω να σε κάνω και στεφάνι να σε βάλω
 Μάνα μ' ζουρλή μάνα μ' τρελή ποια μάνα παίρνει το παιδί
 Αχ και το παιδί την μάνα μάνα μου τρελή μου μάνα
 Μάνα μ' φωτιά στο στόμα σου να κάψει όλο το σώμα σου
 Αχ που θέλεις το παιδί σου για παρηγοριά δική σου

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστιχη μουσική δομή αβ.
 Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
 Δίστιχη στροφή

²⁶³ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στο βιβλίο: Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 96, το τραγούδι υπ' αριθμόν 97. – Η παπαδιά, και Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. σελ. 128. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 80.

3.4.8. Οι επιρροές του Μακεδονικού Αγώνα και μετέπειτα ιστορικών γεγονότων στο Δημοτικό τραγούδι των Καρυωτών - Η ενσωμάτωση της Ιστορικής μνήμης της κοινότητας και η μουσική και ποιητική δημιουργία.

Άξιο ιδιαίτερης μνείας και σχολιασμού είναι το γεγονός ότι στις πρόσφατες καταγραφές του γράφοντος (2018–2023) εντοπίζονται τρία τραγούδια, ιστορικού περιεχομένου, που δεν εμφανίζονται στις πρώτες καταγραφές του Μ. Λουλουδόπουλου (καταγραφές 1901), αφού αντλούν την θεματολογία τους από μεταγενέστερα ιστορικά γεγονότα. Τα δύο αφορούν τον Μακεδονικό αγώνα (1904-1908 επίσημη χρονολογία), ενώ το τρίτο αφορά τον πόλεμο της Αλβανίας (1940).

Το τραγούδι «Σηκώνομαι πρωί πρωί» στιχουργικά συναντάται την περιοχή των Γιαννιτσών και της ευρύτερης κεντρικής Μακεδονίας όμως με διαφορετική μουσική από αυτήν της παρούσας καταγραφής. Στην καταγραφή από τον κ. Χρήστο Μπουγούδη το τραγούδι τραγουδιέται με χαρακτηριστική Καρυώτικη μελωδία που θυμίζει κάποιες άλλες Καρυώτικες καταγραφές, όπως «Το κάστρο τις Ωριάς» και «Μαύρα μου χελιδόνια». Παρόλα αυτά εντοπίζονται αρκετές διαφορές σε ότι αφορά την μελωδία. Πιθανολογείται ότι φτάνοντας οι Καρυώτες στα Γιαννιτσά, μαζί με άλλους προσφυγικούς πληθυσμούς (Πόντιους, Μικρασιάτες, Ανατολικοθρακιώτες), οι Καρυώτες ήρθαν πιο κοντά με τον Εντόπιο πληθυσμό της πόλης γιατί και οι δύο υπέστησαν τις συνέπειες του Βουλγαρικού επεκτατισμού²⁶⁴. Ίσως αυτός να είναι ο λόγος που οικειοποιήθηκαν τον στίχο και έβαλαν δική τους μουσική που ταιριάζει με τα δικά τους παραδοσιακά ακούσματα, ώστε να ικανοποιήσουν και τον δικό τους ευσεβή πόθο μιας μελλοντικής απελευθέρωσης των δικών τους περιοχών. Το συγκεκριμένο τραγούδι αναφέρεται στον Κώστα Γαρέφη, ο οποίος έδρασε στην περιοχή της Αριδαίας ως αρχηγός μιας ομάδας Μακεδονομάχων με απώτερο σκοπό την απελευθέρωση και την προστασία της περιοχής. Ο Καπετάν Κώστας Γαρέφης σκοτώθηκε στις 24 Αυγούστου 1906. Μετά τον θάνατο του Γαρέφη, αρχηγός στην ομάδα των παλληκαριών του ανέλαβε ο δικός μας γνώριμος Αρχιμανδρίτης Νίκανδρος Παπαϊωάννου (βλ. αντίστοιχο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας), οποίος και κατάφερε να απελευθερώσει την Αριδαία το 1912.

Εικόνα 23: Ο Κωνσταντίνος Γαρέφης και τα Παλληκάρια του (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών).

²⁶⁴ Από προφορική μαρτυρία του κ. Αθανασίου Μανούδη.

Το δεύτερο τραγούδι «Ένα Σαββάτο βράδυ» αναφέρεται επίσης στον Μακεδονικό αγώνα, αφού τοποθετεί την δράση στην περιοχή των Γιαννιτών, μιας και πετούν το σώμα του νεκρού Αντώνη «στης Σκύδρας τα νερά», μιας κωμόπολης που βρίσκεται πολύ κοντά στα Γιαννιτά. Ένας τοπικός Ήρωας, Μακεδονομάχος είναι ο Αντώνης Μίγγας, στενός συνεργάτης και πρωτοπαλλήκαρο του Μακεδονομάχου Τέλου Άγρα (Αγαπήνου), ο οποίος απαγχονίστηκε μαζί με τον Άγρα στην Καρυδιά Πέλλας το 1907 από τους Βούλγαρους κομιτατζήδες. Πολύ πιθανόν το τραγούδι να αναφέρεται σε αυτόν τον Ήρωα και να πληροφορεί την μητέρα του για τον χαμό του.

Το τρίτο τραγούδι «Στις Αλβανίας τα βουνά» αφορά τον πόλεμο στο Αλβανικό μέτωπο, όπου πολλοί Καρυώτες πήραν μέρος και αρκετοί ήταν αυτοί που έδωσαν την ζωή τους για την υπεράσπιση των πατριών εδαφών, ενώ υπήρξαν και αρκετοί ανάπηροι πολέμου. Ένα τέτοιο σημαντικό γεγονός δεν μπορούσε να αφήσει ασυγκίνητους τους Καρυώτες και προέκυψε το συγκεκριμένο τραγούδι. Παρακάτω παρατίθενται τα ονόματα Καρυωτών στρατιωτών που έχασαν την ζωή τους στο Αλβανικό μέτωπο:

Μπεκιάρης Γεώργιος του Σιδέρη. 90^ο Σύνταγμα Πεζικού (Λοχίας). Γεννήθηκε το 1906, κάτοικος Γιαννιτών. Φονεύθηκε στο ύψωμα 1480 [ίβα], στις 15 Νοεμβρίου 1940.

Τσιρικούδης Χρήστος του Γεωργίου. 68^ο Σύνταγμα Πεζικού. Γεννήθηκε το 1919, κάτοικος Γιαννιτών. Φονεύθηκε στο ύψωμα 1776 [Πουπάτη], στις 22 Δεκεμβρίου 1940.

Πουλίδης Ιωάννης του Ιωάννη. 65^ο Σύνταγμα Πεζικού. Γεννήθηκε το 1911, κάτοικος Γιαννιτών. Φονεύθηκε στα Τρία Αυγά, στις 14 Ιανουαρίου 1940.

Τορλόζης Δημήτριος του Μιλτιάδη. 65^ο Σύνταγμα Πεζικού. Γεννήθηκε το 1918, κάτοικος Γιαννιτών. Φονεύθηκε στο ύψωμα 1736 [Κοιλάδα Τομορίτσα], στις 13 Φεβρουαρίου 1941.

Χατζόπουλος ή Χατζηαντωνίου Αντώνιος του Παύλου. 3^ο Σύνταγμα Αντιαεροπορικού Πυροβολικού. Γεννήθηκε το 1916, κάτοικος Γιαννιτών. Φονεύθηκε στην Λάρισα σε αεροπορικό βομβαρδισμό, στις 15 Απριλίου 1941.²⁶⁵

²⁶⁵ Οι πληροφορίες για τους πεσόντες στο Αλβανικό μέτωπο αντλήθηκαν από το επίσημο βιβλίο της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού «ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΝΕΚΡΟΙ ΤΟΥ 1940-1945» και παραχωρήθηκαν από τον κ. Αθανάσιο Μανούδη.

Σηκώνομαι πρωί πρωί ²⁶⁶

(Ωρέ) Σηκώνομαι πρωί πολύ πρωί τρεις ώρες πριν να φέξει
(Ωρέ) σηκώνομαι και ντύνομαι
[(Ωρέ) σηκώνομαι και ντύ (ωρέ) [και ντύ]νομαι] και τ' άρματα μου ζώνω
(Ωρέ) και παίρνω δίπλα τα βουνά
[(Ωρέ) και παίρνω δίπλα τα (ωρέ) [τα] βουνά] δίπλα τα κορφοβούνια
(Ωρέ) βρίσκω λημέρι αντάρτικο
[(Ωρέ) βρίσκω λημέρι αντά (ωρέ) [αντά]ρτικο] τον Κώστα καπετάνιο
(Ωρέ) βρίσκω τον Κώστα (ν) αρχηγό
[(Ωρέ) βρίσκω τον Κώστα (ν) α (ωρέ) [(ν) α]ρχηγό] βαριά τραυματισμένο
(Ωρέ) σήκω βρε Κώστα (ν) αρχηγέ
[(Ωρέ) σήκω βρε Κώστα (ν) α (ωρέ) [(ν) α]ρχηγέ] σήκω να πολεμήσεις
(Ωρέ) και 'γώ σας λέω δεν μπορώ
[(Ωρέ) και 'γώ σας λέω δεν (ωρέ) [δεν] μπορώ] και 'σεις μου λέτε σήκω
(Ωρέ) για πιάστε με να σηκωθώ
[(Ωρέ) για πιάστε με να ση (ωρέ) [να ση]κωθώ] και βάλτε με να κάτσω
(Ωρέ) και δώστε μου το μάνλιχερ
[(Ωρέ) και δώστε μου το μα (ωρέ) [το μά]νλιχερ²⁶⁷] να το πικρολαλήσω
(Ωρέ) να κάνω τα βουνά να κλαίν'
[(Ωρέ) να κάνω τα βουνά (ωρέ) [βουνά] να κλαίν'] τα έλατα να τρίζουν
(Ωρέ) και τις ψηλοβουνοκορυφές
[(Ωρέ) και τις ψηλοβουνοκο (ωρέ) [κο]ρυφές] κι αυτές ν' αναστενάζουν
(Ωρέ) σαν πάτε στην μανούλα μου
[(Ωρέ) σαν πάτε στην μανού (ωρέ) [μανού]λα μου] μην πείτε την αλήθεια
(Ωρέ) να πείτε πως παντρεύτηκα
[(Ωρέ) να πείτε πως παντρέ (ωρέ) [παντρε]ύτηκα] και είμαι παντρεμένος
(Ωρέ) κάνω την Τζένα πεθερά
[(Ωρέ) κάνω την Τζένα πε (ωρέ) [πε]θερά] το Πάικο για γυναίκα
(Ωρέ) και τις ψηλοβουνοκορυφές
[(Ωρέ) και τις ψηλοβουνοκο (ωρέ) [κο]ρυφές] αδέρφια κι αζαδέρφια
(Ωρέ) γειά σας χαράς ρε παιδιά

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: A1 A2 B1 με αντίστιχη μουσική δομή αβγ.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Τριμίστιχη στροφή

²⁶⁶ Παραλλαγή του τραγουδιού εμφανίζεται στο βιβλίο: Πασχούδη, Μαρία Χρ. *Ο Μακεδονικός Αγώνας και το Δημοτικό Τραγούδι του*. σελ. 56. και Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. σελ. 145.

²⁶⁷ Mannlicher-Schönauer (Μάνλιχερ-Σέναουερ): τύπος επαναληπτικού τυφεκίου, με περιστροφικό γεμιστήρα που σχεδιάστηκε το 1903 και παρήχθη το 1907 από τη Steyr-Mannlicher για τον Ελληνικό Στρατό. Αποτέλεσε το βασικό όπλο του Ελληνικού Στρατού κατά την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων του 1912-1913. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Σαζανίδης, Χρήστος. *Τα όπλα των Ελλήνων*. (Θεσσαλονίκη: Μαϊάνδρος, 1995).

Σηκώνομαι πρωί πρωί

Ηχογράφηση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

(Ω-ρε) ση-κώ - νο-μαι πρω - ί πο-λύ πρω-ί

τρεί - εις ώ - ρες πρι - ν να φέ - ε - ξει

(ω - ρε) ση - κώ - ω νο - μαι και ντύ - νο - μαι

Διατονικός τρόπος του Λα από Ρε

Καθαρός στίχος

Σηκώνομαι πρωί πολύ πρωί τρεις ώρες πριν να φέξει
σηκώνομαι και ντύνομαι και τ' άρματα μου ζώνω
και παίρνω δίπλα τα βουνά δίπλα τα κορφοβούνια
βρίσκω λημέρι αντάρτικο τον Κώστα καπετάνιο
βρίσκω τον Κώστα αρχηγό βαριά τραυματισμένο
σήκω βρε Κώστα αρχηγέ σήκω να πολεμήσεις
και 'γώ σας λέω δεν μπορώ και 'σεις μου λέτε σήκω
για πιάστε με να σηκωθώ και βάλτε με να κάτσω
και δώστε μου το μάνλιχερ να το πικρολαλήσω
να κάνω τα βουνά να κλαίν' τα έλατα να τρίζουν
και τις ψηλοβουνοκορυφές κι αυτές ν' αναστενάζουν
σαν πάτε στην μανούλα μου μην πείτε την αλήθεια
να πείτε πως παντρεύτηκα και είμαι παντρεμένος
κάνω την Τζένα πεθερά το Πάϊκο για γυναίκα
και τις ψηλοβουνοκορυφές αδέρφια κι αζαδέρφια
γιά σας χαράς ρε παιδιά

Ενα Σαββάτο βράδυ

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητικούδης
Γιαννιτσά, 28/10/2018

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

ΕΝΑ ΣΑΒΒΑΤΟ ΒΡΑΔΥ

Ένα Σαββάτο βράδυ μια Κυριακή πρωί
Σκότωσαν τον Αντώνη τ' ολόκαλο παιδί
Τον βάλανε στο κάρο κι απάνω κοπριά
Πήγανε και τον ρίξανε στις Σκύδρας τα νερά
Οι φίλοι του Αντώνη τον εγνωρίσανε
Τρέξανε στην μανούλα του το (ι) 'μολογήσανε
Τι κάθεσαι κυρά μου δεν πας στον ποταμό
Να ιδείς τον γιό σ' Αντώνη τον έχουνε νεκρό

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: AB με αντίστοιχη μουσική δομή αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκατρισύλλαβος
Δίστιχη στροφή

Της Αλβανίας τα Βουνά

Ηχογράφιση:
Βασίλειος Μητκούδης
Γιαννιτσά, 18/08/2022

Τραγούδι:
Χρήστος Μπουγούδης

Της Αλ-βα - νί - ας τα βου-νά μες τις ψη - λές χα-ρά - δρες

πολ - λά κορ - μά - κια πέ - σα-νε κι κλά-ψαν' οι μα-νά - δες

Διατονικός τρόπος του Ρε

ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΤΑ ΒΟΥΝΑ

Της Αλβανίας τα βουνά μες τις βαθιές χαράδρες
Πολλά κορμάκια πέσανε κι κλάψαν οι μανάδες
Μανάδες που 'χατε παιδιά στον πόλεμο σταλμένα
Να μην τα περιμένετε γιατί 'ναι σκοτωμένα
Επήρα πένα και χαρτί και κάθισα να γράψω
Θυμήθηκα την μάνα μου και μου 'ρχεται να κλάψω
Μήπως δεν έχω αδερφή μήπως δεν έχω μάνα
Να πλένω το μαντήλι μου μέσα στην караβάνα
[Μανάδες που 'χατε παιδιά στον πόλεμο σταλμένα]
[Να μην τα περιμένετε γιατί 'ναι σκοτωμένα]

Το τραγούδι εμφανίζει ποιητική δομή: ΑΒ με αντίστιχη μουσική δομή αβ.
Ποιητικό Μέτρο: Ιαμβικός Δεκαπεντασύλλαβος
Δίστιχη στροφή

3.5. Μουσικολογικές παράμετροι στα δημοτικά τραγούδια των Καρυών

3.5.1. Ποιητικά Μέτρα και στιχουργική

Στα τραγούδια των Καρυωτών ο δεκαπεντασύλλαβος στίχος είναι πολύ συνηθισμένος και πιο συγκεκριμένα σε 37 από τα 66 τραγούδια που διασώζεται η μουσική τους έχουμε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο δεκαπεντασύλλαβος είναι ο βασικότερος και πιο συχνά εμφανιζόμενος στίχος στην Ελληνική δημοτική ποίηση²⁶⁸. Είναι γνωστό ότι το Ιαμβικό μέτρο σχηματίζεται από την διαδοχή άτονης και τονιζόμενης συλλαβής (τονίζονται οι ζυγές συλλαβές), ενώ το Τροχαϊκό μέτρο σχηματίζεται από την διαδοχή τονισμένης και άτονης συλλαβής (τονίζονται οι μονές συλλαβές)²⁶⁹. Συγκεκριμένα, τα παραπάνω Καρυώτικα τραγούδια με δεκαπεντασύλλαβο στίχο έχουν Ιαμβικό μέτρο (με τομή στην όγδοη συλλαβή), ενώ εντοπίζονται 9 τραγούδια με Ιαμβικό οκτασύλλαβο, 5 τραγούδια σε Ιαμβικό δεκατρισύλλαβο (με τομή στην έβδομη συλλαβή), 5 σε Τροχαϊκό οκτασύλλαβο, και κάποια με διαφορετική μετρική δομή το κάθε ένα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ιαμβικός και Τροχαϊκός Δεκαπεντασύλλαβος έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα και συναντώνται στις αρχαίες τραγωδίες²⁷⁰. Επιπλέον, επιβεβαιώνεται ότι ο ρυθμός του καλαματιανού που συναντάται σε πολλά τραγούδια σε όλο τον Ελλαδικό χώρο, ήταν και ο ρυθμός που απαγγέλλονταν τα Ομηρικά Έπη²⁷¹. Τέλος, ο όρος συρτός συναντάται σε ευρήματα της αρχαιότητας, για παράδειγμα επιγραφές του 1^{ου} αι. μ.Χ.²⁷².

3.5.2. Τσακίσματα

Στα τραγούδια των Καρυωτών εντοπίζονται αρκετές περιπτώσεις που χρησιμοποιούνται τσακίσματα, δηλαδή, επαναλήψεις συλλαβών, λέξεων, ημιστιχίων, στίχων του καθαρού στίχου του ποιήματος ή προσθήκες επιφωνημάτων, συλλαβών, λέξεων και στίχων ξένων προς τον καθαρό στίχο του ποιητικού κειμένου²⁷³. Στο βιβλίο του Μ. Λουλουδόπουλου καταγράφεται ο καθαρός στίχος του ποιήματος, χωρίς τσακίσματα. Στις μεταγενέστερες μουσικές καταγραφές συναντάμε πληθώρα διαφορετικών τσακισμάτων σε πολλά από τα τραγούδια που έχει καταγράψει χωρίς τσακίσματα ο Μ. Λουλουδόπουλος. Τσακίσματα που εμφανίζονται στα Καρυώτικα τραγούδια είναι²⁷⁴:

Α) Επανάληψη συλλαβών (π.χ. Παύλιο [λιο] ντιουλγκερουδι μου, κ.α.)

Β) Επανάληψη λέξεων (π.χ. Μπαίρια μου ψηλά ψηλά, Παλληκάρια μ' ίσα ίσα, Θέριζε 'Ιάννω θέριζε, κ.α.)

Γ) Επανάληψη ημιστιχίων

(π.χ. Δώδεκα χρόνια έκανα σε μια χήρα Βουλγάρα [σε μια χήρα Βουλγάρα]

ή Μια μάνα μια κακιά μάνα τον γιό της καταριέται [τον γιό της καταριέται]

²⁶⁸ Κυριακίδης, Στίλπων Π. *Το δημοτικό τραγούδι: συναγωγή μελετών*. σελ. 112.

²⁶⁹ Baud-Bovy, Samuel. *Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι*. σελ. 2.

²⁷⁰ Ανωγειανάκης, Φοίβος. *Ελληνικά Λαϊκά μουσικά όργανα*. σελ. 25.

²⁷¹ ό.π. σελ. 25. και Baud-Bovy, Samuel. *Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι*. σελ. 7. και Georgiades, Thrasyboulos. *Der griechische Rhythmus*. σελ. 98-110.

²⁷² Baud-Bovy, Samuel. *Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι*. σελ. 7-8.

²⁷³ Καϊμάκης, Ιωάννης Β., και Κοκκάλας Σταύρος Γ. *Δημοτικά Τραγούδια από το Βαλτέτσι Αρκαδίας*. σελ. 44.

²⁷⁴ Οι εμφανίσεις τσακισμάτων στις ακόλουθες μορφές έχουν βασιστεί στους: Themelis, Dimitris. *Charakteristika der rhythmik und metrik in der griechischen Volksmusik*. και Καϊμάκης, Ιωάννης Β., και Κοκκάλας Σταύρος Γ. *Δημοτικά Τραγούδια από το Βαλτέτσι Αρκαδίας*.

ή Μια μάνα είχε δυο παιδιά στον πόλεμο σταλμένα [στον πόλεμο σταλμένα]
ή Μπουμπά κι γιόν ουσκότωναν μέσα στην Αϊ Τριάδα (ια)[μέσα στην Αϊ Τριάδα (ια)],
κ.α.)

Δ) Επανάληψη στίχου

(π.χ. Είμασταν πέντε εξ' νταήδες [είμασταν πέντε εξ' νταήδες]
ή Γιώργης την Στάνω αϊγάπησεν [Γιώργης την Στάνω αϊγάπησεν]
ή Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί (μαρι) [Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί]
ή Ντόντο μου κι (όι) Ντοντούδα μου [Ντόντο μου κι (όι) Ντοντούδα μου], κ.α.)

Ε) Προσθήκη επιφωνημάτων και συμφώνων ξένων προς τον καθαρό στίχο

(π.χ. (ια), (ι), (μαρι), (μπρόι), (μπρόι μπρο), (ωρέ), (ν), (νγκ), (γ), κ.α.)

ΣΤ) Προσθήκη λέξεων και ονομάτων ξένων προς τον καθαρό στίχο (π.χ. (μούλιου μ'),
(Παύλιο), (Θόδωρε χόλαμ' Θόδωρα), (Λένω ρούσα η Λένω μ'), (Μπέλου Ράντι), κ.α.)

Ζ) Προσθήκη στίχων ξένων προς τον καθαρό στίχο

(π.χ. Θόδωρα πάνει για νιρό (Θόδωρα χόλαμ' Θόδωρα)
ή Καλή κυρά μου Παναγιά (καλενου Ράντω ντιουλμπέρου)
ή Καλοσόρ'σιν υ Αϊ Δημήτρης (κι οϊ μάλι ράντιλι Μπέλου Ράντι)
ή Παύλιο μ' τα 'ουβάλια σ' τα καλα (Παύλιο [λιο] ντιουλγκερούδι μου), κ.α.)

Πολλές φορές, εμφανίζονται τσακίσματα στο τέλος κάποιων στίχων προκειμένου να συμπληρώσουν την μετρική τους υπόσταση. Για παράδειγμα:

Σταθείτε караβίτσια μου [Σταθείτε караβίτσια μου]
Κι εσείς караβοκύρδες μου [Κι εσείς караβοκύρδες μου]
(ν) Αυτόν τον νιον (ν) απου 'χετι [(ν) Αυτόν τον νιον (ν) απου 'χετε]
Το νιό το παλληκάρι (ια) [Το νιό το παλληκάρι (ια)]
Χίλια δίνω να τουν ιδώ [Χίλια δίνω να τουν ιδώ]
Κι δύο να τον σμπουριάζω γώ [Κι δύο να τον σμπουριάζω γώ]
... (βλ. σελ. 109)

Άλλες φορές, στα τραγούδια παραλείπονται τσακίσματα προκειμένου να προστεθούν επιπλέον συλλάβες στον καθαρό στίχο (συνήθως κτητικές, προσωπικές αντωνυμίες ή άρθρα). Για παράδειγμα:

Βρε (γι) έβγα (γι) έβγα μάνα μου να ιδείς τον υιός απού 'ρχεται
Να ιδείς τον γιός απού 'ρχεται με τ' πέρδικα στα χέρια (ιά)
Να στρώνει πέντε στρώματα δέκα μαξιλαράκια (ιά)
Να πέρν' τον γιό με τ' άρματα (ν) κόρη με τα στολίδια (ιά)
... (βλ. σελ. 80)

Ντόντο μου κι (όι) Ντοντούδα μου [Ντόντο μου κι (όι) Ντοντούδα μου]
Βάκλα και караγκιόζου (ια) [Βάκλα και караγκιόζου (ια)]
Π' αϊγάπες Τούρκον και Ρωμιό [Π' αϊγάπες Τούρκον και Ρωμιό]
Τον Τούρκο δίνειχ'ς φίλημα [Τον Τούρκο δίνειχ'ς φίλημα]
Κι απ' τον Ρωμιό βασιλικόν [Κι απ' τον Ρωμιό βασιλικό]
Βασιλικέ μου πράσινε [Βασιλικέ μου πράσινε]
Κι μοσκεναθραμένε (ια) [Κι μοσκεναθραμένε (ια)]
... (βλ. σελ. 111)

Σταθείτε караβίτσια μου [Σταθείτε караβίτσια μου]
Κι εσείς караβοκύρδες μου [Κι εσείς караβοκύρδες μου]

(v) Αυτόν τον νιον (v) απου ‘χετι [(v) Αυτόν τον νιον (v) απου ‘χετε]
Το νιό το παλληκάρι (ια) [Το νιό το παλληκάρι (ια)]
Χίλια δίνω να τουν ιδώ [Χίλια δίνω να τουν ιδώ]
Κι δύο να τον σμπουριάξω ιγώ [Κι δύο να τον σμπουριάξω ιγώ]
Κι αμέτρητα λογάρια (ια) [Κι αμέτρητα λογάρια (ια)]
... (βλ. σελ. 109)

Επίσης, συχνά παρατηρείται η προσθήκη συμφώνων, ξένων προς τον καθαρό στίχο, στην αρχή του στίχου όταν αυτός ξεκινάει με φωνήεν. Για παράδειγμα:

(v) Υ Γιώργης κι η Γιώργαινα παντρεύουν τον υιό τους
Κι τι χαρίτσα που ‘κανε μι ‘ννια ζυγές νταγούλια
(v) Όλον τον κόσμο κάλεσαν κι όλη την συγγινοίς του
Τον Γιάβα μας δεν κάλεσαν τον πρώτο μεσ’ στο χώρι
Κι Γιάβας πάειν’ ακάλεστος σαν μήλο μαραμένος
(v) Ήρθες Γιάβα καλώς ήρθες κάτσε να σε φιλέψου
Φέρτε κρασί με τον κουβά ρακί με την ντουλούμπου
Τον Ν’αβα να καλέσουμι τον πρώτο νε στην χώρι
Δεν ήρθα ιγώ για φάει πιεί κι ουδέ για το ρακί σας
(v) Ήρθα να σφάξω τον γαμπρό την νύφη σας να πάρω

ή (v) Αυτόν τον νιον (v) απου ‘χετι [(v) Αυτόν τον νιον (v) απου ‘χετε] ...

ή (v) Άλεθε μύλε μ’ (v) άλεθε τος κούρβας το κορμούδι ...

ή (v) Άσε με Γιάννη μ’ άσε με (v) εμένα το σακάτη ...

ή (v) Όλα αναλούν κι τρέχουν (ια) [(v) Όλα αναλούν κι τρέχουν (ια)] ...

κ.α.

3.5.3. Τριημίστιχη στροφή

Σε αρκετά Καρυώτικα τραγούδια εντοπίζεται η χρήση της τριημίστιχης στροφής, όπου πραγματοποιείται πρόωρη αναφορά του επόμενου ημιστιχίου μαζί με τον προηγούμενο στίχο, με κάθε τριημίστιχη στροφή να αποτελεί μία μελωδική φράση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το πρώτο ημιστίχιο του κάθε στίχου (εκτός από τον πρώτο στίχο) να τραγουδιέται δύο φορές²⁷⁵. Η τριημίστιχη στροφή εντοπίζεται σε πολλά τραγούδια τόσο της ηπειρωτικής Ελλάδας, όσο και νησιωτικής²⁷⁶. Σύμφωνα με την άποψη του Samuel Baud-Bovy, η τριημίστιχη στροφή ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι μέσω των τριών ημιστιχιών η μελωδική φράση τελειώνει όχι σε άτονη, αλλά σε τονιζόμενη συλλαβή²⁷⁷. Ένα χαρακτηριστικό Καρυώτικο τραγούδι στο οποίο γίνεται χρήση της τριημίστιχης στροφής είναι το παρακάτω:

Το βλέπ’ς εκείνο το βουνό το κορφανταριασμένο
Που ‘χει ανταρούλα στην κορφή
[Που ‘χει ανταρούλα στην κορφή] και κατεχνιά στον κάμπο

²⁷⁵ Καϊμάκης, Ιωάννης Β., και Κοκκάλας Σταύρος Γ. *Δημοτικά Τραγούδια από το Βαλτέτσι Αρκαδίας*. σελ. 41.

²⁷⁶ Baud-Bovy, Samuel. *Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι*. σελ. 27.

²⁷⁷ ό.π. σελ. 27. Σημαντικές παρατηρήσεις για την τριημίστιχη στροφή των κλέφτικων τραγουδιών της Πίνδου εντοπίζονται στο βιβλίο: Κατσανεβάκη, Αθηνά. *Βλαχόφωνα και Ελληνόφωνα τραγούδια της Περιφέρειας Βορείου Πίνδου: Ιστορική-Εθνομουσικολογική Προσέγγιση: Ο Αρχαϊσμός τους και η σχέση τους με το ιστορικό υπόβαθρο (Μέρος Α’)*. Κώστας Μόσχος (επιμ.). Αθήνα: Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής & Ακουστικής – Κέντρο Μουσικής Τεκμηρίωσης 1998-2014, © έντυπη έκδοση Αθήνα 2017.

(ν) Εκεί κοιμάται μια ξανθιά
[(ν) Εκεί κοιμάται μια ξανθιά] μιας χήρας θυγατέρα
Το πώς να της ξυπνήσουμε
[Το πώς να της ξυπνήσουμε] το πώς να της το ειπούμε
Ξύπνα καημένη Αναστασιά
[Ξύπνα καημένη Αναστασιά] ξύπνα και μην κοιμάσαι
Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά
[Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά] να σβήσεις το λιχνάρι
Γιατί μας πήρε η χαραυγή
[Γιατί μας πήρε η χαραυγή] το δόλιο μεσημέρι
Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά
Πώς να σηκωθώ λεβέντη μου και πώς να (ι) 'μολογήσω
(Ωρέ) μπλεχτήκαν τα μαλλάκια μου
[Μπλεχτήκαν τα μαλλάκια μου] μαζί με τα δικά σου
[Ξύπνα να ανάψεις την φωτιά]

3.5.4. Μουσικοί τρόποι

Στα τραγούδια που μελετήθηκαν συναντάμε πληθώρα μουσικών τρόπων, με επικρατέστερο τον Διατονικό τρόπο του Ρε, ενώ συχνά συναντώνται ο Διατονικός τρόπος του Ντο, ο Χρωματικός τρόπος του Ρε, ο Διατονικός τρόπος του Μι και ο Διατονικός τρόπος του Σολ.

3.5.5. Ρυθμικό μέτρο

Τα τραγούδια που μελετήθηκαν εμφανίζουν μεγάλη ποικιλία ρυθμικών μέτρων. Πιο συχνά εντοπίζουμε τραγούδια σε ελεύθερο μέτρο (επιτραπέζια), ενώ αμέσως μετά εντοπίζονται τα τραγούδια σε 6/8 (3+3) με χορό τον ζωναράδικο και τον τριπόδη («Μπάτι κουρίτσια στου χουρό»). Επίσης συναντάμε ρυθμικά μέτρα όπως 7/8 (2+2+3 και 3+2+2) με χορούς τον συγκαθυστό και τον συρτό, 5/8 (3+2) με χορό την μπαϊντούσκα, 2/4 με χορό τον καστρινό και 3/4.

3.5.6. Μελωδικοί τύποι

Στα Καρυώτικα παραδοσιακά τραγούδια παρατηρείται πληθώρα διαφορετικών μελωδικών τύπων. Σε ότι αφορά τα χορευτικά τραγούδια παρατηρείται ότι δύο από τους μελωδικούς τύπους χρησιμοποιούνται σε περισσότερα από ένα μόνο τραγούδι. Σε ότι αφορά τα τραγούδια ελεύθερου μέτρου (επιτραπέζια), παρατηρείται ότι πολλά από αυτά χρησιμοποιούν κοινούς μελωδικούς τύπους.

Συγκεντρωτικός Πίνακας των Καρυώτικων Τραγουδιών

Αρ.	Πρώτη Καταγραφή (Μ. Λουλοδοόπουλος)	Δεύτερη Καταγραφή (Α. Μανούδης)	Τρίτη Καταγραφή (Β. Μητκούδης)
1.	Άρχεψε γλώσσα μ' να λαλείς	Εψές είδα στον ύπνο μου	
2.	Βασίλεψεν πουλάκι μου	Βασίλεψεν πουλάκι μου	
3.	Βγαίνει η νύφ' 'πο το λουτρό	Βγαίνει η νύφ' 'πο το λουτρό	
4.	Βουλγαροπούλα θέριζε	Θέριζε 'Ιάννω θέριζε	Θέριζε 'Ιάννω θέριζε
5.		Γιώργης την Στάνω αϊγάπησεν	
6.	Γραμματικός εκάθονταν	Γραμματικός εκάθονταν	
7.			Ένα Σαββάτο βράδυ μια Κυριακή πρωί
8.	Παν τα πουλούδια στην βοσκή	Παν' τα πουλούδια στην βοσκή Πάγω κι 'γώ κι μαύρος μου	
9.	Διώχνε με μάνα μ' διώχνε με	Μια μάνα μια παλιόμανα τον γιο της καταριέταν	Μια μάνα μια κακιά μάνα τον γιό της καταριέται
10.	Θοδώρα μας 'μάθησκει να φέρ' νερό Σταμούλα 'δω Σταμούλα 'κει	Θόδωρα πάνει για νιρό	
11.		Καλή γριά μου Παναγιά	
12.	Καληνύτσα μου	Καληνύτσα μου	
13.	Μια καλογρίτσα περπατεί	Μια καλογρίτσα περπατεί	Μια καλογρίτσα περπατεί
14.	Καλοσόρ'σιν υ Αϊ Δημήτρης	Καλοσόρ'σιν υ Αϊ Δημήτρης	Καλοσόρ'σιν υ Αϊ Δημήτρης
15.	Μια παπαδιά μια καλογριά μια σταυροφιλημένη		Κάποτε ήμουνα πουλί και μ' αγαπούσανε πολλοί
16.		Κι όλα τα 'λάφια στο βουνό	
17.		Κλαίνε τα χάνια για αλόγα	
18.	Μάνα κι υιός εμάλωναν για μια Βουλγαροκόρη	Μάνα κι γιός ουμάλωναν για μια Βουλγαροπούλα	
19.			Μάνα σου λέω δεν μπορώ τους Τούρκους να δουλεύω
20.	Άσπρα μου περιστέρια από τον τόπο μου	Μαύρα μου χελιδόνια από την Αραπιά	
21.		Μένα να βγω 'μένα να ιδώ	

22.			Μια μάνα είχε δυο παιδιά στον πόλεμο σταλμένα
23.		Μπαϊρια μου ψηλά ψηλά κι χαμηλοί μου κάμποι	
24.			Μπάτι κουρίτσια στου χουρό
25.		Μπουμπά κι γιόν ου σκότωναν	
26.		Υ Γιώργης κι η Γιώργαινα παντρεύουν τον υιό τους	
27.		Ντόντο μου κι Ντοντούδα μου	
28.	Του Κίτσου η μάνα κάθονταν αντίκρυ στο ποτάμι	Ξεβήκαν οι θαλασσιανοί και κλείσαν τα μπουγάζια	
29.		Ο Γιαννάκας	Ο Γιαννάκας
30.	Ο Γιάννης και ο Δράκοντας	Ο Γιάννης και ο Δράκοντας	Ο Γιάννης και ο Δράκοντας
31.		Παλληκάρια μ' ν' ίσα ίσα	Παλληκάρια μ' ν' ίσα ίσα
32.			Παράδες θέλω μάνα μου
33.		Παύλιο μ' τα 'ουβάλια σ' τα καλά	
34.		Πε' τον κόρη μ' να 'ρχεται	
35.	Πέντε έξ' νταήδες		Πέντε έξ' νταήδες
36.			Που ήσαν ξένε μ' τον χειμώνα
37.			Κάτω στην Ροΐδου στην Ροΐδοπούλα
38.			Σ' όλες τ'ς αυλίτσες
39.		Σαν της Ωριάς το κάστρο	Σαν της Ωριάς το κάστρο
40.		Σήκω ν' άντρα μ' να πας στο χωράφι	Σήκω ν' άντρα μ' να πας στο χωράφι
41.			Σηκόνομαι πρωί πρωί
42.	Μια κόρη δεν τραλούδησε	Σταθείτε караβίτσια μου	
43.	Στην πέτρα στην ριζόπετρα	Στην πέτρα στην ριζόπετρα	
44.			Σύρε μάνα πες τον Γιάννη
45.	Τρί' αδερφάκια κάθονταν	Τα δύο τα 'δέρφια τα καλά	
46.			Της Αλβανίας τα βουνά

47.		Τι όμορφος γιανίτσαρος	
48.			Το βλέπ'ς εκείνο το βουνό
49.	Το μικρό Βλαχόπουλο	Το μικρό Βλαχόπουλο	Το μικρό Βλαχόπουλο
50.	Το παναγύρ ήταν πολύ και ο τόπος ήταν λίγος	Το παναϋρ ήταν πολύ κι ο τόπος ήταν λίγος	Το παναϋρ ήταν πολύ κι ο τόπος ήταν λίγος
51.	Μάλιμ' του πρώτου το προζύμ'	Μάλιμ' του πρώτου το προζύμ'	
52.	Τρέχουν οι βρύσες τρέχουν τα νιρά	Τρέχουν οι βρύσες τρέχουν τα νιρά	
53.	Κι όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά	Κι όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά	
54.	Μαρί κυρά συμπέθερα	Μαρί κυρά συμπέθερα	
55.	Βρε έβγα έβγα μάνα μου	Βρε έβγα έβγα μάνα μου	
56.	Του πρώτου τ' άστρου τ' ουρανού	Του πρώτου τ' άστρου τ' ουρανού	
57.	Άλεθε μύλε μ' άλεθε τος κούρβας το κορμούδι	Άλεθε μύλε μ' άλεθε τος κούρβας το κορμούδι	
58.		Τρεις λυγερές τρεις λυγερές	Τρεις λυγερές τρεις λυγερές
59.		Τρία κουρτούδια	Τρία κουρτούδια
60.	Δώδεκα χρόνια έχω 'γω κλέφτης και καπετάνος	Τρώτε και πίντε φίλοι μου	Τρώτε και πίντε φίλοι μου
61.	Δώδεκα χρόνια δούλεψα σε μια χήρα Βουλγάρα	Δώδεκα χρόνια έκανα σε μια χήρα Βουλγάρα	Δώδεκα χρόνια έκανα σε μια χήρα Βουλγάρα
62.	Χριστούγεννα πρωτούγεννα πρώτη γιορτή του χρόνου	Χριστούγεννα πρωτούγεννα πρώτη γιορτή του χρόνου	Χριστούγεννα πρωτούγεννα πρώτη γιορτή του χρόνου

Αυτοεθνογραφικά στοιχεία

Ως αυτοεθνογραφία ορίζεται μία μορφή εθνογραφικής έρευνας κατά την οποία ο εκάστοτε ερευνητής συνδυάζει προσωπικά βιώματα με πολιτιστικά, κοινωνικά κ.α. δεδομένα, όταν ο ίδιος αποτελεί μέλος της κοινότητας την οποία μελετά²⁷⁸. Είναι δηλαδή «εθνογραφία εκ των έσω» και ασχολείται με την κριτική παρατήρηση των προσωπικών εμπειριών και την σύνδεση τους με το πολιτιστικό και κοινωνικό γίνεσθαι²⁷⁹. Η αυτοεθνογραφία προχωρά πέρα από την αυτοβιογραφία και παρουσιάζει την διάδραση ανάμεσα στον εθνογράφο και στα κοινωνικά και πολιτιστικά και ιστορικά δεδομένα που αυτός βρίσκεται και αλληλεπιδρά²⁸⁰.

Η παρούσα εργασία και οι γνώσεις που αποκόμισα από τα σχετικά μαθήματα με έκαναν να δω με άλλη οπτική μικρές λεπτομέρειες της καθημερινότητας που βίωνα με την γιαγιά μου και τον παππού μου, με τους οποίους μεγαλώσαμε μαζί στο ίδιο σπίτι. Μέσα από το πρίσμα της αυτοεθνογραφίας οφείλω να παραθέσω προσωπικά βιώματα και εμπειρίες που συνειδητοποιώ πως διαμόρφωσαν τις προσωπικές μου επιλογές και τον τρόπο που αντιλαμβάνομαι την παράδοση.

Τα έθιμα πάντα αποτελούσαν ένα κομμάτι που προσεγγίζονταν με σεβασμό από την οικογένεια μου και τηρούνταν με θρησκευτική ευλάβεια. Στα γιορτινά τραπέζια υπήρχαν πάντα παραδοσιακά φαγητά που δεν συναντώνται συχνά και ο παππούς παινευόταν πως η μητέρα του έφτιαχνε τα «φασούλια με αρμιά» και την ριζόπιτα πιο νόστιμα από όλες τις γειτόνισσες. Κάθε χρόνο, του Αϊ Δημήτρη ετοιμάζονταν το τουρσί για να το ανοίξουμε για τα Χριστούγεννα. Την παραμονή των Χριστουγέννων τα «εννιά φαγιά» δεν έλλειπαν από τον τραπέζι και σαν μικρό παιδί ήθελα πάντα να δοκιμάσω πρώτος την «καρβαβίτσα», τα «'ουκάν'κα», τον «καβουρμά» και τα «τζαρούχια»²⁸¹ που τρώγαμε ανήμερα τα Χριστούγεννα.

Στο σπίτι υπάρχουν ακόμη και σήμερα οι παραδοσιακές φορεσιές, η τσουνά της προγιαγιάς και τα πουτούρια που προπάππου, που τα φοράμε ακόμη σε παρελάσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις και μέσα από αυτά δίνεται η αφορμή για να ξαναειπωθούν ιστορίες των κατόχων τους. Από μικρός έβλεπα την ασπρόμαυρη φωτογραφία που τα φορούσε «ν πάππους ν Μήτης»²⁸², μετά ο παππούς μου ο Χρήστος, ο πατέρας μου ο Δημήτρης, ο αδελφός μου ο Χρήστος και σήμερα εγώ.

Το έθιμο που με το πρώτο κόκκινο αυγό αγγίζει η νοικοκυρά το πρόσωπο του παιδιού και λέει «Καλωσόρισες Πασχαλιά με τα κόκκινα τα αυγά» τρεις φορές, ήταν ένα ευχάριστο βίωμα των παιδικών μου χρόνων που η γιαγιά δεν ξεχνούσε ποτέ να μας το κάνει το πρωί της Μ. Πέμπτης και συνειδητοποίησα ότι το ίδιο ακριβώς γινόταν το 1901 στις Καρυές της Ανατολικής Ρωμυλίας μελετώντας το βιβλίο του Μ. Λουλουδόπουλου²⁸³. Η ανάμνηση της γιαγιάς μου να κάθεται με τις γειτόνισσες σε καρέκλες έξω από το σπίτι τα καλοκαιρινά βράδια, να πλέκουν και να λεν «μασάλια»²⁸⁴ και να γελάν συνειδητοποίησα ότι ήταν η Σιντιάνκα των γυναικών στις Καρυές προσαρμοσμένη στα νέα δεδομένα.

²⁷⁸ Denshine, Sally. *Autoethnography*. σελ. 1-3.

²⁷⁹ Hayano, David M. *Auto-Ethnography: Paradigms, Problems, and Prospects*. σελ. 99-104.

²⁸⁰ Denshine, Sally. *Autoethnography*. σελ. 2.

²⁸¹ Παραδοσιακά φαγητά.

²⁸² Ο προπάππους ο Δημήτρης.

²⁸³ Λουλουδόπουλος, Μιλτιάδης. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. σελ. 140.

²⁸⁴ Καρυώτικα αστεία-ανέκδοτα.

Στις Κουνιές, που γίνονταν στο προαύλιο χώρο του σχολείου που ήμουν μαθητής, από μικρό παιδί, ντυμένος με την παραδοσιακή φορεσιά του προπάππου μου, «αβλάντ'ζα²⁸⁵» και θαύμαζα τα «τρανά τα παλ'κάρια να κώθν' ύρα ύρα ν' Κουνιά²⁸⁶» και ανυπομονούσα να μεγαλώσω για να μπορώ να την κουνήσω κι εγώ. Σε χορούς και σε γάμους παρατηρούσα τον τρόπο που χόρευαν οι ηλικιωμένοι και προσπαθούσα να «πιάσω το βήμα» χορεύοντας μαζί τους.

Αργότερα, μεγαλώνοντας ανυπομονούσα να έρθει ευκαιρία να χορέψω παραδοσιακούς χορούς, σε γλέντια και εκδηλώσεις, με αποκορύφωμα τον τσέστο, που χόρευαν όλοι οι άντρες μαζί. Πολύ χαρακτηριστικά θυμάμαι την συμμετοχή μου στο έθιμο της τζαμάλας, όπου επειδή ήμουν μεταμφιεσμένος σαν «Τζαμάλ'» πήγαινα και πείραζα τον κόσμο γιατί κανείς δεν μπορούσε να με αναγνωρίσει. Ακόμη έρχεται στην μνήμη μου η μυρωδιά από τις προβιές που φορούσα, και η αίσθηση του προσώπιου που με εμπόδιζε να δω καθαρά γύρω μου. Δεν θα ξεχάσω, ότι από τον ενθουσιασμό μου, έσπασα το ξύλινο «τοπούζι'» που κρατούσα χτυπώντας το στον δρόμο, πειράζοντας τον κόσμο και τα πόδια των χορευτών.

Στο έθιμο της Σάρτας θυμάμαι τον εαυτό μου αρχικά σαν καλαντάρη να τραγουδάω με την υπόλοιπη Σάρτα τα Κάλαντα των Χριστουγέννων και να εισπράττω την χαρά και την ανυπομονησία του κόσμου να τα ακούσει και να συμμετέχει. Αργότερα σαν οργανοπαίχτης, συνοδεύοντας την Σάρτα, είτε με το ακορντεόν είτε αργότερα με την γκάιντα, είναι πολλά τα βιώματα που έρχονται στην μνήμη μου και με συγκινούν. Υπήρξε περίπτωση που ενώ κάποιος παππούς έπασχε από άνοια και δεν αναγνώριζε κανένα από τα μέλη της οικογένειάς του, τραγούδησε μαζί με την Σάρτα όλα τα κάλαντα χωρίς να ξεχάσει κανένα στίχο προς μεγάλη έκπληξη των οικείων του. Αλησμόνητη μένει η χειρονομία μιας ηλικιωμένης γιαγιάς, η οποία είχε ετοιμάσει ένα μικρό λουλούδι και όταν τραγουδήθηκαν τα Κάλαντα, το τοποθέτησε στο αυτί μου που συνόδευα την Σάρτα παίζοντας την γκάιντα. Η χαρά και η προσμονή των κατοίκων του συνοικισμού για την Σάρτα, φαίνεται επίσης από την θερμή υποδοχή και τα πολλά εδέσματα που προσφέρουν οι οικοδεσπότες κάθε σπιτιού. Κάποιοι βγαίνουν έξω και υποδέχονται την Σάρτα με δίσκους γεμάτους με νηστίσιμα εδέσματα, ενώ κάποιοι άλλοι προσκαλούν την Σάρτα μέσα στο σπίτι και τους προσφέρουν από τα «Εννιά Φαγιά»²⁸⁷ που υπάρχουν στο τραπέζι της παραμονής των Χριστουγέννων.

Συμμετέχοντας σαν μουσικός στις εκδηλώσεις και σε παραδοσιακά γλέντια άνοιξε μια άλλη οπτική για εμένα. Από την μεριά του μουσικού ένοιωθα ικανοποίηση και χαρά βλέποντας τον κόσμο να ανταποκρίνεται θετικά, να συμμετέχει, να χορεύει, να τραγουδά τα παραδοσιακά τραγούδια που κι εγώ αγαπούσα. Παρατηρούσα στο τέλος του κύκλου του χορού μικρά παιδιά να πιάνονται και να προσπαθούν να χορέψουν και θυμόμουν τον εαυτό μου να κάνει το ίδιο πριν από αρκετά χρόνια. Ιδιαίτερη συγκίνηση ένοιωθα όταν ο κόσμος γνώριζε τα τραγούδια και τραγουδούσε μαζί με τους μουσικούς. Όταν έρχονταν και ζητούσαν να παίξουμε κάποιο τραγούδι που αγαπούσαν, ένοιωθα την ευθύνη ότι έπρεπε να το γνωρίζω και να το αποδώσω σωστά, πράγμα που με οδήγησε στο να προσπαθώ να γίνομαι καλύτερος.

Εμβαθύνοντας στην μουσική συνειδητοποίησα ότι άκουγα παραδοσιακές Καρυώτικες μουσικές σαν παιδί από οικεία μου πρόσωπα. Ο παππούς μου ο Χρήστος, όταν κουνούσε τις αδερφές μου στην κούνια τραγουδούσε «Τι καούδ' κουρτσούδι έχουμι, Καστρινιώτ'κο κουρτσούδ' έχουμι» με την ίδια μουσική που ακούγεται στο τραγούδι «Μπάτι κουρίτσια στου χουρό», τον γνωστό Καρυώτικο χορό Τριπόδη – Ποδαράκι. Ακόμα τον θυμάμαι να

²⁸⁵ Κοιτούσα-παρατηρούσα.

²⁸⁶ Τα μεγαλύτερα παλληκάρια να γυρίζουν γύρω γύρω την Κουνιά.

²⁸⁷ Τα Εννιά Φαγιά είναι ένα Καρυώτικο έθιμο που γίνεται την παραμονή των Χριστουγέννων στα περισσότερα Καρυώτικα σπίτια. Στο δείπνο της παραμονής ετοιμάζονται εννιά νηστίσιμα φαγητά, όλα με συμβολικό χαρακτήρα σε σχέση με την γέννηση του Χριστού. Αυτά είναι: η Μπουγάτσα (Χριστόψωμο), λαχανοντολμάδες, ελιές, Λάχανο τουρσί, πίτα σαραγλί, ριζόπιτα, χουσαφία (κομπόστα από φρούτα εποχής ή αποξηραμένα), σιτάρι βρασμένο και χαλβάς.

σιγομουρμουρίζει μουσικές κάνοντας δουλειές στον κήπο που αργότερα συνειδητοποίησα ότι ήταν μερικά Καρυώτικα τραγούδια όπως το «Πέντε έξ' νταήδες», «Την Χήρα την Βουλγάρα», κ.α.

Προχωρώντας στις σπουδές μου και εμπλουτίζοντας συνεχώς τις γνώσεις μου πάνω στην μουσική και σε ότι αφορά την παράδοση, άρχισα να βλέπω το παραδοσιακό τραγούδι πιο πολυδιάστατα, συνειδητοποιώντας την πλούσια θεματολογία, τα χαρακτηριστικά ιδιώματα, την ποικιλία σε μελωδίες, ρυθμούς, στιχουργική, τις τοπικές ιδιαιτερότητες αλλά και τα κοινά στοιχεία που συναντώνται σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, θαυμάζοντας το τεράστιο πλούτο τις πολιτισμικής και μουσικής μας κληρονομιάς. Σε ότι αφορά την συμμετοχή μου και τα βιώματα μου σαν μέλος της συγκεκριμένης κοινότητας, συνειδητοποίησα ότι αυτό που έκανα ή παρατηρούσα αυθόρμητα μέσα στην κοινότητα είχε τις ρίζες του πολύ πιο πίσω χρονικά και ήταν αποτέλεσμα μιας πολιτισμικής διαδικασίας που διαμορφώθηκε μέσα από την Ιστορική πορεία της κοινότητας των Καρυών στον χώρο και στον χρόνο.

Συμπεράσματα

Η ενασχόληση με την προφορική μουσική και πολιτιστική παράδοση των Καρυών αποτέλεσε μια αφορμή για τον εντοπισμό και την καταγραφή του μουσικού και πολιτιστικού πλούτου του συγκεκριμένου χωριού σε βάθος χρόνου. Έτσι, διαπιστώνεται ότι από τα 137 τραγούδια που καταγράφηκαν στιχουργικά από τον Μ. Λουλουδόπουλο, έχουμε μουσική καταγραφή για περισσότερα από τα μισά με κάποιες καταγραφές το 1980 και κάποιες άλλες πολύ πιο πρόσφατες (2018-2023). Κάποια από τα τραγούδια εμφανίζονται και στις τρεις καταγραφές (10), ενώ κάποια άλλα εμφανίζονται στις πρώτες καταγραφές του Μ. Λουλουδόπουλου και στην πορεία, με το πέρασμα του χρόνου, έχουν ξεχαστεί. Υπάρχουν και κάποια τραγούδια που εμφανίζονται μόνο στις νεότερες καταγραφές και δεν υπάρχουν στις πρώτες καταγραφές του 1903. Κάποια από αυτά αναφέρονται σε μεταγενέστερα ιστορικά γεγονότα και αυτό δείχνει ότι η παράδοση δεν σταματά, συνεχίζει να παράγει καινούργιο υλικό ανάλογα με τα βιώματα, τις ιστορικές και κοινωνικές συγκυρίες που προκύπτουν κάθε φορά και ωθούν τον λαϊκό δημιουργό να τα αποτυπώσει στην κοινή μνήμη, δεχόμενα επιρροές από τις διαφορετικές κοινωνικές συνιστώσες που επικρατούν κάθε φορά.

Σε ότι αφορά τα τραγούδια που εντοπίζονται τόσο στις πρώτες καταγραφές του 1903 όσο και στις μεταγενέστερες, σε αρκετά από αυτά είναι χαρακτηριστικές οι αλλοιώσεις που φέρνει η πάροδος του χρόνου, με αποτέλεσμα κάποιοι στίχοι να αλλάζουν, κάποιοι να ξεχνιούνται και να παραλείπονται. Σε ότι αφορά την μουσική, δεν έχουμε στοιχεία για τις πρώτες καταγραφές, διότι δεν καταγράφηκε η μουσική των τραγουδιών μαζί με τους στίχους, ωστόσο στα κοινά τραγούδια που καταγράφηκαν το 1980 και σήμερα, η μουσική δεν παρουσιάζει αλλαγές, πράγμα που σημαίνει ότι η μουσική των τραγουδιών έχει διατηρηθεί. Αξίζει να τονιστεί ότι το 1980 υπήρχαν πολύ περισσότεροι άνθρωποι (11 άνθρωποι) που γνώριζαν αυτά τα τραγούδια, ενώ σήμερα είναι πολύ λιγότεροι (3 άνθρωποι) και θυμούνται μικρότερο αριθμό τραγουδιών. Αυτό αποτελεί και ένα στοιχείο προσωπικής αγωνίας και προβληματισμού που έδωσε ώθηση για την ανάγκη καταγραφής των Καρυώτικων τραγουδιών αφού στις μέρες μας όλο και λιγότεροι ασχολούνται με την παράδοση και ήδη οι καταγραφέντες είναι μεγάλης ηλικίας.

Μια άλλη παράμετρος που εξάγεται ως συμπέρασμα είναι ότι η μουσική και τα τραγούδια συνόδευαν έθιμα και εξυπηρετούσαν ανάγκες τις καθημερινότητας, από την γέννηση ως τον θάνατο, και όταν ατονούν τα έθιμα και οι συγκεκριμένες ανάγκες που υπηρετούσε η μουσική, ατονούν και σταδιακά ξεχνιούνται και τα αντίστοιχα τραγούδια. Έτσι, ενώ τα τραγούδια αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας και διευκόλυναν, μαζί με τα έθιμα, τις ανάγκες κοινωνικοποίησης, μύησης, διασκέδασης, σύναψης σχέσεων, αφύπνισης της ιστορικής και εθνικής συνείδησης, με το πέρασμα των χρόνων έπαψαν να υφίστανται οι παραπάνω λόγοι ύπαρξής τους ή άλλαξε ο τρόπος ζωής των ανθρώπων και στις μέρες μας καταλήγουν τα έθιμα να ατονούν σε τέτοιο βαθμό ώστε πολλά από αυτά να αναβιώνουν μόνο μέσω πολιτιστικών συλλόγων στο πλαίσιο της νοσταλγίας και της μνήμης, και πολύ λιγότερο σαν αυθόρμητη εκδήλωση και ανάγκη των ατόμων. Αυτό συμπαρασύρει και πολλά από τα παραδοσιακά τραγούδια στην ίδια μοίρα, δηλαδή να ακούγονται σε παραστάσεις και εκδηλώσεις των πολιτιστικών συλλόγων και να χρησιμοποιούνται λιγότερο σε κοινωνικά γεγονότα²⁸⁸. Η συνεισφορά ωστόσο των πολιτιστικών συλλόγων, όπως και του Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών είναι σημαντική αφού εξασφαλίζει την μουσικοχορευτική συνέχεια μέσα από την εκμάθηση χορών και τραγουδιών σε τμήματα απευθυνόμενα σε όλες τις ηλικίες, πάντα με σεβασμό σε αυτά που παρέλαβε από τις προηγούμενες γενιές.

²⁸⁸ Στα γλέντια των γάμων στις μέρες μας, που ενδείκνυται να ακουστούν παραδοσιακά τραγούδια, ακούγονται όλο και λιγότερο και την θέση τους παίρνουν τραγούδια σύγχρονης παραγωγής.

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο που εξάγεται από την παρούσα εργασία είναι ο πλούτος και η μουσική παραγωγή ενός μόνο χωριού (Καρυές) μιας περιοχής (Βόρειας Θράκης) της Ελλάδας. Από το συγκεκριμένο χωριό γνωρίζουμε στις μέρες τραγούδια με διαφορετικές μελωδίες, μέτρα, ρυθμούς, άλλα χορευτικά, άλλα επιτραπέζια, διαφορετικής θεματολογίας, για διαφορετικές περιστάσεις της καθημερινότητας. Σχεδόν όλα τα τραγούδια έχουν εντοπιστεί στιχουργικά σε ανθολογίες που αφορούν και άλλες περιοχές της Ελλάδας, πράγμα που καταδεικνύει τόσο την κοινή πολιτιστική κληρονομιά όσο και τις κοινές ρίζες όλων αυτών των τραγουδιών. Αν αναλογιστεί κανείς αυτόν τον πλούτο πολλαπλασιασμένο για τις αντίστοιχες περιοχές της Θράκης και κατ' επέκταση και του υπόλοιπου Ελληνικού χώρου, θα μείνει έκπληκτος από την ποικιλομορφία και τον όγκο της παραγωγής της παραδοσιακής μουσικής. Ανάγκη και υποχρέωση όλων όσων αγαπούν την παράδοση και ασχολούνται με αυτήν από το δικό τους μετερίζι, είναι να ερευνήσουν και να φωτίσουν όσες περισσότερες πτυχές της μπορούν, εξασφαλίζοντας και διαφυλάσσοντας όλον αυτόν τον πλούτο, ώστε να μεταλαμπαδευτεί στις επόμενες γενιές, σαν ένα κληροδότημα ευγνωμοσύνης και μια βάση για να χτιστεί το επόμενο σκαλοπάτι του πολιτισμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1) Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις

Αποσπάσματα της συνέντευξης με τον Χρήστο Μπουγούδη

Γιαννιτά, 28/10/2018

- Είμαστε στον Σύλλογο Ανατολική Ρωμυλία Καρυωτών Γιαννιτσών... σήμερα 28 Οκτωβρίου του 2018. Έχουμε μαζί μας τον κύριο Τάκη, που θα μας βοηθήσει να πραγματοποιήσουμε μια καταγραφή
Το όνομά σας είναι;
- Χρήστος Μπουγούδης.
- Καταγωγή;
- Συνοικισμός Καρυωτών, Ανατολική Ρωμυλία, Γιαννιτά.
- Από που έχετε έρθει;
- Ανατολική Ρωμυλία.
- Από ποιο χωριό;
- Καρυές. Παλιό χωριό Oreshnik.
- Πότε γεννηθήκατε;
- Γεννήθηκα το 1942, 6 Μαρτίου.
- Το αγαπημένο σας τραγούδι; Έχετε κάποιο αγαπημένο;
- Όχι, ούλα αγαπημένα είναι. Ότι επέμεινε τα 'φεραν απ' εκεί οι πάπποι οι μπάμπες, κι ήρθαν κι ποουά μασάλια, ήρθαν κι ποουά τραγούδια... κι καουά τραγούδια, σερμπέζ'κα. Όποιος τα άκουγε τα μοιρολόγια που είχαμε όλοι έκλιουα. Γιατί ιμείς όταν ήρθαμι από εκεί, οι παππούδες μας, δεν είχαμε κα'έναν άνθρωπο μονάια τ' που να ξέρει να παίζει κανένα όργανο, και τα τραγούδια τα δικά μας ήταν όλα μοιρολόγια. Κι σαν χαλεύ'ς αγόρι μου να σε πω και ένα μοιρολόγιο τραγούδι ε; Να το 'χυρίσω;
- Ναι ναι.
- Δώδεκα χρόνια έκανα σε μια χήρα Βουλγάρα [σε μια χήρα Βουλγάρα]
Το μάτι μου δεν σήκουσα λίγο να της κοιτάξω [λίγο να της κοιτάξω]
Τα χείλη μου δεν έπαιξα λόγο να της μιλήσω [λόγο να της μιλήσω]
Κι 'στερα ν' απ' τα δώδεκα γυρίζω και της λέω [γυρίζω και της λέω]
Δώς μου κυρά μ' τα χάκια μου κυρά μ' την δούλεψι μου [κυρά μ' την δούλεψι μου]
Μπαμπά μου με παράγγειλε να πάω να 'ραβουνιάσω [να πάω να ραβουνιάσω]
Μ' Σαν θέλεις δούλε μ' παντρειά μ' σαν θέλεις αρραβώνα [σαν θέλεις αρραβώνα]
Δώδεκα δούλτσις ν' εχού ιγώ δώδεκα μεριοδούλτσις [δώδεκα μεριοδούλτσις]
Σαν θες την ρούσα πάρε 'συ σαν θες την μαυρομάτα [σαν θες την μαυρομάτα]
Ν' ούτε την ρούσα θέλου ιγώ ν' ούτε την μαυρομάτα [ν' ούτε την μαυρομάτα]
Μπαμπάς μ' χήραν αϊγάπησε χήρα και 'γω θα πάρω [χήρα και 'γω θα πάρω]
Αυτά τα λόγια που μου λες δούλε μ' τα λες για μένα [δούλε μ' τα λες για μένα]
Πάρε δούλε μ' τα χάκια σου πάρε την δούλεψι σου [πάρε την δούλεψι σου]
Και σήκω τα χαράματα πριν σε βρει ο ήλιος μέσα [πριν σε βρει ο ήλιος μέσα]

Λοιπόν... Όταν το 24 ήρθαν οι δικοί μας από την Ανατολική Ρωμυλία, απ' το χωριό Καρυές, το λεγόμενο παλιά... Πώς το λέγαν παλιά; Το όνομα του χωριού στις Καρυές;

- Oreshnik.

- Oreshnik! Όταν ήρθαν από εκεί δεν είχαν ούτε όργανα... τίποτα δεν είχαν... ούτε γκάντα είχανε, ούτε ακουρδεόν είχανε... το μόνο που είχανε ήταν τα τραγούδια κι αυτά ήταν όλο μοιρολόγια. Δεν ήταν τραγούδια όπως σήμερα τραγουδάν οι άλφα και οι βήτα. Εμείς, έτσι ήρθαν οι γέροι, και έχουμε αυτά τα τραγούδια. Και συνεχίζουμε, όπου πάμε, όπου καθίσουμε, λέμε τα ίδια τραγούδια. Εν ολίγη, θα ξεκινήσω προτού να πω άλλα τραγούδια, όταν γινόταν ένας γάμος, έπιαναν ένα τραγούδι στον γάμο για να τραγουδήσουν τον Νούνο. Κι πήγαιναν εκεί που ήθελαν να τραγουδήσουν, σε κάναν' Νούνο χουβαρντά... που έδινε λεφτά... έδιναν παράδες εκεί που τραγουδούσαν. Κι μια μπάμπω κόθουνταν κι έναν γάμο να πάει να τραγ'δήσ' τουν Νούνο, και 'χάλευε με παρέα. Ναι αλλά ο Νούνους δεν πλήρωνε... τσιγκούν'ς ήταν. Κι ένα παλληκάρι την είδε τ' μπάμπω που κόθουνταν να βρεί άλλουν τραγουδιστή κι παένει κι την λέει:

«Μπάμπω, τι χαλέυεις; Τι ψάχνεις;»

«Να χαλέυω να βρω ένα ζευγάρ' να τραγουδήσουμε τουν Νούνο»

«Ιγώ έμαθα ο Νούνους είναι τσιγκούν'ς, δεν πλιαρών'»

«Ας είνι παιδί μ', ας πάμι να τουν τραγ'δήσουμι για του αντέτ' που κάνουμι»

Ε πήγεν ένας που πήγεν, κι αυτός που πήγεν ήμαν ιγώ. Κι θα πούμε πέντε κουβέντες για του τραγούδι για τουν Νούνο. Κι ξεκινούμι μι τ' μπάμπω:

(μ) Τρώτε και πίντι φίλοι μου (μ) κι 'γώ να τραγουδήσω

(μ) Και τι τραγούδι να σας πω να αρεσ' η αφεντιά σας

[Και τι τραγούδι να σας πω να αρεσ' η αφεντιά σας]

Ποιος είδεν ψάρι στο βουνό και θάλασσα σπαρμένη

Ποιος είδεν κόρη έμορφη στα κλέφτηκα ντυμένη...

«Μέχρι εδώ μπάμπω» την λέω «Παραπάνω δεν πα' αίνω.»

Κι ο Νούνους σ'κωθηκεν... ψάχνιτε ξαναψάχνιτε... κι λέω ιγώ τώρα:

«Αντε ρε Νούνε βγάλε το πορτοφόλι σου, πλήρωσέ μας να πάμι κι σι άλλη χαρά.»

Κι η γυναίκα τ' τουν σπρώχνει κι τουν λέει:

«Βγάλε βρε κι πλήρωσε την μπάμπω.»

Κι έβγαλεν ο Νούνους να μας δώσει από του πορτοφίλι ένα κατοστάρι. Λέω:

«Νούνε πουλύ τσιγκούν'ς είσαι. Δώσ' ακόμα ένα.» του λέω.

Κι πήραμε δυο κατοστάρικα κι τά 'δώσα τ' μπάμπω κι τ' λέω:

«Μπάμπω τράβα να πάρεις ένα ζευγάρ' τσαράπια μια σκέπ' κι μια πιστιλκούδα.»

Κι έφκαμε από τουν γάμο.

- Άλλ' φορά, με φωνάζ' η μπάμπω: «Α Τακη; Που είσαι βρε λυσιαρ'κι;»
 «Εδώ είμαι βρε μπάμπω μ'»
 «Σήκω βρε να πας στο ντιρέ»
 Ε σηκώθηκα και εγώ. Πα'αίνω στο ντιρέ... Τι να κάμω στο ντιρέ; Πήγα στο ντιρέ... γύρισα. Λέω: «Ρε μπάμπω πήγα στο ντιρέ»
 «Καλά, γιατί δεν με είπες;»
 «Δεν είπες να πάω στο ντιρέ; Ε... πήγα στο ντιρέ.»
 «Τράβα κόψε λίγα βύσιουνα να βάλουμε μες στο κ'μάσ'... να ρίξουμε μες στο κ'μάσι το βύσσοου... να ψοφήσ'ν οι ψύλες απ' τις όρ'θες»
 Πήγαν κι εγώ... φορτώθηκα ο καημέν'ς... νέο πιδούδ' που ήμουνα... πήρα πέντε – δέκα ντάνια, τα 'βαλα σ' ράχη... τα πήγα. Δεν είναι που τα πήγα... δεν είναι που έριξε μες στο κουμάσ'... βρόμ'σα κι 'γω. Πουλύ βρουμάν'. Το βούσουνο βρουμάει πουλύ. Αϊ καλά.
 «Τώρα» λέει «π' κάθ'σι, τράβα μεσ' στην ίσβα... κεί είνι ένα βαρέλι... πάρε το τάσ', κι βάλε πέντε – έξ' τάσια σ'τάρι κι έλα να ταΐσουμε τ'ς ορ'θούδες.»
 «Καλά μπάμπω»
 Πήγα... μεσ' στην ίσβα... παίρνω το τάσ'... το τάσ'; Τι είναι το τάσ'; Το τάσ' είναι μια κούπα. Λοιπόν... έβαλα τι έβαλα μέσα στον κουβά, πέντε – έξι τάσια σ'τάρι, τα πήγα.
 «Τώρα, θα ταΐσουμε» λέει «τις όρ'θες. Εμ να ταΐσουμε κι τις που'ουοκιδούδεις»
 «Να ταΐσουμε»
 «Να ταΐσουμε κι τα που'ούδια»
 «Ρε μπάμπω τώρα όλα αυτά...» τώρα να στα κάνω λιανά; Οι όρ'θες είναι οι μεγάλες, που'ουοκιδούδεις είναι τα μικρά τα πουλάκια, τα που'ούδια είναι τα πιο μικρά, μόλις τα βγάζει η κλώσα. Τ'ν άλλη τ' μέρα...
 «Τώρα» λέει «πουλούδι μ' τι δε γτιάσουμε;»
 «Τι δε φτιάσουμε ρε μπάμπω; Κοίτα 'α κάν'ς καουά αυγά να φάμι ια. Είμαστι πουού πιδούδια όξω».
 Είχε κι 'ουβάλια... αρμέγει τα 'ουβάλια... ντουρβανίζ' το γάουα, μας φτιάνει βούτυρο, μας βγάνει ντουρβανόγαουα... ντουρβάνα... ντουρβανόγαουα...
 «Τώρα μπάμπω, ούλα καουά, τώρα δα μας φτιά'εις κι τυρί 'ουβαλ'νο»
 Μας έκανε κεί η μπάμπω μετά από μέρες ένα τυρί παχύ κι όλο τρύπες τρύπες τρύπες είναι το τυρί. Γιατί είχε πολύ πάχος κι είχε καρούλι τρυπητό, κι ήταν το πιο παχύ. Ε έφαουαμι, ήπιαμι, α να φύγουμι. Τώρα το βράδυ μαζωχτ'καμι ιμείς τα πιδούδια:
 «Καούο το τυρί η μπάμπω, καούο... δα πάμι να κλέψουμι τυρί».
 Παϊαίουμι, ανοίγουμι μίζ'να, παίρνουμι μια γκούρδα, μας παίρνει μυρωδιά η μπάμπω, 'ρχίν'σει να μας κυνηγά... σταματ'σαμι.

- Εκείνα τα χρόνια, όταν ήρθαν από την Ανατολική Ρωμυλία, και ήρθαν εδώ στην πόλη των Γιαννιτών... συμμαζευτήκανε... κι ήρθαν όλοι οι Καρυωταράδες... όλοι οι δικοί μας, από την Ανατολική Ρωμυλία... ήρθαν εδώ προσφυγές στου συνοικισμού. Όλοι είχανε το κλώνι τους, άλλος είχε αγελάδια, άλλος είχε πρόβατα, άλλος βουβάλια, άλλος βόδια, άλλος... απ' όλα ... Όλοι από κάτι είχαν. Κι όταν ήρθαν και αντικατασταθήκανε και καθίσανε βγαίνανε κάθε πρωί... το πρωί όταν λέμε 4 η ώρα, 3 η ώρα... σηκώνονταν οι άνθρωποι, δεν είχαν τι να κάνουν... τάζαν τα χαϊβάνια, πηγαίνανε μες το ντάμ', καθάριζαν, τάζαν, πότιζαν, πήγαιναν στο αργαστήρι... το αργαστήρι είναι το καφενείο... Πήγαιναν στο αργαστήρι, πίναν από κάνα δύο γράπες, Πηγαίναν στο σπίτι... κοιμούνταν... μεθούσαν... γιατί δεν είχε εκκλησιά. Το πρωί πάλι η ώρα εννιά, η ώρα 7, 8, τι ώρα σηκώνονταν... ξανά πάλι να ρίξουν λίγο άχυρο στα χαϊβάνια, να παν πάλι στα αργαστήρια για να κατ'ς. Τότε δεν υπήρχανε όργανα, δεν υπήρχαν τίποτα και κάθε φορά κάθε γιορτή μαζεώντουσαν όλοι, άλλοτε στα σπίτια άλλοτε στα καφενεία. Είχαμε έναν ακορδεονίστα τον μπάρμπα Χρήστο τον Αλατζίδη... εκείνος έπαιζε εκείνα τα χρόνια με το ακορδεόν... και όταν πήγαιναν στα καφενεία, σε εκείνο το καφενείο που ήτανε να πάει, όλοι κουβαλούσανε τα πράγματα απ' τα σπίτια. Άλλος λουκάνικα, άλλος μπιριζόλες, άλλος καρβαβίτσα, άλλος τσιγαρίδες, ό,τι είχε... ένα γουρούνι... κουβαλούσαν οι άνθρωποι ... μαζί με τις γυναίκες φυσικά... και κάνανε παρέα, και γλεντούσαν, και τραγουδούσανε και χορεύανε. Τελείωνε ο χορός... σήμερα είναι του Αγίου Δημητρίου... Εϊ, που θα πάμε; Θα πάμε στου τάδε το αργαστήρι, στο τάδε το καφενείο. Είμαστε τόσα ανδρόγυνα... Θα πάμε... όλοι θα πάμε εκεί. Τότε έτσι γλεντούσαμε. Δεν είχανε όπως τώρα... Γλεντούσανε οικογενειακά. Άλλος όταν ήταν άνοιξη ή το καλοκαίρι στις αυλές, έστρωναν στην αυλή τραπέζια κι όλοι μαζί γλεντούσανε και περνούσανε πολύ καλά. Τότε έτσι ήτανε τα χρόνια. Για να πάνε στην δουλειά τότε ήταν με δανεικά, να πάω εγώ σε εσένα πέντε μέρες, να 'ρθείς εσύ πέντε μέρες. Τότε κόβαμε τα καλαμπόκια... τα σπάζαμε, τα κουβαλούσαμε, κάναμε μιντζιά... μαζευόμασταν, έρχονταν το κάρο... τότε δεν είχε τρακτέρια... έρχονταν το κάρο, πέντε, δέκα κάρα, είκοσι κάρα, μαζεώντουσαν καμιά δεκαπενταριά γυναίκες, κορίτσια, και καθάριζαν τα καλαμπόκια. Τα καθάριζαν κι τραγουδούσαν όλες μαζί. Κι κάθε γειτονιά που είχε μιντζιά, δηλαδή καλαμπόκια, ακουγόταν ένα ωραίο πράγμα. Αυτά!
- Πες ένα. Θυμάσαι κανένα τραγούδια που τραγουδούσες στις μιντζιές;
- Ε να αυτά ήτανε! Αυτά ήταν τα τραγούδια. Δεν είχαμε άλλα τραγούδια Δημητράκη. Δεν θυμάμαι σαν παιδάκι να είχαν τραγούδια. Τραγουδούσαν αυτά τα τραγούδια, αλλά τι γίνονταν τώρα... Αυτό που έλεγα εγώ, έλεγαν κι αυτοί από πίσω... και ακουγότανε πολύ. Όπως και τα Χριστούγεννα. Τώρα μην κοιτάξεις που πάμε ένας κι ένας έναν στίχο. Ότι έλεγα εγώ, έλεγες και εσύ. Κατάλαβες; Και έτσι πιάναμε ώρα. Έτσι ακριβώς γινόντουσαν. Κατάλαβες; Πολλές φορές... πολλές φορές σ' μιντζιά, αν δεν ήθελαν τα κορίτσια κα' ένα παιδί, είτε δύο είτε τρία... εμείς σαν παιδιά θέλαμε να πάμε να δούμε τα κουρίτσια... και υ νοικοκύρης δεν μας χάλευε, τι εφκιάναμι; Πη'αίναμε... τότε ήταν σόμπες... πη'αίναμι, κλέβαμι καμιά αρμάδα πιλτέκις καυτερά πιπέρια... τα ρίχναμι στου μπουρί, του 'σφράγιζαμι, του μπουρί να μην φύγει ο καπνός. Η πιπεριά καιγόταν... αφού ήτανε καυτερή ήταν επόμενο να γυρίσει πίσω... κι όλοις φταρνίζονταν. Από το πολύ φτάρνισμα άδειαζε το σπύτ'. Και την άλλη μέρα είδεν ο νοικοκύρης... «Ε τι μας έκαναν τα πιδοúδια; Μας έβαλαν πιτέλκες στ' σόμπας το μπουρί για να φύγουμι». Κι έτσι την άλλη μέρα... «Για ελάτι ιδώ. Γιατί μι έκαμ'τε έτσι ζουμιά;», «Αφού δεν μας κάλ'σεις να 'ρθούμι μέσα... Τι να κάνουμι;» Και εμείς απ' το 'ινάτι μας εφκιάσαμι κακό. Κι την άλλη μέρα δεν υπήρχε... «Ποιος;» «υ τάδες»

«Να μπει μέσα!»

Αν έμενε όξω... μπιτέλκες...

Μιντζιές είχαμε πολλές, περισσότερο είχαμε στα καρύδια... στα βαμβάκια. Κακοκαιρίες... μαζεύαμε... πηγαίναμε μες στην πάχνη πρωί πρωί με τα χαϊβάνια, με τα ζευγάρια, με τον κάρο, να πάμε να μάζουμε... και να μαζέψουμε κοζάδες, καρύδια δηλαδή. Να μαζέψουμε, να τα βάλουμε στα τσουβάλια... να τα πάμε αν είχε άλλος μέρος καλό... αν δεν είχε τα άφηνε έξω. Αυτοί που τα είχαν έξω ήθελαν πως και πως να τα καθαρίσουν για να μην σαπίσουν και τα ρίξουν... και εκείνος που είχε ντάμ'... αποθήκη... κι ύστερα τα 'βαζε μέσα και με τον καιρό πάλι, όλοι μαζί, τα καθάριζαν και περνούσανε τα βράδια τους ευχάριστα. Και τότε γινόntonταν τα π'γάδια τα λεγάμενα, σε κάθε μιντζιά, κάθε παιδί έβλεπε και μια κοπελίτσα και την ερωτεύονταν... και παντρεύονταν.

...

- Κύριε Τάκη;
- Ναι αγόρι μου.
- Υπάρχουνε άλλοι άνθρωποι οι οποίοι ξέρουνε τραγούδια να τραγουδήσουνε, ξέρουνε χορούς, παραδόσεις, έθιμα από εδώ;
- Άκουσε αγόρι μου... πολλοί είμαστε... πολλοί είμαστε αλλά είμαστε σκορπιοί. Γιατί είμαστε σκορπιοί; Γιατί όλος ο συνοικισμός δεν είμαι εγώ... εγώ είμαι 76 χρονών... άλλος είναι 80, άλλος είναι 85, οι οποίοι μεγαλώσαμε μέσα στο ίδιο καθεστώς, με τους ίδιους ανθρώπους, η ίδια παρέα, ... όλοι ξέρουνε και να τραγουδάν και να χορεύουν. Αλλά, διστάζουν. Δεν έχουν τον αέρα να βγουν να τραγουδήσουν. Εγώ, απ' τη γέννα μου τέτοιους ήμουνα. Άλλοι υπάρχουν πιο καλύτεροι από εμένα... πολλοί πιο καλύτεροι αλλά ντρέπονται να βγουν να μιλήσουν είτε να βγουν στο κουτί... το κουτί είναι η τηλεόραση... να βγουν στο κουτί να το δει ο άλλος και πουν: Ε να, κοίταξ' τον... τον αχμάκι δίνει ντεμέκ στο κουτί να τον εδούμι. Κατάλαβες; Η αλήθεια είναι ότι είμαστε πολλοί, όλοι ξέρουμε, και παλιά τραγούδια και πιο παλιά, είναι άλλοι που ξέρουνε πιο πολλά τραγούδια, διότι, κάθε γονιός είχε τα αδέρφια του. Εγώ έτυχε να έχω μόνο τον θείο μ'. Είχα και άλλο θείο ο οποίος ο άλλος θείος δεν ήταν μπλεγμένος με τραγούδια. Είχε άλλη δουλειά. Οι υπόλοιποι όμως, επειδή είχαν χαϊβάνια, τα χαϊβάνια είναι τα ζώα, και σμίγανε, πηγαίνανε έξω, βοσκούσαν τα ζώα στα τσαϊρια, κι είχανε τραγούδια πολλά. Η κάθε γειτονιά είχε ένα σόι μεγάλο, άλλος πιο μεγάλο σόι άλλος πιο μικρό, εγώ τυγχάνει να μην είχα πολύ σόι και ήξερα αυτά τα τραγούδια. Αλλά μες στον συνοικισμό υπάρχουν πολλοί, πάρα πολλοί, που ξέρουν πιο πολλά τραγούδια αλλά διστάζουν να βγουν να 'ρθούν να τραγουδήσουν. Και αυτή είναι η πραγματικότητα. Και στον χορό ακόμα, μπορεί να χορεύουν πιο καλά.

- Τώρα Βασιλάκη φτάνουν τα Χριστού'εννα, κι αφού φτάνουν τα Χριστού'εννα πρέπει να φτιάσουμε Σάρτα. Σάρτα είναι να φτιάσουμε ομάδα, να τραγουδήσουμε, να ουλντίσουμε, να πούμε για τα Χριστούγεννα. Γιατί μην τελευταία ώρα να μαζωχτούμε να πάμε να κάνουμε Σάρτα, να ουαλίσουμε, για να πάμε στα Χριστούγεννα. Τι εφκιάναμε; Είμασταν τέσσερα πέντε, πέντι παιδιά έξι, και πη'άιναμι σι κάθε σπίτι τα βράδια κι τραγουδούσμι δύο δύο. Δύο από εδώ, δύο από εκεί. Οτι έλεγε ο ένας, έλεγε και ο άλλος από πίσω τα ίδια. Είχαμι κι τουν Κούρατζη, είχε το χιντέπ', την γλίτσα και μας έδιναν δύο πορτοκάλι 'ια να τα 'χει μέσα. Τότε ούλντιζαμι. Όταν ερχόταν η ώρα για να πάμε για τα Χριστούγεννα είμασταν έτοιμοι πιο. Πίναμε στα σπίτια, ανήγαν καμιά:

Αν'ξει κυρά μ' την πόρτα σου κι έρχονται παλληκάρια,
 Βάλτε σκαμνιά προσκέφαλα να κάτσο' τα παλληκάρια
 Κι αν έχεις κόρη έμορφη βάλ' την να μας κεράσει
 Κι ανέβασ' την ψηλά ψηλά να μην την φάν' οι ψύλλοι

«Ου κιτσο', λυσιάρ'κα κι μη λυσιάρ'κα, σηκωθήτ' απ' εδώ!» Δεν άρεζεν η γιάγιου για τα Χριστούγεννα.

Όταν ερχόταν η ώρα για να πάμε, φέρ' ειπείν παραμονή, για να τραγουδήσουμε είμασταν πέντε άτομα. Τέσσερα τραγουδούσαμε, κι ο πέμπτος τραγουδούσι όταν έκανε αλλαγή... κάναμε αλλαγή. Πη'άιναμι στα σπίτια, άλλος μισή δραχμή, άλλος μια δραχμή, 'ξαρτάτι μι τις δυνατότητες. Αλλά εμείς, νιό που είμασταν, κι ήρθαμι, ποιος πληρώνει; Υ Μήτσος, πάμι στον Μήτσου, ο μπαμπά σου, πάμι στον Μήτσου κείνος έχει καλά λεφτά.

«Αν'ξει κυρά μ' την πόρτα σου»

«Εεεί καλοσόρ'σατι.», μερακλής...

Κίνησαμι ένα τραγούδι... μεις τραγουδούσαμε αυτός πη'αίν' στα μπροστά.

«Στέκα ρε» του λέω, «Στέκα, στέκα. Εμείς ήρθαμι να σι τραγουδήσουμε, δε α μας τραγουδήσεις ισύ. Υμείς δεν έχουμε παράδις να σε πληρώσουμε. Υμείς ήρθαμι να μας πληρώ'εις.»

Τραγουδούσαμε τα Χριστούγεννα από κάθε σπίτ', αλλά κάναμι πρώτα προετοιμασίαγια να φτάσουμε κεί που θέλαμε. Όταν ερχόταν η ώρα για να πάμε να τραγουδήσουμε τα Χριστούγεννα είμασταν έτοιμοι. Αλλά πιο μπροστά ουλντζαμι. Το ουλντζαμι... κάναμε πρόβα. Κατάλαβες; Και αφού τελείωνε η πρόβα και 'ια να πάμι την άλλη μέρα στα Χριστού'εννα ξεκινούσαμε:

Χριστού'εννα πρωτού'εννα πρώτη γιορτή του χρόνου
 'Πόψι Χριστός γεννήθηκε κι ο (ι) κόσμος δεν το νιώθει
 Κι ο κόσμος και τα κλομπενιά κι ο (ι) βασιλιάς Αϊτός μας
 Τα δυο 'Βαγγέλια λειτουργούν και οι αποστόλοι ψέλνουν
 Βρε ψέλνοντας διαβάζοντας τ' Χριστούν ο δέντρος ξείρει
 Ο δέντρος ήταν ο Χριστός τα κλώνια τα 'Βαγγέλια
 Κι τα 'ργυρά φυλλούδια του ήταν οι προφητάδες
 Προφήτευανέ κι έλεγαν για του Χριστού τα πάθη
 Χριστέ μ' Χριστέ μ' αληθειανέ Χριστέ μου σταυρωμένε
 Συ σταυρωναν οι παλιο-Οβροί πάνε να σε σκιντζέψουν
 Κι όσα σκιντζιά κι αν σ' έκαμαν ούλα τα καταδέθικις
 Ένα σκιντζιό πικρό σκιντζιό 'κεινο δεν καταδέθικις
 Του χάλκουντα παράγγειλαν να κόψ' τρία πιρούνια
 Κι αυτός ο τρισκατάρατός δέρνει και κόφτει πέντε
 'Συ Φαραέ που τα 'κοψες πρέπει να μας διδάξεις
 Βάλτε τα δυο στα χέρια του τ' άλλα τα δυο στα πόδια
 Το πέμπτο το φαρμακερό ν' αγνάντια στην καρδιά του

Να τρέξει αίμα και νερό να λιγωθεί η καρδιά του
Τ' Χριστού το αίμα έτρεχε σαν σιγανό ποτάμι
Κι η Παναγιά τουν σφούγγιζε μ' ένα χρυσό μαντήλι
Βουλές βουλές τουν σφούγγιζε βουλές μοιργιολογούσε
Μοιργιολογούσε κι έλεγε μοιργιολογά και λέει
Κρίμα στον γιόκα μ' τον καλό τον γιό μου τον αφέντη
Να που ήταν ούλος μάλαμα τα στήθια τ' ασημένια
Να που 'χε το γλυκόστομα την ζαχαρένια γλώσσα
Χριστός μας αναστήθηκε ψηλά πάει στα ουράνια
Κι απόπι θελ' να κατεβεί στις εκκλησιάς την πόρτα
Να ανοίξει πόρτα να διαβεί δεξιά 'π' τον Άγιο Δήμο
Να στρώσει το στρωμνίτσι του να κάτς' να δοϊκιοκρίνει
Να δοϊκιοκρίνει αμαρτωλούς κι όλους τους κολασμένους
Χριστέ μου για την τάξη σου χρυσή καντήλα καίει
Κι αν βάλεις λάδι και κερί φέγγει τους μαχαλάδες
Κι αν βάλεις περισσότερό φέγγει τον κόσμο ν' ούλο
Και σας καλονυχτύζουμε πέσετε κοιμηθείτε
Ολίγο ύπνο πάρετε κι ευθείς να σηκωθείτε
Στην εκκλησία τρέξετε με προθυμία μπειτε
Και του Χριστού να ακούσετε την θεία λειτουργεί
Κι εμείς ετραγουδούσαμε και τώρα και του χρόνου

Γιαννιτιά, 18/08/2022

- Εγώ πιτσιρικάς, από 7, 8, 9 χρονών, έκανα παρέα με γέρους... και έμαθα όλα τα τραγούδια τα Καρυώτικα. Αλλά τώρα, η μια δουλειά με την άλλη, παίζει έναν ρόλο μικρό και μεγάλο. Δηλαδή, ο ρόλος ποιος είναι; Ο ρόλος είναι στο τραγούδι και στην φωνή. Εμάς οι φωνές μας ήταν ίδιες. Αλλάζει μόνο όταν τραγουδούσαν το τραγούδι του Νούνου. Κατάλαβες; Κι ύστερα είχε άλλα τραγούδια. αλλά εμάς τα τραγούδια μας ήταν όλο μοιρολόγια. Δεν ήτανε τραγούδια όπως τώρα του αηδονιού που λεν' και τα λοιπά... εν πάση περίπτωση. Ύστερα και ένα άλλο, ακορντεονίστας, οργανοπαίχτες δεν είχαν οι Καρυές. Πηγαίνουν από το Καβακλί... από τα Κουφάλια, από τον Ζορμπά... από άλλα μέρη.
- Και έπαιζαν από τα άλλα μέρη
- Ναι, και χορεύαν...
- Γκαϊτατζήδες; Ούτε γκαϊτατζήδες.
- Όχι, τίποτε. Απ' την Νέα Πέλλα είχαμε, απ' τ' Αλάρι είχαμε, απ' τα Κουφάλια είχαμε, από τον Ζορμπά είχαμε, απ' τα Τρίκαλα είχαμε, από το Αιγίνιο είχαμε... δηλαδή είχε πολύ πράγμα.
- Αυτό το τραγούδι του Νούνου που λέτε... που άλλαζε η φωνή; Ποιο είναι;

- (μ) Τρώτε και πίν'τι φίλοι μου (μ) κι 'γώ να τραγουδήσω
(ν) Και τι τραγούδι να σας πω να αρέσ' η αφεντιά σας
[Και τι τραγούδι να σας πω να αρέσ' η αφεντιά σας]
Ποιος είδε ψάρι στο βουνό και θάλασσα σπαρμένη
Ποιος είδε κόρη έμμορφη στα κλέφτηκα ντυμένη

Ναι αλλά μαναχός είναι πολύ... Τότε το τραγούδησα το '60 στις Καρυές. Πήγα σε έναν γάμο... στα κλέφτηκα... Λοιπόν, πήγαμε Παρασκευή, κοιμηθήκαμε και Σαββάτο είμασταν εκεί... το Σαββάτο γίνεται η χαρά. Τώρα εγώ θα φύγω την Δευτέρα. Τότε, εκείνα τα χρόνια ο γάμος γίνονταν στα σπίτια. Την Κυριακή γίνεται το μυστήριο, ο πεθερός τραπέζι μεγάλο, αυλές τρανές στις Καρυές... στρώθ'καν... τώρα μια μπάμπω σ'κόθηκε να τραγουδήσει τουν Νούνου. Κανιά δεν πά'αινε... λέω την ξαδέρφη μου... πρώτα ξαδέρφια είμαστε 'ια.

Λέω: «Αγγελική, την μπάμπω γιατί...»

λέει: «Η μπάμπω χαλεύει να βρει άνθρωπο να τραγουδήσει τουν Νούνου, αλλά υ Νούνος είνι τσιγκούνης.»

λέω: «Σώπα ρε!»

λέει: «Ναι»

Την παίρνω, την πιάνω την μπάμπω από την μασχάλη...:

«Πάμι να τραγουδήσουμι τουν Νούνου...»

«Λυσιάρ'κο, λείψε 'π' εδώ»

«Πάμε ρε μπάμπω να τον τραγουδήσουμι... μην στεναχωριέσαι...»

Ε ξεκίνησε η μπάμπω 'πό μπροστά, ό,τι έλεγε η μπάμπω έλεγα και εγώ. Λοιπόν, τελείωσε η δουλειά. Έφτασεν μέχρι που έφτασεν, λέω:

«Τώρα σταμάτα. Μπροστά εγώ, οπίσω εσύ»

Αλλά μεγάλος βέβαια. Κάποτις, στο τελείωμα...

«Αϊντι Νούνου ετοιμάσι το πορτοφόλι να πληρωθούμι δε πάμι κι σι άλλη χαρά».

Ψάχνει, ψάχνει... εγώ όμως αυθόρμητος... τι ήμουν δεκαοκτώ χρονών παιδί, δεκαεπτά χρονών παιδί...:

«Νούνε εκείνη την στιγμή ψάχνισι. Βγάλ' το χέρ' κι βγάλ' το πορτοφόλι να μας πληρώ'εις»

Η κουμπάρα τρεουάθηκε: «Βγάλε βρε!»

Μι δίνει ένα ‘κατοστάρι... «Με ένα ‘κατοστάρι δεν τελειώνει η δ’λειά. Πεντακοσάρ’ θα δώσεις».

Πήραμι... τώρα πεντακοσάρ’ πήραμι... τρία κατοστάρ’κα πήραμι... πιάνω τ’ μπάμπω πάλι απ’ τον ώμο... :

«Πάμι. Πάρτα να πάρεις μια σκέπ’, τσαράπια κι μια πιστίλκα.»

«Πόθεν είσι βρε παιδί μ’;»

Έφ’κα. Τώρα μέχρι σε δειν εγώ ωπ... πάλι μπροστά... έκατσα στις ξαδέρφης μου τον άντρα της.

«Καουά, που τα ξέρεις εσύ αυτά τα τραγούδια;»

«Έχω» λέω «δάσκαλο τ’ μάνα μ’ κι καθηγήτρια τ’ μπάμπω μ’. απ’ ικει τα έμαθα»

Αναρωτιούνταν ούλοι στις Καρυές ποιο ήταν αυτό το πιδοúδι. Ε τελείωσι.

- Κάτω εκεί στις Καρυές στην Λάρισα;
- Στις Καρυές, ναι! Στις δικές μας. Ναι. Νέες Καρυές. Είχαμε έναν Ντανγκούδη. Του Παναγιώτη του Ζορμπά η μάνα, κάτω που κάθεται εδώ... είναι Ντανγκούδα. Κι έχει έναν αδερφό στις Καρυές, Χρήστος Ντανγκούδης. Κι εγώ, ο παππούς μου ήταν Ντανγκούδ’. Κι όταν πέρασε η επιτροπή, αντί να γράψει πάππο Ντανγκούδ’ έγραψε Μπουγούδ’. Έγραψε το δικό της το επίθετο. Και μέσ’ σ’ Καρυές τον πάππου μ’ που είναι Μπ’γούδ’ ήταν αδέρφια. Κατάλαβες; Και μείνανε. Κι ο θείος μου ο Καραφύλλας, η Μαρίκα η Καραφυλλούδη λέγονταν κι αυτή Μπουγούδα, αλλά πρόλαβε ο θείος και γύρισε στο πατρικό του όνομα που ήτανε Καραφυλλούδης. Γιατί η μπάμπω παντρεύτηκε δύο φορές. Ο ένας ήταν ο Καραφυλλούδης, ο άλλος ήταν ο Χρήστος ο Ντανγκούδης. Κατάλαβες; Κι εγώ έμεινα Μπουγούδη.
- Μπουγούδης. Το άλλαξαν.
- Ακριβώς.

...

Ήτανε τέσσερις χοροί. Τριπόδ’ς ένας, συγκαθυστός δύο, τσέστο τρία, και... τον τριπόδη τον είπαμε;

- Ναι τον είπαμε. Μπαϊντούσκα;
- Μπαϊντούσκα, ναι. Λοιπόν... αλλά όταν χόρευαν οι δικοί μας εκείνα τα χρόνια... Λοιπόν, ποια ήταν η διαφορά του ενός με του άλλου... Όταν πήγαν το 53, το 54 ήταν; Είχε κύκλωμα... που πήγαν και χορέψανε... κι ήταν ένας... πώς λέγονται; Λαογράφοι λέγονται αυτοί που;
- Ναι. Αυτοί που ασχολούνται με τον χορό και ...
- Ναι ναι. Λοιπόν... είχε πει ένας ότι: «Εσείς οι Βουλγαροπρόσφυγες χορεύεται τον Τσέστο, το χορεύατε πολύ καλά. Ποια ήταν η διαφορά του ενός με του άλλου». Κάθε χωριό είχε τον χορό τους. Τώρα το πόδι σηκώνεται. Εμείς έτσι δεν χορεύαμε. Εμείς χορεύαμε αλλιώς.
- Αλλιώς χόρευαν οι Καρυώτες απ’ αυτούς.
- Εμείς το χορεύαμε πιο καλά. Εμείς τα πόδια μας ήταν... δεν σηκώναμε ποδάρια. Όπως τώρα σηκώνεται.

Γιαννιτά, 11/03/2023

...

- Σε γάμους θυμάσαι; Έχει κάποιο τραγούδι που λέγατε σε γάμους;
- Είχαν ένα τραγούδι, αυτό που σε είπα, η Τασούλα έπαθε άνοια και δεν το έγραφα. Το 'λέγε η μπάμπω η Ντόνα εδώ η Χουμαρτζήδενα. Κάθονταν κι έλεγαν τραγούδια... ένα τραγούδι το λέει πολλές φορές ο Θύμιος ο Γκογκίδης. Ένα τραγούδι καθιστικό... το έλεγαν στον γάμο...
- Την χήρα την Βουλγάρα;
- Την χήρα την Βουλγάρα. Ναι αυτό. Δεν θυμάμαι πάρα πολλά. Αυτό το τραγούδι το έλεγαν στο γάμο. Αυτό που σε λέω το ένα πρέπει να ήταν τραγούδι, αλλά αυτή η γιαγιά που με το 'λέγε... εγώ θα στο πω τώρα κι ύστερα θα σου το εξηγήσω κιόλας. Λέει... κάτσε να το θυμηθώ κιόλας...

Θέριζε 'Ιάννω θέριζε σ' ένα τρανό χωράφι
Σκύφτει να βγάλ' του δεματ'κο αγόρ' κοπέλι κάμνει
Το βάζει μέσα στην ποδιά κι πάει να το ρίξει
Κανένας δεν την 'λόγιασε 'πο όλους τους 'ουλαχτσίδες
Μια πέρδικα την 'λόγιασε πάνω απ' το λιανοκλάδι
Τι έχεις κόρη μ' στην ποδιά σου κι πας για να το ρίξεις
Αγόρ' κοπέλι έκανα κι πάω να το ρίξω
Εγώ έχω δεκαοκτώ πουλιά καϊένα και δε ρίχνου
Εσύ έχεις ένα μοναχό παϊαίνεις να το ρίξεις
Εσύ έχεις δεκαοκτώ πουλιά τα 'χεις με την τιμή σου
Εγώ έχω ένα μοναχό το 'χω με την ντροπή μου

Το κοπέλι είναι το νόθο το παιδί... το έλεγαν κοπέλι. Οι ουλαχτσίδες είναι οι θεριστάδες να στα μεταφράσω δηλαδή. Θέριζε... πήγε να κόψει το δεματ'κο όπως πήγε να το κόψ'... γέννησε το παιδί... ήταν έγκυος, δεν ήξεραν... και το 'βάλε στην ποδιά... κανένας δεν την λόγιασε, κανένας δεν την πήρε χαμπάρι... π' όλους τους 'ουλαχτσίδες, απ' όλους τους θεριστάδες. Για να το λέει αυτή όμως έτσι... Θέριζε Γιάννω θέριζε σε ένα πυκνό χωράφι... πρέπει να ήταν τραγούδι αυτό. Κάποιος αν μπορεί να βγάλει έναν χαβά να το πει... και ένα άλλο πάλι με έλεγε το οποίο δεν το έγραφα και δεν μπορώ να το θυμηθώ. Εκείνω ήταν πολύ ωραίο. Έλεγε:

Νικόλας Ντόνου αϊγάπησε κι πάει να την πάρει
Κι η Ντόνου δεν τον ήθελεν ... δεν ξέρω πως έγινε και
την γέλασε την πήρεν
την έβαλε παν στ' άλογο τρεις νύχτες περπατούσαν
τρεις νύχτες και τρεις μέρες
κι από μακριά βλέπει τ' Νικόλα το χωραφάκι... τ' Νικόλα το χωριό... τ' Νικόλα τα καντήλια... κι βλέπει κι του Νικόλα την μάνα με το ντισάκ' στον ώμο... κατσιβερούς ήταν... μι το ντισάκ' στον ώμο κι είχε ουρα ουρα επτά κατσιβελούδια... ήταν και χήρος είχε και επτά παιδιά κι απ' τον καημό της ύστερα πέθανε η Ντόνου... πως τον πήρεν αυτόν τον κατσιβελο... Αυτά... τώρα τι να σε πω άλλο...

Τα «Παλληκάρια ίσα ίσα και ψηλά σαν κυπαρίσσια» είναι δικό μας, Καρυώτικο και το «Πέντε εξ' νταήδες»

- Θυμάσαι αυτούς τους στίχους;

- Είμασταν πέντε εξ' νταήδες [είμασταν πέντε εξ' νταήδες]
(χάι χάι χάι) [πέντε εξ' νταήδες] (μπρε μπρε μπρε) [πέντε εξ' νταήδες]
Πήραν όλοι τους μπαλτάδες [πήραν όλοι τους μπαλτάδες]
(χάι χάι χάι) [τους μπαλτάδεις] (μπρε μπρε μπρε) [τους μπαλτάδεις]
Βρήκαν ένα κούφιο δέντρο
Είχε μέσα κουκουβάειες
Όλοι πήραν από δύο
Τον αρχηγό τον δώσαν μία
Και τον υπαρχηγό καμία

- Κι τελειώνει εκεί
- Ζωναράδικο αυτό;
- Ναι Ζωναράδικο. Αυτό το άκουγα που το έλεγαν. Τώρα αυτό που λες «Η χήρα η Βουλγάρα», το 'λέγαν στους χορούς, στα τραπέζια. Αλλά δεν το θυμάμαι. «Τον Κυρ' Βοριά» τον έλεγαν ποίημα, το θυμάμαι.
- Στα «Παλληκάρια ίσα ίσα» θυμάσαι πως πάνε οι στίχοι;

- Παλληκάρια ίσα ίσα
Και ψηλα σαν κυπαρίσσια
Να μην λάχ' κι παντρευτείτε
Όλα θα μετανιωθείτε
Όποιος είναι παντριμένος
Περπατεί νο μα'ϊμένος
Όποιος είν' ραβωνιασμένος
Περπατεί λογαριασμένος
Κι όποιος είναι παλληκάρι
Περπατεί σαν το λιοντάρι

...

Τότε παλιές Κουνιές γίνονταν εδώ στο σχολείο. Και στο σχολείο γίνονταν μεγάλο αλάνι και χόρευαν όπως γίνονταν στις Καρυές στην Βουλγαρία που έχουμε το τρανό το π'χάδι κι του μικρό το π'χάδι... εδώ στο σχολείο μαζόνονταν. Παλιά στο στρατόπεδο μαζόνονταν τα κορίτσια. Η μάνα μου όταν ήταν κορίτσι εδώ στο στρατόπεδο μαζόνονταν... εδώ χόρευαν. Κι ύστερα σταμάτησε στο στρατόπεδο, το έκλεισαν... ήταν ανοιχτό το στρατόπεδο... μετά τον πόλεμο. Η εκκλησία ήταν τζαμί. Και μετά τον πόλεμο αυτοί που ήταν στα σύνορα τα Βουλγάρικα τους φέραν εδώ στα Γιαννιτσία. Είναι πολλοί. Και τους είχανε στο στρατόπεδο... ανοιχτό το στρατόπεδο, χωρίς περίφραξη... και είχαν αντίσκηνα και τους βάλαν εκεί για να φύγουν από τους Βουλγάρους, επειδή εδώ είχαν τους Γερμανούς και εκεί είχαν τους Βουλγάρους. Και μετά τους δώσαν στο τζαμί σπίτια. Το τζαμί είχε γύρω γύρω πολλά σπίτια. Όπως ήταν το προαύλιο του σχολείου συνέχιζε και το προαύλιο απ' το τζαμί. Και είχε δωμάτια δωμάτια γύρω γύρω και είχε οικογένειες που μένανε εκεί. Και το περίφραξαν το στρατόπεδο και ύστερα πήγαιναν στο σχολείο και χόρευαν το Πάσχα. Για αυτό κάνουμε τις Κούνιες εκεί. Εκεί κάτω, στο κάτω μέρος, τα δέντρα τώρα που είναι στο σχολείο, ήταν οι Κουνιές. Εκεί γίνονταν οι Κουνιές. Ύστερα έγινε ο ομαδικός τάφος... εκεί ήταν ο ομαδικός τάφος... όχι εκεί που τον έχουν τώρα... και μετά από το 42 που έγινε ο ομαδικός τάφος δεν πήγαιναν και εκεί να χορέψουν. Αυτά με έλεγε η μάνα μου. Ύστερα εμείς κοπέλες όταν είμασταν οι Κουνιές γίνονταν εκεί που είναι το θέατρο τώρα... το ανοιχτό θέατρο.

- Εδώ στο παζάρι.

- Εκεί γίνονταν οι Κούνιες. Το παζάρι αυτό ήταν όλο μπαχτσέδες τότε... αλλά παλιά εδώ στο σχολείο χόρευαν. Γαϊτατζήδες... κορίτσια..
- Γκαϊτατζήδες δικοί μας; Από εδώ ή άλλοι;
- Μπα δεν είχαμε εμείς ούτε Γκαϊτατζήδες ούτε... δεν είχαμε εμείς. Απ' έξω έρχονταν. Δεν είχαμε μουσικούς εμείς.
- Μόνο ότι τραγουδούσανε. Δεν είχαμε εμείς.
- Ναι ναι. Έρχονταν από έξω. Από το αρχοντικό έρχονταν, απ' τ' Αλάρι, απ' την παλιά Πέλλα... έρχονταν άλλοι. Δεν είχαμε οργανοπαίχτες εμείς. Ύστερα αρχίσαμε να έχουμε σιγά σιγά ακορντεόν. Εγώ ότι άκουγα απ' την γιαγιά μου και απ' την μάνα μου. Πάντως, το «είμασταν πέντε έξ' νταήδες», το «παλληκάρια ίσα ίσα», και άλλο ποιο είπαμε;...
- Την Ροϊδοπούλα; Την μπαϊντούσκα;
- Αα το λέγαμε και αυτό.
- Αυτό θυμάσαι να το πεις;
- Κάτω στην Ροϊδο στην Ροϊδοπούλα [Κάτω στην Ροϊδο στην Ροϊδοπούλα]
Τούρκος αϊγάψειν νιά Ρουμιοπούλα [Τούρκος αϊγάψειν νιά Ρουμιοπούλα]
Κι η Ρουμιοπούλα δεν τον εθέλει [Κι η Ρουμιοπούλα δεν τον εθέλει]
Παρ' τον κόρη μου τον Τούρκουν γι' άντρα δα συ φουρέσει φλουριά κι χάντρα
Δεν τον ηθέλου δεν τον επαίρνου [Δεν τον ηθέλου δεν τον επαίρνου]
Δεν τον επαίρνου τον Τούρκουν γι' άντρα κι ας με φουρέσει φλουριά κι χάντρα
Παρ' τον κόρη μου κι έχει καϊκι [Παρ' τον κόρη μου κι έχει καϊκι]
Δα συ πα' αίνει στην 'Σαλονίκη [Δα συ πααίνει στην 'Σαλονίκη]
Δεν τον ηθέλου δεν τον επαίρνου [Δεν τον ηθέλου δεν τον επαίρνου]
Δεν τον επαίρνου τον Τούρκουν γι' άντρα κι ας με φουρέσει φλουριά κι χάντρα
Παρ' τον κόρη μου κι έχει βαπόρι [Παρ' τον κόρη μου κι έχει βαπόρι]
Δα συ πα' αίνει Σμύρνη κι Πόλη [Δα συ πααίνει Σμύρνη κι Πόλη]
Δεν τον ηθέλου δεν τον επαίρνου [Δεν τον ηθέλου δεν τον επαίρνου]
Δεν τον επαίρνου τον Τούρκουν γι' άντρα κι ας με φουρέσει φλουριά κι χάντρα

Το έλεγαν αυτό. Έτσι όπως το λέμε τώρα. Και χορούς είχαμε τον Τσέστο, όχι αυτό το Τσέστο... το ζωναράδικο, τον τριπότ', ο τριπότ'ς ήταν Καρυώτικος χορός... καθαρά Καρυώτικος, και μπαϊντούσκα. Τώρα... σ' τρεις, οι παλιοί, οι πολύ παλιοί... η μάνα μου λέει, οι πολύ ηλικιωμένοι, χόρευαν τέτοιους χορούς στο σχολείο, αλλά ύστερα τα σταμάτησαν. Ύστερα με τα χορευτικά άρχισαν να τα χορεύουν.

- Συγκαθιστό χόρευαν παλιά;
- Το Συγκαθιστό ήτανε το υπ' αριθμόν 1! Βέβαια! Στους χορούς, πρώτα πρώτα το Συγκαθιστό ξεκινούσαν.
- Θυμάσαι τι τραγούδι έλεγαν;
- Δεν θυμάμαι. Τον συγκαθιστό τον είχαμε μετά τον γάμο... έκαναν τα τραπέζια στο σπίτι κατ' αρχήν. Το καζάνι, που το βράδι έβραζε με οτιδήποτε φαγητό είχανε... και αράδιαζαν στις αυλές τα τραπέζια... και όταν ξεκινούσαν, η νύφη και ο γαμπρός, όταν έρ' ουνταν από την εκκλησία, πήγαιναν μέσα στην κρεβατοκάμαρα, στέκονταν εκεί, και πηγαίναμε εμείς... κουρτσούδια... και τ'ς βλέπαμι... τους κοιτάζαμι... Και έξω πρώτα ξεκινούσε Συγκαθιστό, να χορέψουν το συγκαθιστό... κι ύστερα να κάτσουν όλοι και ύστερα να χορέψει η νύφη κι ο γαμπρός στην αρχή το συρτό κι ύστερα το ζωναράδικο. Αλλά το συγκαθιστό ήταν ο πρώτος χορός που χόρευαν.
- Η νύφη και ο γαμπρός χόρευαν συγκαθιστό;
- Όχι, η νύφη κι ο γαμπρός μετά εβγαιναν... στην ηλικία μου. Πιο μπροστά δεν ξέρω τι κάνανε.
- Αυτό το τριπόδ' που λες που ήτανε Καρυώτικο... τραγούδι ποιο ήτανε;
- Δεν ξέρω τι τραγούδι είχε.
- Αυτό το «Μπάτι κορίτσια στουν χουρό» που λένε;

- Ααα αυτό είναι!
Μπάτι κουρίτσια στου χουρό
Τώρα που έχιτι κιρό
Μιθαύριο παντριβόσαστι
Μι άντρες μπερδεβόσαστι

Αυτά που λέει η , που τον πάππου τον βάζει σε γαϊδάρου κέφαουο... αυτά δεν τα λέγαμε... δεν τα θυμάμαι. Αυτό κάτι άλλο δα να ‘ταν. Μπορεί να το λεν και στα Κουφάλια έτσι; Εμείς τον τριπότ’ είχαμε, το ζωναράδικο, και μπαϊντούσκα, και συγκαθιστό χόρευαν, τώρα δεν θυμάμαι τι λόγια είχαν, αλλά πρώτα πρώτα το συγκαθιστό χόρευαν πάνω, κι ύστερα κάθονταν οι ηλικιωμένοι, κι ύστερα χόρευε η νύφη κι ο γαμπρός και από πίσω οι άλλοι όλοι.

- Μετά, στους γάμους που είχανε τα μουαμπέτια... τα σουμπέτια που λένε.
- Ναι τα σουμπέτια αυτά ωραία είναι αλλά δεν τα ξέρω αυτά τι έλεγαν. Ήταν ορισμένες που ήταν καλλίφωνες και τις έβαζαν και τραγουδούσαν.
- Στους γάμους;
- Ναι, στους γάμους. Στο τραπέζι που κάθονταν... να κάτσει να τραγουδήσει.
- Α τις καλούσαν να τραγουδήσουν στον γαμπρό και στην νύφη.
- Ναι, καλεσμένες δικές τους ήταν. Πώς ήταν ένα... δεν μπορώ να το πάρω τώρα...
Καλοσόρ’σιν υ Αϊ Δημήτρης (κι οϊ μάλι ράιντιλι Μπέλου Ράντι)
‘Ραβωνιάζουν τα κουρίτσια (κι οϊ μάλι ράιντιλι Μπέλου Ράντι)
‘Ραβωνιάζιτι κι ο Βασίλης
Κι παίρνει την Ράντω... τέλος πάντων

Το ‘λέγαν έτσι. Γιατί όλοι οι αρραβώνες γίνονταν το Αϊ Δημήτρη. Ότι έλεγε η γιαγιά μου τώρα σε λέω. Πως έλεγαν αυτοί. Όλο το καλοκαίρ’ οι άντρες έφευγαν έξω στις δουλειές... μπαχτσεβάνιδες... εκεί όταν ήταν στην Βουλγαρία. Δεν είχε δουλειές. Όλο το καλοκαίρι ήταν έξω. Άλλος τσομπάνος, άλλος σε μπαχτσεδέδες, σε αυτά... και τον Αϊ Δημήτρη τελείωναν όλες οι εργασίες οι καλοκαιρινές, μαζεύονταν, και γίνονταν τότε οι αρραβώνες και μέχρι τα Χριστούγεννα γίνονταν και οι γάμοι. Μέσα σε ένα, δύο μήνες... μέσα στα Χριστούγεννα γίνονταν και οι γάμοι.

- Και έλεγαν αυτό το τραγούδι; Καλοσόρ’σιν υ Αϊ Δημήτρης;
- Καλοσόρ’σιν υ Αϊ Δημήτρης (κι οϊ μάλι ράιντιλι Μπέλου Ράντι)
‘Ραβωνιάζουν τα κουρίτσια (κι οϊ μάλι ράιντιλι Μπέλου Ράντι)
‘Ραβωνιάζιτι κι ο... τάδε κι πήρε κι την... τάδε
Τα λέγαν αυτά κι στο χωράφι τα ‘λεγαν αυτά... τα τραγουδούσαν...
Στα χωράφια μας τα τραγουδούσαν οι μπάμπες... τα ‘λεγαν.
- Στα χωράφια δηλαδή που πηγαίνατε τα τραγουδούσατε αυτά.
- Βέβαια, κάθονταν εκεί... στην τσάπα που καθόμασταν να ξεκουραστούμε, οι μεγάλες τραγουδούσαν.
Το είχαν σαν... σαν ανέκδοτο... ας πούμε... ραβώνιασεν υ τάδες κι πήρεν την τάδε.
- Κατάλαβα... και έλεγαν τα ονόματα από αυτούς που αρραβωνιάστηκαν.
- Οι αρραβώνες γίνονταν τον Αϊ Δημήτρη όλες. Μέχρι τα Χριστούγεννα γίνονταν και οι γάμοι.
- Αυτό δηλαδή ήταν τραγούδι για τους αρραβώνες;
- Ναι, ναι! Γίνονταν κι οι γάμοι κι ύστερα από δύο μήνες αρραβωνιασμένοι... παντρεύονταν. Ύστερα ξεκινούσεν για το Πάσχα η νηστεία... οι γάμοι τότε γίνονταν. Καλοκαίρι γάμοι δεν γίνονταν. Ήταν όλα τα αγόρια φευγάτα. Πήγαιναν στις δουλειές τους. Όχι εδώ αλλά και σε άλλες περιοχές... οι χτίστες που πήγαιναν... εμάς στην Βουλγαρία πήγαιναν

μπαχτσεβάνιδες... και τέτοια... και μαζεύονταν τον Αϊ Δημήτρη και γίνονταν τότε οι αρραβώνες.

- Εκεί που μαζευόσασταν στα χωράφια και τραγουδούσανε...
- Εε τ'ν ώρα που έσκαβαμι... που εκάναμι έκεναν μιτζιές παλιά... εκείνα τα χρόνια...
- Αυτό τι είναι;
- Ας πούμε τώρα βάζουμε τα βαμβάκια... έμενα τον χειμώνα τα καρύδια... μες στην παγωνιά... πότε να τα μαζών'... μαζώνομασταν όλοι μαζί σε ένα σπίτι και κάναμε μιντζιά. Πήγαινε η τάδε, ο τάδε, ο τάδε... μαζευόμασταν... θα πάμε στο τάδε το σπίτι... έχει μιντζιά. Παλιά, πολύ παλιά... τώρα απ' ό,τι ακούω και εγώ... έζησα μιντζιές αλλά μιντζιές νέου τύπου. Ας πούμε πήγαιναν λέει... όταν πήγαινε υ αϊγόρους και είχε κάποια που αγαπούσε εκεί... είχαν σκαμνιά κι κάθονταν όυρα όυρα, παθάριζαν καρύδια, έξυναν μαλλί, καθάριζαν καλαμπόκια... έπρεπε τον αϊγόρου να τον δώσει η άλλη σκαμνί. Να πάρει το σκαμνί που κάθεται να το δώσει στον αϊγόρου να κάτσει. Άμα δεν το έδινε ήταν σαν να μην τον ήθελε.
Εμείς κάναμε νέου τύπου μιντζιές. Μαζώνομασταν εκεί παρέες... να κεραστούμε κανένα γλυκό...

Εσύ τι θες τώρα; Πιο πολύ τα τραγούδια; αυτά είναι τα τραγούδια. αυτά είναι καθαρά Καρυώτικα τραγούδια. και περισσότερο όλο σε ζωναράδικο κατέληγαν, δεν ήταν συρτά και τέτοια... ζωναράδικα ήταν... κι το «Μπάτι κορίτσια στον χορό» που ήταν ο τριπόδις.

Αποσπάσματα της συνέντευξης με τον Χρήστο Μπουγούδη

Γιαννιτιά, 24/03/2023

- Εμείς εκείνο τον καιρό, οι γριές και οι γέροι που τραγουδούσαν έλεγαν... λίγο, σιγά σιγά θα στο λέω:
Σ' ούλες σ' αυλίτσες (Παύλι μ' τζάνα μ' Παύλι μ') πιδιά (ν) αβ'λάζουν
Σ' δ'κή μας τ'ν αυλίτσα (Παύλι μ' τζάνα μ' Παύλι μ') αρνιά (ν) αβ'λάζουν
Παρήγγειλα τον κουγιουμτζή (Παύλι μ' τζάνα μ' Παύλι μ') να μας κάμει ένα παιδί
Κι ο κουγιουμτζής σε το έφερεν (Παύλι μ' τζάνα μ' Παύλι μ') σε ασημένια κούνια

Κι ένα άλλο... δεν το είπατε εσείς...

Που ήσαν ξένε μ' τον χειμώνα ντάμαν άρρωστος
Ξένος ήμαν ο καημένος ξένα δούλευα
Κι ότι έβγαζα ο καημένος 'σένα τα 'στελνα
Σι 'στειλα γυαλί κι χτένι και καραμπογιά
Για να βάφεις τα μαλλιά σου

- Επιτραπέζια ήταν αυτά;
- Ναι!
Που ήσαν ξένε μ' τον χειμώνα ντάμαν άρρωστος (δύο μου μάτια) [ντάμαν άρρωστος]
Ξένος ήμαν ο καημένος ξένα δούλευα (δύο μου μάτια) [ξένα δούλευα]
Κι ότι έβγαζα ο καημένος 'σένα τα 'στελνα (δύο μου μάτια) ['σένα τα 'στελνα]
Σου 'στειλα γυαλί κι χτένι και καραμπογιά (δύο μου μάτια) [και καραμπογιά]
Για να βάφεις τα μαλλιά σου να χτενίζεσαι (δύο μου μάτια) [να χτενίζεσαι]

Και το άλλο που είπε για το Βλαχόπουλο... μπορεί να στο έχω πει Βασιλάκη... αν θυμάμαι καλά.

Κι που τρώγαν κι πίνανε κι λιανοτραγουδάνε
Πουλάκι πάει κι κάθισε πάνω στο δεντράκι
Δεν κελαηδούσε σαν πουλί ούτε κι σαν αηδόνι
Μον' κελαηδούσε κι έλεγε με ανθρώπινη φωνούλα
Τι κάθεστε κι πίνετε κι λιανοτραγουδάτι
Πήραν του Κώστα τα παιδιά του Αλέξη την γυναίκα
Κι του μικρού βλαχόπουλο την αρραβωνιαστ'κιά του
Να πάει ο Κώστας ντρέπεται Αλέξης να πάει φοβάται
Σύρε μωρέ Βλαχόπουλο που είναι η αρραβωνιαστικιά σου
Δίνει βιτσιά στον μαύρο του
Δύνασαι μαύρε μ' δύνασαι στο αίμα για να πλέξεις
Δύνομαι αφέντη μ' δύνομαι στο αίμα για να πλέξω
Μον' δέσε το κεφάλι σου μ' ένα χρυσό μαντήλι
Μην λάχει λάκος κι βρεθεί κι απ' την ζάλη πέσει
Κι όσους θα κόψει το σπαθί σ' διπλά θα τους πατήσω
Στα έμπα μπήκε σαν αητός στα έβγα σαν πετρίτης
Και στο καλό τον γυρισμό κανέναν δεν αφήνει
Πήρε του Κώστα τα παιδιά του Αλέξη την γυναίκα
Και το μικρό Βλαχόπουλο την αρραβωνιαστ'κιά του

- Μπορεί να το έχουμε και γραμμένο... για αυτό λέω... άμα κάν'να cd, κά'να βιβλίο...
- Τις προάλλες ήμουνα στην κυρία Σουλτάνα... βρεθήκαμε έτσι τυχαία... και με είπε «Βασίλη θυμήθηκα ένα τραγούδι... το είχαν ακούσει... δεν θυμάμαι πως πάει η μουσική αλλά θυμάμαι έλεγε:
Θέριζε 'Ιάννω θέριζε σ' ένα πυκνό κριθάρι
Αρδίνια αρδίνια χώριζε σαράντα θεριστάδεις
Σκύφτει να βγάλ' του δεματ'κου ... »

- Αρδίνι μου στινό φαρδύ διμάτι στο διμάτι
Σκύβει να πάρ' του δεματ'κο αγόρ' κοπέλι κάνει
Και στην ποδιά της το 'βαλε να πάει να το ρίξει
Κανένας δεν την λόγιασε από τους θεριστάδες
Μια πέρδικα την λόγιασε κι πάει και της λέει
Τι έχεις στην ποδίτσα σου και πας για να το ρίξεις
Ένα παιδάκι έκανα κι αυτό θέλω να ρίξω
(ν) Εγώ έχω δεκαοχτώ πιδιά (μ)κα'ένα και δε ρίχνω
Κι εσύ έχεις ένα μοναχό κι πας για να το ρίξεις

Το 'πιασες; Κουβέντα... μια κουβέντα. Τώρα είπες θεριστάδες... Ήταν η κοπέλα που έμπλεξε με έναν φίλο κι την απάτησε κι έμεινε έγκυα. 'Κει που θέριζαν, το 'κανε. Το 'βαλε στην ποδιά της να πάει να το ρίξει. Κα'ένας δεν την 'λόγιασε... μον' μια πέρδικα την λόγιασε κι πάει κι την λέει. Τι έχεις στην ποδίτσα σου κι πας για να το ρίξεις; Και λέει αυτή... δεν στο 'πα, η κουβέντα φέρνει κουβέντα...

Εγώ έχω δεκαοχτώ παιδιά κα'ένα και δε ρίχνω
Κι εσύ έχεις ένα μοναχό κι πας για να το ρίξεις
'Συ έχεις δεκαοχτώ παιδιά τα 'χεις με την τιμή σου
Εγώ έχω ένα μοναχό το 'χω με τ'ν αντροπή μου

Κατάλαβες Βασιλάκη. Μπερδεύτηκε τώρα το πράγμα. Η κουβέντα φέρνει κουβέντα. Έλυσε το πρόβλημα με τους θεριστάδες.

2) Φωτογραφικό υλικό

Εικόνα 24: Χάρτης της Αρχαίας Θράκης (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών).

Εικόνα 25: Χάρτης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρυωτών Γιαννιτσών).

Εικόνα 26: Χάρτης της Βαλκανικής Χερσονήσου με τα γεωγραφικά όρια της Ανατολικής Ρωμυλίας (από Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρωτών Γιαννιτών).

Ο χάρτης των Βαλκανίων σύμφωνα με τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου

Ο χάρτης των Βαλκανίων σύμφωνα με τη Συνθήκη του Βερολίνου

Εικόνα 27: Χάρτης Βαλκανικών Πολέμων 1877 – 1878 (από Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρωτών Γιαννιτσών).

Εικόνα 28: Χάρτης της Ανατολικής Ρωμυλίας (από Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου "Ανατολική Ρωμυλία" Καρωτών Γιαννιτσών).

Εικόνα 29: Γραμματόσημο της Ανατολικής Ρωμυλίας (από Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 30: Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής στις Καρνές της Ανατολικής Ρωμυλίας (από Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 31: Το Ιερό Ευαγγέλιο του Ι. Ν. Αγίας Παρασκευής στις Καρνές της Ανατολικής Ρωμυλίας (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 32: Η Αγία Παρασκευή. Αγιογραφία που βρίσκεται στο τέμπλο του Ιερού Ναού Αγίας Παρασκευής των Καρυών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 33: Η εικόνα της Αμπέλου έτσι όπως περιγράφεται στα Κάλαντα Του Μεγάλου Χριστού των Καρυώτων. Αγιογραφία που βρίσκεται στο τέμπλο του Ιερού Ναού Αγίας Παρασκευής των Καρυών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 34: Η Υπεραγία Θεοτόκος. Αγιογραφία που βρίσκεται στο τέμπλο του Ιερού Ναού Αγίας Παρασκευής των Καρυών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 35: Ταφοπλακα από τα κοιμητήρια των Καρυών στην οποία αναγράφεται το ετός 1823 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 36: Η Καμπάνα (αριστερά) και η Κολυμβήθρα (δεξιά) του Ι. Ν. Αγίας Παρασκευής στις Καρυές της Ανατολικής Ρωμυλίας (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 37: Πλατεία του Χωριού (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 38: Το Τρανό Π'γάδι (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 39: Το χωριό Καρυές (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 40: Το Τρανό Π'γάδι. Η πλατεία όπου μαζεύονταν και χόρευαν οι Καρυώτες (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 42: Γάμος στις Καρυνές (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 41: Γάμος εν έτει 1930 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 44: Γάμος τον Αύγουστο του 1932. Οι νεόνυμφοι: Λώλος Παπαδημητρίου και Σταματούλα Καραλλή (Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 43: Αναμνηστική Φωτογραφία από τον Γάμο του Ζεύγους Αγοράστου και Μαρίας Ντιούδη εν έτει 1939 (Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 46: Γάμος Καρυωτών στα Γιαννιτσά εν έτει 1940 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητικούδη).

Εικόνα 45: Γάμος της οικογένειας Κράλη εν έτει 1940 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητικούδη).

Εικόνα 47: Οικογένεια Χατζημιχαηλίδη στις Καρυές (1915 - 1920) (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 48: Καρυώτες - Οικογενειακή Φωτογραφία (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 49: Οικογένεια Χατζοπούλου Μανακούδη Ιωάννου στο παλιό σπίτι στην οδό Γκόνου Γιώτα το οποίο έκαψαν οι Γερμανοί – Γιαννιτσία Οκτώβριος του 1938 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 50: Ομαδική Φωτογραφία Γειτονιάς Καρυωτών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 52: Καρυώτες στο Καφενείο (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 51: Καρυώτες στο Καφενείο εν έτει 1952 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 53: Οικογένεια Μητούδη στις Καρυές στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Δημήτριος και Ανθούλα Μητούδη. Το εικονιζόμενο παιδί, Γιαννούλα Μητούδη, απεβίωσε σε ηλικία 2 ετών, κατά την διάρκεια της προσφυγικής μετακίνησης των Καρωτών από τις Καρυές της Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά το 1925. (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητούδη).

Εικόνα 54: Δημήτριος Μητούδης
(Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητούδη)

Εικόνα 55: Κηδεία έξω από την Ιερά Μητρόπολη των Γιαννιτσών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 56: Κηδεία έξω από την Ιερά Μητρόπολη των Γιαννιτσών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 57: Δαμασκούδη Θεοδώρα με το παιδί της (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 59: Κουνιές στα Γιαννιτσά εν έτει 1953
(Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 60: Κουνιές στα Γιαννιτσά
(Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 58: Κουνιές στον προαύλιο χώρο του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου Γιαννιτσών (2008)
(Αρχειό Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 61: Κουνιές στον προαύλιο χώρος του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου Γιαννιτσών (2008)
(Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη)

Εικόνα 62: Κουνιές στον προαύλιο χώρο του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου Γιαννιτσών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 63: Κουνιές στον προαύλιο χώρο του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου Γιαννιτσών (2009) (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 64: Κουνιές στον προαύλιο χώρος του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου Γιαννιτσών (2010)
(Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 65: Κουνιές στον προαύλιο χώρος του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου Γιαννιτσών (2013)
(Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 67: Η Τζαμάλα στον συνοικισμό Καρυωτών Γιαννιτσών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 66: Καρυωτοπούλες εν έτει 1949 (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 69: Χορός των Καρυωτών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητικούδη).

Εικόνα 68: Καρυώτες - Οικογενειακή Φωτογραφία (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητικούδη).

Εικόνα 70: Ζευγάρι Καρωτών (Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 72: Στέργιος Χαχούδης
(Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Εικόνα 71: Βουλγαρούδης Δημήτριος
(Αρχείο Δημητρίου Χρ. Μητκούδη).

Βιβλιογραφία

1. Ανωγειανάκης, Φοίβος. *Ελληνικά Λαϊκά μουσικά όργανα*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1991.
2. Αποστολίδης, Κοσμάς Μυρτίλος. *Βούλγαροι ή Έλληνες οι Καρυώται;*. Θρακικά 13. Εν Αθήναις, 1940.
3. Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνος Α. «Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις ετοιμάζονται για τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας». Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη – Κωνσταντινούπολη – Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. επιμ. Κεσοπούλου, Μαρία. Αθήνα: Κεσόπουλος, 2010.
4. Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνος Α. «Ο Ελληνισμός της Ανατολικής Ρωμυλίας από την προσάρτηση μέχρι και τον ξεριζωμό». Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη – Κωνσταντινούπολη – Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. επιμ. Κεσοπούλου, Μαρία. Αθήνα: Κεσόπουλος, 2010.
5. Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνος Α. «Η Ανατολική Ρωμυλία από το Συνέδριο του Βερολίνου». Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη – Κωνσταντινούπολη – Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. επιμ. Κεσοπούλου, Μαρία. Αθήνα: Κεσόπουλος, 2010.
6. Βαμβακίδου, Ιφιγένεια. *Θράκες: Εικαστικές Μαρτυρίες από τη Συμμετοχή τους στον Εθνικό Απελευθερωτικό Αγώνα του 1821: Συμβολή στην εικονογραφία του του αγώνα και στη διδακτική της τοπικής ιστορίας*. Θεσσαλονίκη: ΗΡΟΔΩΤΟΣ, 2000.
7. Γεωργιάδης, Θρασύβουλος. *Ο Ελληνικός Ρυθμός: Μουσική – Χορός – Στίχος και Γλώσσα*. μετφ. Χαρά Λαγοπάτη – Τόμπα. Αθήνα: Αρμός, 2001.
8. Ιωάννου, Γιώργος. *Τα Δημοτικά μας Τραγούδια*. Αθήνα: ΕΡΜΗΣ, 1994.
9. Μαζαράκη, Δέσποινα Β. *Μουσική Ερμηνεία Δημοτικών Τραγουδιών από Αγειορείτικα Χειρόγραφα*. Αθήνα: Μουσικός Οίκος Φίλιππος Νάκας, 1992.
10. Διαμαντόπουλος, Αδαμάντιος. *Η Αγχίαλος. Αρχαίον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού*. Αθήνα: Εταιρεία Θρακικών Μελετών, 1954.
11. Καβακόπουλος, Παντελής. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 1981.
12. Καϊμάκης, Ιωάννης Β., και Κοκκάλας Σταύρος Γ. *Δημοτικά Τραγούδια από το Βαλτέτσι Αρκαδίας*. τ. Β΄. ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ 4. Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα: Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας, 2010.
13. Κατσανεβάκη, Αθηνά. *Βλαχόφωνα και Ελληνόφωνα τραγούδια της Περιοχής Βορείου Πίνδου: Ιστορική-Εθνομουσικολογική Προσέγγιση: Ο Αρχαϊσμός τους και η σχέση τους με το ιστορικό υπόβαθρο (Μέρος Α΄)*. Κώστας Μόσχος (επιμ.). Αθήνα: Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής & Ακουστικής – Κέντρο Μουσικής Τεκμηρίωσης 1998-2014, © έντυπη έκδοση Αθήνα 2017.
14. Κατσανεβάκη, Αθηνά. *Φωνητική εκτέλεση*. [σημ. Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης] Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2016.

15. Καπερώνης, Γιώργος, και Πασχαλούδη-Πουλτσίδου, Δήμητρα. *Εν Νέαις Καρυαίς 1907: Απ' τον παππού στον εγγονό*. Λάρισα: Σχολική Επιτροπή Νέων Καρυών, 2010.
16. Κορομηλά, Μαριάννα. *Οι Έλληνες στη Μαύρη Θάλασσα: από την εποχή του Χαλκού ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα*. Αθήνα: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΑΝΟΡΑΜΑ, 2022.
17. Κυριακίδης, Στίλπων Π. *Το δημοτικό τραγούδι: συναγωγή μελετών*. επιμ. Κυριακίδου – Νέστορος, Άλκη. Αθήνα: Ερμής, 1978.
18. Λιάβας, Λάμπρος. «Η Μουσική Έρευνα της Θράκης: Ιστορική Αναδρομή». σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. Σύλλογος οι Φίλοι της Μουσικής, 1999.
19. Λιτούδης, Παύλος. *Η φυγή του έξι (1906)*. Έκδοση 2007.
20. Λιτούδη, Παύλου Χρ. *Που Εγκαταστάθηκαν και Ζουν οι Έλληνες από την Ανατολική Ρωμυλία – Βόρεια Θράκη*. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ 4. Θεσσαλονίκη: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 2015.
21. Λουλουδόπουλου, Μιλτιάδου Α. *Ανέκδοτος Συλλογή: ηθών, εθίμων, δημοτικών ασμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, παροιμιών, αινιγμάτων κ.τ.λ. των Καρυών (Επαρχίας Καβακλή)*. Εν Βάρνη: Τυπογραφείον Αμοιβαιότης, 1903.
22. Λουτζάκη, Ρένα. «Ο σύλλογος ως χώρος χορευτικής δραστηριότητας». σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. Σύλλογος οι Φίλοι της Μουσικής, 1999.
23. Μάκη, Βασίλη Χ. *Ακριτικά*. Αθήνα: Επικαιρότητα, 1991.
24. Μανούδης, Αθανάσιος. «Οι Μεταμφιέσεις της Πρωτοχρονιάς: η «Τζαμάλα» ή «Καμήλα»». *Ανατολική Ρωμυλία (Βόρεια Θράκη) 2*. επιμ. Παύλος Αλμπανούδης. Θεσσαλονίκη: Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Ανατολικής Ρωμυλίας, 2005.
25. Μανούδης, Αθανάσιος. «Οι μεταμφιέσεις της Πρωτοχρονιάς στις Καρυές της Αν. Ρωμυλίας». *Φίλιππος 35* (Ιούνιος 2002).
26. Μαραβελάκης, Μάξιμος, και Βακαλόπουλος, Απόστολος. *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*. Μακεδονικά 3. Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών: Εν Θεσσαλονίκη, 1956.
27. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μαρία. *Οι Βαλκανικοί Λαοί (14^{ος} - 20^{ος} αι.)*. Θεσσαλονίκη: ΒΑΝΙΑΣ, 1991.
28. Παπαλαζάρου, Ιωάννη. *Αρχιμανδρίτης Παπά-Νίκανδρος: Μακεδονομάχος-Οπλαρχηγός, Ο Ελευθερωτής της Αριδαίας*. Γιαννιτσά: Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία «Ο ΦΙΛΛΙΠΟΣ», 2005.
29. Παπασταϊκούδη, Κωνσταντίνα. *Το Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας: Καβακλί, Μικρό και Μεγάλο Μοναστήρι*. Θεσσαλονίκη, 2013.
30. Πασχαλίδου, Έφη. *Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα Γεγονότα στην Θράκη (1904 – 1908)*. Αθήνα: Γενικό Επιτελείο Στρατού, 1998.
31. Πατσαβούδης, Σταύρος. *Χριστιανικές λατρευτικές παραδόσεις της Ανατολικής Ρωμυλίας*. Μεταπτυχιακή εργασία. Θεσσαλονίκη, 1996.
32. Πασχούδη, Μαρία. *Από τις Καρυές Ανατολικής Ρωμυλίας στα Γιαννιτσά (Ιστορία – Πνευματικός βίος)*. Διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη, 2010.

33. Πασχούδη, Μαρία Χρ. *Ο Μακεδονικός Αγώνας και το Δημοτικό Τραγούδι του*. Γιαννιτσά: Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Γιαννιτσών «Ο ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ», 2010.
34. Περιστέρη, Σπυρίδωνος Δ. *Δημοτικά τραγούδια Ηπείρου και Μωρηά: Σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Παρασημαντική*. Κατερίνη: ΤΕΡΤΙΟΣ, Μάρτιος 1994.
35. Πολίτη, Νικολάου Γ. *Δημοτικά Τραγούδια*. Αθήνα: γράμματα, 1991.
36. Πραντσιδής, Γιάννης. *Από τη Θράκη του Ορφέα & του Διόνυσου: Σκοποί και τραγούδια την Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης)*. Εκδοτική Αιγινίου.
37. Σαζανίδης, Χρήστος. *Τα όπλα των Ελλήνων*. Θεσσαλονίκη: Μαϊανδρος, 1995.
38. Σηφάκης, Γρηγόριος Μ. *Για μια Ποιητική του Ελληνικού Δημοτικού Τραγουδιού*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1998.
39. Σκιάδης, Γ. «Η Βόρεια Θράκη από την αρχαιότητα ως το 1878». Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη – Κωνσταντινούπολη – Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. επιμ. Κεσοπούλου, Μαρία. Αθήνα: Κεσόπουλος, 2010.
40. Σκιάδης, Γ. «Αρχαία και Βυζαντινή Εποχή: της Θράκης». Σε *Αλησμόνητες Πατρίδες του Ελληνισμού: Ανατολική Θράκη – Κωνσταντινούπολη – Ανατολική Ρωμυλία*. τ. 7. επιμ. Κεσοπούλου, Μαρία. Αθήνα: Κεσόπουλος, 2010.
41. Σταύρου, Θρασύβουλος. *Νεοελληνική Μετρική*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 2010.
42. Τερζοπούλου, Μιράντα. «Ιστορία, μνήμη και «γεγονότα τραγούδια» ». Σε *Μουσικές της Θράκης: Μία διεπιστημονική προσέγγιση: Έβρος*. Σύλλογος οι Φίλοι της Μουσικής, 1999.
43. Baud-Bovy, Samuel. *Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι*. Ναύπλιο: Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, 1994.
44. Bouvier, Bertrand. *Δημοτικά Τραγούδια από Χειρόγραφο της Μονής Ιβήρων*. Αθήνα: Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο Διεύθυνση Μέλπως Μερλιέ, 1960.
45. Emmy Patsi - Garin. *Επίτομο λεξικό Ελληνικής Μυθολογίας*. Αθήνα: Χάρη Πάτση, 1967.
46. Moser, Guy (Michel) Saunier Emmanuelle. *Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: Μύθοι μυητικοί και παραλογές*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 2019.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

47. Barz, Gregory & Cooley, Timothy. *Shadows in the field*. New York: Oxford University Press, 2008.
48. Blacking, John. *How Musical is Man*. Seattle and London: University of Washington Press, 1973.
49. Denshine, Sally. *Autoethnography*. Sociopedia.isa, 2013.
50. Katsanevaki Athina. *The importance of the community: Its dynamics and its impact on contemporary research (Greece as a case-study)*. Journal of Ethnography and Folklore/ New Series. τόμ.1-2. 2010.
51. Merriam, Allan. *The Anthropology of Music*. New York: Northwestern University Press, 1964.
52. Sachs, Curt. *The wellsprings of Music*. Ed. Kunst, Jaap. Hague: Martinus Mijhoff, 1962.
53. Themelis, D. *Charakteristika der rhythmik und metrik in der griechischen Volksmusik*. Ανακοίνωση στο συνέδριο της διεθνούς ομάδας εργασίας για την ανάλυση και κατάταξη των δημοτικών τραγουδιών. 1984. Αυστρία: 1990.
54. Hayano, David M. "Auto-Ethnography: Paradigms, Problems, and Prospects." *Human Organization* 38, no. 1 (1979): 99–104. (10/06/2023)
<http://www.jstor.org/stable/44125560>.